ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
1 JANVIER 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 66 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐԻՆ ՈՐ ԱՆՑԱՒ

Անստուգութեան մէջ սկսած էր 1925 թուականը, եւ այդպէս ալ կը վերջանայ, հակառակ շարք մը լուսաւոր կէտերու:

1918 Նոյեմբերէն ի վեր, երբ վար դրուեցան զէնքերը, «Փառք ի բարձունս» կ'երգէին յաղթականները, ժողովէ ժողով, կանգնած՝ լեռնակուտակ մագաղաթներու վրայ. բայց, ոչ կրցան ապահովել «եւ յերկիր խաղաղութիւն», ոչ ալ «ի մարդիկ հաճութիւն»: Մթնոլորտը թանձր է միշտ, եւ ստորագրուած թուղթերը հազիւ կը դիմանան գալիք փոթորիկներուն: Մեծ Պատերազմին բերած խաղաղութիւնը շատ կը նմանի պատռած առագաստի մը, որ քանի կը կարկտուի, կը նորոգուի, այնքան կասկածելի կը դառնայ: Բոլորն ալ կը սպասէին հիմնական փոփոխութիւններէ. բայց միեւնոյն ատեն, զիտեն որ աւելի վտանգաւոր են միջին ճամբաները, եւ ուշ-կանուխ ճեղք մը պիտի բացուի: Խաղաղութիւնը ամրապնդելու այդ փորձերը կարելի է նմանցնել նաեւ յորդահոսան գետի մը թումբերուն, որոնք միշտ ենթակայ են քշուելու:

Մէկ խօսքով, տեսակ մը զինադադար է որ կը քաշքշուի: Տարուէ տարի կատարուած փորձերը ծառայեցին սահմանափակելու կարգ մը վտանգներ, բայց, պատերազմին հետքերը այնքան խոր են, որ, թումբերը միշտ կը քակուին, անակնկալներ իրարու կը յաջորդեն:

Վէրսայլի դաշնագրէն յետոյ, «Մեծ»երուն գլխաւոր ճիգը եղաւ ապահովել Եւրոպան՝ ինքն իր մէջ: Այդ ճամբուն վրայ, նշանակելի քայլ մըն էր Լօքարնոյի դաշինքը, որ սահմանուած է փարատելու գերմանական մղձաւանջը: Փոխադարձ օգնութեան, երաշխաւորութեան, իրաւարարութեան դաշնագիրներով, կարելի եղաւ օղակ մը կազմել Եւրոպայի սրտին վրայ, փոխվրէժի սարսափներուն դէմ, եւ միեւնոյն ատեն փրկել Գերմանիան պարտեալի փորձութիւններէն, ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային իշխանութեան խայծերէն: Այս գործը, Եւրոպայի ներքին ինքնապաշտպանութեան այս ուխտը, սակայն, պատճառ եղաւ որ Արեւելքն ալ իր գլխուն ճարը նայի, առաջնորդութեամբ Մոսկուայի: Ռուսեւթուրք նոր դաշնագրէն առաջ ալ, կազմուած էին այս երկու ճակատները. բայց այսօր աւելի որոշ է ամէն բան. կէտերը դրուած, դիրքերը շտկուած են: Եւ ճիշդ ասոր մէջ է նոր վտանգը: Այստեղ է նաեւ գաղտնիքը այն նոր տեսակցութեան որ տեղի ունեցաւ առջի օր, Ռափալլոյի մէջ, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին վարիչներուն միջեւ:

Արագ ակնարկ մը իւրաքանչիւր երկրի ներքին կացութեան վրայ՝ գաղափար կուտայ նաեւ անոնց արտաքին ձգտումներուն վրայ:

Ֆրանսա բաւական թեթեւցաւ գերմանական մտահոգութենէն, բայց երբեք այսքան նեղուած չէր ներքին տագնապներէ: Ելմտական դժուարութիւնները խորապէս կ'ազդեն նաեւ իր արտաքին դիրքին վրայ: Տարին վերջացաւ, բայց դեռ ելք մը չգտնուեցաւ ելմտական թնճուկին: Հարուստ է ժողովուրդը, բայց չքաւոր՝ պետութիւնը: Տարուբեր՝ երկու-երեք հոսանքի միջեւ, Ֆրանսա գրեթէ նոյնքան կը նեղուի այսօր, որքան երէկ, երբ արտաքին վտանգներ կային: Մարոքն ու Սուրիան ալ՝ յաւելուած: Անգլիա աւելի բախտաւոր եղաւ այս տարի, իր ուզած կաղապարին վերածելով ֆրանքեւգերման յարաբերութիւնները, Լօքարնօն յաջողցնելով, եւ ատով իսկ շահելով Մուսուլի մրցանակը: Իտալիա հետզհետէ աւելի կը զօրանայ իբրեւ ազգային խուրձ (ֆաշիօ): Մուսօլինի այլեւս վերջ տուաւ տարուան սկիզբը տիրող վարանումներուն, իր ամուր թաթին ենթարկելով գործունէութեան բոլոր ասպարէզները, — միութիւն, մամուլ, բեմ— եւ արդէն բարձրաձայն կը խօսի «հռոմէական կայսրութեան» առաքինութիւններուն վրայ: Ամերիկան միշտ կը շեշտէ «դիտող»ի դիրքը, եւ այս տարի տեսակ մը խստութեամբ հաշուեսեղանին առջեւ կանչեց պարտականները, իբրեւ կատարեալ սեղանաւոր: Խորհրդային Միութիւնը 1925ին ալ ի զուր համաձայնութիւններ եւ դրամ սպասեց արտասահմանէն, եւ, ճարահատ, նոր նահանջներ կատարեց, մասնաւորապէս ուշադրութիւն դարձնելով գիւղացիներուն: Եւ միաժամանակ, բուռն թափով շարունակեց փորել տալ եւրոպական աշխարհակալութեան հիմքերը, Չինաստանէն մինչեւ Մարոք: Պալքանները, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, միշտ վախի մէջ, եւ կասկածոտ՝ իրարու հանդէպ, ազդանշանի մը սպասելու երեւոյթն ունին, տարիներէ ի վեր: 1925ին, աւելի զուտաւորուեցաւ նոր Թուրքիան, իբրեւ թուրք ազգայնական պետութիւն. ամբողջովին փոխեց իր արտաքին տարազը, նետեց ֆէսն ու «ճիւպպէ»ն, գլխարկով եւ «ֆրաք»ով շարունակելու համար ոչ-թուրքերու մաքրագործումը եւ նման գործեր: Քրտական ապստամբութենէն յետոյ, ունեցաւ զուտ թրքական խլրտումներ ալ, որոնց հաշուեյարդարը կախաղանով կը կատարուի, առ այժմ:

1926ը կը բացուի մայլ հեռանկարներով: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ

Պոլսոյ «Խալք» թերթը խօսելով ռուսեւթուրք նոր դաշնագրին վրայ, կը գրէ.

«Արեւելքի ընկերվարական պետութեանց Միութիւնը եւ անիրաւեալ ազգութեանց ներկայացուցիչ Թուրքիա, ձեռք ձեռքի տուած են, իրենց միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնը ամրապնդած են, իրարու հանդէպ անկեղծ բարեկամութիւն երաշխաւորած են, եւ դիրք բռնած են աշխարհակալութեան դէմ: Ասիկա բացորոշ եւ վճռական դիրք մըն է: Եւրոպա հարուստ է, բայց բարոյապէս հիւանդ: Թուրքիա եւ Ռուսիա աղքատ են, սակայն բարոյապէս թարմ եւ առողջ: Որովհետեւ Եւրոպա աշխարհակալ է եւ յարձակող, իսկ Թուրքիա եւ Ռուսիա կը յարգեն ամէն ազգերու իրաւունքները եւ անոնց պաշտպանն են:»

Ուրիշ թուրք թերթ մը, «Վագըթ», դիտել կուտայ.

«Անգլիա անկէ յետոյ աւելի բուռն թափով պիտի շարունակէ իր գրգռիչ ընթացքը: Դրամով հրոսակներ պիտի կազմէ, եւ մերթ ընդ մերթ մեր սահմանները պիտի ղրկէ: Բնականաբար թրքական ուժերը առաջ պիտի շարժին, հրոսակները զսպելու համար: Եւ այն ատեն Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը վայնասուն պիտի փրցնէ, միւս պետութիւնները մեզի դէմ հանելու համար:»

ԻՏԱԼԵՒԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ?

Երեքշաբթի իրիկուն Ռափալլոյի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցան Մուսօլինի եւ Չէմպըրլէյն, Իտալիոյ պարտքին, Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ դիրքին, թուրքեւռուս դաշնագրի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ ռուսեւթուրք դաշնագիրը եւ Փոքր Ասիոյ մէջ պատերազմի մը հաւանականութիւնը: Կը կարծուի թէ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Իտալիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ: Մուսօլինի յայտարարած է թէ Մուսուլի մէջ պատերազմ ծագելու պարագային Իտալիա անտարբեր չի կրնար մնալ: Կը կարծուի թէ Անգլիոյ ծրագիրն է Ազգերու Դաշնակցութեան անունով Իտալիան եւ Յունաստանը, հանել Թուրքիոյ դէմ, եթէ այս վերջինը չհամակերպի Մուսուլի մասին տրուած որոշումին: Ասոր փոխարէն Իտալիա Անատոլուի մէջ հող եւ Միջերկրականի մէջ քանի մը կղզի կ'ուզէ. նոյնպէս կը փափաքի բաժին ունենալ Պոլսոյ խնդրին վերջնական կարգադրութեան մէջ, այն պարագային երբ Թուրքերը Եւրոպայէն դուրս քշուին:

Միւս կողմէ Շիքակօ Թրիպիւն կ'ըսէ թէ Պուլկարիա դաշնակցած է Թուրքիոյ հետ եւ պիտի օգնէ անոր, պատերազմի պարագային: Սերպիա որ Սելանիկի տիրանալու կը ձգտի, հաւանաբար պիտի յարձակի Յունաստանի վրայ, երբ ան Թուրքիոյ հետ կռուի բռնուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՌԻՒԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի, դեկտեմբեր 30 թուականով.—

Ֆրանսացիներուն եւ Տիւրզիներուն միջեւ կնքուած բերանացի զինադադարը խզուեցաւ այսօր, հրացանաձգութեամբ: Յուսախաբ՝ մարզպանին հետ համաձայնութեան յանգելու փորձէն, Տիւրզիները խումբ մը զինուորներ ղրկեցին այս քաղաքը, ծպտուած վիճակի մէջ: Մէկը մինարէի մը գագաթը ելաւ, ուրիշներ փողոցի կառքերու մէջ խոյացան եւ սկսան կրակ ընել, գլխաւորաբար «խաքի» համազգեստ հագած ոստիկան-զինուորներու վրայ, որոնցմէ երկու հոգի սպաննուեցան եւ ուրիշներ սպաննուեցան: Այս դէպքին վրայ, շուկան փակուեցաւ սարսափահար խանութպաններուն կողմէ:

Թէեւ անգիր զինադադարը յարգուեցաւ տասը օր, եւ Էմիր Արսլան Սուլթան Աթրաշի այցելեց, բայց ապստամբապետները այսօր լսեցին թէ Ֆրանսացիները կը պահանջեն պատժել զանազան անհատներ, քաղաքային ոճիրներու, աւարառութեան եւ ջարդի համար, ինչպէս եւ աքսորել կարգ մը ապստամբապետներ: Դամասկոսի պատուիրակութիւնը դարձաւ եւ հաղորդեց թէ հաշտութեան բանակցութիւնները կը շարունակուին, բայց որոշումը կ'ուշանայ: Այս իրողութիւնը դող հանեց ապստամբութեան պետերը, որոնք հրամայեցին անհուսարսափի մատնել քաղաքը:

Հակառակ զինադադարի խզման, Ֆրանսացիները երկաթեայ օղակի մը մէջ առած են Դամասկոսը եւ հազարաւոր փախստականներ կը դառնան: Սուրիոյ ազգայնական պետերը կ'ըսեն թէ ֆրանսացի մարզպանը կը դժկամակի նոր զիջումներ ընել, ինչ որ այն տպաւորութիւնը կը գործէ թէ Ֆրանսացիները իրենք զիրենք կարող կը զգան զինուորական խոշոր յաղթանակ մը տանելու որ եւ է ատեն: Ամէն օր օգնական ուժեր կը հասնին:

⁂ Հալէպէն հասած ճամբորդէ մը կ'իմանանք թէ թուրք հրոսախումբեր պատրաստ կը սպասեն սահմանին վրայ, ի հարկին Հալէպ արշաւելու համար:

Ռուսեւթուրք դաշնագիր եւ թրքական խաղեր

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ.— Թուրք պետական մարդիկն ու պաշտօնեաները օտար թերթերու թղթակիցներուն յայտնած են թէ Փարիզի մէջ կնքուած ռուսեւթուրք դաշնագիրը զինուորական գաղտնի յօդուածներ ունի: Այս լուրը Անգլիոյ եւ այլ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ զարմանք առաջ բերաւ, որովհետեւ եթէ իրապէս գաղտնի կէտեր կան, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս կերպ յայտարարութիւններ կ'ընեն:

Նոյնպէս զուարճալի է այն դիւանագիտական պլէֆը զոր Թուրքերը կը խաղան Պելկրատի մէջ: Ենթադրելով որ Իտալացիներն ու Յոյները կրնան Թուրքիոյ վրայ յարձակիլ եթէ Անգլիոյ հետ կռիւ ծագի, Ռիւշտի պէյ իբր թէ Սերպիոյ հետ դաշինք կը կնքէ Յունաստանը եւ Իտալիան վախցնելու համար: Մինչդեռ այսպիսի պարագաներու տակ Սերպիա չէզոքութենէ ուրիշ դիրք չկրնար ունենալ:

Թուրքերը չեն ուզեր իրենց զինուորները քաշել Կովկասեան սահմանագլուխէն եւ չեն վստահիր Թուրքիոյ «խորհրդային դաշնակիցներուն», արգիլելու համար Հայերու, Վրացիներու կամ ուրիշներու յարուցանելիք խլրտումները:

Թուրք զօրավար մը ծանր կասկածներ յայտնեց Կարսի եւ Արտահանի մասին, աւելցնելով որ իմաստութիւն չէ զանոնք ռուսական արշաւանքի մը հաւանականութեան ենթարկել: Մինչդեռ ռուսեւթուրք նոր դաշնագրին գլխաւոր նպատակն էր արեւելեան նահանգներու թուրք բանակը կրճատել, հիմնուելով Մոսկուայի հաւատարիմ բարեկամութեան վրայ:

Էնկիւրիի զինուորական խորհուրդը

Զինուորական Գերագոյն Խորհուրդի բացման ժողովին մէջ խօսք առնելով, Մուսթաֆա Քէմալ ողջունեց բանակը, եւ վեր հանեց կարեւորութիւնը այն աշխատանքին որ կ'իյնայ իր վրայ՝ բանակին ուժն ու արժէքը աւելցնելու համար: «Առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի, ըսաւ, այն իրողութիւնը թէ մեր օրակարգին վրայ կը գտնուի ձեր ջանքերը գործնական եւ գիտական կերպով իրականացնելու հարցը: Կասկած չունիմ որ խորհուրդի անդամներուն պատերազմի դաշտերուն վրայ ձեռք բերած փորձառութիւնը պիտի ապահովէ այն արդիւնքը որ լաւագոյն կերպով կը համապատասխանէ երկրի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՍԻԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԷՄ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑԱՒ

ԽՈՇՈՐ ԾՐԱԳՐԻ ՄԸ ԾԱԼՔԵՐԸ

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած նոր դաշնագիրը, որուն ոչ-գաղտնի պայմանները հրատարակուեցան թերթերու մէջ, այժմէութիւն կուտայ Ռուսիոյ ղեկավարութեամբ ծրագրուած համասիական դաշնակցութեան։

Թերթերը լրջօրէն կը զբաղին այս հարցով։

Ապտիւլ Քէրիմ կրցաւ լրջօրէն զբաղեցնել Ֆրանսան եւ Սպանիան։ Չինաստանի մէջ տեղական դժգոհութեանց ցոյցեր փոխուեցան ներքին պատերազմներու. Սուրիոյ մէջ Տիւրզիներու ապստամբութիւնը Ֆրանսայի դէմ եւ մանաւանդ Թուրքիոյ յոխորտանքը բրիտանական կայսրութեան դէմ Մուսուլի խնդրին առթիւ՝ բոլորովին անկախ չէ պոլշեւիկեան միջամտութիւններէ։ Ագէմի պալատին աւերակներու մէջէն գտնուած գերմանական ռումբերը ցոյց կուտան թէ Մոսկուայի խրատները Պերլինի վրայով կը հաղորդուին պէտք եղած տեղերը։

Ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ կարելի է ռուսօ-ասիական այս ընկերակցութիւնը լուրջ նկատել եւ անոր հետեւանքներուն վրայ խորհիլ.— Պարզապէս որովհետեւ ամբողջ ասիական ժողովուրդները կ՚ատեն Արեւմուտքը եւ Ռուսիոյ համագործակցութիւնը աննման պատեհութիւն մըն է իրենց համար՝ առիթէն օգուտ քաղելու։

Երկու դարէ ի վեր Ռուսիա, իբր եւրոպական երկիր, կը տիրապետէր Ասիոյ մէջ՝ հիւսիսէն, եւ Անգլիա հարաւէն. երկուքն ալ իրենք զիրենք ջահակիր կը կոչէին արեւմտեան քաղաքակրթութեան, զոր բարձր կը հռչակէին արեւելեան եւ ծայրագոյն արեւելեան քաղաքակրթութիւններէն։

Ցուշիման եւ Մուքտէնը խորտակեցին Ռուսիոյ զօրութեան հմայքը եւ մեծ պատերազմն ալ, որուն միջոցին դաշնակից եւ գերմանացի իրենց անթիւ փրօփականտներով վարկաբեկեցին իրար ամենէն անգութ եւ զզուելի բարբարոսութիւններով, վերջին հարուածը տուաւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան հմայքին։

Հեղձուցիչ կազեր, պայթուցիկ ռումբեր, կիներու եւ երախաներու կոտորած եւայլն ստորնացուցին Արեւմուտքի խիղճը, օրթոտոքս հնդիկին կամ չինացիին աչքին։ Ամբողջ Արեւելքը սկսաւ արհամարհել Արեւմուտքի քաղաքակրթութիւնը. Կանտի Հնդկաստանի մէջ քարոզեց դառնալ նախկին քաղաքակրթութեան եւ ցոյց տուաւ թէ նորագոյն յառաջդիմութիւնները— արհեստական թէ գիտական— թունաւորած են մարդկութիւնը։ Խորհուրդ տուաւ չմասնակցիլ Անգլիոյ գործառնութեանց, մինչդեռ Ռաբինդրանաթ Թակօր կը պաշտպանէր աւելի բուռն ընդդիմադրութիւն։

Անգլիա, իր Խաղաղականի գաղթավայրերու ստիպման տակ՝ կը ստիպուի բաժնուիլ Ճափօնէն եւ Ամերիկան ալ խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ իր երկրի մուտքն արգիլելու համար Դեղիններուն դէմ։ Այսպէսով՝ հետզհետէ ամբողջ Ասիան կերպով մը ծառացաւ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի «ճերմակներուն» դէմ եւ Թուրքերը որ հպարտօրէն իրենք զիրենք մաքուր Ասիացիներ —Թուրանեան— կը կոչէին, խորտակեցին Ցոյները՝ Անգլիոյ դրօշակիրները։ Մուսթաֆա Քէմալի յաղթանակները նոյնացան Մուքտէնի յաղթանակին հետ։

Մէկ կողմէն Արեւմուտքը՝ Լօքառնօ եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կազմող պետութիւնները եւ միւս կողմէն՝ Սօվիէթներն եւ ամբողջ Ասիան.— Ռուսիա պաշտօն ստանձնեց կազմակերպելու, զինելու եւ օգտագործելու զայն պատեհ առթիւ՝ Արեւմուտքի դէմ։

Պօլշեւիկ պետերը գիտեն թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ թշնամին զգետնելու համար. 1917ին գաղափարական Ռուսիան տապալեցին գրգռելով ներքին հակամարտութիւններն եւ ջլատելով դիմադրական ուժերը՝ գերմանական գրոհին դէմ։ Արեւմուտքը ինքզինքը այդ կարմիր ալիքին դէմ պաշտպանել կը կարծէ դաշնակից փոքր պետութեանց այն խմբաւորումով որոնք Սեւ ծովէն մինչեւ Սկանտինավիա կը ձգուին, բայց Գ. Ինթէրնասիոնալը պիտի ձգտի ջլատել նաեւ այդ պետութեանց ներքին կազմակերպութիւնները՝ շնորհիւ կոմբջիջներու եւ մանաւանդ գերմանական դժգոհ տարրերու գործօն մասնակցութեան։

Միւս կողմէն Կոմինտէռնի (Գ. Միջազգայինի) գործադիր մասնախումբը կը պատրաստէ Ասիան. Նիժնի Նովկորոտի տօնավաճառը կարեւոր վայր մըն է հիւսիսային եւ կեդրոնական Ասիոյ ժողովուրդներու տեսակցութեան. Նիժնի Նովկորոտի մասնաճիւղեր կը կազմուին Խարպինի, Բագուի եւ Թէհրանի մէջ՝ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ համար։ Ռուս սպաներ կը մասնակցին չինական բանակի վարժութեանց եւ Մօնկօլ բանակներու կազմակերպութեանց։ Գերման եւ ռուսական հսկայ գործարաններ կը հաստատուին սիպերիական ածխահանքերու մօտերը՝ անհրաժեշտ ռազմամթերքը դիզելու համար՝ հեռու անգաղտնապահ աչքերէ... Եւ ահա օր մը՝ սիպերիական եւ ռուսական դաշտերէն պիտի խուժեն յարձակման գունդերը դէպի Արեւելեան Եւրոպա՝ Ռումանիա, Չեխօսլօվաքիա, Լեհաստան եւ Պալթեան երկիրները... բայց այս ճամբան մէկն է միայն ընդհանուր ծրագրին. թշնամին ետեւէն ալ զարնել պէտք է՝ ապահովելու համար յաղթանակը։

Ասիա Եւրոպա արշաւած է հին ատեն՝ նաեւ Ափրիկէի վրայով. եթէ Կարոլոս-Մարթէլ Փուաթիէի մէջ չկասեցնէր արաբական գրոհը, այսօր աշխարհի կերպարանքը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար անշուշտ։ Այս ճամբան այսօր իսլամի ձեռքն է. Պարսկաստան, Իրաք, Արաբիա. Եգիպտոս, Տրիպոլիս, Թունուզ եւ Մարոք։

Կարեւոր է նկատի առնել թէ այս ժողովուրդներն իրար կապելու համար երկու գլխաւոր ազդակներ կան, որոնց շահագործումը տիրաբար ձեռք առած են պոլշեւիկ պետերը.— կրօնական մոլեռանդութիւն եւ եւրոպական շահագործումէ ազատելու յոյս։

Այս նպատակով պոլշեւիկները ծրագրած են շարք մը իսլամ անկախ պետութեանց կազմութիւնը, որոնք օր մը պիտի կարողանան ենթարկուիլ խորհրդայնացման եւ միանալ Ս. Խ. Հ. Մ.ին։

Այդ օրը, Գ. Միջազգայինը եւ անոր ասիական բանակները պիտի սպառնան Արեւմուտքին՝ մէկ կողմէն արեւմտեան սահմաններէն եւ միւս կողմէն Սպանիոյ դիմացէն։ Մօ՞տ է արդեօք այդ օրը եւ կարելի՞... Այսօրուան շատ մը երազներ կրնան ապագայի իրականութիւններ դառնալ... Մանաւանդ երբ գողը տանը մէջ գտնուի։ Կոմունիստական շարժումներ կը ծրագրուին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ մինչեւ իսկ յետադիմական Սպանիոյ մէջ եւ պետական շրջանակները իրապէս մտահոգ են այդ նորաստեղծ կազմակերպութիւններէն, որոնց ծաւալման առատ նիւթ կը հայթայթեն Եւրոպայի մէջ տիրող ելմտական տագնապներն եւ կուսակցական անվերջ պայքարները։ Պիտի առարկուի թէ Իսլամը դէմ է Լենինեան անաստուած աւետարանին եւ մանաւանդ սեփականազրկութեան. հոգ չէ. Գ. Միջազգայինի վարիչները գիտեն յարմարիլ միջավայրին. ամէն բանէ առաջ պէտք է թշնամին զգետնել. այս նպատակով նախ եւ առաջ պէտք էր ոտքի հաստատուն կռուան մը ստեղծել Կովկասի մէջ։ Տաղիստան, Վրաստան, Ատրպէյճան եւ Հայաստան գրաւուեցան 1921ին եւ այս տիրապետութեամբ Ռուսիան կը նայի Իրանին եւ Անատոլուին, որոնց միջոցաւ կարելի է սպառնալ Սուրիային եւ Սուէզին։ Եւրոպան չկրցաւ համնիլ Կովկասցիներու օգնութեան եւ Մուսթաֆա Քէմալը ինկաւ պոլշեւիկներու գիրկը։

Մեծ քայլ մը առնուած էր եւ պէտք էր ընդհանուր ծրագրի գործադրութեան ձեռնարկել։— Կոմինտէռնի մասնաճիւղեր հաստատուեցան Վիեննա, Օտեսա, Թիֆլիս, Թաշքէնտ, Փէքին եւ Քանթօն։

Վիեննայինը՝ «Նոր.քի» կոչուած՝ պաշտօն ունի արեւմուտքն եւ Պալքանները պատրաստելու։ Օտէսան պիտի գործէ հիւսիսային Ափրիկէի մէջ եւ Թիֆլիսն ալ պիտի հսկէ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի. Թաշքէնտը կը գործէ Աֆղանիստանի եւ Հնդկաստանի ժողովուրդներուն մէջ եւ Փէքինն ու Քանթօնն ալ կը զբաղին Չինաստանն ու Հնդկաչինը դաստիարակելով։

Գործելակերպը կը տարբերի մէկ կեդրոնէն միւսը։ Գոնիայի մէջ կազմուած է «Իսլամի Ապագան» կազմակերպութիւնը՝ շնորհիւ Թիֆլիսէն մեկնած պաշտօնեաներու եւ դրամական աջակից միջոցներով օժտուած է. անոր մէկ մասնագիտական յանձնախումբը կը գործէ Իզմիրի մէջ, ուր կը ստանայ ռազմամթերք, ի հարկին մինչեւ իսկ անկէ դէպի Սուրիա կամ Մարոք փոխադրելու համար։

Օտէսայէն շատ մը գործիչներ տեղաւորուած են Եգիպտոսի մէջ, ուր յարաբերութիւն հաստատած են Գահիրէի Էլ Ազհար համալսարանի ուսանողներուն հետ եւ կը քարոզեն անոնց քրիստոնէի ատելութիւն եւ Անգլիոյ դէմ ապստամբութիւն։ Անհետեւանք չեն մնար այս քարոզները եւ Ապտիւլ Քէրիմի ձեռնարկը լոկ տեղական հանգամանք չունի։ Իսլամի այս ցնցումներուն ետին պարզօրէն կը նշմարուին կարմիր դրօշակին ծալքերը։

Մ. Տ.

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հակահայ տրամադրութիւններ եւ կարգադրութիւններ.— Պատասխանատուները.— Նոր խաղեր։

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Սօֆիա 25 Դեկտ.

Անկէ ամիս ուկէս առաջ Ֆիլիպէի մէջ կարգ մը գաղթական հայեր, յանկարծ ձերբակալուեցան եւ սահմանագլուխ ղրկուեցան. իսկ Վառնայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ սկսան նոր ցուցակագրութեան ենթարկել 1919էն յետոյ եկած հայերը, յայտնելով թէ պիտի տեղափոխուին։

Իսկական ժողովրդասէրները մտահոգութեան մատնուեցան եւ միջոցներ խորհեցան վտանգը կանխելու համար, իսկ Նախորդ Թեմական Խորհուրդին երեք անդամները, որոնք Օգոստոս 28ի համագումարէն յետոյ ալ կը յամառին շարունակել իրենց շահատակութիւնները, փութացին պատգամել խօսքով եւ գրչով.

— «Տեղահանութեան մասին շրջած զրոյցները դժբախտաբար հայկական պղտոր ակերէ կը բխին եւ արդիւնք են չարաշահութեան»։

Այդ տգէտ յոխորտանքը սմքեցաւ, երբ Դեկտ. 20ին, 7 ընտանիքներ Նօվօ-Զակորայէն յանկարծակի վտարուեցան դէպի սահմանագլուխ, իբրեւ առաջին կարաւան։

Այժմ ժողովուրդը «պղտոր ակերուն» կը դիմէ եւ միջոցներ ձեռք կ՚առնուին վտանգը հեռացնելու։

Լաւ կ՚ըլլար որ մեր խառնակիչ պարոնները լրջօրէն մտածէին իրենց կատարած սեւ գործին վրայ։ Անոնք էին որ 1925 Յունուար 25ին Թաղ. ընտրութիւններու առթիւ յայտնեցին իրենց նշանաւոր բանաձեւը.— «Նկատի ունենալով որ եկւոր Հայեր կրնան գէշցնել տիրող ազգի եւ մեր յարաբերութիւնները եւլն., եւլն. ընդունիլ ամբողջովին կարգադրութիւնը (Նարէտպան) որով միայն պուլկարահպատակները կրնան մասնակցիլ Թաղական ընտրութիւններուն։» Երբ օտարները մեր վրայ կը կասկածին, ըլլայ իսկ անտեղի, հասկնալի է, բայց երբ պուլկարահայ Թեմականի պատուհանը իրենց վրայ առած մարդիկ, այդպիսի խառնակիչ որոշումներ կը հանեն դժբախտ ազգակիցներու մասին, բնական է որ կառավարութիւնը, ինչքան ալ բարեացակամ ըլլայ կասկածելի եւ անբաղձալի համարէ զանոնք։

Դեռ աւելին։

Այդ երեք երանելիները, որոնք անձնապէս թշնամի են Առաջն. Փոխանորդ Սարգիս քահանայի, Զատիկը Ապրիլ 12ին թէ 19ի՞ն տօնելու խնդիր մը հանեցին, նոր տոմարը 10 ամիս գործադրութեան դրուելէն յետոյ. բնական է որ ամէն ողջամիտ Հայ պիտի հակառակէր։ Ահա այդ հակառակութիւնը հասցուցին մինչեւ կառավարութեան, Նամակներու պատճէններ յանձնեցին եւ իբրեւ հակապուլկար ցոյց տուին Առաջն. Փոխանորդը եւ հայութեան խոշոր մասը։

Ատով ալ չգոհացան։

Պուլկարներու պարտութեան օրը դրօշակ պարզելու զզուելի սուտ մը յերիւրեցին եւ աշխատեցան փութացնել Հ. Հ. հիւպատոսարանի փակումը, թունաւորելով մթնոլորտը։

Պարապ տեղը չէ որ պուլկար բարձրաստիճան անձեր եւ հանրային գործիչներ իրենց ցաւը յայտնած են վերոյիշեալ դէպքերու մասին։

Ահա այսպիսի ճնշող եւ թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ, տիրող տնտեսական տագնապը եւ հացի խնդիրը՝ պուլկար բազմաթիւ թշուառ գաղթականներուն, լուցկիի դերը պիտի կատարէին, հրահրելու համար հակահայ կարգադրութիւններ։

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ այդ քինախնդիր ոչնչութիւնները սպառնացող վտանգը անտես ըրած, ամէն քսութիւն կը փորձեն, Առաջն. Տեղապահը հեռացնելու եւ զառամած եպիսկոպոս մը առաջնորդ նշանակելու համար։

Այդ նպատակով Պոլիս, Պատրիարքարան դիմեցին։ Երբ անկէ գոհացում չստացան, Պալաքեան եպիսկոպոսին միջնորդութիւնը խնդրեցին։ Երբ դրական արդիւնք մը չտեսան, այս անգամ, Զատիկը Ապրիլ 12ին տօնելու խնդիրը իբրեւ հակապուլկար գործ դաւանութեանց տեսչութեան տարին եւ ուզեցին շահագործել պուլկար դիւանագիտութիւնը, ճնշում բանեցնելու համար Պատրիարքարանի վրայ։

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէք, պարոններ։

Յ. Գ.— Եղած դիմումներու շնորհիւ, Նօվօ-Զակորայի տեղահանուածները ետ դարձան, թէեւ նոր լուր կայ թէ Սթարա-Զակորայէն ալ վեց հոգի ազդարարութիւն ստացած են հինգ օրէն հեռանալու Պուլկարիայէն։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՋԱԿՑԻՆ

Հնդկաստանի խալիֆայութեան տարեկան համաժողովը գումարուելով նկատի առաւ Մուսուլի մասին Ազգերու Դաշնակցութեան տուած որոշումը, զոր Լօզանի դաշնագրին հակառակ գտաւ եւ որոշեց որ Հնդկաստանի իսլամները պէտք է օգնեն Թուրքերուն, եթէ Անգլիա պատերազմ յայտարարէ անոնց դէմ։ Որոշուեցաւ նոյնպէս որ պատերազմի պարագային, Հնդիկները ոչ զինուոր ոչ ալ դրամ պիտի տան անգլիական կառավարութեան։ Համաժողովը կը պահանջէ որ Իրաքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի վրայէն վերնան ոչ-իսլամ հոգատարութիւնները եւ Անգլիա բնաւ չմիջամտէ Հիճազի գործերուն։ Հիճազի մէջ պէտք է հաստատուի հանրապետութիւն մը, որուն գլուխը պիտի գտնուի սահմանադրական խալիֆա մը։ Նախագահ Հասրաթ Մօհանի յայտարարեց որ Վէհաբիներու Սուլթանը, Իպն Սաուտ սըր Ֆիլպէրթ Քլէյթընի հետ համաձայնելով, ոտնակոխ ըրաւ իսլամական շահերը, աւելի քան Շէրիֆ Հիւսէյինը։ Մէվլանա Ապտիւլ Քալամ Ազատ ընդհակառակը ուրախ է որ Իպն Սաուտ յաղթեց եւ Շէրիֆի ընտանիքը ջախջախուեցաւ։ Հիճազի ապագան ճշդելու համար համիսլամական համագումար մը տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն, նախաձեռնութեամբ Հնդկաստանի իսլամներուն։

ՆՈՐ ՇԱՀԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Թաւրիզ, 17 դեկտ.

Ինչպէս հաղորդած կ'ըլլան հեռագիրները, Պարսկաստանի Սահմանադիր Ժողովը Պարսկաստանի Թագաւոր հռչակեց պատերազմական նախարար եւ վարչապետ Րիզա Խանը, Րիզա Շահ Փահլեվի անունով։

Նոր Շահը թէեւ համեստ ծագումով, բայց իր արտակարգ զինուորական եւ դիւանագիտական ընդունակութեանց շնորհիւ, կրցաւ ամբողջ չորս տարի երկիրը տանիլ դէպի տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական վերածնութիւն, որուն իրապէս կարօտ էր Պարսկաստանը։

Զինուորական նոր նախարար եւ գերագոյն հրամանատար նշանակուած է՝ Ատրպատականի նախկին հրամանատար Ամանուլլահ խան Թահմասբին, որ եռանդուն, հայրենասէր եւ ճարպիկ զինուորական մըն է։

Նոր Շահին գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 16ին, Չորեքշաբթի օրը, իսկ թագադրութիւնը կը կատարուի մէկ ամիս յետոյ։ Րիզա Շահ խորհրդարանին առջեւ երդում ըրաւ, հաւատարիմ մնալ մեծ Իրանին եւ ժողովուրդի։

Թաւրիզի մէջ, Շահին գահակալութեան առթիւ, տեղի ունեցաւ պաշտօնական զօրահանդէս եւ ընդունելութիւն։ Հայոց Առաջնորդ Մելիք-Թանգեան արքեպսկ., վաճառականները, օտար հաստատութեանց ներկայացուցիչները գացին զօրահանդէսին եւ շնորհաւորեցին հրամանատար Մահմուտ Հիւսէյին խան Այրոմը։

Շատ հաւանական է որ Առաջնորդը ներկայ ըլլայ թագադրութեան հանդէսներուն՝ Թէհրանի մէջ։

Թաւրիզ քաղաքի գլխաւոր փողոցներու մէջ պատրաստուած էին բազմաթիւ կամարներ, զարդարուած յարմար վերտառութիւններով։

Բոլոր դպրոցները փակ էին։

Այս ուշագրաւ յեղաշրջումը, տեղի ունեցաւ շատ խաղաղ։ Պարսիկ ժողովուրդը նման բոլոր դէպքերու եւ յեղաշրջումներու ընթացքին, բնաւ յուզում, գրգռութիւն, ապստամբութիւն եւայլն ցոյց չի տար, այն համոզումով, որ այս երկրի մէջ բոլոր վարչաձեւերն ալ, եթէ ներսէն կը բխին, օգտակար են։ Պարսիկ ժողովուրդը առ հասարակ չի սիրեր, որ օտար պետութիւնները (մանաւանդ Ռուսերը եւ Անգլիացիները) խառնուին իրենց ներքին գործերուն։

Րիզա Շահի թագաւորութիւնը ցկեանս է. անոր 8 տարեկան զաւակն ալ արդէն թագաժառանգ է նշանակուած։

Ամէն պարագայի տակ, մեզի համար, անհրաժեշտը այն է, որ Պարսկաստանի կառավարութիւնը ներքնապէս, միշտ ալ բարեացակամ եղած է։ Մաղթենք որ Րիզա Շահն ալ շարունակէ նոյն ուղին։

ՄԱՍԻՍ

Եգիպտ. քրէտի ֆոնսիէի 15 Դեկտեմբերի վիճակահանութեան մէջ հետեւեալ երեք թիւերը շահած են 50,000ական ֆրանք.— 394,522 (1886ի պարտաթուղթերէն), 661,604 (1903), 95,743 (1911), 500 ֆրանք շահած է թիւ 380,043ը։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

"ԱՌԱՋ ՄԵՆՔ ԿՇՏԱՆԱՆՔ",

Երկուշաբթի գիշեր Երեսփ. Ժողովը Աշխատանքի Նախարարութեան ելմտացոյցը քննելու առթիւ, զբաղեցաւ նաեւ Ֆրանսայի օտար բանուորներու խնդրով։ Համայնավար երեսփոխան Անրիէ ըսաւ թէ Նախարարութիւնը այս խնդրին մէջ կը ձգտի աժան բանուորներ հայթայթել դրամատէրներուն։ Ֆրանսա գալիք բանուորներուն փայլուն խոստումներ կ'ըլլան, կ'ըսեն թէ օրական 8 ֆրանք պիտի ստանան սնունդի համար եւ ամսական 6 ֆրանքով բնակարան պիտի ունենան. մինչդեռ երբ Ֆրանսա հասնին, իբրեւ բնակարան անոնց ցոյց կը տրուի խոշոր «հանկար» մը, չորս կողմը բաց։ Անրիէի հաշիւով Ֆրանսայի մէջ երեք միլիոն օտար բանուորներ կան։ Հանքային ընկերութիւնները նախապատուութիւն կուտան օտար բանուորներու, եւ եթէ վաղը անգործութիւն տիրէ, վտանգաւոր կացութիւն պիտի ստեղծուի։ Կ'ըսեն թէ բանուորները ութը ժամ կ'աշխատին. մինչդեռ առնենք օրինակի համար Պուլվառ Ժուրտանի վրայ շէնքի մը մէջ աշխատող բանուորները. անոնցմէ հարիւրին 60ը օտարներ են եւ հարիւրին 5ը Արհեստակցական Միութեանց անդամ են. կ'աշխատին 12 ժամ։ Կացութիւնը նոյնն է գաւառներու մէջ։ Հետեւանքը այն է որ երբ տեղ մը օտար բանուորները շատ են եւ Սենտիքայի մաս չեն կազմեր, ութը ժամուայ օրէնքը ջուրը կ'իյնայ։ Միշտ վէճ կայ օտար եւ ֆրանսացի բանուորներուն միջեւ։

Համայնավար երեսփոխանը աւելցուց թէ կառավարութիւնը կը քաջալերէ օտար բանուորները, որպէսզի Արհեստակցական Միութիւնները չզօրանան, այնպէս որ ի վերջոյ ֆրանսացի բանուորները գործ չեն կրնար գտնել գործարաններուն մէջ։ «Եւ սակայն Ֆրանսայի մէջ ենք եւ ֆրանսացի բանուորները պէտք է իրենց փորը կշտացնեն իրենց երկրին մէջ»։

Եզրակացնելով, Պ. Անրիէ պահանջեց որ կառավարութիւնը ջնջէ բանուորական ներգաղթի յատկացուած վարկերը։

Տեղեկաբեր Պ. Նօկարօ ըսաւ որ օտար բանուորներուն վրայ բաւարար չափով հսկողութիւն չի կատարուիր եւ թէ հարիւր հազարաւոր բանուորներ կը խուսափին ամէն կարգի հսկողութենէ։ Յանցանքը նախարարութեան չէ, որովհետեւ բաւականաչափ պաշտօնէութիւն չունի. վարկեր պէտք է քուէարկել՝ հակակշռի գործը կազմակերպելու համար։

Յետոյ խօսք առաւ Աշխատանքի Նախարարը, որ ըսաւ թէ 1914էն ի վեր երկու միլիոն օտար բանուորներ մտած են Ֆրանսա. բոլորն ալ ներս առնուած են աշխատանքի պահանջները քննուելէ վերջ միայն, այնպէս որ չի կարծեր թէ անոնց պատճառաւ ֆրանսացի բանուորները անգործ մնացած ըլլան։ Ասկէ զատ ոչ մէկ օտարականի անգործութեան համար նպաստ տրուած է. Ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան համար օտարներու ներգաղթը հարիւրին 50 զեղչուած է եւ 1925ին ոչ մէկ անչափահաս բանուոր ընդունուած է Ֆրանսա։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ հազիւ քանի մը խարբերդցիներ մաս կը կազմէին Մարսէյլի 400 հայութեան։ Պատերազմի շրջաններուն, մանաւանդ վերջի երկու տարուայ ընթացքին ստուար թիւով խարբերդցիներ Սուրիայէն եւ Յունաստանէն գաղթեցին Ֆրանսա, եւ տեղաւորուեցան զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։

Ներկայիս ֆրանսաբնակ խարբերդցիները ամէնէն շատ կը գտնուին Մարսէյլի մէջ, մօտ երեք հազար, արուարձաններէն զատ։ Այս հայրենակիցներուն կեանքը ազգային տեսակէտով բաւական մխիթարական երեւոյթ առած է վերջերս։ Ունին Երիտասարդաց Միութիւն մը որ կազմուած է վեց ամիսէ ի վեր։ Քանի մը ամիսէ ի վեր դադրած Հայրենակցական Միութիւնն ալ վերակազմելու ճիգեր կ'ըլլան։ Կը յուսանք թէ, Հայրենակցական Միութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ հովանաւորել Երիտասարդաց Միութիւնը։

Խարբերդի շրջակայ գիւղացիներն ալ ունին իրենց զատ միութիւնները, որոնք հանդէսներ տուին վերջին երեք շաբաթուան մէջ։ Ծովքի Երիտասարդաց Յառաջդիմասէր Միութիւնը առաջինը եղաւ որ՝ դեկտ. 6ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տուաւ իր հանդէսը։ Այս առթիւ խաղացին Պէշիկթաշլեանի «Վահէ» ողբերգութիւնը եւ միութեան կողմէ հեղինակուած պաւէստը՝ «Մարտոյենց Բաժանումը»։ Քէսրիկի Միութիւնը 12ին խաղաց «Ուշ Լինի Նուշ Լինի»ն։ Բալուցիներու Միութիւնը 19ին բեմադրեց «Անդրանիկը»։ Պատմիշցիներու Միութիւնը 20ին Կարտանի մէջ ներկայացուց «Արշակ Բ.»ը։

Մարսէյլէն թղթակից մը «Յառաջ»ի մէջ կը թելադրէր միացնել այս քոյր միութիւնները։

Մենք ալ հակառակ չենք, բայց պէտք է գիտնալ որ նման գիւղացիական միութիւններ ունին իրենց յատուկ պահանջները զորս միացեալ մարմին մը չի կրնար գոհացնել։ Օրինակները շատ պարզ են արդէն, մանաւորապէս խարբերդցիներու համար, որոնք միայն Ամերիկայի մէջ ունին 20է աւելի առանձին միութիւններ։

Այդ առանձին միութիւններու տարիներէ ի վեր կատարած աշխատանքին շնորհիւ, անցեալ ամառ երբ հարկը պահանջեց, կարելի եղաւ Պոսթընի մէջ կազմել «Համախարբերդցիական Միութիւն»ը։

Մարսէյլի խարբերդցիական միութիւնները առաջին օրերէն իսկ իրարու հետ կապ ունին։ Ծովքցիներու միութեան ատենապետը միեւնոյն ատեն ատենապետն է Խարբերդի Երիտասարդաց Միութեան, եւ անդամներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն անոնք որոնք իրենց գիւղացիական միութիւնները ունին։ Այդպէս է նաեւ Հայրենակցական միութեան կազմը։

Ամէն պարագայի մէջ, գնահատելի են Մարսէյլ եւ արուարձանները բնակող խարբերդցիներու ճիգերը։

26 դեկտ. 925 Կիւրեղ Խրայեան

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Տիկնանց Միութեան վերջին պարահանդէսին հասոյթը եղաւ 413 սթերլին 17 շիլլին։ Այս եկամուտները կը գործածուին գաղթականներուն հագուստ ճարելու։

*** Օրիորդներու Միութեան կողմէ Որբերու ի նպաստ սարքուած ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 3։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Չորեքշաբթի օր մանրամասնօրէն պարզած էինք պոլշեւիկեան երկու թեւերու, Մոսկուայի եւ Լենինկրատի միջեւ ծագած վէճը։

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, պայքարը չէ դադրած տակաւին, եւ կը սպառնայ աւելի սուր հանգամանք առնել։

Հակառակ համագումարին տուած որոշման, փոքրամասնութիւնը (Զինովիէվ, Կամենեֆ, Սոկոլնիքօֆ եւ այրի տիկին Լենին) չուզեր համակերպիլ մեծամասնութեան որոշման (Ստալին, Պուխարին եւ Ռիքօֆ)։

Դեկտ. 28ին, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կոչ կ'ըլլայ Լենինկրատի բանուորներուն, փոխել իրենց թերթին, «Փրավտայ»ի խմբագրութիւնը որ Զինովիէվի ձեռքն էր մինչեւ հիմա եւ որ կը պաշտպանէ փոքրամասնութեան տեսակէտը եւ մանաւանդ կ'որոշէ չլսել Կամենէֆը, որ զեկոյց մը պիտի տար տնտեսական կացութեան վրայ, Կեդրոնական Կոմիտէին անունով։ Բանաձեւը կ'ըսէ թէ՝ Պ. Կամենէֆ պաշտպանելով մեծամասնութեան դատապարտած տեսակէտը, իրաւունք չունի խօսք առնելու անոր անունով։

Առաջին անգամ ըլլալով, ընդդիմադիրները իրենք զիրենք պարտուած չեն նկատեր եւ կը պահանջեն իրենց տեսակէտը պաշտպանել կուսակցութեան զանգուածին առջեւ։ Ռիքօֆի բացատրութեամբ, Կամենէֆ եւ Զինովիէվ կը համախմբեն ամէն տեսակի դժգոհները։ Վախ կայ որ ասոնց թիւը աւելնայ ապագային։ Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովին ներկայացուցիչը ամբաստանած է Զինովիէվը թէ գաղտագողի (ապօրէն) կեդրոն մը ստեղծած է, որ կը յաւակնի կուսակցութիւնը վարել, անկախ Կեդրոնական Կոմիտէէն։ Տիկին Կրուպսքայա, Լենինի այրին, ուժգնօրէն մեղադրած է Պուխարինը թէ «Հարստացէ՛ք» նշանախօսքը ուղղած է գիւղացիներուն։ Դիտել տուած է թէ՝ անցեալ Հոկտեմբերին Կեդր. Կոմիտէն որոշած էր նոյն իսկ ջնջել արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը։ «Այս մենաշնորհը բնականօրէն կը նեղէ մանր հողագործները. բայց համայնավարական դիկտատորութեան համար չափազանց վտանգաւոր պիտի ըլլայ ջնջել զայն։ Ձախկողմին ընդդիմութեան հետեւանքով է որ Կեդրոնական Կոմիտէն որոշեց պահել մենաշնորհը։» Լենինի քոյրը խօսք առած է Տիկին Լենինի դէմ։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Դարձեալ փախստական Հայերու խնդիրը ծագած է Պոլսոյ մէջ։ Թուրքերը աչքերնին բացած են «Լքեալ» գոյքերը ձեռքէ չհանելու համար։ Լրտեսական կազմակերպութիւնը այնքան խիստ է որ ոչ ոք կրնայ իր արդար իրաւունքին տիրանալու փորձեր ընել։ Վերջին անգամ Պոլիս հասած են Պրուսացի Սօֆիի երկու տղաքը՝ Նուպար եւ Ալիքսան, որոնք երկու տուն ունին Բերայի մէջ։ Մարդիկը կը գանձեն իրենց տան վարձքերը եւ սակայն Լքեալ գոյքերու վարչութիւնը կ'իմանայ եւ ոստիկանութիւնը կը սկսի քննել թէ ինչպէս Պոլիս մտած էին անոնք։

Ասկէ զատ լուր առնուած է որ Ռնդափանի ջաղացքներէն մէկուն մէջ աշխատող հարուստ հայ մը գաղտնաբար Պոլիս մտած է, եւ իր ընտանիքը իբր պարսկահպատակ ներկայանալով, յաջողած է բնակութեան արտօնագիր ստանալ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱԽՈՐԸ

Երուանդ Տամատեանի Բերայի տունը ծախուած է 80,000 ոսկիի։ Ծախու հանուած է նաեւ Յակոբ Կարբիլի Ֆէրիգիւղի ափարթմանը. գնորդ ներկայացած չըլլալով, աճուրդի պայմանաժամը երկարաձգուած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նախորդ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը վերսկսաւ փայլուն մրցումներու շարքը, հաւասար մնալով 1924ի Ա. դասակարգի ախոյեան եւ արդի պատւոյ դասակարգին պատկանող F. C. Dyonisienի հետ։

Հայ խումբը լման կազմով դաշտ ելաւ, եւ հակառակ տեղատարափ անձրեւին որ լիճի մը վերածած էր դաշտը, գեղեցիկ մրցում մը կատարեց։ Բոլոր խաղացողները լաւ օրի մը մէջ էին, կ'արժէ մասնաւորապէս յիշել բերդապահ Տէվէճեանը, իր «Բլօնժօն»ներու համար։

*** Այսօր կաղանդի առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը իր ամենակարեւոր մրցումը պիտի ընէ Ռուանի մէջ, ուր հրաւիրուած է համբաւաւոր Football Club de Rouen։ Քանիցս ֆինալիստ Coupe de Franceի եւ որ այս եղանակին ի մէջ այլոց յաղթեց Պուլկար ախոյեան «Լէվսքի»ին (2—0) եւ նախորդ կիրակի ալ Հոլանտայի ախոյեան H. V. V.ի (4—2)։

Պատեհութիւն մըն է որ կը տրուի Հ. Մ. Ը. Մ.ին ճանչցնելու իր արժէքը եւ հայ ֆութպոլինը։ Ջանք չէ խնայուած խումբը կարելի եղածին չափ զօրացնելու, եւ որոշուած է selection խումբ մը հանել։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանակներուն մէջ մեծ վստահութիւն ունին եւ կը յուսան յաջողիլ հոն ուր Պուլկար եւ Հոլանտացի ախոյեանները ձախողած են։

*** Կ'իմանանք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ շրջ. վարչութիւնները Ֆութպոլի շրջանի մը (Թուրնէ) հրաւիրած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը, գարնան ընթացքին։ Լուրջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Հ. Թ.

ԴՊՐՈՑԻ ՄԸ ԽՆԴԻՐԸ

Գրած էինք թէ սեփականութեան խնդրի մը առթիւ փակուած է Բերայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանը, որ յանձնուած է Նոր հիմնադրին։ Հայ-կաթողիկ Պատրիարքարանի դիմումին վրայ, Կրթական Տնօրէնութիւնը հրամայած ըլլալով վարժարանը կրկին յանձնել Պատրիարքարանին, ոստիկանութեան միջոցաւ յանձնուեցաւ Պատրիարքարանի ներկայացուցիչներուն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայկական մշակոյթը, նրա արմատները եւ նախապատմական կապերը ըստ լեզուագիտութեան։ Դասախօսութիւն Փրոֆ. Ն. Մառի, կարդացուած Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպած երեկոյթին մէջ։ Մատենաշար թիւ 1 Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութեան։ Հրատարակիչ Յ. Բ. Թիւրաքեան, Փարիզ 1925, 32 էջ, 5 ֆրանք։

շահերուն: կատարեալ յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեզ՝ բանակը կատարելագործելու, եւ ազգային պաշտպանութիւնը զօրացնելու ձեր ջանքին մէջ»:

Թուրքերը զինուոր կը հաւաքեն

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Թուրք նոր զօրաբաժին մը հասած է Տիարպէքիր: Նոյնպէս Մուսուլի սահմանագլուխին վրայ Թուրք զինուորներու մեծ շարժում մը կը տեսնուի:

Քիւրտերու վերջին խռովութիւնը

Գրեցինք թէ Ղարզանի եւ Հազոյի շրջանին մէջ Քիւրտերը կրկին ապստամբած են: Թուրք զինուորները արիւնալի կռիւներէ վերջ զսպեցին այդ շարժումը, որուն մասնակցած էին Ճապաղջուրի ոստիկան-զինուորներէն մէկ մասը: Ասոնք Խարբերդի անկախութեան դատարանին յանձնուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ ըմբոստական շարժման պահուն իրենց պաշտօնը ձգած, իրենց պատկանած զօրախումբէն փախած եւ գործակցած են ապստամբներուն: Դատարանը այս ոստիկան-զինուորներէն 10 հոգի տասը տարի թիապարտութեան դատապարտեց:

Սասունի խաղաղականութիւնը

Բիզէի յետադիմական շարժման առթիւ կառավարութիւնը սկսած է զինաթափ ընել ժողովուրդը: Մինչեւ հիմա 2000էն աւելի մաւզէր եւ 8000 մեծ ատրճանակ հաւաքուած է: Անկախութեան դատարանի կտրուկ գործողութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է այդ շրջանի բնակչութեան վրայ, որ ցարդ զինուոր տուած չէ եւ զինեալ կը պտտի լեռներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Պոլսոյ հայ դպրոցները

Էսայեան վարժարանի Տնօրէնութիւնը գրութեամբ մը Կրթական Տնօրէնութեան յայտնած էր վարժարանի նիւթական անձուկ վիճակը, ցոյց տալով թէ Թուրքերէնի յաւելեալ դասաժամերուն համար նոր ծախքեր ընելու միջոցներ չունին: Կրթական քննիչ Խայրիյէ հանըմ Էսայեան վարժարան երթալով պահանջած է ցանկը թաղին կալուածներուն, հասոյթի քանակին եւ մատակարարութեան հաշիւներուն: Պատասխանուած է թէ վարժարանը ո եւ է կալուած չունի, այլ եկեղեցիի կալուածներուն հասոյթէն կ՚օգտուի. Միացեալ ծախքը կը հայթայթուի աշակերտներու թոշակէն:

Դէպի դրամատուններու բռնագրաւումը

Էնկիւրիի առեւտրական գործավարութիւնը խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է Օսմ. Դրամատան, ըսելով որ Թուրքիա գաղթավայր չէ եւ դրամատունը պէտք է լաւ գիտնայ այս պարագան: Այս ազդարարութեան պատճառն այն է որ յիշեալ դրամատան Գասթէմունիի եւ Կեսարիոյ մասնաճիւղերը դիւրութիւններ չեն տար Թուրք վաճառականներուն եւ կը նախատեն Երկրագործական Դրամատունը: Կեսարիոյ ճիւղին տնօրէնը պաշտօնանկ եղած է:

Յորդումներ Ֆրանսայի մէջ եւ ուրիշ տեղեր

Քանի մը օրէ ի վեր, անդադար կը բարձրանան Սէնի ջուրերը, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Փօն Թուռնէլի կողմը ջուրին մակերեսը 3,72 մեդրէն բարձրացաւ 4ի եւ երէկ իրիկուն մինչեւ հինգ մեդր կը նախատեսուէր: Գիշերային երթեւեկը դադրեցաւ: Շատ մը քարափներ ողողուած են, մասնաւորապէս Ալֆորվիլ, Կոնֆլան, իսկ Փարիզի մէջ՝ Թուռնէլի, քաղաքապետարանի, Նէօյյեի, Փիւթոյի, Քուռպվուայի եւ Սէն Տընիի նաւամատոյցները: Արուարձաններուն մէջ շատ մը նկուղներ ողողուեցան: Իվրիի մէջ, Ժիւլ Քուէթան փողոց, շատ մը ընտանիքներ հեռացան իրենց բնակարաններէն, իսկ Ժուանվիլի մէջ, Փօլանժէռ թաղը քանի մը մատնաչափ ջուրին տակը մնաց:

Արժանթէօյլի մէջ, գետը յորդած է ողողելով գետեզերեայ բնակարաններու վարի յարկերը:

Մառն գետն ալ զգալապէս բարձրացաւ Մօի եւ շրջականերուն մէջ. կը նախատեսուի որ 4.40 մեդրի հասնի մինչեւ կիրակի (1924ին 5.25, իսկ 1910ին մինչեւ 6.10 եղած է): Պօվէզէի հովիտին մէջ, ողողումները ծանրակշիռ հանգամանք կ՚առնեն: Էն գետին յորդումէն, հաղորդակցութիւնները 200 մեդրի վրայ կտրուած են Փարիզի եւ Շալվիլի միջեւ:

Էյֆէլի աշտարակին անթել հեռագրի կազմածը փոթորիկէն քշուելով վար ինկաւ: Նորոգութիւններ կը կատարուին փութով:

Որոշուեցաւ տասը միլիոն ֆրանք յատկացնել, ողողումներու դէմ պաշտպանութեան միջոցներ հաստատելու համար: Ութը միլիոնը պիտի հայթայթուի չորս սանթիմ յաւելուածական տուրք մը հաստատելով, իսկ երկու միլիոնը պետութիւնը պիտի տայ:

Կացութիւնը երկիւղալի է է Փա տը Քալէի, մասնաւորապէս Պէթիւնի մէջ: Տեղ տեղ թումբերը քշուած են ջուրերէն:

Ծանր լուրեր կը հասնին, մասնաւորապէս Լուառ եւ Շէռ, Սան, Տուպս գետերու մասին:

Պելժիոյ մէջ ալ ծանր է կացութիւնը եւ աւելի վախ պատճառել սկսաւ երէկուընէ ի վեր: Երկիւղալի հանգամանք առած է Սամպռ և Մէօզ գետերուն յորդումը: Ճամբաները կտրուած են շատ մը տեղերու մէջ եւ գործարաններ վտանգի տակ են:

Զարհուրելի փոթորիկ մը եւ հեղեղանման անձրեւներ կը տեղան Հոլանտայի մէջ, ուր աւելի մեծ վտանգ կայ:

Անգլիոյ մէջ հեռաձայնի գիծերը մեծ մասով խանգարուեցան եւ Եւրոպայի հետ հաղորդակցութիւնները գրեթէ խզուեցան առջի օր: Մանշի մէջ ալ երթեւեկը խանգարուած է: Երեսուն տարիէ ի վեր այսպիսի փոթորիկ չէ պատահած, կ՚ըսեն:

Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ հազարաւոր արտավար հողեր ողողուած են Հունգարիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ մէջ եւ հարիւրաւոր փախստականներ Պուքրէշ կ՚ապաստանին:

Ալպանիոյ մէջ ալ բուռն փոթորիկ կը տիրէ եւ շատ մը նաւեր օգնութիւն խնդրած են:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը տեղի կ՚ունենայ 4 Յունվ. երկուշաբթի գիշեր ժամը 8·30ին Floria ճաշարանին վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince.

Հ. Մ. Ը. Մ·Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ.— վաղը գիշեր (Յունվ. 2) տեղի կ՚ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ·ի կազմակերպած պարահանդէսը Washington-Palaceի շքեղ սրահներուն մէջ:

Պ. Արփիար Քէչիշեան 6 ամսուայ «Յառաջ»ը կը նուիրէ նոր տարւոյ առթիւ Հ. Կ. Մակարաճեանի, գաՀիրէ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԿԱՐՏԱՆ, Ա. Բ.— Ստացանք 80 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Ի. Ա.— Ստացանք վերցամեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ա.— Ստացանք բաժնեգինը:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Խ.— Ստացանք դրոշմները: Բաժնեգինները չենք ստացած:

ԻՒԺԻՆ, Վ. Գ.— Թերթը կը ղրկուի Դեկտ. 30ի թիւէն: Բաժնեգինը կրնաք մանրադրամով ղրկել: Գիրք մը կը ստանաք խմբագրութենէն:

ՓԱՐԻԶ, Պ. Մ.— Ստացանք բաժնեգինը:

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, Վ. Ս.— Ստացանք բաժնեգինը: Ղրկեցինք թիւ 1էն:

ԼԻՈՆ, Գործկ.— Ստացանք 135 ֆրանք:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Մ. Մ.— Ստացանք բաժնեգինը:

ԳՕԶԱՊԼԱՆՔԱ, Ա. Զ.— Ստացանք մանրադրամը: Կը ղրկուի Յունուար 1էն:

ՎԻԵՆ, Յ. Մ.— Ձեր ուզած հասցէն է Near East Relief, 15 Bld. des Italiens.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արուսեակ Էրմօեան, կը փնտռէ իր Հօրեղբօրորդիները Պիթլիսցի Յակոբ եւ Միհրան Էրմօեան: Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուին: Տեղեկացնել Villa Araxe, rue Beau Séjour - Sarcelles (S. et O.)

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է, տեղեկացնել, Խորսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօլթան Վալանս (Տռօմ)

Խօտէմիշցի Վարվառա Արթինեան կը փնտռէ տղան Հաճի Արթին Արթինեանը, զոր կորսնցուցած է Խզմիրի աղէտին եւ Յունաստան ըլլալ կը կարծէ: Տեղեկատուին կը խոստանայ 400 ֆրանք նուէրել: Գրել 5 rue Mistral Solvay Salin de Girand (B. du Rh.) France.

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու սենեակ մը հայ հայ ընտանիքի մը մէջ, դիւրամատչելի պայմաններով:

Դիմել Տկն. Շահպազի, 5 rue Gaylnssac Paris (5e) Luxembourg պարտէզին դիմաց.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

վաղը շաբաթ գիշեր
ժամը 8,45էն մինչեւ առաւօտ
Arnouville les-Gonesses
18, Ave. de la Gare,
Casino d'Arnouvilleի սրահին մէջ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՀԱՅ ԼԱ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Արտասանութիւն, մեներգ, խմբերգ, նուագ, եւն. կը ներկայացուի
ԱՐԻՒՆՈՏ ԵՐԱԶԸ
ԶՕԹ·ԳՈՒՌԱՆԵԱՆԻ եւ
ՈՐԿՐԱՄՈԼ - ԾԱՌԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, 3 ՅՈՒՆՎ. 1926
ժամը ճիշտ 2ին
ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Salle de la Museի մէջ
10, rue du Général Brunet (19e)
métro: Botzaris Autobus M
Jazz-band-Fatty-պարերը կը ղեկավարէ Prof. JACQUES
Մուտք 2 ֆրանք

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

վաղը գիշեր
9էն մինչեւ լոյս Salle Russelի մէջ
42, rue Hermel, Métro: Simplon
Nord-Sud: Jules Joffrin

Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի պարեն եւ պիտի երգեն իրենց կովկասեան յատուկ տարազներով ռուս եւ հայ պարուհիներ եւ պարողներ, ինչպէս նաեւ երգչուհիներ:

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ
ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹԸ
կատակերգ. մէկ արար: Արտասանութիւններ անակնկալներ:

Jazz-Band եւ կովկասեան նուագախումբ ղեկավարութեամբ թառիսթ Պ. ԱԲԳԱՐի:
Մուտք 5 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի պատիւ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ
4 Յն. երկուշաբթի գիշեր ժամը 8ին
Etoileի սրահին մէջ
17, Rue Chateaubriand
Métro: Etoile կամ George V.
Գեղարուեստական բաժին: Պար եւ պիւֆէ: Մուտքը հրաւիրատոմսով:

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Դեկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	129	50
Տոլար,	Dollar	26	70
Մարք (ոսկի)	Mark	6	35
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	114	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	—
Լէվա 100 հատը	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	31	--
Լիր » »	Lire	114	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	—
Զուից. »	Frc. Suisse	528	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	130	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	2650	—
» II	»	2000	—
» III	»	1800	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1926
3 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 67 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ...

Տժգոյն էր անցնող տարին, հայկական տեսակէտէն:

Կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, — հայրենիք մը ինքն իր մէջ ամփոփուած, Թաթի տակ եւ սահմանափակ, եւ գաղութներ, որոնք հետզհետէ արմատ կը բռնեն, քանի կ'ուշանայ հայկական դատին վերջնական լուծումը: Իրերը այնպէս դասաւորուած են, որ մեր դժբախտ երկիրը քառակուսի տուփի մը վերածուեր է, եւ չի կրնար նօսրացնել արտասահմանի Թափառական բազմութիւնները: Ներգաղթը կապուած է պատահականութեան, հողի, ջուրի, եւ մանաւանդ Մոսկուայի հրամանին: Որքան տեղ բացուի, այնքան մարդ կ'առնենք, — այս է վերջին խօսքը: Բախտի գործ էր 3000 հայրենակիցներու վերադարձը Յունաստանէն Հայաստան, կարգադրուած՝ ուղղակի Մոսկուայի եւ Աթէնքի միջեւ: Նոյնքան Յոյներ նոյն շոգենաւով իրենց երկիրը դարձան Սեւ Ծովու ափերէն: Խօսքեր կան ուրիշ հազարեակներու մասին. բայց Երեւան արդէն իսկ շուարած է քանի մը հազարին առջեւ, եւ իր ծախսած դրամներուն հաշիւը կը պահանջէ արտասահմանէն: Դժբախտաբար այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ հայ պոլշեւիկները սթափին իրենց քունէն, եւ, համաշխարհային յեղափոխութենէն առաջ, մտածեն հայ ժողովուրդի տեղափոխութեան, փրկութեան մասին: Ուրիշ խօսքով, մինչեւ որ վարժուին ք ա ղ ա ք ա կ ա ն օ ր է ն գ ո ր ծ ե լ ո ւ, հոգ չէ թէ կարմիր շապիկով, — գոնէ այնքան որքան կ'ընեն հարեւան Վրացիներն ու Ազրիները: Զինովիեւը աւելի հաւատարիմ աշակերտներ չէր կրնար ունենալ Հայաստանի մէջ. բայց անհաւասիկ սրտէն զարնուեցաւ իր իսկ ընկերներուն կողմէ, որոնք մէկդի կը դնեն գոց եղած «ֆորմիւլ»ները, ուժ տալու համար ռուս ժողովուրդին եւ Ռուսաստանի զարգացման, եթէ ոչ փրկութեան:

1925ին աւելի շեշտուեցաւ արտասահմանի հետ կապ հաստատելու հակումը. բայց նոյն ձախող ճամբով, — լպրծուն, միականի եւ միակողմանի: Իրական նպատակը ոչ թէ հայրենիքի եւ գաղութներու կապակցութիւնն է, այլ այս վերջիններուն կազմալուծումը, կամ եթէ կ'ուզէք՝ «շերտաւորումը»: Եւ զարմանալի չէ որ «անկուսակցական» Հօկն ալ կը մոլորի այս կախարդական շրջանակին մէջ, հակառակ բոլոր բարի տրամադրութիւններուն:

Գաղութներէն Ամերիկան կը շարունակէ մնալ կենդանի աղբիւր մը ազգային մշակոյթի եւ գործունէութեան եւ եղբայրական աջակցութեան: Պոլսոյ անկումէն յետոյ, չունինք շրջան մը ուր այնքան լայն եւ արդիւնաւոր ցանց բռնած ըլլան հանրային կազմակերպութիւնները: Ամերիկա շատ բան կը պարտի քաղաքական կուսակցութեանց, որոնք լծակներն ու ներշնչարաններն են տիրող շարժումին. հետեւաբար եւ Թումբեր այլասերման վտանգին դէմ: Հետզհետէ ձեւ կ'առնէ նաեւ հարաւային Ամերիկան, որ քանի մը տարուան պատմութիւն ունի, մօտ 15,000 բնակչութեամբ: Եգիպտոսը, արդէն հաստ արմատներ ձգած, կ'ոգեւորուի հինի եւ նորի պայքարներով, որոնք լայն ճեղքեր բացին պէյերու եւ փաշաներու առագաստին վրայ: Սուրիա ամէնէն ոգեւորիչ միջավայրը, բայց միանգամայն ամէնէն վտանգաւոր շրջանը կը ներկայացնէ, եւ դեռ կը հեւայ անակնկալներու մղձաւանջին տակ: Յունաստան նորէն վիրաւորուեցաւ կողէն եւ թեւերէն: Տեղահանութեան ստուերին տակ, հազարաւորներ հեռացան ինքնաբերաբար, չորս հազար ալ Հայաստան գացին. եւ կը թուի թէ այսուհետեւ հանգիստ պիտի ընէ մնացած գաղթականութիւնը, որ 40,000էն վար է: Կարմիր-ճերմակ խառնակիչներ օգուտ քաղեցին տիրող կացութենէն, ճարահատ ժողովուրդ մը երկուքի բաժնելու, եւ վէճերը մինչեւ ծեծի հասցնելու համար: Պուլկարիա, բաղդատաբար հաստատ, նորէն ինկած է ներքին խաչաձեւումներու ճամբուն վրայ, — երկու Թեմական, երկու առաջնորդ, երկու «ազգ», տեղացի եւ դրսեցի, — վիճակ մը որ ըմբոստացուցիչ է: Ռումանիա կը գործէ լռիկ-մնջիկ, ազատ՝ խոշոր ցնցումներէ: Ֆրանսա, որ արդէն պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնէ, սակաւին նոր ձեւ ու գոյն պիտի ստանայ: Առ այժմ վեղարն ու փիլոնն են որ կը փայլին, շնորհիւ միւսներուն անհոգութեան կամ ապիկարութեան: Պոլիս, օրէ օր կը ծիւրի թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս:

Ի՞նչեր վերապահած է 1926ը, քիչ մը զուարթացնելու համար այս միօրինակութիւնը: Ի՞նչ նոր ուղի եւ նոր ճիգ՝ թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս վիճակը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՋԱԽՈՂ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԸ

Տ. Զ. որ ամէն մեղքիս վրայ բաւական ծանօթ է Թրքական անցուդարձերուն, կը ճգնի ապացուցանել թէ քրտական վերջին շարժումը ազգային-ազատագրական չէր, այլ յետաշրջական («Երեւան» թիւ 25):

Եւ այս ծանօթ պաշտպանողականը անոր համար, որ արդարացնէ խորհրդային իշխանութեան բռնած հակասական, ողբալի դիրքը:

Դժուար է վէճի բռնուիլ այնպիսիներու հետ, որոնք ամբողջ գրքի մը մէկ երեսը կարդալով, վճիռներ կ'արձակեն: Մոսկուա, եւ անոր հետեւելով Երեւան, «հակայեղափոխական» հռչակեցին քրտական ապստամբութիւնը, որովհետեւ Շէյխ Սայիտ մը գտնուած էր անոր գլուխը. բայց չեն քաշուիր փառաբանել եւ խրախուսել Ապտիւլ Քէրիմը կամ Սուլթան էլ Աթրաշը, որոնք նոյն դասակարգի մարդիկ են, եւ շատ աւելի... շէյխաթներ: Չկարդացի՞ք իրենց կոչերը — «պխմիլլահ իւրրահման էր րահիմ...»

Բայց ինչո՞ւ հեռուները կ'երթանք: Տ. Զ. չհետեւեցա՞ւ քիւրտ ըմբոստներու դատավարութեան. չկարդա՞ց անկախութեան դատարանի ամբաստանագիրը. չտեսա՞ւ անոր նախագահին վերջին յայտարարութիւնը, որ կը հաստատէր թէ շարժումը յետադիմական չէր, այլ անկախ Քիւրտիստան ստեղծելու ծրագիր: Ու վերջապէս, իրեն բան մը չխօսեցա՞ն քիւրտ ղեկավարներու խօսքերը, կախաղանի կատարէն:

— «Բնաւ չեմ զղջար որ ազգիս համար կը զոհուիմ. կը բաւէ որ մեր թոռները ամօթով չձգեն մեզ մեր թշնամիներուն առջեւ» (Շէյխ Սայիտ):

— «Մինակ չեմ ձեր դիմացը. անհագին քիւրտ ազգ մը կայ Պարսկաստանի, Միջագետքի եւ Թուրքիոյ մէջ. այսօր մեզ կը կախէք, բայց կասկած չունինք որ մեր թոռներն ալ ձեզ պիտի բնաջնջեն» (Խնուսցի Խալիտ Ճէպրի):

— «Միշտ կը մտածէի առնաբար զոհուիլ հայրենիքիս համար: Կասկած չկայ որ անկախութեան դրօշը պիտի տնկենք այն հողին վրայ ուր կը կախուինք» (Տոքթ. Ֆուատ):

— «Մարմինս ցոյց տուէք աշխարհին. թող ամէն մարդ գիտնայ որ ոչ թէ անձնական իրաւունքներու, այլ ազգային իրաւունքներու համար կը կռուիմ: Կեցցէ՛ Քիւրտիստան» (փաստաբան Րէֆիգ պէյ):

Աւելի պաշար կրնաք ստանալ՝ լրջօրէն հետեւելով «Դրօշակ»ին եւ քրտական աղբիւրներու. բայց որպէսզի չնախապաշարուիք, խորհուրդ կուտանք որ կրկին եւ կրկին սերտէք Թրքական անցուդարձերը, եւ աւելի ուշադրութեամբ կարդաք Թուրք թերթերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Վրդովիչ լուրեր կը հասնին Էնկիւրիէն. կ'ըսուի թէ չափաւոր Թուրք դիւանագէտները, որոնք կը հասկնան Եւրոպայի ուժը, երկրորդական գծի վրայ կը նետուին ազգայնականներուն կողմէ: Այս վերջինները պատերազմ կը պահանջեն, Մուսուլը գրաւելու համար: Փարիզի եւ Լոնտոնի Թրքական դեսպանները կրկին եւ կրկին ազդարարած են թէ յիմարութիւն է յարձակիլ Եւրոպայի վրայ, բայց, իբրեւ պատասխան, հրահանգ ստացեր են իրենց գործերով զբաղիլ: Անցեալ շաբթու Պ. Պօլտուինի հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին, Թուրք դեսպանը շատ յոռետես արտայայտուած է, ըսելով թէ կը վախնայ որ Էնկիւրի երբեք չհամակերպի Մուսուլէն զրկուելու:

Սերպիա հաւաստիք տուած է թէ ոչ մէկ պարագայի մէջ պիտի աջակցի Թուրքիոյ, եթէ պատերազմ ծագի: Միւս կողմէն, Սերպիա կը պահանջէ որ անպատճառ կարգադրուի Կէվկէլի —Սելանիկ գծին խնդիրը: Պելկրատ կ'ուզէ տէր դառնալ ամբողջ Սելանիկի եւ նրբանցքին, պետութիւնները անընդունելի կը գտնեն այս պահանջը. բայց կը թելադրուի որ երկաթուղին Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնուի, չէզոք մասնագէտներու վարչութեան տակ:

⁂ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Թէվֆիգ Րիւշտիի վերադարձը մեծ ոգեւորութիւն չպատճառեց: Յունուար 1ին Ըսմէթ փաշա Մուսուլէն աւելի խօսեցաւ ռուսեւթուրք նոր դաշնագրին եւ Սերպիոյ հետ տիրող բարեկամութեան վրայ: Թէվֆիգ Րիւշտի կայարանէն առաջնորդուեցաւ Նախարարական ժողովի մը, որ տեղի ունեցաւ Մ. Քէմալի նախագահութեամբ եւ տեւեց մինչեւ առաւօտ: Թէեւ որոշումները գաղտնի կը պահուին, բայց կը հաւաստուի թէ Թուրք պատուիրակը բաւական պարսաւանք լսած է, իր գործը ձախող տարա՞ծ ըլլալուն համար:

Կը հաւաստեն թէ Պուլկարիան ալ, Սերպիոյ օրինակին հետեւելով, մերժած է օգնել Թուրքիոյ, պատերազմի պարագային: Թուրքերը իրենց նախկին զինակիցը սիրաշահելու համար թիթեռնիկներու Թանկագին հաւաքածոյ մը նուէր ղրկած էին Պորիս Թագաւորին:

Անգլիա կը պատրաստուի

Անգլիա Մուսուլի ճակատի իր պատրաստութիւնները վերջացնելու վրայ է: Ներկայիս Անգլիացի եւ Իրագցի 15,000 զինուորներ կան Մուսուլի մէջ: անգլիացի Զօր. Տէյլի եւ Իրագի պատերազմական նախարար Նուրի փաշա սահմանագլուխին վրայ քննական այցելութենէ մը Պաղտատ դառնալով, յայտարարած են թէ կացութիւնը գոհացուցիչ է Թրքական յարձակումի մը պարագային:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ֆրանսական իշխանութիւնները հրաժարեալ Սուպհի Պէրէքէթի տեղ հրաւիրած էին Թաճէտտինը, առժամեայ նոր կառավարութիւն մը կազմելու: Թաճէտտին առաջարկը ընդունած է եւ իր պայմաններն ու աշխատակիցներուն ցանկը հաղորդած է մարզպանին:

Նոր Տարւոյ առթիւ ֆրանսական օդանաւեր Տիւրզիներուն նետեցին մարզպանին մէկ կոչը, որուն մէջ մասնաւորաբար կ'ըսուի.— «Ինչո՞ւ կը կռուիք: Ես եկայ ձեզի իրաւունք տալու համար որ դուք ձեր ձեռքով կազմէք ձեր Սահմանադրութիւնը, ընտրէք ձեր կառավարութիւնն ու վարիչները: Քանի մը օր առաջ տիւրզի երեւելիներ ձեր թշուառութիւնը տեսնելով եւ հասկնալով որ կռիւը շարունակելով ի վերջոյ պարտութեան ու սովի պիտի մատնուիք, որոնց առաջին զոհերն պիտի ըլլան ձեր կիներն ու զաւակները, Սուլթան Աթրաշին դիմեցին կռիւը դադրեցնելու համար, սակայն անիկա մերժեց եւ ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ իր վրայ: Ֆրանսան է միայն որ կրնայ ձեզի տալ ցորեն, աղբիւրներ, ճամբաներ, դպրոցներ եւ ազատութիւն: Վճռական ժամէն առաջ, որ վերջինը պիտի ըլլայ ձեր կիներուն, ուզեցի պարտականութիւնս կատարել, ազդարարելու համար ձեզ որ եթէ ձեր արիւնը կը շարունակէ հոսիլ, եթէ ձեր կիներն ու զաւակները անօթի են, պատասխանատուն Սուլթան Աթրաշը եւ անոր դրամ վճարող օտարականներն են, որոնք արդէն ձեզ իբրեւ իրենց հպատակը կը նկատեն եւ ձեզ կը ստիպեն կռուիլ, որուն մէջ դուք ամէն բան կը կորսնցնէք, իսկ անոնց մաղի թելին անգամ բան չըլլար: Տիւրզիներ, յաղթելու միակ միջոցն է վար դնել զէնքերը: Խաղաղութիւնը, ազատութիւնն ու հացը, զորս ես կը բերեմ, ձեր հրացաններէն աւելի կ'արժեն: Յիշեցէք որ դուք բան չէք կրնար ընել Ֆրանսայի դէմ, իսկ Ֆրանսա ամէն բան կրնայ ընել ձեզի համար:»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վասպուրականի հայութիւնը մեր պատմութեան եւ գրականութեան մէջ, յայտնի է իր մարտնչող եւ ազատատենչ ոգիով, իր տոկուն եւ ստեղծագործող բազմատեսակ յատկութիւններով։ Առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ նաեւ մտաւոր ասպարէզը, ուր երեւան կուգայ ժողովրդական բազմահազար հէքեաթներով, սիրային, կրօնական եւ առօրեայ կեանքի վերաբերեալ բազմաթիւ երգերով եւ բանաստեղծութիւններով։

Համարձակ կերպով կրնանք յայտարարել թէ Վասպուրականի հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը, լայն չափերով գրի առնուած եւ ուսումնասիրուած է, թէ Վանի եւ գաւառներու գրական մշակներու գրասէրներու եւ բանահաւաքներու եւ թէ դուրսէն եկած հեղինակաւոր բանասէրներու կողմէ։ Թերեւս Տաճկահայաստանի ոչ մէկ գաւառն ու նահանգը՝ հայ եւ օտար ուղեւորներու, տեղագիրներու, պատմաբաններու, եւ հնախօյզներու կողմէ, այնքան լիակատար ուսումնասիրուած չէ, որքան Վասպուրականը, որու մասին օտար եւ հայ գրականութեանց եւ մամուլի մէջ կան հարուստ նիւթեր եւ մնայուն արժէք ներկայացնող ուսումնասիրութիւններ։ Անոնց մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ այն հատորները, որոնք հաւաքարանը կը հանդիսանան ժողովրդական երգերու եւ հէքեաթներու, մէկ խօսքով բանահիւսութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ նիւթերու։

Վասպուրականի հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը նախ ուսումնասիրուած եւ հաւաքագրուած է վանեցի բանասէրներու եւ բանահաւաքներու կողմէ, որոնք են՝ Գարեգին Եպսկ. Սրուանձտեան, («Մանանայ» եւ «Համով-Հոտով»), Արիստ. վրդ. Տէվկանց («Պանդուխտ Վանեցի»ն եւ «Հայերգ»), Գէորգ Շէրէնց («Վանայ Սազ», երկու հատոր) Տիգրան Չիթունի, Յովհ. Բարաղամեան, Խաչիկ Լեւոնեան եւ ուրիշներ, որոնց շարքին պատուաւոր տեղ կը գրաւէ նաեւ Թիֆլիսի «Ազգագրական ընկերութեան» անդամ եւ բանասէր-ազգագրագէտ Երուանդ Լալայեանը, որ երկու անգամ (1910 եւ 1912) առիթ ունեցած է այցելելու Վասպուրական, ուսումնասիրական նպատակներով։

Վասպուրականի հայ ժողովրդական բանահիւսութեան կեդրոնը Վան քաղաքն է, որուն զմայլելի բնութիւնը, կապուտագեղ ու ծփուն ծովը, ծառազարդ այգիներն ու մշտահոս աղբիւրները, դարձեր են ներշնչման եւ ոգեւորութեան աղբիւր Վանի հայութեան, որով եւ սա կրցած է ստեղծագործել այն բազմաթիւ ժողովրդական երգերն ու հէքեաթները, որոնք այսօր մէկ մէկ գոհարներ են։

Գերման նշանաւոր պատմաբան եւ ազգագրագէտ փրօֆ. Հէրտէրն ըսած է.

«Ժողովուրդը մշտաբուխ աղբիւրն է բանաստեղծութեան»։ Եւ իսկապէս, ժողովուրդի մը մտքի եւ հոգիի արտադրութիւնը կազմող բանահիւսական ստեղծագործութիւնները մեծ մասամբ անանուն, անծանօթ՝ բայց զգայուն եւ ընդունակ, խոնարհ ու համեստ անձերու բերնէն երգուելով եւ կամ պատմուելով, սերունդէ սերունդ անցեր ու հասեր են մեզ. երկար տարիներ, եւ եթէ կ'ուզէք դարեր շարունակ այդ բանահիւսութիւնները անգիր եւ անյիշատակ են մնացեր, առանց մագաղաթի եւ թուղթի երեսը տեսնելու, բայց աւանդապահ հայ ժողովուրդը կրցած է իր մտքի գոհարները հարազատութեամբ պահել եւ իբրեւ յաւերժական կտակ ու յիշատակ ձգել յաջորդ սերունդներուն։

Մեր նուիրական պարտականութիւնն է, որ մենք յարգանքով, սիրով եւ հաճոյքով ընդունինք մեր այնքան տանջուած, զարնուած, բայց միշտ աննկուն եւ ստեղծագործ նախնիքներու թողած բառն ու բանը, սիրերգն ու պարերգը, պատմուածքն ու հէքեաթը, առածն ու առակը, մէկ խօսքով մեր ժողովուրդի մտքի եւ հոգիի բոլոր գոհարներն ու գանձերը, մենք պարտաւոր ենք հաւաքել ու պահել, գուրգուրալ անոնց վրայ եւ դարձնել սեփականութիւն՝ ապագայ սերունդներուն, իբրեւ ազգային հարազատ պարծանք։

«Ցառաջ»ը, ամիսներ առաջ, հրահանգեց արտասահմանի Հայերուն, որ գրի առնեն մեր ժողովուրդի անգիր ստեղծագործութիւնները, փոյթ չէ թէ աննշան չափերով, կխսատ։ Ամէն ինչ կորուստի մատնուած է այժմ։ Հիները կամաց կամաց կ'անհետանան, իրենց հետ տանելով ժողովրդական բանահիւսութեան վերաբերեալ շատ անգին նիւթեր։

Ես ինքս տարիներէ ի վեր, որքան կրցած եմ, թէ բնաշխարհի — Վասպուրականի — եւ թէ Կովկասի ու Ատրպատականի մէջ բուն իսկ ժողովուրդի խոնարհ դասի խաւերէն, հաւաքիր եմ ժողովրդական բանահիւսութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ նիւթեր, զորս պարբերաբար հրատարակութեան պիտի տամ «Ցառաջ»ի մէջ։ (Էջմիածնի մէջ, 1917ին, առանձին հատորով մը — («Ծաղկաքաղ Վասպուրականի հայ ժողովրդական բանահիւսութեան») լոյս ընծայեցի հաւաքած նիւթերուս մէկ մասը, իսկ մեծ մասը դեռ կը մնան անտիպ)։

Առաջին առթիւ կը ներկայացնեմ «Գութանի Երգը» եւ «Թութունի Երգը»։

«Գութանի Երգը» հեղինակութիւնն է՝ Վանեցի Միսաք Վարժապետ Տէվկանց Տէր Սարգսեանի (*)։

(*) Տէվկանց - Տէր Սարգսեան գերդաստանը Վանի գրականութեան ընծայեր է վեց տաղանդաւոր գրամշակ-հեղինակներ։ 1) Երեմիա եպիսկոպոս (ազգային գործիչ եւ հայրենաշունչ բանաստեղծ։ 2) Արիստակէս վարդապետ (բանահաւաք)։ 3) Սեդրակ Տէվկանց (Շահէնն ի Սիպիրի հեղինակը, այժմ ծերունազարդ. կ'ապրի Լոնտոն)։ 4) Միսաք վարժապետ (ժողովրդական գրող)։ 5) Հայկ Տէվկանց (քնարերգակ բանաստեղծ) եւ 6) Յարութիւն Տէվկանց։ Հ. Ս.

«Գութանի երգը» թէեւ անգամ մը տպուած է, բայց կխսատ եւ աղաւաղուած։

Ահա եւ հարազատը.—

ԳՈՒԹԱՆԻ ԵՐԳԸ

Բարի լիսու աստղն էրէւաց,
Աղօթարան դռներն իբաց,
Բարով բացւէր լիս աղօթրան,
Լծենք սաբւածք 1) էրթանք գութան։

Գութնի թախըմ նըմուշ նըմուշ,
Ջըկէր 2) վաստակ քանձ էն անուշ,
Գութան չէնէր աշխարհն ի՞նչ էր,
Աշխըրհի չէն վէր 3) գութնին էր։

Ջեռն եմ դրե վէր էն մաճին,
Ումուտ 4) արի էն Սուրբ խաչին,
Խաչին մեռնեմ Տիրոջն էլ խետ,
Վաստակ կուտայ օրերու խետ 5)։

Խոփքաշ 6) կէրթայ խողի տակէն,
Ակօս բանայ յէրկէն 7) յէրկէն,
Ես քե մեռնեմ ոսկի-կատար 8),
Վարի չիման 9), շուռ տուր
պալ-պալ 10)։

Ամոլ 11), սարծիլ 12), փոժտուն 13)
խուրիկ 14),
կանեմ խետ զիկ 15), խալալ 16),
շիրիկ 17),
Մէկտեղ դատենք, մէկտեղ բանենք,
Ցածր-վէր ումուտ Աստուածն անենք։

Փաթ 18) մ'էլ վարենք խանենք
միջակ 19)
Իրիկմըտւան զարկին կոչնակ 20),
Արձկեցք գութան, լծենք սաբւածք,
Էրթանք դեխ 21) տուն կանչենք
Աստուած։

Գալով «Թութունի Երգ»ին, աս նոր է եւ շատ տարածուած նաեւ Շիրակի եւ Արարատեան դաշտերու ժողովուրդին մէջ։

Այս երգը կովկաս բերած են Վասպուրականցի տարագիրները։ «Նոր» ըսելով պէտք է հասկնալ մօտ 25 տարի ժամանակամիջոց մը։

ԹՈՒԹՈՒՆԻ ԵՐԳԸ

Վասպուրականի Արճէշ (Քաջբերունիք) գաւառի Օրօրան գիւղացի վեհանձն երիտասարդ մը, Ցոնան, կ'երթայ հարսնիք։

Երբ ծխախոտի տուփը կը բանայ, կը տեսնէ, որ ծխախոտ չկայ տուփին մէջ։ Շատ կը տխրի, բայց ինքզինք չի կոտրեր ուրիշէ մը ծխախոտ խնդրելու։ Ուստի դադտուկ կը հեռանայ հարսնիքի տունէն եւ գիւղամէջէն անցնելով, յուզուած ձայնով մը կ'երգէ.

Էլա գացի հարսնիքի տուն,
Չը կար թութուն մէջ իմ կութուն,
Սիրտըս կոտրաւ դարձայ ի տուն,
Էրւայ վառւայ ես անթութուն։

Ցանկարծ կը տեսնէ, որ խումբ մը երիտասարդ տղաներ, փէսերը ծռած, հպարտ եւ ուրախ կանգնած կը ծխեն։ Իր խօսքը անոնց կ'ուղղէ.

Ջահէլ տղերք դրած էն ֆաս.
Կանգնած կէնեն թութունի բաս,
Աստուած սիրող տայ մէկ նաֆաս,
Էրւայ վառւայ ես անթութուն։

Իր ճամբան շարունակելով, կը հանդիպի գիւղի ռէսին (տանուտէրին) որ ձեռները ծոցին դրած, գլուխը կախ տխուր կանգներ է։ Մեր Ցոնանը իր խօսքը ռէսին կ'ուղղէ.

1) Գութանի սայլը։ 2) Չկար։ 3) Վրայ։ 4) Յոյս, ապաւէն։ 5) Հետ։ 6) Գութանի մէկ մասը, որու վրայ ամրացուած է խոփը։ 7) Երկար, երկայն։ 8) Գովական խօսք խոփի գլխին ուղղուած։ 9) Կանաչած վայր, մարգեր։ 10) Կոյտ-կոյտ, մեծ կտորներով։ 11) Գութանի առաջին լուծի անունը։ 12) Երկրորդ լուծը։ 13) Երրորդ լուծը։ 14) Չորրորդ լուծը։ 15) Արդար։ 16) Ինձ։ 17) Ընկեր, մասնիկեր։ 18) Անգամ մ'ալ։ 19) Միջին մասը՝ արտի։ 20) Եկեղեցւոյ կոչնակը։ 21) Դէպի։

Թութուն քաշող գեղի ռէսն էր,
Թութուն չեղաւ՝ էշու պէս էր,
Մէջ մէջլիսին մարդու՝ կէս էր,
Էրւայ վառւայ ես անթութուն։

Շարունակելով իր թափառումները, ինքնիրեն կ'երգէ.

Թութուն քաշողի սիրտ խզա,
Թութուն չէլաւ՝ քանձ եզ մըա,
Թութուն քաշող չի մըզմըզա,
Էրւայ վառւայ ես անթութուն։

Կիգայ գարուն կ'առնեմ արաղ,
Կ'էրթամ նստիմ գօլի չըրաղ,
Ցանեմ թութուն խմեմ արաղ,
Աշնան քաղեմ դեղին թութուն,

Բօլ-բօլ լցեմ մէջ իմ կութուն,
Էլնեմ էրթամ հարսնիքի տուն,
Քէֆով քաշեմ ես իմ թութուն,
Սիրտըս ուրախ դառնամ ի տուն։

Նորէն կը հանդիպի տղաներուն, որոնց կ'ուղղէ իր վերջին խօսքը.

Ջահէլ տղերք Աստուած սիրէք,
Թութունի դատը խօրօտ գիտցէք,
Օրօրանցի Ցոնան յիշէք,
Որ թութունի կարօտ չը քաշէք։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

Թաւրիզ

ՎԱՐՊԵՏ ԳՈՂԸ ՏԱՆՏԷՐԸ ԿԱԽԵԼ ԿՈՒՏԱՅ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի վերջին նիստին դրուեցաւ դրամատուններու մէջ գտնուած հայկական աւանդներու եւ առհասարակ «լքեալ» գոյքերու խնդիրը։ Այս առթիւ թուրք պատուիրակներէն Շիւքրի գայա պէյ հետեւեալ յատկանշական յայտարարութիւններն ըրած է «Ժիւմհուրիյէթ»ի.

— «Հայոց խնդրին մէջ մեր պատուիրակութիւնը արդար ջղայնութիւն մը ցոյց տուաւ։ Ժողովի չգացած, գանգատեցաւ թէ այս խնդիրը օրինաւոր կերպով չէ որ օրակարգ անցած է։ Ըսաւ թէ գանգատողներն են այն Հայերը որոնք այլ եւս Թուրքիոյ հպատակ չեն նկատուիր։ Եւ եթէ ազգերու Դաշնակցութիւնը խառնուէր երկիրը լքած այս անձերուն պահանջումները, նորէն անհանգիստ պիտի ընէ այն փոքրամասնութիւնները, որոնք այժմ Թուրքիա կը գտնուին, որոնք քանի քանի անգամներ յայտարարութիւններով ապացուցած են թէ գոհ են իրենց վիճակէն եւ կը յայտնեն թէ հրաժարած են Լօզանի դաշնագրին 42րդ յօդուածին իրաւունքներէն։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անհանգիստ պիտի ընէ այն մարդիկը զորս պաշտպանել կը ջանայ։ Արդէն դրամատուններու աւանդները որոնց որ կը պատկանին, կրնան ետ առնուիլ տէրերուն կողմէ։ Պատուիրակութեան այս պաշտպանողականը իր ազդեցութիւնը գործեց եւ խնդիրը յանձնուեցաւ մասնախումբի մը»։

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի մէջ կազմուած է հայ սպաներու միութիւն մը, ինքնազարգացման համար։

Միութեան անդամ են Հայաստանի մէջ ծառայած կամ արտասահմանի մէջ իրենց զինուորական կրթութիւնը աւարտած երիտասարդներ, որոնք դասախօսութիւններ կ'ունենան երկու շաբաթը մէկ անգամ, գլխաւորաբար զինուորական նիւթերու շուրջ։

Մօտերս հանդէս մըն ալ պիտի կազմակերպեն, հանրութեան ծանօթացնելու համար իրենց նպատակը։

ՎԵՐՋԻՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ

Լամբարս ահա՛ բարձրադիր
կը վառի, լո՛ւռ, սեղանիս վըրայ
հիմեստ,
Ուղիղ՝ մինչեւ կարդացուած գըրքերուն
Ուր գըլուխս եմ հակեր...
Ալ չեմ լսեր,
Սենեակիս մէջ, շրջագայունն հին տարւոյն
Մելամաղձոտ եւ աբթուն։
Ձմեռնային շրջազգեստովն իր մթին,
Հին տարին,
Դըլխահակ է հիմա,
Համբերատար ու խոհուն,
Տեղաւորուիլ երբ կուգայ
Կըրակին քովը պայծառ,
Ուր կը տաքնան ձեռքերն անոր
վառամած։
Հեզացեր է ան հիմա,
Ու չափազանց մտածկոտ.
Ունի քայլեր այնքան թեթեւ, անաղուկ,
Որ՝ խոհերուս
Մէջէն, կարծես
Մոխիրի վրայ է որ անոնք կը քալեն։
Ամառնային կողովներն ու սակառներն աշնային
Այնտեղ են,
Պատէն կախուած...
Ոհ, ողբերն կը ճարճատի մերթ ընդ մերթ,
Ու սարսուռով կը հալանցի հովն անգութ
Եղէգներուն թաղարին
Ուր կը չորնան ցօղուններ ու տերեւներ...
Երբեմն ալ,
Ես կը սարսռամ, կը դողամ,
Երբ կը տեսնեմ հին տարին,
Անշա՛րժ, անխօ՛ս, անբարբա՛ռ։
Ո՞ւր մնացին անոյշ երգերն մոռցուած
Զոր ան կ'երգէր ամառուան մէջ ժպտերես,
Երբ ձեռքերովը կը հիւսէր ծիղ առ ծիղ,
Ճապուկ ողբին եւ եղէգը դիւրագութ
Բուլին նաեւ, անհնազանդ ու սաստող,
Զոր կողովի
Կը վերածեն...
Աղմուկն ինչպէս մեղուներուն հեւակայ,
Իր անուակը, միայն, կը ճչէ, կը բզզայ,
Կը մօտենայ, կ'ուռի, կ'երթայ,
Եւ, միաձայն,
Կարծես մութը կը մանէ։
Ժամահարը բարձրադիր,
Իր տունին մէջ տօսախէ,
Փախչող ժամուն կը բարդէ
Ժամ մը նոր,
Ու ժամանակն ալ այսպէս
Ժամէ ժամ
Կը սահի
Մինչեւ կէսը գիշերուան։
Կէս գիշեր է...
Անխօս տարին, որ կը հանգչի կըրակին առջեւ մարմրուն,
—Իր մոխրագոյն ու վարդագոյն հանդերձովը շարունակ—
Ոտքի կ'ելլէ, եւ կը հրաժէ հուրին առկայծող։
Ցոյսի բոց մը՝ ահագին,
Կը բարձրանայ շողշողուն,
Կը ճաճանչէ ամէն բան,
Կը տաքցնէ անոր ձեռքերը սառած,
Եւ ես, կարծես, կը տեսնեմ,
Սեմին վրայ ժամանակին որ կուգայ,
Խոկումներուս ուղղուած
Ժպիտն իր
Նորոգուած երեսին։

ԱՆՐԻ ՏԸ ՌԷՆԻԷ

Թարգ. Վ.ԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ԹՈՒՐԱԹԹԻ (Աննա Քուլիշօֆ), Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկը, մեռաւ առջի օր, Միլանի մէջ։ Ծնած էր 1857ին, Ռուսիա։ Խոշոր դեր կատարած է Իտալիոյ բանուորներու եւ մանաւանդ բանուորուհիներու կազմակերպութեան համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ
կը հրատարակուի Չորեքշաբթի օր Վեց էջ, ԳՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ։
ՋԵՌՔԷ ԳԻՆԸ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Օրը օրին հաղորդեցինք ռուս վարիչներուն միջեւ ծագած պայքարը։ Պատկերը ամբողջացնելու համար, ստորեւ կը հրատարակենք տեղեկագրին ամփոփումը, որ կը ներկայացնէ մեծամասնութեան տեսակէտը.—

Խորհրդային կառավարութեան տնտեսական կազմակերպութիւնները գերագնահատեցին վերջին հունձքը. աշնան գէշ օդերը աւելի եւս շեշտեցին նախատեսութեան սխալները։ Ցորենի հունձքը շատ առատ հաշուելով, արտածումի ընդարձակ ծրագիր մը կազմուեցաւ։ Զուգահեռաբար գործադրութեան սկսաւ դրուիլ ներածումի ծրագիր մը եւ մեքենաներ, շինուած ապրանքներ եւ նախանիւթեր ներածուեցան։ Նոյնպէս նախատեսուած էր ճարտարարուեստական արտադրութիւնները ընդարձակել։ Լայն գումարներ որոշուեցան կարմիր բանակին, հանրային կրթութեան, բանւորական բնակարաններու եւ հանրօգուտ շինութեանց համար։

Այս բոլորին հետեւանքը այն եղաւ որ այս տարի ներածումը արտածումէն աւելի է, որով եւ կացութիւնը աննպաստ է մեզի համար եւ վտանգ կայ որ մեր դրամը իր արժէքը կորսնցնէ։ Հարկ պիտի ըլլայ կրճատել ներածումները (մեքենաներու, կաշիի), ինչպէս նաեւ պետական ճարտարարուեստի արտադրութիւնները։ Դժուարութիւնները կարելի կ'ըլլայ հարթել ոչ թէ «հայրենասիրական հռուա»ներով, այլ կացութիւնը ճակատէն դիտելով։ Վերեւ յիշուած իրողութիւնները որոշ կազմալուծում առաջ բերին։ «Կուլակ»ը հարուստ գիւղացին է որ ինք անձամբ կ'աշխատի իր հողին վրայ եւ տեւական կերպով երկրագործական աշխատաւորներ կը բանեցնէ։ Խորհրդային հաստատութեանց ցորենահաւաքներուն պէս կուլակն ալ ցորեն կը դիզէ եւ մեր օրերու դժուար պայմաններուն մէջ լաւ կը շահի եւ կը փորձէ կապուիլ մասնաւոր առեւտրական դրամագլուխին հետ, մեր ձեռքէն խլելու համար ազդեցութիւնը զոր ունինք միջակ գիւղացիին վրայ, այսինքն անոր՝ որ ընտանիքով կը մշակէ իր հողը, առանց շահագործելու երկրագործ բանուորներու աշխատանքը։ Մասնաւոր դրամագլուխն ու կուլակները այս ձեւով կ'ուզեն խորտակել բանուորագիւղացիական միութիւնը։

Մասնաւոր դրամագլուխի եւ կուլակներու միութիւնը կրնայ իր հետ տանիլ քաղքենի կարգ մը տարրեր (մասնագէտներ, զանազան պաշտօնեաներ եւն.) եւ սոսկա կրնայ ծանրացնել վտանգը։

Միջին գիւղացին կորսնցնելու վտանգը գոյութիւն ունի այնքան ատեն, որ մեր առեւտրական եւ գործակցական հաստատութիւնները աժան ապրանք չեն կրնար հայթայթել անոնց։ Տնտեսական ամբողջ ճակատին վրայ կուլակը եւ մասնաւոր դրամագլուխը կը սեղմենք, բայց կարգ մը կէտերու վրայ անոնք յաջողեցան ճեղքել մեր տնտեսական ճակատը։

Միջազգային վտանգը կը ծանրացնէ ներքին վտանգները։ Օտար դրամատիրութեան հետ մեր յարաբերութիւնները հետզհետէ կը պարզացնենք եւ սոսկա մեզ խոցելի կը դարձնէ։ Պէտք չէ շատ կախում ունենանք օտարէն։

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ տնտեսական եւ մշակութային գործունէութեան զարգացումը որոշ ոգեւորութիւն առաջ բերաւ բնակչութեան կարեւոր մէկ մասին մէջ (հարուստ, միջակ եւ աղքատ գիւղացիներ, Նէփի նոր պուրժուազի, եւն.)։ Ասոր դէմ աւելի մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերինք բանուոր դասակարգին մէջ, իբրեւ ղեկավար ուժ։ Այս ուղղութեամբ պէտք է շարունակել։ Պէտք է նկատի ունենալ բանուոր դասակարգին մէջ առաջ եկած փոփոխութիւնները։ Այս դասակարգը թուական կերպով կ'աճի, քանի կը զարգանայ ճարտարարուեստը. նոր խաւեր կ'աւելցնեն քաղաքացիական կռիւը եւ յեղափոխութիւնը մեր հին պրոլետարիատին վրայ։ Ասոնք ընդհանրապէս պրոլետար դարձած երիտասարդներն ու գիւղացիներն են։

Կարելի չէ ըսել թէ ամէն վտանգ անհետացած է մենշեվիկներէն եւ էս-էռներէն, որոնք, եթէ չզգուշանանք, կրնան հիմ բռնել մեր մօտ։ Այս վտանգէն խուսափելու համար, անհրաժեշտ է որ դաստիարակենք մեր շարքերը մեծցնող պրոլետարները։

Լենին ցոյց տուաւ ընկերվարութեան տանող ճամբան։ Միջակ գիւղացին գիւղացիութեան կեդրոնական դէմքն է։ Այս «կեդրոնացումը» առաջ եկաւ շնորհիւ յեղափոխութեան, որ իր առաջին մասին մէջ սեփականազրկեց մեծ կալուածատէրերը եւ հող տուաւ գիւղացիներուն, որոնցմէ շատեր միջակ գիւղացիներ դարձան։

Պետական ճարտարարուեստը միջակ գիւղացիին կապող կամուրջն է գործակցութիւնը։ Դրամատիրական վարչաձեւի տակ գործակցականը կը ձգտի դրամատիրական ձեռնարկ դառնալ եւ գիւղացիութիւնը՝ դրամատիրական ըմբռնումով կը զարգանայ։ Գիւղացիութիւնը երկրագործական ընկերվարութիւն չի կրնար շինել, անկախ քաղաքի ընկերվարութենէն. բայց եթէ ուզէ, կրնայ մասնակցիլ ընկերվարական շէնքին՝ բանուոր դասակարգի ղեկավարութեան տակ։ Միջակ գիւղացին ընկերվարութեան տանելու համար կռիւ պիտի մղուի կուլակին եւ երկրագործ բանուորներուն միջեւ։ Գիւղացիական դրամատիրութիւնը առանձին եւ առանց պայքարի չպիտի անհետանայ։

Կուլակին դէմ պայքարը պէտք է կազմակերպենք նոր մեթոտներով։ Մեր ձեռքն են պետութիւնը եւ տնտեսութեան տիրապետող դիրքերը։ Օգնենք աղքատ գիւղացիներուն, միջակ գիւղացիները ընկերվարական ճամբուն վրայ դնենք եւ արգիլենք որ մասնաւոր դրամագլուխը իշխէ գիւղացիութեան վրայ։

Պէտք է տեսնենք այսօրուան վտանգները եւ նկատի ունենանք նաեւ ընկերվարութեան հեռապատկերը։ Ամէն ոք պէտք է խոնարհի ԺԵ. համագումարի գերագոյն որոշումներուն առջեւ։

ԲԱՄՊԱԿԻ ԵՒ ԳՈՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան»ի վերջին թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հակառակ ջուրի պակասութեան, «չոռ» հիւանդութեան եւն. բամպակի բերքը ընդհանրապէս լաւ է Անդրկովկասեան հանրապետութեանց, մասնաւորապէս Ատրպէյճանի կեդրոնական մասերուն մէջ։ 1924-25 տարուան համար, Ատրպէյճանի մէջ որոշուած էր ցանել 85 հազար տեսիատին. բայց գործը լաւ կազմակերպուած ըլլալով, ցանուեցաւ 102,200 տ.։ Ջուրի պակասէն եւն. փճացաւ 5017 տ., որով մնաց 97,195 տ.։ Իւրաքանչիւր տեսիատինէն կը սպասուի 50 փութ հնտաւոր բամպակ. ուրեմն համագումար 4 միլիոն 800,000 փութ։

Վրաստանի մէջ ցանուած էր 5486 տեսիատին, որուն 600ը փճացած ըլլալով, կը մնայ 4886։ Աբխազիան ալ հաշուելով, միջին բերքն է 35—40— համագումար մօտ 200,000 փ. բամբակ։

Իսկ Հայաստանի մէջ, այս տարի ցանուած է 15,500 տեսիատին։ Հակառակ ջուրի պակասութեան եւ հիւանդութեան, բերքը լաւ է. իւրաքանչիւր տեսիատինէն կը սպասուի 50 փութ, համագումար 750,000 փ.։

Ուրեմն, ամբողջ Անդրկովկասի մէջ ցանուած է 118'210 տեսիատին, որմէ կը սպասուի մօտաւորապէս 5 միլիոն 750 հազար փութ հնտաւոր բամպակ, ուրիշ խօսքով նախապատերազմեան շրջանի հարիւրին 98ը։

Ատրպէյճանի մէջ կայ 17 բամպակազտիչ գործարան. Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ 3ական։ Կայ նաեւ երկու ձիթահան գործարան, մէկը՝ Հայաստանի, միւսը Գանձակի մէջ։

*** 1912—13 թուականներուն Հայաստանի մէջ կը գործէին գորգի 50 հազար «դէզգեահ»ներ. այժմ հազիւ 5000։ Մասնագէտի մը կարծիքով, պատճառը այն է որ շատերը բուրդ չունին. եւ յետոյ, գորգագործները չունենալով արժէքաւոր նկարներ եւ ծանօթ չըլլալով հրապարակի պահանջներուն, չեն համարձակիր որոշ գումար ծախսել բուրդ եւ ներկ առնելու համար։ Եթէ կարելի ըլլայ հաստատել միայն 25 հազար «դէզգեահ», մէկ տարուան մէջ կ'արտադրուի 200 հազար արշին գորգ, 2-3 միլիոն րուբլի արժողութեամբ, եւ կէսը կ'արտածուի։

Այդ մասնագէտը (ռուս), կը գրէ.

—«Մենք ունինք պէտք եղած քանակութեամբ բուրդ, բուսական ներկեր եւ հարիւր հազարաւոր անգործ կանացի ձեռքեր։ Ասկէ զատ, Հայաստանի մէջ կան քանի մը մասնագէտներ որոնց նմանը չի գտնուիր ուրիշ խորհրդային երկիրներու մէջ։ Գորգի պահանջը շատ մեծ է թէ ներքին եւ թէ արտաքին հրապարակի վրայ։ Մեր մէջ գորգագործութեամբ կրնան զբաղիլ 12 տարեկանէն մինչեւ 60—70 տարեկանները։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ներկայիս Վալանսի շրջանը ունի երկու հազար եօթը հարիւր Հայեր։ Բարեկեցիկ վիճակ ունին բոլորն ալ։ Տեսակցեցայ ֆրանսացի պաշտօնական եւ անպաշտօն անձերու հետ, որոնք բոլորն ալ գովեստը ըրին այստեղի Հայերուն։ Ֆրանսացիներու աչքին Հայերը կ'երեւան իբրեւ աշխատասէր, բարի, խելացի եւ խնայասէր ժողովուրդ։ Վերջերս դժբախտաբար երկու հայ երիտասարդներու կողմէ գործուած է կարեւոր գողութիւն մը։ Գողերը ձերբակալուած եւ բանտարկուած են։ Այս դէպքը շատ գէշ ազդեց տեղացիներու վրայ։ Այդպիսի բաներ ֆրանսացիներու մէջ շատ կը պատահին, բայց չմոռնանք որ մենք օտար ենք այս երկրին մէջ։

Քաղաքական կուսակցութիւններուն մէջ ամէնէն աւելի կազմակերպուածն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Դեկտ. 27ին կիրակի գիշեր Ս. Դ. Հնչակեանները օգտուելով Պ. Գաւիթ-Բէկի ներկայութենէն, կազմակերպած էին երեկոյթ մը։ Բանախօսը թելադրեց որ վառ պահենք Հայութեան եւ Հայրենիքի կրակը մեր սիրտերուն մէջ։ Շեշտեց հայ մանուկներուն դաստիարակութեան, Հայերէն սորվեցնելու պէտքը այս օտար ափերուն վրայ։ Արհամարհանքով խօսեցաւ բոլոր այն Հայերուն մասին որոնք դեռ կը համարձակին թուրքերէն խօսիլ։

Խօսելով մեր քաղաքական կեանքէն, ըսաւ. «Զնայելով Դաշնակցութեան գործած կարգ մը սխալներուն, մենք զայն կ'ընդունինք իբրեւ մեծ եւ օգտակար կուսակցութիւն մը հայ կեանքին մէջ։ Դաշնակցութիւնն էր որ մեր դարաւոր ստրկութենէն վերջ, 1918ին հիմը դրաւ հայկական առաջին պետութեան։ Այդ պետութեան կառավարական ձեւը շրջած է հիմա եւ տեղը եկած է ուրիշ կառավարութիւն մը։» Վերջացնելով խօսքը ըսաւ. «Ներկայիս ունինք Հայաստան մը, որ թէեւ փոքր է, բայց շուտով կ'ընդարձակուի։ Հաւատք ունեցէք այդ նոր Հայաստանին որ կայ։»

Վալանսի մէջ կազմուած է Ազգային Միութիւն մը, որ մօտերս կը վաւերացուի կառավարութեան կողմէ։ Պիտի բացուի շուտով հայկական դպրոց մը, մէկ ուսուցիչով եւ վարժուհիով մը։ Պ. Գաւիթ-Բէկ իբրեւ նախագահ. Փարիզի Կրթական Խորհուրդին, Ազգային Միութեան անդամներուն եւ ատենապետին խոստացաւ մէկ ուսուցչի թոշակը փարիզէն ուղարկել կաթող. պատուիրակութեան կողմէ։ Առ այժմ Ազգ. Միութեան գործունէութիւնը թէեւ դանդաղ, բայց կանոնաւոր կ'երթայ։ Անցեալ կիրակի, Լիոնէն քահանայ մը պիտի գար պատարագելու։ Նախապէս վարձուած էր սրահ մը եւ ժամը 8ին արդէն բազմութիւնը փութացած էր։ Դժբախտաբար քահանան չեկաւ եւ երիտասարդ դպիրները կատարեցին արարողութիւնը։

Հոս կազմուած է նաեւ դերասանական խումբ մը, երիտասարդ սիրողներու կողմէ։ Առաջին ներկայացումը տուաւ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Այս շաբաթ գիշեր պիտի խաղայ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը եւ հետզհետէ պիտի ներկայացնէ հայկական խաղեր՝ «Արշակ Բ.»ը, «Վարդան Մամիկոնեան» եւայլն։ Ունինք նաեւ ֆութպոլի զօրաւոր խումբ մը որուն պետն է Պ. Գեղամ Ամերիկեան։ Խումբը ունեցած է բազմաթիւ մրցումներ հայ եւ օտար խումբերու հետ, հանդիսանալով միշտ յաղթող։ Դեռ անցեալ կիրակի մրցեցաւ Վիէննէն մասնաւորաբար եկած ֆրանսական ուժեղ խումբի մը հետ։ Հայերը մէկի դէմ երեքով յաղթական եղան։

Վալանս Ա. Ա.

ՈՐԲԵՐՈՒ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Ճիշդ երկու տարուան պատմութիւն ունի մեր գաղութը։ Տասնըչորս երիտասարդներ ենք, բոլորս ալ որբ, բացի երկու պոլսեցիներէ, եւ 16 տարեկան օրիորդէ մը։ Կայ նաեւ պէյրութէն նոր հասած ընտանիք մը, որբերէ բաղկացած, որ դեկտ. 11ին մանչ զաւակ մը ունեցաւ։ Մօտերս կը սպասուի ընտանիք մը եւս, մեր ընկերներէն մէկուն ծնողքը, մայրն ու երկու քոյրերը։

Մեծ մասով լաւ գործերու վրայ հաստատուած ենք։ Քանի մը նորեկներ ալ կ'աշխատին ուր որ գործ ըլլայ։ Մեր բնակարանները տրամադրուած են գործարանէն. օրավարձերն են 14-16, չհաշուելով վառելիքը եւ բնակարանը։

Ասկէ առաջ միութիւն մը կազմեցինք, նաեւ ֆութպոլի խումբ մը, որ իր առաջին մրցումը ունեցաւ մօտակայ գիւղի մը հետ եւ յաղթող հանդիսացաւ, 2ի դէմ 3 կոլով։ Սակայն դժբախտաբար բոլորս ալ անփորձ ըլլալով, միութիւնը երկար չտեւեց. իսկ ֆութպոլի մրցումները պիտի շարունակենք եւ պիտի ջանանք խումբը աւելի զօրացնել։ Կամքն է որ կը գործէ մեր մէջ, Անցեալ կիրակի «Երեւան»ի մէջ կարդացինք թղթակցութիւն մը որ կեցցէներ շարած էր Ս. Խ. Հ.ի եւ վարիչներուն համար, տակն ալ՝ «ստորագրութիւններ»։ Ի՞նչ ծիծաղելի բան։ Գրողը Մէկ հոգի է, որ միայն իր ստորագրութիւնը դրած է, ոչ թէ բոլորիս։ Ամէն մարդ ազատ է իր գաղափարին հետեւելու։ Ես ալ կ'ուզէի «կեցցէ» գոչել, եթէ ըլլար միացեալ եւ անկախ Հայաստան։

Վառէն Ա. Եագուպեան

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ենկիւրի ծրագրած է նոր երկաթուղագիծ մը շինել Անատոլուի մէջ։ Այս գիծը պիտի մեկնի Քէլլէր կայարանէն եւ Մալաթիան, Խարբերդը, Արղնին եւ Տիարպէքիրը իրար պիտի միացնէ։ Գիծը պիտի շինուի հինգ տարիէն եւ այս նպատակով պիտի ծախսուի 40 միլիոն ոսկի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԻՒՏՃԷՆ

Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեան տարեկան պիւտճէն է 25 միլիոն ոսկի, որուն միայն հարիւրին 5ուկէսը պաշտօնէութեան եւ պաշտօնատուններու ծախքին կը յատկացուի։

Կրթական գործավարութեան պիւտճէն 8,7 միլիոն ոսկի է, որուն 6,4 միլիոնը դիւանական պաշտօնեաներու յատկացուած է։ Այսինքն հարիւրին 27,5ը միայն դպրոցներու կը յատկացուի։

Երկրագործական գործավարութեան պիւտճէն է 16 միլիոն, որուն կէսը՝ 49 առ հարիւր, դիւանական ծախքերու յատկացուած է։

ՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ռուս համայնավար կուսակցութեան 14րդ համագումարի վերջին նիստին մէջ, Սօքօլնիքով խօսք առաւ ընդդիմադիրներուն անունով եւ պնդեց թէ Խորհրդային Միութեան տնտեսական դրութիւնը պետական դրամատիրութիւն է։ «Մեր դրամական դրութիւնը դրամատիրական է. մեր դրամատուները դրամատիրական հաստատութիւններ են։ Արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը կը գործէ դրամատիրական կանոններու համաձայն եւ չկայ մէկ հատիկ գործարան ուր ընկերվարութիւնը իրականացած ըլլայ»։

Նախագահ Ռիքօֆ պատասխանելով, մեղադրեց թէ Սօքօլնիքով Տօըսի ծրագրին ենթարկուելու կը մղէ Ռուսիան։ Զինովիէվ նոր ճառի մը մէջ յայտարարեց. «Օրուան իրողութիւնն է հարուստ գիւղացիներուն յարաճուն ազդեցութիւնը տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէ աղքատ բազմութիւններուն։ Հաւասարութիւն կ'երազեն ժողովրդական զանգուածները եւ անոր անունով է որ ընչազուրկները ապստամբեցան Հոկտեմբերին»։

Զինովիէվի կարծիքով, անհրաժեշտ է աւելի շատ բանուորներ մտցնել կուսակցութեան մէջ։ «Այն տարրերը որ կը քաջալերուին այսօր, վստահելի չեն։ Եթէ մենք մեծ պատերազմ մը մղելու եւ մեր նուաճումները պաշտպանելու ստիպուած ըլլանք, կը կարծէ՞ք որ այդ մարդիկը զէնք առնեն մեզի համար»։

Համագումարը փակուեցաւ Դեկտ. 31ին։ Թրոցքի որ մինչեւ վերջը ներկայ էր, բնաւ խօսք չառաւ։ Սթալին, մեծամասնութեան ներկայացուցիչը, երկարօրէն ծափահարուեցաւ երբ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Համայնավար կուսակցութիւնը միացեալ պիտի մնայ Զինովիէվի եւ կամէնէվի գործակցութեամբ, եթէ կ'ուզեն, կամ առանց անոնց, եթէ չեն ուզեր։

*** Նոր կեդրոնական կոմիտէն կը բաղկանայ 63 անդամներէ, որոնց մէջ են Սթալին, Ռիքօֆ, Թոմսքի, Քալինին, Պուխարին, Զիչերին, Թրոցքի, կամէնէվ, Զինովիէվ, Ռաքովսքի, Քրասին, Սօքօլնիքով եւն.։ Թէեւ Զինովիէվ, կամէնէվ եւայլն ընդդիմադիրի դիրք բռնած եւ փոքրամասնութեան մէջ մնացած էին, բայց ընտրուեցան, որպէս զի աւելի սուր հանգամանք չառնէ պառակտումը կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Աւելի կը պրկեն օղակը

Իբրեւ հետեւանք վերջին պառակտումներուն, ռուս կոմկուսի կանոնադրութեան վերաքննիչ յանձնախումբը որոշեց որ այսուհետեւ գաւառական թերթերու եւ գաւառի կեդր. կոմիտէներու օրկաններու խմբագրութիւնները կեդր. կոմիտէին հաւանութեան ենթարկուին։ Տեսակ մը հանրաքուէ կատարուելով կուսակցութեան շարքերուն մէջ, հաստատուեցաւ թէ արդիւնքը նպաստաւոր է մեծամասնութեան։ Լէնինկրատի պատգամաւորները բողոքեցին այս որոշումին դէմ իբրեւ հակառամկավարական եւ ուղղուած իրենց դէմ։

Լէնինկրատի գունդը խնդրած է նոր կեդր. կոմիտէ մը ընտրել իրենց շրջանին մէջ, քանի որ արդի կոմիտէն Զինովիէվի կուսակիցներէն կը բաղկանայ։

Մամուլը կը շարունակէ յարձակումները ընդդիմադիրներուն դէմ։ «Փրավտա» իր խմբագրականին խորագիր դրած էր «Կուսակցութիւնը կոտորակելու աշխատանքը կը շարունակուի»։ Թերթը կ'ամբաստանէ Լէնինկրատի պետերը թէ կ'ըմբոստանան համագումարին կողմէ իրենց մասին եղած դատապարտութեան դէմ, եւ երկար յօդուած մը կը հրատարակէ այրի Տիկին Լէնինի դէմ։ Պ. Սթէֆանօֆ (Սկվերցօֆ) «Իզվեսթիա»յի խմբագրապետը, Լէնինկրատ մեկնեցաւ խմբագրական նոր մարմինով մը, ձեռք առնելու համար Լէնինկրատի «Փրավտա»ին խմբագրութիւնը։

Նոր դաշնագիր ?

Գերմանական թերթերը կը հաւաստեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը կը խորհի նոր դաշնագիր մը կնքել Գերմանիոյ հետ, նման անոր որ կնքուեցաւ Թուրքիոյ հետ։

Այս առթիւ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Զիչերինի եւ Գերմանիոյ պատերազմական նախարարին վերջին տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ շատ մտերմական շրջանակի մէջ։

Պելժիա պիտի ճանչնա՞յ

Վանտէրվէլտ, Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Փարիզ եկաւ Պ. Պռիանի հետ տեսակցելու համար։ Նախարարը լրջօրէն կը խորհի ճանչնալ Խորհրդային իշխանութիւնը. բայց կը թուի թէ երկիրը միաձայն չէ։ Պրիւսէլէն կը հեռագրեն թէ՝ վաճառականներն ու գործարանատէրերը ժողովի դրած են այս խնդիրը։ Ժողովէն յետոյ, կարգ մը պատգամաւորներ յայտարարած են.— «Գործի մարդիկը ազատ են Ռուսիոյ հետ գործ ընելու կամ ոչ. բայց մենք կը կարծենք թէ, ինչ որ ալ ըլլայ, պետութիւնը իրաւունք չունի միջամտելու»։

Հանքերը ազգայնացնել կ'ուզեն

Պ. Քուք, Անգլիոյ հանքագործներու միութեան ներկայացուցիչը, մօտերս ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ դահլիճին, հանքերու ազգայնացման համար, իբրեւ միակ միջոցը տիրող անելէն ազատելու։ Պ. Քուք այս առթիւ կը յայտարարէ թէ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, Արհեստակցական Միութեանց Ընդհ. ժողովը եւ գործաւորները որոշած են անմիջական ազգայնացում պահանջել։ Միակ վիճելի խնդիրն է՝ սեփականատէրերուն ըլլալիք վճարումը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ցարին գոհարեղէնները պիտի ծախուին յառաջիկայ շաբթու Ամերիկայի մէջ։ Ընդհանուր արժէքն է 250 միլիոն տոլար։ Ամէնէն թանկագին կտորն է ցարերու թագը, որ զարդարուած հռչակաւոր «Օրլով» ադամանդով (193 քրատ) եւ 15 միլիոն տոլար կը գնահատուի։

*** Կաղանդի առթիւ Ռուանի մէջ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ռուանի Ֆրանս. ախոյեան խումբին մրցումին Հ. Մ. Ը. Մ.ը տարաւ 4ի դէմ 2։ Ներկայ էր տասը հազար ժողովուրդ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը որ տեղի պիտի ունենար 4 Յունվ. երկուշաբթի գիշեր, Ռուսանողական երեկոյթին պատճառաւ յետաձգուած է 8 Յունվ. ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Floria ճաշարանին վերնայարկը, 61 rue Mr. le Prince. métro Odeon.

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական միութեան վիճաբանական ժողովը՝ շաբաթ 9 Յունվար։ Մուտքը ազատ է։

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
08bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1926
6 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 68 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ԼԱՅՆ, ԱՒԵԼԻ ԽՈՐ

Գրական կաղանդ մը սարքել ուզեցինք, առաւելապէս նոր գրողներու տրամադրութեան տակ դնելով այսօրուան թերթը, որպէս զի սլացք տան իրենց յոյզերուն եւ տաղանդին:

Կ՚ընդունինք որ լրիւ չէ փորձը, ոչ ալ արդիւնք յատուկ ծրագրի մը: Պատահական հանդիպում մը այս ալ, — ինչպէս քիչ մը ամէն բան այս ալեծուփ եւ համայնակուլ ոստանին մէջ, ուր չունինք, տակաւին «Հայոց պատմութիւն»: Նոր չէ Հայերու երթեւեկը դէպի այս քաղաքը: Բայց առաջին անգամ է որ այստեղ կ՚իյնայ հայկական հատուած մը, ստուարաթիւ եւ այլազան, իր հետ բերելով պահանջներ որոնք երբեք չէին նախատեսուած: Եւ այնքան դիպուածական էր այս խարխափ, որ ահաւասիկ երեք տարի վերջն ալ, տակաւին ժամուն դուռը կը միայ իբրեւ միակ ապահով ժամադրավայր...: Երէկ, ուրիշ երկինքի տակ, ուր մերն էին հողն ու ջուրը, սրճարան կ՚ապաստանէին անոնք որ ոչ միտք, ոչ սիրտ ունէին հանրային գործերու համար: Այսօր, այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, սրճարաններու անկիւններն են հանրային կեանքի վառարանները: Փարիզը չունի, տակաւին, իր «Ազգային Տունը»:

Այսպէս եւ գրողները, անոնք որ պզտիկ անուն մը շինած են և անոնք որ նոր կը բանան իրենց թեւերը: կտրուած՝ ոչ միայն հողէն, այլ եւ ներքին կապէ եւ միջավայրէ, անոնց ամէն մէկը իրեն յատուկ աշխարհ մը կազմեր է, եւ կը ծաղկի կամ կը թարթափի, մինչեւ որ բուն գետինը գտնէ, կամ մինչեւ որ ձանձրանայ մրմնջելով. «Գլուխս ողջ, թուղթս մոխիր»:

Ի՜նչ թելադրիչ օրինակներու կը հանդիպինք, «Յառաջ»ի հրատարակութենէն ի վեր: Անվերջ գրութիւններ, — մեծ մասով՝ բանաստեղծութիւն: Հոգիներ են որ կը թրթռան, կը խլրտին, կը հեծեն: Ամէնքն ալ տրտունջ մը, կամ ըսելիք մը ունին, ու կը փորձեն արտայայտել իրենց հասկցած եղանակով: Կատարեալ բարեհաճութեամբ կը կարդանք ամէնէն թերխաշ գրուածքն ալ: Ի հարկէ ամէնքն ալ յաւակնութիւն չունին հանրութեան երեւալու. կան որ չափազանց խոնարհ են: Բայց գրեթէ ամէնքն ալ — տասնէն եօթը — ոտանաւոր կը գրեն: Երբեմնի այս դժուար արուեստը այսօր դարձեր է ամէնէն բանուկ արհեստը: Եւ դուն կ՚ափսոսաս որ ձեռքդ չէ — միջավայրը չի թոյլատրեր — ստեղծել ամէն պատեհութիւն, որպէս զի զատուին ցորենն ու որոմը: Միւս կողմէ, կը թուի թէ գիշեր ցորեկ ոտքեր, յանգեր յարմարցնելու այդ սովորութիւնը կը թեւատէ, կը սահմանափակէ թռիչքը, եւ կը դատապարտէ նոր գրողները՝ դառնալ միեւնոյն կախարդական վանդակին շուրջը, ամփոփուիլ, կծկուիլ ինքն իր մէջ, եւ շարունակել աւանդութիւններ որոնք ժամանակավրէպ են այլ եւս: Սէրը յաւիտենական է, իսկ ձե՞ւը: Եւ յետոյ, եթէ ամէն արուեստ սերտ կապ ունի ապրուած միջավայրին, ժամանակաշրջանին — ինչպէս եւ անհատի ներշնչման հետ — ինչո՞ւ մենք չենք տեսներ նաեւ արտայայտութիւնը այն խռովքին, որ կը բխի մեր այս օրուան կեանքէն, սա ցիրուցան, արմատախիլ եւ քստմնելի քաշքշուքէն: Ինչո՞ւ չենք լսեր նոյնքան համամարդկային երգեր — աշխատանքի, անդոհանքի, զրկանքի եւ տառապանքի: Այսօր աւելի լայն է հորիզոնը եւ աւելի խոր: Բանաստեղծը որ անձանձիր կը խառնէ երէկուան մոխիրները, ինչո՞ւ չի բռներ նաև օրուան իրականութեան մազերէն, թօթուելու համար զայն իր ներշնչման եւ արուեստին ամբողջ թափովը: Մանաւանդ որ այդ իրականութիւնը լայնօրէն փռուած է մեր առջեւ ոչ միայն այս օտար ափերուն վրայ, այլ եւ մեր հայրենիքին մէջ: Ահա քանի տարիէ ի վեր «Նոր Երգ»ի փորձեր կը կատարուին, այնտեղ, Արարատի ստորոտը, այո՛, յաճախ համբակներու, յաւակնոտներու եւ քարոզիչներու ձեռքով, բայց միշտ լեցուն՝ անակնկալներով: Որ և է շարժում՝ միշտ բարեբար է, մանաւանդ երբ կեանքէն եւ հարազատ ներշնչումէ կը բխի:

Ձեմ գիտեր ուշադրութիւն գրաւա՞ծ է միւս վտանգը, որ սերտ կապ ունի ոտանաւորի մարմաջին հետ: — Զարաչար կը տուժէ արձակը, մանաւանդ Թրքահայերէնը, որ ուրիշ ասպարէզ չունի, եթէ ոչ արտասահմանի թերթերն ու գիրքերը: Կը մեռնի մեր արձակը, — այնքան ճոխ ու նկարագեղ, եւ տակաւին չհասած իր լրութեան: Առօրեայ, լրագրական սպառումները չեն որ պիտի պահեն ու զարգացնեն լեզուն: Եթէ այնքան եռանդ յատկացուէր խօսքեր շինելու, որքան կը վատնուի յանգեր ճոխացնելու, ի՜նչ տարակոյս որ տարբեր աւիշ մը պիտի հոսէր այսօրուան գունատ եւ շնչատ արձակին մէջ:

Մտերմական սաուլիս մը փորձեցինք ուղղուած ամէնուն:

Եւ դեռ ո՛րքան ըսելիքներ կան: Շ.

Այսօրուան "ՅԱՌԱՋ,,ը կը բաղկանայ վեց էջէ եւ կը ծախուի հատը 50 սանթիմի:

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՆ ԱԼ ԽՐԱՏ ԿՈՒՏԱՆ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, խօսելով հայ կոմբշիշներու գործունէութեան վրայ, դիտել կուտայ.

«Եթէ իրապէս համայնավարութիւնը աշխատաւոր դասակարգին շահերու պաշտպանութիւնը ստանձնած է, արտասահմանի մասի վրայ համրուելիք հայ համայնավարները իրենց արարքներով փոխանակ պաշտպանելու հայ աշխատաւոր ժողովուրդի իրաւունքները՝ կը վտանգեն անոր շահերը:

Յունաստանի մէջ ոստիկանութիւնը հսկայ ցանկ մը ունի եղեր իր ձեռքին մէջ եւ ազգային հաստատութիւններու միջոցաւ կը ջանայ տեղեկութիւններ քաղել այն Հայերու մասին, որոնք արձանագրուած են իր ցանկին մէջ: Ֆրանսայի մէջ քանի մը անհեռատես երիտասարդներու արտայայտութիւնները խոշոր դժուարութիւններու ենթարկած է ամբողջ գաղութը եւ ներքին գործավարութիւնը լուրջ միջոցներու դիմած է եւ կասկածով կը վերաբերուի հուրէն ու սուրէն ճողոպրած եւ իրենց գոյութիւնը ապրեցնելու աշխատանքին լծուած գաղթականներուն հանդէպ: Պարսկաստանի մէջ արդէն 15 հայ համայնավարներ ձերբակալուած են ոստիկանութեան կողմէ:»

Ու յիշելով այս կացութենէն յառաջ գալիք վտանգները, ամէն երկրի, մանաւանդ Պարսկաստանի մէջ, ուր «կրնայ նոր սպանդանոց մը ստեղծել», ռամկավար պաշտօնաթերթը կ՚եզրակացնէ.

«Արտասահմանի հայ համայնավարները գաղափարականէ եւ սկզբունքներէ աւելի նկատի ունենալու են ամբողջ գաղթականութեան շահերը, եթէ իրապէս կը մտածեն աշխատաւոր Հայուն բարւոք վիճակ մը ստեղծելու մասին: Ասկէ դուրս, արտասահմանի մէջ իրենց գործունէութիւնը վտանգ մըն է աշխատաւորութեան, նոյնիսկ Հայաստանի համար:»

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

Հ. Յ. Դ. Լիոնի շրջանային կոմիտէին կաղանդի առթիւ կազմակերպած ցերեկոյթը ունեցաւ մեծ յաջողութիւն: Ներկայ էր Լիոնի եւ շրջակայ հայաշատ քաղաքներու բնակչութենէն խուռն բազմութիւն մը: Պ. Ս. Խատիսեան Փարիզէն եկած էր բանախօսելու համար: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին տեղական ուժեր, Պ. Խատիսեան խօսեցաւ երկու ժամ, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերելով:

Միջնարարին հանգանակութիւն կատարուելով գոյացաւ 1700 ֆր., զարդանիշերու վաճառումն ալ տուաւ 300 ֆր. որով ընդհ. հասոյթն է 2000 ֆր.:

Վալանսէն կը գրեն մեզի.—

Հ. Յ. Դ. Վալանսի շրջանային կոմիտէն օգտուելով Պ. Խատիսեանի Լիոն ներկայութենէն, հանդէս մը կազմակերպած էր 3 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն: Հանդէսը անցաւ շատ յաջող:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՒԵԼԻ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ?

Մուսուլի մասին Անգլիոյ ըրած առաջարկին պատասխանը Լոնտոն հաղորդուեցաւ առջի օր: Պարունակութիւնը գաղտնի կը պահուի. բայց կը հաւաստեն թէ Թուրքիա չի մերժեր բանակցիլ:

«Մուխին ծայրն է մեր ապագան»

Ինչպէս հրատարակած ենք Գ. էջին մէջ, Յունաստանի մէջ ալ դիկտատորութիւն հռչակուած է: Այս մասին Զօր. Փանկալօսի հանած յայտարարութիւնը կարդացուեցաւ բոլոր զօրանոցներուն մէջ: Յայտարարութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ բառերով, «Միայն սուինին ծայրն է այս դիկտատորութեան ապագան»:

Ընկերվարականները եւ դահլիճը

Կիրակի օր Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղերը ժողով գումարեցին, բանաձեւեր քուէարկելու համար, դահլիճին մասնակցելու կամ չմասնակցելու խնդրին մասին:

Ինչպէս գրեցինք, Յունուար 10ին այս հարցին համար խորհրդաժողով պիտի գումարուի. բոլոր մասնաճիւղերը ընտրեցին իրենց պատգամաւորները, անոնց յանձնելով իրենց տեսակէտը պարզող բանաձեւերը: Շատ մը մասնաճիւղեր հակառակ արտայայտուած են: Փարիզ դեռ չէ ճշդած իր դիրքը: Մասնակցութեան կուսակիցները շատ քիչ են: Ոմանք ալ կարգ մը պայմաններ կը դնեն:

ԳԼԽԱՐԿԻՆ ՋՈՀԵՐԸ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը սկսաւ դատել Պոլսէն ղրկուած ամբաստանեալները:

Րիզէի մէջ դատապարտուածներէն 46 հոգի «Կիւլ Ճէմալ» շոգենաւով Պոլիս ղրկուած են, Պօտրումի բանտը տարուելու եւ իրենց մեղքերը հոն քաւելու համար:

Մարաշէն ալ մեծ թիւով յետադիմական նոր տարրեր Էնկիւրի հասած են՝ իրենց դրօշակներով: Պոլսոյ մէջ 84 տարեկան ծերունի մը, որ մէտրէսէի մէջ կը բնակի, փաթթոց կապելուն համար մէկ շաբաթ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Ամերիկան ալ կը մասնակցի

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնապէս ծանոյց թէ կառավարութիւնը պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան նախնական խորհրդաժողովին՝ զէնքընկէցութեան մասին: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետր. 15ին, Ժընեւի մէջ: Նախագահ Քուլիճ 50 հազար տոլար վարկ պահանջեց Խորհրդարանէն, պատուիրակներու ծախքերուն համար:

Ֆաշիստները կ՚առաջնան վաղուան համար

Կիրակի օր Հռոմի մէջ բացուեցաւ ֆաշիստական մեծ ժողովը որ ներքին խնդիրներէ աւելի կը զբաղի արտաքին քաղաքականութեամբ և բանակի վերակազմութեամբ: Ժողովը բողոքեց որ պատերազմէն յետոյ ըլլայ Եւրոպայի մէջ, ըլլայ Եւրոպայէն դուրս, Իտալիոյ տրուած հողերը անբաւական են և հրաւիրեց կուսակցութեան անդամները, որ պատրաստ ըլլան իրենց կեանքը զոհելու սահմանին այս թէ այն կողմը: Այս որոշումը մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի, որովհետեւ Մուսօլինի վերջերս ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ անհրաժեշտ է վերականգնել Հռոմէական կայսրութիւնը. ասկէ զատ Մուսօլինիի օրկան «Փօփօլօ տ՚Իթալիա չի դադրիր պահանջելէ Նիսը, Սավուան, Թունուզը և Քօրսիքան: Գալով զինուորական կազմակերպութեան, ինչպէս յայտնի է, վերջերս նախարարաց խորհուրդին տուած որոշումին համաձայն, երիտասարդութեան մարզական ու զինուորական կրթութիւնը պիտի յանձնուի ֆաշիստ քաղաքապահ զինուորներուն, բոլոր երիտասարդները վեց ամիս զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւն պիտի ընեն: Իր բանաձեւին մէջ մեծ ժողովը կ՚ըսէ, «Կուսակցութեան անդամները են և պարտին ըլլալ զինուորներ՝ պատրաստ ամէն վայրկեան՝ սահմանագլուխներու այս թէ այն կողմը, անհատաբար թէ զանգուածային կերպով, իրենց կուսակցական պարտքը կատարելու իրենց արիւնով, առանց վիճաբանութեան ենթարկելու վերէն եկած հրամանները: Վերջապէս, մեծ ժողովը կը նկատէ, որ ֆաշիզմը եղած է առանցքը տիեզերական շարժումի մը, որ իր անունն ու օրինակը կ՚առնէ Հռոմէն»:

Ներքին քաղաքականութեան մասին ընդունուած բանաձեւն ալ շատ խիստ է: «Ո՛չ հանդիստ, ո՛չ ներողամտութիւն, ո՛չ իրաւախոհութիւն, այլ բացարձակ կարգապահութիւն»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՀԱՄՐԻՉԸ

Նիկողոսեան Սրբազանը պատկառելի էր, պատկառանքին բոլոր երանգներովը: Սեւ կապան կզակէն մինչեւ երկարաքիթ կօշիկներուն վրայ ինկած, կը կաղապարուէր յաղթահասակ ու լեցուն մարմինին վրայ: Թեթեւօրէն կը կորնթարդէր փորին չափաւոր կլորութիւնը եւ թիկնոսկրներու առողջ եւ ուժեղ մեծութիւնը:

Պարեգօտին սեւութեան մէջէն ճերմակ, գիրուկ ձեռքերը կը տեսնուէին միայն —ուր սովորական ժամանակ համրիչի մը հատիկները կ'իյնային իրարու վրայ շարունակաբար— եւ մեծ արդէն, Լիլայի գոյն մազերով գլուխը, աւելի մեծցած, չափաւոր, կոկուած մօրուքով մը: Այտին մորթը բարակ ակօսներով կը բոլորուէր սեւ աչքերուն շուրջ որոնք աւելի յաճախ ժպտուն էին քան լուրջ:

Այդ ժպիտը քիչ մը անտարբերութեամբ խառնուած, աւելի նեղոքամիտ էր քան բարի: Թեթեւ անփութութիւն մը բարձրերը կեցած եւ անհպելի տիրոջ որ կը հասկնայ մարդոց տկարութիւնները եւ որ ոչ Եհովային պէս վրիժառու ու քննախնդիր է, ոչ ալ Յիսուսի չափ բարի ու բարոյական: Ժպիտ մը դէմքին վրայ որ շատ մը չըսուած խօսքերու տեղը կը բռնէ, որ ոչ կը քաջալերէ, ոչ կը կշտամբէ եւ որ կարծես, միշտապէս ու ժպտագին կը բացուի կեանքի դէպքերու ճակատագրական ելքին վրայ:

Իր խօսքերն ալ եկեղեցիի բեմէն թէ դասարաններու ամպիոնէն — որովհետեւ Նիկողոսեան սրբազանը նաեւ փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան ուսուցչապետ էր— աւելի շուտ իրարու զօդուած գիտելիքներ էին, քան քարոզներ ու բարոյախօսութիւններ:

Եկեղեցիին հանապազօրեայ բարեպաշտներն ու դպրոցի աշակերտները համր հիացումներ ունէին անոր համար եւ կը զգային թէ բացառիկ անձնաւորութիւն մըն էր ան, լուրջ իր բարեացակամութեանը մէջ եւ զերծ կղերականներու բոլոր թերիներէն ու գաղտնի տկարութիւններէն:

Այդ հիացումները նուիրականացած էին եւ մեծցած, եւ Նիկողոսեան սրբազանի բոլոր ըսածներն ու ըրածները բացառիկ հանգամանքներ կ'առնէին. այն տարածուած կարծիքներէն որոնց համաձայն Նիկողոսեան սրբազանի տեսակէտը եթէ ոչ վերջին խօսք, առ նուազն մեծ կշիռ ունէր մեր նախնիքներու, եկեղեցիի պատմութիւններուն ու հայագիտական հարցերուն մէջ: Եւ այդ հռչակը այնքան աւելի հիմնաւորուած էր որքան մատի վրայ համրուելիք «ամաթէօռ»ներ կային միայն որ գոնէ ակնարկ մը ձգած էին Նիկողոսեան սրբազանին այդ նիւթերը շօշափող երկասիրութիւններուն վրայ: Բայց այս չէր բոլորը: Սրբազանը կը կազմէր նաեւ գեղարուեստական գրականութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերէն մէկը: Իր բանաստեղծութիւնները, խտացած ու սուառնաթեւ խորհրդածութիւններ էին, ատաղձ ունենալով աստուածաշնչական տիպերն ու առասպելները: Այդ քերթուածներէն խպառ արտաքսուած էին կիրքերը, նոյնիսկ զգացումներու նկարագրութիւնը:

Իր գրութիւններէն ու «Վերացում» տիտղոսը կրող բանաստեղծութիւնը իմ նախընտրած կտորներէն էր, ուր լեցուն մէկ քանի տողերով ընդգծելէ յետոյ մարդկային հրայրքներու անցողիկ եւ փուճ նկարագիրը, կը նետէր անոնց վրայ բարձրասլաց անտարբերի իր արհամարհանքը: Ես որոշ տրամադրութեան պահուն եւ երկիւղած յարգանքով միայն ձեռք կ'առնէի այդ կտորը, արտասանելով անոր բառերը մանանայատուկ շեշտով ու եղանակով մը:

Երբ սրբազանը լրացուցած իր մէկ դասաւանդութիւնը, դուրս կ'ելլէր դասարանէն, ինծի համար հաճոյք մը դարձուցած էի նրբանցքներէն մէկուն մէջ արտօրալ իրեն քով եւ երկար ժամանակ պատրաստուած ու չափչփուած հարցում մը ուղղել գրական կամ բանասիրական նիւթի մը շուրջ, ծայրայեղ հիացումի մէջ ինկած ուսումնականի շուարուն ու ամօթխած ձեւերով: Եւ այդ բերկրալի առիթը յաճախ կ'ունենայի, քանի որ Նիկողոսեան սրբազանի դասաւանդած վարժարանին մէջ, ես, մանուկներու դասարաններու դեռ դեռատի ու համեստ հսկողն էի. հազիւ մտնեցած՝ արդէն Նիկողոսեան սրբազան կը սկսէր, աչքերը խմիններուս յառած ժպտիլ: Մանրամասնօրէն մտիկ ընելէ յետոյ, շեշտին մէջ ոչ չար հեգնանքով ու միշտ ժպտագին, դանդաղօրէն ու ախորժակով կը կրկնէր հարցումիս այն մասերը ուր խոր բաներ հարցուցած ըլլալու յաւակնութիւններ սպրդած կ'ըլլային, հակառակ իմ այնքան տքնաջան նախապատրաստական աշխատանքներուս: Աշակերտներու ակնարկութիւններէն այնքան ազդուող թերուս կառավարչի հպարտութիւնս չէր վիրաւորուեր Նիկողոսեան սրբազանին միահեծան հմտութեան առջեւ եւ իր բացատրութիւններու վերջին բառերուն տակ չիկնութիւնս ու աչքերս աւելի ապշած հիացում, աւելի երկիւղած պատկառանք կ'արտայայտէին:

Երբ, յետոյ, յամրօրէն, համրիչի չըք-չըքներուն հետ ընկերացած, կ'անցնէր Նիկողոսեան սրբազանը, յաղթանդամ ու վսեմ, եկեղեցիին ու անոր կից վարժարանին միջեւ տարածուած բակէն, դասարանի մէկ պատուհանէն ակնարկներս զմայլած կը հետեւէին իր սեւ կապոյտ երթին: Ու այդ զով ու գարնան խաղաղութեան մէջ, ցրցքնուած, մարմարէ գերեզմանաքարերուն միջեւ, իր մեծ ճակատին տակ, ինծի կը թուէր թէ, այդ դասատան, այդ գմբէթին, այդ քարերուն ու իրենց տակ փոշիացող ուղեղներու խորհուրդներն էն որ կ'աշխատին, իրար կը բախին, կ'ագուցուին յաւիտենապէս, ինչպէս անվերջանալի յաջորդականութիւնը, անծայր թելին վրայ, համրիչի հատիկներու չըք-չըքին: Օ՛, այդ համրիչն ու իր հատիկներուն չըք-չըքը...՝ Ձայն անոր ձեռքերուն մէջ տեսնելէս յետոյ է որ միայն համրիչը դարձաւ խէալ... Այն օրերը, գալիք այն օրերը, որ ես ալ փառատենչ հսկողի իմ տառապալից մարթէս դուրս ելած, իմ կարգիս, հանդարտ ու խոհուն պիտի անցնիմ ամբոխին կամ մանուկ սերունդի հիացական ակնարկներուն ընդմէջէն եւ մատներս գերագոյն հաճոյքով մը, մեղմօրէն եւ տեւականապէս պիտի շօշափեն համրիչը որ ո՜վ գիտէ ուր պահուած է հիմա ինծի համար... Ու անոր հատիկներն ալ, իմ մատներէս, մէկը միւսին վրայ իյնալով, չըք-չըք պիտի ընեն... Արդեօ՞ք իմ համրիչս ալ ապագայ չըք-չըքները պիտի դառնան խորհրդանիշը լրին պատանիի մը համար, հմտութեան ու պատկառանքի: Արդեօ՞ք բարոյալքման կամ ներքին տառապանքի մը րոպէին արձագանգը իմ չըք-չըքներուս ալ պիտի երթայ հնչել անոր ականջներուն, բանալու համար պատկառելի հմտութիւններու ու վսեմ առաքինութիւններու կապոյտ հորիզոնները...

Եւ Նիկողոսեան սրբազանը պատկառելի էր: Պատկառելի եւ ինծի համար, վարժատան համեստուկ կառավարիչ մը, եւ ժիր ու երիտասարդ, հարուստ ու աղքատ բոլոր ազգայիններուն համար, իր գերիշխող արտաքինովը, իր անառարկելի հմուտի հեղինակութեամբը եւ սեւ բիծ մը իսկ չվերցնող իր խստաբարոյ կեանքին լրջութեամբը:

Ընձուկ ու կեղտոտ փողոցներէն կը շտապեմ՝ հասնելու համար ճիշտ ժամուն վարժարանն ուր մինչեւ կէսօր երկու ժամ հսկողութիւն ունիմ կատարելիք իմ մանուկներուս վրայ: Կ'անցնիմ արագ ու գոհունակ, նոր մտքերու ու ծանօթութիւններու աշխատանքը ուղեղիս մէջ որոնց ընթերցումէն դեռ նոր բաժնուած եմ:

Վարժարանին խուլ ժխորը անհամար, փոքրիկ աղմուկներով կազմուած ու մեղմացած, կը հասնի արդէն ինծի:

Մէկ քանի քայլ մնացած բակին դրանը հասնելու, ուսուցչասենեակին, փողոցին վրայ նայող մէկ պատուհանէն նշմարեցի Նիկողոսեան սրբազանին մեծղի իրանը, նոյն սեւ պարեգօտով եւ ձեռքը՝ համրիչը, որուն հատիկները այդ օրը ջղաձգաբար իրար կը յաջորդէին: Դէմքին վրայ նախորդ լուսաւոր ժպիտէն հետք իսկ չէր մնացած: Մեքենաբար իմ ակնարկներս ալ դարձուցի դիմացի տան պատուհանը:

Կնոջական տգեղ մերկութիւն մը տափալից ցուցադրութիւններ կ'ընէր...:

Սրբազանին անամնացած ամբողջ էութիւնը ուսուցչանոցի պատուհանէն կամուրջ ձգած էր դէպի հանրատան սենեակին հանդիպակաց պատուհանը:

Այդ դէ՛մքը, այդ դէ՛մքը... Նիկողոսեան սրբազանին այդ դէմքը: Ականջները կարմրած էին, իսկ աչքերը արիւնալի: Ինչպէ՜ս էր, բայց ինչպէ՜ս էր որ քիթը, բերանը, կզակը միացած, միասին երկարած էին, կլորցած էին, նորէն երկարած, դունչ էին դարձած, դունչ: Ոչ մէկ կիրք կրնայ այդպիսի լարուած վիճակի մէջ ձգել մարդը որքան այդ մէկը որ ապառապուռ կը փնտռէ մեր մէջէն խոհեմ կամքն ու իմաստուն տրամաբանութիւնը: Վախ մը ունեցայ ինչպէս երբ աղէտալի խայտառակութիւն մը պիտի պատահի:

Անմիջապէս որ Նիկողոսեան սրբազանը, այդ գերապատկառ մարդը նշմարեց զիս, այնպիսի ցաւագին ու ձախաւեր շուարումով մը ուղեց չքանալ պատուհանէն որ սեւ կապոյտին մէջէն դուրս ելլող այդ ճերմակ մատները տեղի տուին ու համրիչը՝ ոտքիս առջեւ, կեղտոտ փողոցին, կեղտոտ ցեխին մէջ ինկաւ:

Մօտեցայ ինկած համրիչին եւ սկսայ դիտել զայն որպէս մեռեալ մը:

Որոշ րոպէներու, բոլոր առարկաներն ալ որ ժամանակ մը խորհրդանիշեր եղած են մեզի համար, բաբախուն արտայայտութիւններ կ'առնեն: Խարդախ ու կեղծիքի շունչ մը անցաւ անոնց անհոգի, փոքրիկ իրաններուն մէջէն: Զարմացումի հետ խառնուած ուժգին զայրոյթ մը դէպի այդ անշունչ առարկան...:

Այդ նոյն համրիչն էր, նոյնը... իմ փափաքս, կորովի ու առաքինութեան իմ աղբիւրս, իմ խէալս... դիմակազերծ, պարտուած: Ցեխոյ մեղքայ: Ոտքովս հրեցի դէպի պատին տակ: Բայց ինծի համար իր հատիկները ալ չպիտի ընկերանան պատկառելի մարդուն մտածումներու աշխատանքին: Սարսռագին աւերած կատարուեցաւ հոգիիս մէջ:

Պատկառանքի այդքան ալ յեղակարծ, այդքան ալ ողբալի փլուզում...:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՃԱԿԱՏ?

«Ուէսթմինսթըր Կազէթ» կը գրէ.— Իտալիոյ ժողովուրդը հետզհետէ կ'աճի եւ Ամերիկա փակած է իր դուռները. անհրաժեշտ է որ Ափրիկէի յետամնաց մասերուն մէջ մէկ կամ աւելի հողատարութիւններ տրուին Իտալիոյ: Այս կէտը նկատի առնուած է Ռափալլոյի մէջ: Գալով Մերձաւոր Արեւելքին, Իտալիոյ շահերը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի շահերուն հետ նոյնն են: Երեքն ալ կը փափաքին բարեկամաբար ապրիլ Թուրքիոյ հետ, բայց երեք կառավարութիւններն ալ վերջապէս հասկցան Թուրքիոյ հանդէպ հասարակաց քաղաքականութիւն մը հետապնդելու օգուտները: Էնկիւրի լաւ գիտէ ասիկա եւ Մուսոլինիի Ռափալլօ այցելութիւնը աւելորդ փաստ մըն է Մուսթաֆա Քէմալի համար, թէ Իրաքի վրայ թրքական յարձակում մը պիտի նշանակէր ասպարէզ կարդալ Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ Թուրքիոյ դէմ պիտի հանէ Անգլիան, Իտալիան եւ Յունաստանը: Այս գործակցութիւնը չպիտի սահմանափակուի միայն Միջագետքի սահմանները պաշտպանելու:

ՖՐԱՆՔԻ ԱՆԿՈՒՄԸ 1925ԻՆ

1924 Դեկտ. 31ին սթերլինը 87.43, տոլարը 18.40 ֆրանք էր. 1925 Դեկտ. 31ին սթերլինը կը փակուէր 129.85, իսկ տոլարը 26.76ով. այսինքն մէկ տարուան ընթացքին սթերլինը 42 ֆրանք եւ տոլարը 8 ֆրանք 36 յաւելում ունեցած են: Ինչո՞ւ այս անկումը: Որովհետեւ 1924ին պետական դրամատունը 21,800 միլիոն կանխավճար բրած էր կառավարութեան եւ շրջաբերութեան մէջ կար 40,885 միլիոնի թղթադրամ, մինչ այսօր այս թիւերը եղած են 35,950 եւ 51,085 միլիոն. այսինքն կառավարութեան եղած կանխավճարը 14,150 միլիոն, իսկ թղթադրամը 10,200 միլիոն աւելցած են: Պիւտճէն չէ հաւասարակշռուած դեռ, ու եթէ այսպէս շարունակէ չգիտցուիր թէ տարի մը վերջ ֆրանքը ի՞նչ վիճակ պիտի ստանայ: Ֆրանսական թերթերը շատ մտահոգ են այս մասին:

ՉԻՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՍ

Քաղաքին Արեւմտեան դրան առջեւ կը ծիծաղին երիտասարդ աղջիկներ, ծփուն ու թեթեւաշարժ, գարնան ամպերու պէս: Բայց ես կ'արհամարհեմ անոնց հրապոյրը, քանի որ իմ բարեկամուհիս, իր սպիտակ շրջազգեստին մէջ եւ իր խիտ քօղին տակ, աւելի շնորհալի է:

Քաղաքին Արեւելեան դրան առջեւ կ'երազեն երիտասարդ աղջիկներ, պսպղուն եւ աղուոր, գարնան ծաղիկներու պէս: Բայց ես կ'արհամարհեմ անոնց բոյրը, քանի որ իմ բարեկամուհիս, իր սպիտակ շրջազգեստին մէջ եւ իր խիտ քօղին տակ, աւելի աղուաբոյր է...:

ՊԱՏԳԱՄ

Բարեկամ, կը պաղատիմ քեզի, մի մօտենար ինծի: Բնակարանիս առջեւ տնկած ուռիներս պիտի մահացնես: Ես այլ եւս պէտք չէ քեզ սիրեմ: Պէտք է ծնողներուս հնազանդիմ: Ես անոնց պատմեցի թէ որչափ կը սիրեմ քեզ, թէ որչափ անհրաժեշտ ես ինծի, բայց ես անոնց բուռն յանդիմանութիւնները լսեցի:

Բարեկամ, կը պաղատիմ քեզի, մեր բակին պատը մի անցնիր: Իմ ամէն առտու ջրած մատաղ Լանդանիս ոստերը պիտի փշրես: Անկարելի է ինձ սիրտս նուէր տալ քեզի: Երէց եղբօրս կամքը ամենահզօր է, եւ ան է որ արգիլեց ինծի քեզ սիրել:

Բարեկամ, կը պաղատիմ քեզի, մի կոտրեր այն փակոցը՝ ուր մենք կրթնած էինք, մեկնած իրիկունդ: Արմատախիլ պիտի ընես վարդենին, որուն, ասկէ վերջ, ծաղիկները պիտի շնչեմ, աղջամուղջին:

ՄԻՆԱԿ...

Իմ սիրածս՝ բոլոր մարտիկներէն ամէնէն զօրաւոր է, ամէնէն քաջը, ամէնէն գեղեցիկը: Բանակը, հիմա, կ'առաջնայ, սակայն, դէպի Արեւելք...:

Կը տարածեմ մազերս որպէս զի Արեւելքի հովը զանոնք փայփայէ:

Ալ կը սարսափիմ արեւէն, լուսինէն, աստղերէն: Կը սիրեմ սոսկ ձմեռնային մեծ անձրեւները, եւ զուր տեղը կը հայցեմ անոնցմէ զիս կլափող կրակը մարել:

Գիտեմ թէ ուր կրնամ քաղել այն ծաղիկը՝ որ ինծ պիտի տայ կատարեալ մոռացումը...: Ան մեր պզտիկ բնակարանը կ'անուշահոտէ, բայց ես փակեցի մեր բնակարանը, անոր համար որ տառապիլ կ'ուզեմ:

Եթէ չտառապէի այնքան՝ որքան կը տառապիմ հիմա, ես շատ հեռացած պիտի զգայի ինքզինքս իմ սիրականէս:

Թարգ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵԽՈՍՆԻ
(Քաղուած՝ «Տաղերգութիւններու Գիրքը»էն: ԺԳ. դարէն մինչեւ Ը. դար Ք. Ա.)

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի հնութիւններու յանձնաժողովը Երեւան ղրկած է Անիի թանգարանին այն հնութիւնները որոնք Սանահինի մէջ պահուած էին, 1918էն ի վեր, պատերազմական գործողութեանց պատճառով:

Շահաբ գիւղէն ղրկուած է սափոր մը, որուն մէջ կը գտնուին մարդու այրած կմախքի մնացորդներ: Մասնագէտներու կարծիքով, սափորը կը պատկանի Միկենեան շրջանին եւ մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԽԱՒԱՐԻՆ ՄԷՋԷՆ ԿԸ ՔԱԼԵՆ . . .

Անժառանգներու հրապարակին վրայ աղմուկը կը մեծնայ։ Ու կը խօսին բոլո՛րը։ Ոմանք՝ յուսահատ ու դողդոջուն, ուրիշներ՝ դժբախտ, բայց յանդուգն։

— Մահը կը հալածէ մեզ կրնկակոխ, եղբայրներ, հիւրընկալեցէք մեզ ձեր յարկերուն տակ յանուն յարգանքին զոր դուք պարտական էք ծերութեան...

— Մենք երիտասարդ ենք ու վճռական ու կը հաւատանք մեր դատին արդարութեան . . . հաւասարութիւն ու լոյս պիտի բերենք ձեզի . . .

— Ծարաւ ենք սիրոյ ու երջանկութեան ու խաղաղ յարկի մը ուր լոյսը անխարդախ ըլլայ . . . Մենք ծարաւ ենք մաքրութեան ու բարի խօսքերու, գարնան որ մեր դռներէն անցաւ առանց ներս նայելու...

— Ա՛հ, առիթը խուսափեցաւ մեր ձեռքերէն, բայց մենք յանդգնիլ գիտենք, կը սպասենք վաղուան, մենք կը հաւատանք մեր աստղերուն . : .

— Յոգնած ենք ու անյոյս, ա՛հ, թող տուէք որ վերադառնանք մեր հին խաղաղութեան . . .

Ա՛հ, դո՛ւք, բա՛րեկամներ որ կը բնակիք մարմարեայ ապարանքներու մէջ, դուք որ կը կոչուիք իշխան կամ քաղքենի, դո՛ւք որ աշխարհի բարիքներուն առաւելագոյնը ունիք ու աղջիկներուն ամէնէն գեղեցիկը, դո՛ւք՝ խամաճիկները մեր տրտմութեան անդաստաններուն, դո՛ւք սուտ զօրավարներ, կեղծ հարուստներ, խարդախ բանաստեղծներ, մտիկ ըրէ՛ք աղմուկին որ կը ծաւալի քաղաքին հրապարակին վրայ ու կը հասնի մինչեւ ձեր դարպասներուն...

Կ՚ըսեն անոնք...

— Մենք աղքատ բայց յանդուգն տղաքներ ենք...

Նժոյգներ չունինք որ քառասմբակ արշաւենք ապագայի գահավէժներն ի վար։ Ի՛նչ փոյթ։ Հետիոտն ու առանց լապտերի՝ դուրս կուգանք առօրեայի գիշերին մէջ, կ՚անցնինք խաւար գոհերէն ու ապականութեան նկուղներէն առանց վախի ու հանդարտօրէն։ Պատերազմէ չենք վախնար ու մեր բազուկները ամուր են ու անգութ՝ բռնաւորներուն համար։ Կը զարնենք առանց երկիւղածութեան՝ սիրոյ բոլոր միջնորդներուն, երջանկութեան վաշխառուներուն, քաղաքականութեան կաւատներուն, խարդախ զօրավարներուն ու բոլո՛ր քաղքենիներուն որ կը հըսկեն իրենց գանձերուն վրայ, ա՛հ, տրտում բանտարկեալներ...

Ո՞վ կ՚ըսէ թէ մենք պիտի մնանք կէս ճամբան՝ նկուն ու խոնջ. լայն ու ուժեղ ուսեր ունինք որոնց վրայ աշխարհը կը հանգչի ու սրտեր որ խիստ են։ Կը հաւատանք մեր յաղթանակին ու առաւօտեան որ պիտի ծագի... հիմա մութ է թէեւ, բայց մենք՝ նոնաձիգներ անժառանգներու յանդուգն վաշտին, կ՚երթանք դէպի լոյսը, ծանրաբեռնուած ու զուրկ, բայց հպարտ ու ախրական . . .

Ա՛հ, մենք աղքատ բայց անվեհեր տղաքներ, լոյս ու ուրախութիւն պիտի բերենք ձեզի, յոգնած ու անժառանգ ընկերներ որ չէք հաւատար մեր յաղթանակին...

— Մենք յոգնած ու անհանգրուան ուղեւորներ ենք...

Ճամբան կրնայ վերջանալ կանաչ ու խաղաղ դաշտանկարի մը գոգը, բայց մենք այլեւս չենք կրնար յառաջանալ։ Յոյսի ճամբաները խարդախ են ու խոնջ ոտքերով չենք կրնար բարձրանալ երազի լեռներն ի վեր։ Մեզի ըսին թէ գագաթէն պէտք է նայիլ, արեգակը լիութեամբ տեսնելու համար, բայց մեր ներբանները արիւնցան ապառաժները մագլցելէ ու դեռ գագաթին չհասանք։ Ա՛հ, չէ՛, մեր շրթները պառնացած են ծարաւէ ու մեր աչքերը կը պայթին կորսուած սիրելի ձեւերու, պատկերներու և սիրոյ առարկաներու կարօտէն։ Մենք կ՚ուզենք ետ դառնալ մեր տուները, նստիլ պատերուն տակ ու սպասել որ գիշերը իջնէ մեր վրան, մենք մեր արդար իրաւունքին գէշ ու դասալիք զինուորեալներ...

Մարդիկ կան որ անհունին ընազդը ունին, ձիգ ու ամուր մկաններով, ու աչքերով ուր ճակատագրական հաւատք մը ճամբայ կ՚ուզէ, ա՛հ, թո՛ղ անոնք փորձեն անծանօթին դէմ ճակատամարտ մղել, մենք պիտի վերադառնանք մեր խաղաղ, հանգիստ ու հոգ չէ, դերի դաշտերուն... կը բաւականանանք հաճարի մեր սեւ հացով ու գէշ խաղողներու գինիով։ Մեր ծուլութեան ու անտարբերութեան պարտէզներուն մէջ՝ մենք պիտի մաղթենք բարի ճանապարհ անոնց որ դեռ արկածախնդրութիւնը պիտի ունենան շարունակելու այս ապերախտ ճամբան... Ընկե՛րներ, մենք չենք ամչնար ըսելու որ մեղկութեան ու զուրգուրանքի ծարաւ ենք, ա՛հ, մենք խոնջ ու անհանգրուան ուղեւորներ . . .

— Մենք անհեռատես ու շռայլ վաճառականներ ենք...

Ընկերներ ունինք որ խոհեմ ու խորամանկ քայլերով կը յառաջանան դէպի փառքը ու իրենց գանձատուներուն առջեւ վարձու սուինաւորներ կը պահեն ցերեկ ու գիշեր։ Ա՛հ, դայլերը, տարի մը կը ծրագրեն ու տարի մըն ալ կը պատրաստուին ամիս մը յանդգնելու համար։

Բայց մենք՝ ուզեցինք մէկ հարուածով կանգնեցնել մեր հարստութեան ու փառքին պալատները ու փոթորիկը կործանեց մեր երազներուն սպիտակ աշտարակը։ Դժնդակ է մեր ճամբան ու ո՛վ որ զէնքը յաջող շարժել գիտէ, անորն է աշխարհի բարիքներուն ընդարձակ պետութիւնը...

Բայց մենք արկածի ճաշակը ունինք։ Վրիպեցանք, բայց կը սպասենք, մեր թուրերը պատեաններուն մէջ ու մեր չղուտ ձեռքերը անոնց կոթերուն վրայ, պատեհութեան երկաթէ դրան առջեւ... կը հաւատանք որ պիտի գերենք բախտի ծերունի ու սմսեղուկ պառամաւորը... ա՛հ կը խոստանանք չի խնայել ու մեր եասիրութեան ու անողոք պերճութեան պալատը բարձրացնել կործանած հարստութեանց մոխիրներուն վրայ...։

Մենք՝ անհեռատես ու սնանկացած մրցորդներ կեանքի այս վայրենի ձիարշաւին...

— Մենք հիւանդ ու պանդուխտ ծերուններ ենք...

Մեր մազերուն վրայ յոգնութեան ու յուսահատութեան եղեամը կը նստի ու մեր ծունկերը կը ծալլուին դժնդակ յիշատակներու ծանրութենէն։ Գարնան՝ մենք ալ յանդգնեցանք ձեզի պէս, օ՛ արկածախնդիր տղաք, ամրան՝ դեռ հաւատք ունէինք ապագային վրայ, աշունը խիստ ու դաւադիր ձմրան մը նախազգացումը բերաւ մեզի ու ահա՛ տեսէք մեզ մեր ցնցոտիներովը, մենք որ չենք կրնար սպասել ձմրան վերջաւորութեան..

Աղքատ ենք ու երջանկութեան յոյսը չունինք ալ։ Ինչ որ կը բաղձանք ունենալ՝ խաղաղ գերեզման մըն է գեղջուկ ծառի մը շուքին տակ, հոգ չէ հասարակաց...

Ինչպէս կը մսինք։ Ոչ գինին, ոչ կրակը մեզ չեն կրնար տաքցնել։ Մեր երակներն են որ պաղ են։ Միայն սէրը կրնայ մեզի վերադարձնել մեր սիրտերուն անդորրութիւնը։ Բայց ըսէք, ո՞վ կը սիրէ մեզի նման հէք ու բորոտ թշուառականները։ Մեր աղջիկները կ՚ուրանան մեզ, իսկ անցորդները կը վախնան իրենց նայուածքները մեր վրայ բարձրացնելէ. այնքան գարշելի ենք ու տգեղ...։ Ա՛հ զուրգուրող ձեռք մը որ մեզ բռնէ տանի...

Գէթ լոյս ունենայինք... մեր աչքերը հիւանդ են՝ պղտորած բիբերով. ա՛հ, բարի մարդիկ, թող մի տաք որ մեր չարչարուած մարմինները կեր ըլլան գիշակեր անասուններու...

— Մենք սիրահար ու առատաձեռն աղջիկներ ենք...

Մայիսի աստղածորան գիշեր մըն էր երբ մեր դռները զարկին... աստղերը հեռուէն կը շառայլին երկինքի կապոյտին խորը ու կեռնեխները կը սիրերգէին սալորիներուն վրայ... անոնք եկած էին կիթառներով ու մանտոլիններով ու կ՚երգէին մեր պատուհաններուն տակ տրտում ու մելամաղձոտ մեղեդիներ։ Գլխաբաց էին ու տժգոյն դէմքերով։ Անոնց շրթները կը նմանէին անուշահամ ըմպելիքներով լեցուն բաժակներու շրթունքներուն... Կը խօսէին սիրոյ մասին յաւիտենական ու թրթռուն բառերով... ի՛նչպէս կրնայինք մութին մէջ մնալ... Ա՛հ կ՚արտասուէինք մեր յուզումէն ու խռովիչ ու հեզուկ երջանկութիւն մը մեր կոկորդներուն կը բարձրանար... Մեր գլուխները դուրս հանեցինք մեր պատուհաններէն՝ մագլցող կանանչներուն մէջ ու անոնք մեզ քարկոծեցին բուռ բուռ վարդերով... Ա՛հ, դուք պարկեշտ ու խոհեմ քոյրեր որ տան մը խաղաղութեան մէջ սիրով լիացած ու հարուստ սրտեր ունիք, ըսէք, կրնայի՞նք մտիկ չընել զիրենք, կրնայի՞նք չի ժպտիլ... Ըսինք — խենթ ու պղտոր տղաքներ, ու բացինք մեր դռները դողդոջուն սրտերով։ Ա՛հ, սի՛րոյ ժամերը, ժամեր մեղքի ու գինովութեան... Բայց անոնք առաւօտը մեկնեցան աւելի հարուստ վերադառնալու համար ու մենք այսպէս աղքատ ու ժառանգազուրկ մնացինք...։

Ա՛հ, անոնք չվերադարձան ալ. խոշոր ու ալեկոծ աչքերով սրիկաները, ու մեր պատուհաններուն առջեւ մենք ի զուր սպասեցինք առտուան գալստեան...

Հիմա՝ գոհերու ու ալքոլի բուրումէ գարշահոտ կապելաներու մէջ, մենք տրտում Մագթաղինացիներ առանց Նազովրեցիի, աղջիկներ չարչարուած կողերով՝ մեր մարմինները կը ծախենք գինով նաւաստիներու ու մրոտած հանքագործներու որ շատ կոպիտ են յանուն քանի մը մետաղի կտորներու...

Մենք կը ծխենք հիմա ու կ՚արբենանք։ Մեր բերանները ապսէնթ ու ապականութիւն կը հոտին ու վաղուց է մոռցած ենք սիրոյ բառերը։ Տղեկները չենք սիրեր ալ ու կ՚արհամարհենք զարուները զայն ցանկալով հանդերձ, որովհետեւ տակաւին կը սպասենք անոնց որ մեկնեցան եւ որ գիտենք թէ ալ չպիտի վերադառնան մեզի, չպիտի վերադառնան մեզի...

Ա՛հ, մենք՝ աժան ու տառապակոծ աղջիկներ...

Ու կ՚աղաղակեն. բոլորը մէկ, անժառանգներու հրապարակին վրայ, դարձած քարէ հսկայ շէնքին որուն ճակտին վրայ որպէս հեգնանք քանդակուած է հաւասարութիւն, ազատութիւն ու եղբայրութիւն, սեղմուած բռունցքներով, աչքերով որ կը փայլատակեն...

— Ո՞ւր է ձեր արդարութիւնը, ո՞ւր է ձեր հաւասարութիւնը, ա՛հ...

(Իրաւ, ո՞ւր է ձեր հաւասարութիւնը, իշխանաւորներ, դուք որ կեանքի հրապարակներէն կ՚անցնիք ոսկեզարդ ու կոկոզավիզ, կ՚անցնիք՝ ինքնագոհ ու արհամարհոտ, բազմած ձեր հարստութեան ու անարդար վաստակին պատգարակներուն վրայ, դուք՝ տխուր մարդիկ, ներքինիներ ճաղատ գանկերով, ո՞ւր է ձեր արդարութիւնը...)։

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

* * *

Ներկայ եղայ սիրեկանիս պսակին,
Ուրախ դէմքով, կրծքիս ծաղիկ արնավառ,
Որ ինձ տեսնէր, իրեն ուտէր զայրագին,
Թէ դըժանքն այդ՝ արժէք չունի ինձ համար.
Աչքիս նայէր, տեսնէր անյոյս իմ հոգին,
Խիղճը խայթուէր, իրեն դաժի՛ն միշտ ըզգար...

1924

—

Մի մրայօն աղջիկ տեսայ
Ռիալտոյի կամուրջին.
Ցոքդ վարսերը —գետ գիշերւայ,
Եւ յակինթներ ականջին։

Աչքերը՝ սե՛ւ, սե՛ւ արեւներ.
Արեւների պէս անշէջ,
Գալարում էր մէջքը երեր,
Ծաղկանկար շալի մէջ...

Աչքըս դիպաւ աչքի բոցին
Ու գըլուխըս կախեցի.
Ժըպտաց ժըպտով առեղծուածի
Ցաւէրժական կանացի...

Միամիտ չեմ՝ հաւատամ քեզ,
Տառապանքըս փորձ ունի.
Մի մրայօն կոյս էր քեզ պէս,
Կոտրեց սիրտըս պատանի...

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

1925 Վենետիկ

“ՑՈՒԼԻՍ„էն

Անձրեւատու ամպերս բոլոր փըշրուեցան՝ ու ծուխի պէս, ձիւնի նման տարածուեր են արտիս վրան...։ Տարածուեր են արտիս վրան ալեւորած վարսերու պէս. ու անոնց տակ կանաչներս, կարկաչներս կը քնանան...։

Մեղրապատուղ ծառերս ամէն ընդհատեր են ծաղին ու ծեքծեք, ու շաղկրատ թեւաւորներս ծուարեր են... թեւաւորներս ծուարեր են մացառներու ստուերին մէջ, որ վազողներս, երազողներս հանգստանան...։

Հովիւ աղջիկն յոյս կորած է այնտեղ մ՛արմանդ որոնելէ, ու փակ է հոն հօտաղներու խաղի համար... Իր ճամբաներն ես ցանկեր եմ անհօգներու խաղի համար, որ յոգնածներս ու քնածներս շուտ չարթննան...։

Անձրեւատու ամպերս բոլոր փըշրուեցան ու տօթի պէս, տապի նման տարածուեր են արտիս վրան...։ Տարածուեր են արտիս վրան ամ՛արային միջօրէի մեղկանքին պէս ու անոնց տակ կանանչներս, կարկաչներս կը հասուննան։

—

Նուրբ ու բեկուն բարունակներ կը կարծրանան. ու ինքնամիտի տերեւները, պատռելով թաղանթ, պատեան, կոճոններէն դէպի հեռու կը տարածուին... — Ըմա՛ռ, ամա՛ռ. — սօսափները կը յստակուին, աղատօրէն կը բարձրանան...։

Պատառ-պատառ ստուերները կը միանան. ու հսպանցիկ ճառագայթներ, թողած շոյանք ու գաղջութիւն, շեշտակօրով հեշտանքներէ կը խանդոտին... —Ըմա՛ռ, ամա՛ռ.—պտուղները բոյրո՛վ կ՚օծուին, ու տենչագին կը քաղցրանա՛ն...

Համբերատար սպասումներ կը ձանձրանա՛ն, ու շիւղերու մեղրէ հոգին դէպի հասկե՛ր կը մագնիսուի. Թողնելով որ կեա՛նք մ՛ամբողջ բազմի պարա՛պ ու սնամէջ յենակներու... — Ըմա՛ռ, ամա՛ռ.— բեռնաւորուած ծա՛ռ ու ոստեր մեռնելո՛ւ չափ կը ծանրանան...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Հիւսիսային կողմն աշխարհի.

Ալ թո՛ղ դադրի սաստիկ քամին, որ, բէեղզեբուղի շունչին նման, բոյսերն ու մարդիկը կը զարնէ։ Ու թո՛ղ կորին անձրեւաբեր հողմունքը, որ թաց կապայի պէս կը փաթթուին կենդանիներուն։ Շինուի՛ն տուները, ծխա՛ն գիւղերը, եւ հիւսիսի զապուն հողին վրայ երազատանջ հիւսիսականները թող դառնա՛ն իրենց միամիտ աշխատանքներուն։ Ջո՛ւր է յուսան, որ կը տեսնեն (այս կողմի) հովերու թեւին վրայ կայծակներու ծաղկազեղ բանուածքը. լոյսը չի վառի՛ր թրջուած խոփերու, ու թաց երկինքի վրայ։ Հերի՛ք այդ յաճախանքը. ու թո՛ղ մարդիկ նորէն իջնեն ձիւնաքաղաքներուն առջեւը, եւ եղբօր պէս խաղան սահին։ Ու երկինքէն հրեշտակային շրթներու պէս, շափրակ, շափրակ, սպիտակ ձիւնը թող իջնա՛յ, ու թո՛ղ իջնայ...

Ալէլուիա՛, ալէլուիա՛, ալէլուիա՛։

* * *

Արեւմտեան կողմն աշխարհի.

Ծնո՛ւնդ կայէնի, գիւահար երամակ, կաւաբոյր անդաստան, երիթացեալ մարմին, կծուահամ մնունդ, բիւրեցս մեղապարտ, հրաշագործ նաւագովրեցի, գիւածին արգանդ, անքաւելի աւաղակ, հայհոյութեանց նշաւակ, անէծքի՛ գաս դու...

Չի՛ք ալէլու, չի՛ք ալէլու, չի՛ք ալէլու։

* * *

Արեւելեան կողմն աշխարհի.

Ծաղկեցէ՛ք նշենինե՛ր, ոսկեծոր աստղիկներով զարդարուեցէ՛ք, եւ թո՛ղ առատանան ծիրանն ու խաղողը վանտոսպեան աւազանին շուրջ։ Պահլաւունինե՛ր, կը կարծէ՛ք թէ չխրահարեցան դեռ ձեզի երիտասարդները, տեսնելով ձեր ծոցին մէջ այն պատկերը, որ կը ներկայացնէ կորիծի մը երկու բռունցքները, քնքուշ մորթով եւ թասի պէս կլոր, իւրաքանչիւրին վրայ թանկագին քար մը Ոփիրի աշխարհէն, աննմա՛ն զօրութեամբ։ Ո՞վ կը թերահաւատի դեռ, — պիտի ըլլա՛յ անիկա իշխան, եւ մենք պիտի ծափողջուննենք զինքը, ինչպէս մեր հայրերը ըրին, երբ բոցագո՛յն ջուրերուն վրայ, ուր հովը նշենիի տերեւներ կը բանի, անիկա կանգնի իր ցկանաւին մէջ, աչքերը ուղիղ՝ եղէգի պէս, հասակը շիտակ՝ սուրի պէս, սրունքները ողորկ՝ տօսախի փայտի պէս։

Կ՚երդուընա՛մ ձեր աչքերուն վրա՛յ, ո՛վ գեղեցիկ շուշանները երկրիս, ու կը համբուրեմ ձեզ, աւետելու համար թէ պիտի գա՛յ, պիտի գա՛յ...

Ալէլուիա՛, ալէլուիա՛, ալէլուիա՛։

* * *

Հարաւային կողմն աշխարհի.

Իմ նայուածքս, երկու մեծ գետերուն պէս, այս բարձրաւանդակէն ուղիղ դարվար կ՚երթայ։ Կենդանի՛ ճանապարհ, ուր արեւին լոյսը կը պառկի յաւէտ խայտագեղ վագրի մը տաք մորթին պէս։ Ու այս ճանապարհէն պիտի անցնի դարձեալ հեթանոս մեսիան, դէպի վեր, դէպի մեզ, բերելով փառքը մեր հին ազատ օրե-

րուն։ Պիտի կենայ, այն ատեն, արեւը հարաւի երկնակամարին վրայ, զգեստաւորելով ճանապարհը խունկին ու ոսկիին, մեխա՜ն, ճակտին՝ արմաւենիի սանտրաձեւ, աղեղնաւոր ծիւղ մը, ժողովուրդին Թափօրը, (ձերբազատուած լուծէն կրօնքին որ երկու քաղաքակրթութեան բաժնեց,) որ կը կանչէ մեսիային, ճանապա՜րհ, ճանապա՜րհ...

Քեզ Ովսաննա՜, քեզ Ովսաննա՜, քեզ Ովսան...նա՜ա՜ա՜...։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՆԾԻ ՁԻՒՆԸ

գուլա-գուլա սիպտակ ձիւնը վար կ'իջնէ,
փաթիլ-փաթիլ, կաթիլ-կաթիլ կը թափուէ,
Լռիկ-մնջիկ ինչ որ հէքիաթ կը պատմէ...։

— Հեռու-հեռու, բոլոր արեւին շատ մօտիկ՝ մի աշխարհ կայ, խորհրդաւո՜ր մի երկիր, ցածլիկ ցածլիկ կտուրներով, իրար գրկած ու կծկուած տներով։ Լուռ կռացած մութ ձորերի գլխին, վերից վար նայող, հսկաների պարը բռնած, շղթայաձիգ լեռներով, ասես ինչ որ խոհերով լի, ճակատները կնճռոտ՝ քիչ է մնում փլին, թափուին անդունդները գաղտնալի...։ Իսկ ձորերը — բոցոտ, կարմիր տաք արիւնով շաղախուած ու հրդեհուած դէն գիւղերի սեւ մոխրով են հագնուած...։

Հեծկլտանքից մի յաղթական նոր հիւսած, արցունքները կուլ տուած, ծանր մի ցաւ սրտի խորքում գուրգուրալով թաքցրած, հեռու-հեռու մութ ձորերում վազվզող, ողջակիզող մարտիկների մի ցեղ կայ։

Սիպտակ ձիւնը գուլա-գուլա կը թափուէ,
վառ կրակի բոցերի պէս կը կծէ,
Լռիկ-մնջիկ ինչ որ հէքիաթ կը պատմէ...։

— Մի աշխարհ կայ, խորհրդաւոր մի երկիր, ցածլիկ ցածլիկ կտուրներով, իրար գրկած ու կծկուած տներով...։ Ծերուկ «Դեղօն» իր խրճիթի փեղկերից երկար-երկար ու կարօտով կը նայէ սարի լանջին սեւին տուող «եռանկիւնի իւր արտին»։

* * *

Ու տեսնում եմ ես իմ աչքով էն ժպտահա ծերուկին, որ կանչում է հազար ձեւով, շարժումներով, աչքերով, ցոյց է տալիս «արտը» հեռւում, խրճիթները կախարդիչ, ու կանչում է, կանչում ինձ.

— Վերադարձիր տուն նորից...

Ու նայում եմ, նայում ապշած էն վիթխարի հասակին, ցցուած՝ ինչպէս կաղնին հուժկու, անշարժ կանգնած գորշ պատին։ Աչքերը բոց, դէմքը խոհուն ու մռայլ, ճերմակահեր-ձիւն է գալիս իր վրան...։ Սիպտակ ձիւնը գուլա-գուլա կը թափուէ, փաթիլ-փաթիլ լուսամուտիս կը խփուէ։ Դեռ կանգնած է ճերմակահեր ծերունին, ցցուած ինչպէս կաղնին հսկայ, անշարժ կանգնած գորշ պատին, ու կանչում է հազար ձեւով, շարժումներով, աչքերով.

— Դարձիր, դարձիր, վերադարձիր տուն նորից...

Սիպտակ ձիւնը, խեղճ հովերի սիրուհին, հովից քշուած, հովին փարած վար կ'իջնէ։ Լռիկ-մնջիկ ինչ որ հէքեաթ կը պատմէ։

Սառը ձիւնը հոգուս խորքում կրակ-կրա՛կ կը վառէ։ ԼԱՍ

ՄՏՔԻ ԴԱՇՏ

Ասկէ յետոյ մըտքիս դաշտին մէջ ատակ,
Սէրն իմ հովիւ,
Գիշեր ու տիւ
Չիս կ'արածէ անսայթաք . . .

Տարածոյթին մէջ ամէն իր գարունով է յուռթի,
Երբ բիւր անգամ բոյրերով զեղուն ճամբուս եզրն ի վեր,
Գաղջ համբոյրին հետ կ'ապրիմ, քանի մը պէս անըստուեր,
Ու իմ սիրտէս Անոր սիրտն առատ, առատ կը յորդի . . .

Շատրուան մ'եմ կարծես նըման երազի,
Մըտքիս դաշտին մէջ դըրուած,
Ուր զիս դնող, ո՛վ Աստուած,
Ինծմէ՛, ինծմէ՛ կը հոսի . . .

Միտքըս կ'աճի օրն ի բուն.— կ'աճեցնեմ ես զանի.
Ան՝ որ ընդմիշտ ինծի հետ,
Եւ սակայն Տէր, միապետ
Մըտածումիս երկրագունդին կենդանի . . .

Կը հաւատա՞ս . . . հաւատա՛ . . .
Քեզմէ ի զատ սիրտն իմ լեցուն է լեցուն
Ոչընչութեամբը անհուն
«Հաւատամք»իս քըրիստոնեայ . . .

Քեզմէ ի զատ սիրտն իմ կարծես անապատ,
Ոչ սէկ մարմաջ քեզմէ զատ . . .

Օրերէն դուրս երկարող, միտքս աշխարհ մ'է հոտեւան,
Ուր հըրկիզող Արեւն՝ ընդմիշտ դուն միայն,
Բաց դաշտին մէջ կը պաշտեմ, աչուըներդ դեռ անտես,
Արեւապաշտ մէկուն պէս։

Ո՜վ մըսեղէն աստուածացում . . .
Բաժնել կըցի մահէն զատ հոգին՝ մարմնէդ միայն ես,
Զոր կը պահեմ քեզմէ գաղտնի, դուն գիտես,
Մըտքիս կենաց անհունին մէջը անհուն . . .

Այսպէս քեզ հետ մըտերիմ
Վերնատան մէջն օրերուս . . .
Մինչ չես գիտեր՝ երբ կ'ուզես մերթ լըքել զիս մինչեւ լոյս,

Թէ կեանքիս մէջ քեզմէ ալ շատ քեզ ունիմ.
Քանի որ սիրտն իմ անզուսպ քեզմով առլի կը յորդի
Տարածոյթին մէջ մըտքիս, միտքս Արեւով է յուռթի,
Ու արեան տեղ մարմնոյս շրջանը կ'ընես . . .
Օ՜ էութիւն՝ ինքնակորոյս ու անհետ,
Ամբողջ քեզմով, քեզի հետ
Ալ նոյնացած է կարծես . . .

Ասկէ վերջ երբ ամէն անգամ զիս լըքես,
Պիտի նայիմ ետեւէդ իբրեւ հովի մ'որ կ'անցնէր,
Քանի որ ալ մարմնոյս մէջ — հին երգ մը դեռ կենդանի —
Երկու հոգի ունիմ ես . . .

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Քաշէ՛ գիշե՛ր, վարագոյրը ամպերուդ
Աչքերուն դէմ.
Թող ո՛չ մէկ շող երկինքէն
Չը հանդիպի նայուածքներու հարցումին։

Թող մութ ըլլայ.
Ու մութին մէջ անշարժութի՛ւն ամէնուն . . .
Պիտ՛ արձակեմ ներքին Մարդն որ կը հիւծի
Սրտերուն մէջ, գերդ շղթայուած Թագաւոր . . .
Յետոյ թոյլ տամ որ Երազս յանդըգնի
Սանձծումի օրէնքին դէմ անկատար։

Թող մութ ըլլայ,
Ու երբ կեանքը հեւզհեւէ զաղարի
Ամէն մարող լոյսի հետ,
Հորիզոնէն ո՛չ մէկ աստղ որ յամառի
Մեռելի մը բաց մընացած աչքին պէս...։

Հին է այս լոյսն ու ծեր աչքի պէս մաշած,
Պիտի մարի եթէ արցունքըս իյնայ
Բոցին վըրայ . . . ։

Պղտոր է ան ու Խորհուրդին թշնամի,
Իր ցոլքին տակ ամէն երազ կը մեռնի
Թիթեռի պէս ցրտահար։

Թող մութ ըլլայ,
Ու մութին մէջ լըռութիւն,
Ըսպասում ուր՝ սրտերը պահ մը զարնեն,
Հարուածն ինչպէս հողին տակ՝ խուլ ու յըղի.
Թոյլ պիտի տամ որ ամէն ոգՋ ունկնդրէ
Ձայնն իր ներքին, շեշտ առ շեշտ,
Այն ատեն լոկ պիտի կարմի՛րը բաժնեմ
Մըտածումիս —միակ գոյնը կենդանի—
Գանկէ գանկ ու սրտէ սիրտ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Ի՛ՆՉ ՇԱՀԵՑԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԷՆ

Փարիզի Զարդարարուեստի ցուցահանդէսին համար 1923, 1924 եւ 1925 տարիներու ընթացքին ընդհ. ծախք եղած է 53,099,747 ֆր., հասոյթ՝ 89,947,290 ֆր. որով շահ եղած է 36,847,543 ֆր.։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ պիւտճէէն դուրս 19,905 ֆր.ի բացառիկ հասոյթ մը։ Այցելողներու թիւը 16 միլիոնէ աւելի եղած է։

ՏԻՂ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿ

Այնտեղ հիմայ մայրիներու
Ստուերներուն շուրջը՝հալուէ
Ի՜նչ լռութիւն մը հոգածու
Յիշատակներն արդ կը գգուէ...

Որչափ բարի էր հողն այնտեղ
Ծառերն որչափ հիւրասէր.
Բարի գիշեր, բարի գիշեր
Պղտիկ պուրակ սիրազեղ...

Հոգի մ'այնտեղ կէս-գիշերներ
Սիրով լեցուն կը սպասէր
Վերադարձիս՝ որ կ'ուշանար
Մինչեւ վէկան իջնէր մար։

Ու ես կաթող իմ քայլերով
Թափառումէս անվախճան,
Երբ հասնէի վրանին քով,
Ան ինծ մէկէն կուտար ձայն.

Անտառն արդէն քընած կ'ըլլար
Ծովն ալ անդորր ու անծուփ.
Միայն երազն իմ կ'ուշանար
Թափառական ու անցուպ.

Խաղաղութեան ու քըմութեան
Այս մենաւոր գիշերին
Ինչ կախարդ են ու անմատեան
Լռութիւններն Անտառին...

ԽԱՉԻԿ ՉՈՒԼՖԱԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ

Ծովէ գլուխդ ինծի եւ լսէ.— Երբ դեռ աստուածները յարաբերութեան մէջ էին մարդոց հետ, Աթենացի բանաստեղծ մը օրհներգ մը ձօնեց Արամազդի։ Երգը այնքան ուրախացուց Ամպրոպային սիրտը, որ վերջինս որոշեց ուրախացնել բանաստեղծը իր երջանկութեան չափով։ Մեծ ու ճաճանչափայլ, նման անտառին ետեւէն ծագող արեւուն, ան ողիմպիական սարէն իջնելով երկիր, բանաստեղծին քով գնաց։ Բանաստեղծը նստած էր ծովափը ժայռի մը վրայ։ Գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, կը նայէր երկնագոյն ու անսահման հեռուները ծովուն եւ ականջ կը դնէր կիսաքուն ալիքներուն միակերպ խոկումներուն։ Նկատելով իր ետեւը կեցած երկինքի եւ երկրի իշխանը, բանաստեղծը վախցաւ, բայց Արամազդ, ողորմածօրէն դէպի իր կողմը դարձաւ...

— Դուն իմ փառքին ու իշխանութեան արժանի երգ մը ձօնեցիր ինծի, որուն համար կ'ուզեմ վարձատրել քեզ։ Ես այնպիսի ուժ եւ թովք պիտի տամ քու խօսքին որ ծովը լռէ եւ լսէ քեզի, իսկ երկինքին վրայ լողացող ամպերը կեցնեն իրենց թռիչքը. որ ամէնէն լաւ մարդերը քու երգերուդ համար ոսկի եւ ծիրանի բերին քեզի եւ դուն անոնց մէջ ըլլաս իբրեւ առաջնորդ կռունկ մը, որուն ետեւէն ամբողջ երամը կը թռչի. իսկ գեղեցկագոյն կիներն իրենց փարդագոյն սիրտը եւ անուշահոտ մարմինը տան։ Ես քեզի ուժեղ, հարուստ եւ երջանիկ պիտի դարձնեմ։

Բանաստեղծը գլուխը շարժելով ըսաւ,

— Հայր աստուածներու եւ մարդոց, քու փարձատրութիւնն ու շնորհը բարի՛ր են հասարակ մահկանացուներուն ծառայութիւններէն եւ արժանի քու կարող եւ անմահ ձեռքերուդ։ Բայց անոնք պէտք չեն ինծի եւ ես առանց անոնց հարուստ եմ եւ երջանիկ։

Ողիմպիականն սկսաւ մտածել։

— Ի՞նչպէս թէ, հարցուց Արամազդ։ Բանաստեղծ, քու ուսերուդ վրայ ես փոշոտ թեկնոց կը տեսնեմ, ոտքերդ ցեխոտ են. երկար ու յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ, իսկ ձեռքիդ մէջ ուղեւորի ցուպ մը կայ։ Վիշտը ակօսներ է ներեր ճակտիդ, իսկ շուրթերուդ վրայ ափսոսանքն է իր կնիքը դրեր։ Դուն թռչունի պէս անտուն ես։ Մինակ ես ինչպէս լեռնային մասրենին ժայռին վրայ... Ո՞ւր է քու ուժդ, հարստութիւնդ ու երջանկութիւնդ։ Ի՞նչ ունիս դուն։

Բանաստեղծը պատասխանեց.

—Կանացի սիրտ մը, որ կը գուրգուրայ վրաս։

Խնդաց աստուածներու եւ մարդոց հայրը ու ճաճանչագեղ ձեռքը դնելով անոր ուսին, ըսաւ.

— Իսկ եթէ այնպէս ընեմ որ դադրի քու վրայ գուրգուրալէ։

— Այն ատեն մահ տուր ինծի, ըսաւ բանաստեղծը։

* * *

Հոս Էլիսի դաշտը, որ քիչ հեռու պառկած էր դաշտին մէջ, խաչաձեւ իրարու վրայ դրած ոտներով եւ անուշահոտ մրտենիի ոստով ճանճերը կը քշէր, իր կոշտ ու հաստ ձայնով արձագանգեց.

— Այն ատեն ուրիշ մը տուր իրեն, հա՛յր Արամազդ։

Թարգմ. Խ. Ե.

ԴԵՏՄԱՑԷՐ

63 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ...

Վաւերական թուականներուն փարիզի մէջ կը հրատարակուէր Փարիզ «Լրագիր կիսամսեայ»։ 1863 փետր. 6ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ երկու լուրերը, որոնք գաղափար մը կուտան այն ատենուան հոգեբանութեան եւ իրականութեան վրայ, որ շատ ալ տարբեր չէ այսօր.—

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ

Ուշ մնացինք մեր ընթերցողաց իմացընելոյ թէ մօտերս հոս, պանդխտութեան մէջ, երկու երիտասարդ Հայք մեռան։ Այս յապաղմանս պատճառն ասանկ տխուր լուրին իրենց տալ չուզենիս է. բայց որովհետեւ Հայոց Փարիզ երթեւեկելը կը հրատարակենք, անոնց ասկէ միւս աշխարհը չուելնին ալ ծանուցանել հարկ կ'ըլլայ։

Մեռնողներէն մին, որ է Գ. Ս. Մոզեան անուն Պոլսեցի ուսանող մը, երեք վարդապետօք եւ հանդիսաւոր թաղուեցաւ, — քանզի ազնուական Հայ մը գտնուելով հոս, երեք հարիւր ֆրք. նուիրեց անոր թաղման ծախուցը համար.— Իսկ միւսը, Իւան անուն Ռուսահայ գրաշար մը՝ որ Հայոց քանի մը տպարաններուն մէջ աշխատած է ի Փարիզ, յետին խեղճութեամբ մեռաւ եւ «ինքնիրեն» թաղուեցաւ։ Հեռաւոր բնակ ազգայինք՝ Փարիզաբնակ Հայոցս վերայ անշուշտ աղէկ համարում ունենալով՝ այս անգքը լսած ատենին ի հարկէ պիտի զարմանան եւ զմեզ պիտի մեղադրեն՝ մեր ազգասիրութեան սակաւ գործադրուելոյն վրայ։ Ի՞նչ ընենք, ըսելիք չունինք. արժանի ենք այդ մեղադրութեան...։

ԿԱՂԱՆԴԻ ԿՐՊԱԿՆԵՐ ԵՒ ՎԱՆԵՑԻ ՀԱՅԸ

Այն Հայերը որ կաղանդի օր մը Փարիզ անցուցած են, գիտեն թէ մայրաքաղաքին բազմամարդ «պուլվար»ներուն վրայ նոյն շաբթուն առժամանակեայ փոքր խանութներ (պարագ) կ'բացուին, ու կ'ծախեն «կաղանդչէք»ի վեբարբերեալ ամէն տեսակ դիւրագին նիւթեր, մանաւանդ տղայոց խաղալիք ու շաքարեղէնք։ Կ'յուսայի՞ք, սիրելի ընթերցողք, որ այն անթիւ բազմութեան մէջ

Հայ մըն ալ պիտի գտնուէր, Թուսաստանէն եկած վանեցի մը, ըստ իր վկայութեան, որ իր շինած շաքարեղէնները ծախէր, հացիւ թէ ամենահարկաւոր բաժակը գաղղիերէն գիտնալով: Է՛հ, երբ գաղղիերէն գիտնալով։ Է՛հ, մենք տեսանք այդ խեղճ մարդը, որ առջեւը ճերմակ գոգնոց մը կապած եւ իր քաղցր ապրանքը փոքրիկ սեղանի մը վրայ շարած, գաղղիացի տիկնայքը կ'հրաւիրէր անկէ գնել, այսպէս գոչելով. «Աշթէ, մէտամ, աշթէ. Թոօտ փուռ էօն սու», որ թարգմանի. «Գնեցէք տիկնայք, գնեցէք. եւ բէքը մէկ «սու» (իբր տասը փարայ)։ Խե՛ղճ մարդ, երեքը մէկ «սու»ի շաքար ծախելով ի՞նչ պիտի շահիս, եւ ի՞նչպէս պիտի ապրիս այս սուղ ու կրակ երկրին մէջ։ Բայց քեզ ո՞վ վռնտէր է քու երկրէդ, քու հօրդ տունէն, որ եկեր այս տեղերը կը թափառիս, ուր, Աստուած չնէ, աղքատութեամբ մեռնիս, ու ազնուական Հայ մը չգտնուի թաղմանդ համար երեք հարիւր ֆրք. տալով, «ինքնիրենդ» պիտի թաղուիս, առանց գոնէ վերջին հոգեւոր մխիթարութիւն մը գտնելոյ։ Քանզի մեր ազգասիրութեան փորձը վերը տեսնուեցաւ։

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Մենք կը քալէինք միասին եւ դուն կը պատմէիր ինծի։

Երեկոն երազային էր, անստոյգ, ծառերը ցնորական էին փարքին մէջ, եւ կային եւ չկային։

Ես քեզի հարցումներ կուտայի եւ քու ձայնը կը հնչէր հեռաւո՜ր։

Մենք կը քալէինք միասին, մատերդ իմ մատներուն մէջ եւ ժամերն այնպէս կը սահէի՜ն, կարծես չէին սահեր։

Ու իմ սիրտը դեռ կը սահի այն իրիկուայ անվերադարձ ճամբաներէն, մատերդ իմ մատներուն մէջ եւ քու ձայնը մրմունջի պէս, այլ աշխարհի հեքեաթի պէս հեռաւո՜ր, հեռաւո՜ր . . .

ՌԱՓԱԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԴ ԹԱԿՈՐԷՆ

Չեմ գիտեր թէ ո՞ր հեռաւոր ժամանակներէ ի վեր դուն ընդ առաջ կուգաս ինծի՛ ու կը մօտենաս առյաւէտ։ Քու արեւդ ու աստղերդ չեն կրնար մշտապէս քեզ ծածկել ինձմէ։

Շատ իրիկուններ ու շատ առաւօտներ լսեցաւ քու քայլերուդ ձայնը. եւ քու սուրհանդակդ հաւաս հոգիիս ու կանչեց զիս գաղտնաբար։

Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ կեանքս խնդեցեր է այսօր՝ ու խայտացող ուրախութիւն մը կ'անցնի հոգիէս։

Կարծես թէ աշխատանքս աւարտելու ժամանակն եկած է այլեւս, եւ կարծես թէ օդին մէջ մեղմօրէն կը զգամ բուրումնաւէտ հետքը՝ քու զմայլելի ներկայութեանդ։

* * *

Դուն հոգիիս խորն էիր. ահա թէ ինչու երբ ան եկաւ թափառելու, չը գտաւ քեզի այլեւս։ Դուն անվերջ խուսափեցար իմ սէրերէս եւ իմ յոյսերէս, բայց դուն անոնց մէջն էիր շարունակ։

Իմ երիտասարդական խաղերուս ներքին ուրախութիւնն էիր դուն. բայց երբ ես շատ էի տարուած խաղերով, կ'անտեսէի ուրախութիւնը։

Կեանքիս բոլոր յափշտակութիւններուն մէջ դուն երգեցիր ինծի համար. բայց ես մոռցայ երգել քեզի համար։

Թարգմ. ՀՐԱՆՈՅՇ ՇԱՀՊԱԶ

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՉԿԱՅ

Այս յօդուածը կ'արտատպենք «Խորհրդային Հայաստան»էն (2 դեկտեմբեր)։ Հեղինակը ծանօթ գրող մըն է, որ խորհրդային «շինարարութիւն»ը կը փառաբանէ վերջերս:

Այս թռուցիկ ակնարկէն ալ կարելի է իմանալ, թէ մարդիկ ինչո՛ւ բնակարան չեն շիներ Երեւանի մէջ.—

Բնակարանային հարցը շարունակում է մնալ օրուայ հարց, օրուայ չարիք։

Հարիւրաւոր մարդիկ մնացել են առանց բնակարանի, շատերը գալիս են դրսից եւ մնում են դարձեալ առանց բնակարանի։

Ակամայից խտացումը հասցուած է անհրեւակայելի չափերի։

Սակայն բնակարանները չեն աւելանում, եղածն էլ վարձով է տրւում աչքի գներով եւ ծանր պայմաններով։

Փոքրիկ սենեակը տրւում է 20–25 ռուբլիով եւ վեց, նոյնիսկ տասներկու ամսուայ վարձքն առաջուց է պահանջւում։ Ամառը շատերը քնում էին դուրսը, բացօթեայ, — վրայ է հասնում ձմեռը, ցուրտը։ Բոլորը, որոնք պատսպարւում էին երկնքի տակը, բացօթեայ, մտնելու են ներս, սենեակները եւ նեղացնելու, վտարելու ներսը եղածներին։

Քաղաքացու օդը պակասելու է, առողջութիւնը վտանգուելու։

Սակայն մի՞թէ հնար չկայ այդ աչքի չարիքի առջեւն առնելու, գոնէ մասամբ թեթեւցնելու այդ աղէտը։

Կայ։

Երբ բոլորս, քաղաքացիներս, ըղձանք այդ հնարաւորութիւնը եւ մեր ձեռքին եղած միջոցներով գանք թեթեւացնելու այդ աղէտը, մեղմացնելու այդ տագնապը։

Պէտք է վճարենք, ով ինչքան կարող է, պէտք է տանք բնակարանային տուրքը, ով ինչքան կարող է, եւ անհրաժեշտ է։

Ամէնքս պիտի մտցնենք բնակարանային «ֆօնտ»ը մի գումար, մեծ, փոքր, մանր, անգամ կոպէկ։ Պէտք է հասկանանք, որ մեր տուած մի ռուբլով կարելի է երկու ապակի գցել, տան մի երկու պատը սպիտակցնել, ծակուած կտուրը ծեփել։ Պէտք է տանք որ խարխուլ տունը նորոգուի, տան պատը շինուի, բաց կտուրը ծածկուի, գուցէ եւ նոր տներ շինուեն։

Շատ տեղ պատահել եմ խարխուլ տան — չունի պատուհան, դուռ, անգամ կտուր։

Շինիր եւ ապրիր, ասում է տան տէրը։ Շատերն այդպէս էլ անում են։

Սակայն տանտէրը փող չունի, վարձ չի ստանում որ ինքը շինի։

Տանտէրերի շահերն է պաշտպանում, կ'ասեն շատերը, դասակարգային հարց առաջ կը բերեն։

Տանտէրը շահագործող է, կ'ասեն։

Այդպէս է, սակայն ո՞վ պիտի շինի, նորոգի խարխուլ տունը — մեր բնակարանը։

Վարձ չեն տալիս, ինքներդ չէք ցանկանում նորոգել։

Վարձ չեն տալիս, շատերն անգամ ամսական 50 կոպէկ։

Բոլորը կարող են շատ հեշտութեամբ, առանց ծանրութեան վճարել, սակայն չեն վճարում եւ կուտակում են իրենց «պարտք»ը բաւական զգալի գումարների, որոնցմով կարելի էր մի խարխուլ տուն նորոգել, մի երկու սենեակ շինել եւ փոխոցում մնացածների «անտուն անտեղ» թափառողների համար մի անկիւն պատրաստել։

Պէտք է վճարել, ով չի վճարում, նա «կաշառք» է վերցնում մեր ամէնքիս բարեկեցութեան գանձարկղից։

Ով չի վճարում, նա յանցագործ է, նրա տեղը անվճար բնակարաններում է . . . միայն բանտումն է, ուր բնակարանավարձ չեն վճարում . . .

Պէտք է վճարել . . .

ԿԱՐԱ ԴԱՐՎԻՇ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1925 Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին Հայաստանի գաւառներուն մէջ արձանագրուած են հետեւեալ ծնունդները, մահերը, ամուսնութիւնները եւ ամուսնալուծումները.—

Երեւանի գաւառը.— Ծնած են 772 հոգի, որոնց 440ը մանչ, 332ը աղջիկ, մեռած են 216 հոգի, որոնց 131ը այր, 85ը կին։ Ամուսնացած են 129 եւ ամուսնալուծուած 19 զոյգ։

Էջմիածնի գաւառ.— Ծնած են 340 հոգի, որոնց 194ը մանչ, 146ը աղջիկ, մեռած են 112 հոգի, որոնց 59ը մանչ, 53ը աղջիկ, ամուսնացած են 66 եւ ամուսնալուծուած 3 զոյգ։

Լէնինականի գաւառ.— Ծնած են 767 հոգի, որոնց 404ը մանչ, 363ը աղջիկ, մեռած են 242 հոգի, որոնց 133ը այր, 109ը կին։ Ամուսնացած են 102 հոգի եւ ամուսնալուծուած 15 զոյգ։

Փամբակ-Լոռի գաւառ.— Ծնած են 484 հոգի, որոնց 276ը մանչ, 208ը աղջիկ, մեռած են 108 հոգի, որոնց 61ը այր եւ 47ը կին, ամուսնացած են 50 եւ ամուսնալուծուած 4 զոյգ։

Դիլիջանի գաւառ.— Ծնած են 348 հոգի, որոնց 199ը մանչ, 149ը աղջիկ, մեռած են 81 հոգի, որոնց 52ը այր եւ 29ը կին, ամուսնացած են 11 եւ ամուսնալուծուած 3 զոյգ։

Նոր-Բայազիտի գաւառ.— Ծնած են 472 հոգի, որոնց 239ը մանչ, եւ 233ը աղջիկ, մեռած են 96 հոգի, որոնց 51ը այր եւ 45ը կին, ամուսնացած են 31 եւ ամուսնալուծուած 2 զոյգ։

Դարալագեազի գաւառ.—Ծնած են 136 հոգի, որոնց 71ը մանչ, 65ը աղջիկ, մեռած են 31 հոգի, որոնց 11ը այր, 20ը կին, ամուսնացած են 9 հոգի եւ ամուսնալուծուած 3 զոյգ։

Զանգեզուրի գաւառ.— Ծնած են 236 հոգի, որոնց 112ը մանչ, 124ը աղջիկ, մեռած են 83 հոգի, որոնց 38ը այր, 45ը կին, ամուսնացած են 62 հոգի եւ ամուսնալուծուած 3 զոյգ։

Մեղրիի գաւառ.— Ծնած են 37 հոգի, որոնց 19ը մանչ, 18ը աղջիկ, մեռած են 18 հոգի, որոնց 8ը այր եւ 10ը կին, եւ ամուսնացած են 19 հոգի եւ ամուսնալուծուած 19 զոյգ։ Հոկտեմբերին Մեղրիի մէջ ամուսնալուծում չկայ։

Ամբողջ Հայաստանի մէջ ծնած են 3592 հոգի որոնց 1954ը մանչ, 1638ը աղջիկ։ Մեռած են 987 հոգի, 544ը այր, 443ը կին։ Ամուսնացած են 479 հոգի, ամուսնալուծուած 49 զոյգ։

Աճումը.— Այս թիւերէն կը հետեւի որ Հոկտեմբեր ամսուն Հայաստանի բնակչութիւնն աճած է 2505 հոգի, որոնց 1410ը մանչ, իսկ 1095ը աղջիկ։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Փարիզի Ոստիկ. Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ինքնութեան թուղթերու նորոգման պայմանաժամը երկարաձգուած է, որով Յունուարէն սկսեալ փոփոխութեան դիմումները նկատի պիտի առնուին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱԼ ԴԻԿՏԱՏՈՐԱԿԱՆ

«ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՄԻՍԷՆ...»

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Զօր. Փանկալոս Յունուար 3էն դիկտատորական դիկտատորութիւն հռչակեց։ Իր առաջին գործը եղաւ անպայման ժամանակով յետաձգել ծերակուտական ընտրութիւնները որոնք տեղի պիտի ունենային Յունուար 10ին։ Ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեան մը մէջ, դիկտատորը կ'ըսէ.

— «Զինուորական յեղափոխութիւնը Յունաստանը առաջնորդեց դէպի Պրուսա եւ Պոլսոյ շրջակաները. 1920ի ընտրութեանց արդիւնքը պատճառ եղաւ որ երկիրը ինկաւ խորհրդարանական դրութեան ճանկերուն մէջ եւ մեզ առաջնորդեց դէպ Փոքր Ասիոյ աղէտին։ Այսօրուընէ սկսեալ, եւ աջակից ունենալով բանակն ու նաւատորմը, ես Յունաստանը պիտի կառավարեմ իբրեւ դիկտատոր։ Քանի մը ամիսէն Յունաստան պիտի ունենայ տորմիղ մը որ տէրը պիտի դառնայ Միջերկրականի արեւելեան աւազանին. պիտի ունենայ նաեւ ամէնէն զօրաւոր բանակը Պալքաններուն մէջ։»

Զօր. Փանկալոս այս առթիւ ըսաւ անգլիացի թղթակցի մը.

— «Խորհրդարանական կառավարութեան ձեւն է պատճառը մեր բոլոր նեղութիւններուն։ Համբերութիւնս սպառեցաւ. այլեւս չեմ կրնար հանդուրժել քաղաքագէտներու որոնք առիթը չեն փախցներ երկրին համար դժուարութիւններ յարուցանելու. մենք զուտ ազգային ծրագիր մը ունինք եւ վճռած ենք ամէն ճիգ թափել ազգին ուժերը վերակազմելու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անդրանիկ երեկոյթ-պարահանդէսը, «Ռաշինկթըն փալաս»ի մէջ։ Կարգապահութիւնը կատարեալ էր, թէեւ Յանձնախումբը ճշդապահ չգտնուեցաւ, որով հարկ եղաւ յապաղել յայտագիրը։

Գեղարուեստական տեսակէտով ինչ որ հրամցուեցաւ բաւական էր ամէնէն դժուարահաճ հասարակութիւնն անգամ գոհացնելու։

Բանախօսեց Պ. Հ. Խոսրովեան, որ առանձնապէս կանգ առնելով Հայ երիտասարդութեան վրայ, թուեց այն դժուարին պարտականութիւնները որոնք վիճակուած են անոր ու թելադրեց ամէն գնով աջակցիլ անոր ճիգերուն։ Մասնաւորապէս շեշտեց ազգային կեանքին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կատարած դերը ու մաղթեց որ միութիւնը օժտուի անհրաժեշտ մարզարանով մը։

Յաջորդաբար երեւցին արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ եւ ամէնէն վերջը հռչակաւոր Ֆրաթելլինի եղբայրները իրենց այլազան խաղերով կրկնապատկեցին սրահին զուարթութիւնը։

Զուտ հասոյթ կը նախատեսուի մօտ 20,000 ֆրանք։ Ասկէ զատ դուրսն ալ հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ զանազաններու կողմէ խոստացուած նուէրներու գումարը կը հասնի 3000ի։

Դժբախտաբար միութիւնը հասոյթի կարեւոր մասին մը զրկուեցաւ հրապարակ չկարենալով հանել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կեանքէն առնուած լուսանկարներու «ալպօմ»ները որոնք միութեան գիմագիծը ներկայացնելէ աւելի անհատական ցուցամոլութիւն մը կը մատնէին։ Լուսանկարներու ընտրութիւնն ու դասաւորումն ալ անխնամ եւ միակողմանի էր։

Միութեան անդամներու մեծ մասը ներկայ չկրցան ըլլալ, չունենալով երեկոյթի յատուկ զգեստ (շատերը վարձու գտեր էին..)։ Մուտքի տոմսերն ալ սուղ էին։ Կ'իմանանք թէ անդամներու եղած այս զրկանքը փոխարինելու համար, յանձնախումբը որոշած է զուտ ընկերական հաւաքոյթ մըն ալ սարքել։

Երեկոյթին երկրորդ մասը յատկացուած էր պարի, որ տեւեց մինչեւ առաւօտ։ Այդ միջոցին տեղի ունեցաւ նաեւ Պ. Տէր Օհաննեանի կողմէ նուիրուած ջրանկարի նկարի մը ամերիկեան աճուրդը։ Վաճառորդ Պ. Հ. Ճէվահիրճեան իր ամբողջ կորովը սպառեց աճուրդը իր բարձրագոյն աստիճանին հասցնելու համար ու մեծ չափով յաջողեցաւ։ Առաւօտեան մասնակցեցան շատեր։ Նկարը շահեցաւ Պ. Պօղոս Ֆրէնկեան, մրցումի ելլելով հօրը հետ։

Գ. Ճ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Այցելու մը տեղեկութիւններ հաղորդած էր «Յառաջ»ի, Լը Փուզէնի մասին։ Կ'երեւի բաւական հին այցելու մըն է, կամ շատ քիչ հետաքրքրուած է մեզմով, որ չէ կրցեր իմանալ թէ Փուզէնն ալ ունի իր Միութիւնը, որ կը գործէ անձայնանշշուկ։

Ճիշդ մէկ տարի առաջ այդ Միութեան հիմը դրուեցաւ եւ քանի մը ամիս ապրելէ յետոյ գրեթէ գոյութենէ դադրեցաւ։ Սակայն ահա մօտ մէկուկէս ամիս է որ վերակազմուած է իբրեւ «Հայ Ժողովրդական Միութիւն», նոր ուժերով եւ կը գործէ գնահատուելով մինչեւ իսկ անոնցմէ, որոնք չեն ուզեր գործակցիլ։

Նոր Միութիւնը կը գործէ զուտ ազգային հողի վրայ, առանց կուսակցական ո եւ է նկատումներու։ Իր վարիչ ուժերը որոշած են յառաջ տանիլ զայն, առանց ընկրկելու որ եւ է դժուարութեան առջեւ։

Լը Փուզէն Վ. Մոմճեան

* * *

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՊՈԼՍԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻՆ

Բնիկ Պարսկահայ (Ուրմիայի շրջանէն) Անդրէաս Պաղտասարեան փապը Լայնի «Պրակա» շոգենաւով Նիւ Եորքէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի իր ծննդավայրը։ Պոլսէն անցած ատեն, նաւի փոփոխութեան համար, Թուրք ոստիկանը ձեռքէն կ'առնէ անցագիրը, քիչ վերջը վերադարձնելու խոստումով։ Սակայն չի վերադառնար, եւ Պաղտասարեան կը մնայ առանց անցագրի։ Եւ շոգենաւը ամիսներով կը պտտցնէ զինքը Քօսթանցա, Պէյրութ եւն.։ Կը խնդրուի այս ծանօթութիւնը արտատպել Եւրոպայի, մանաւանդ Ամերիկայի թերթերուն մէջ, որպէս զի ոչ ոք Պոլսոյ վրայով նաւի փոփոխութիւն կատարէ, այլ Աթէնքի մէջ կամ այլուր։

Իրազեկ

ՊՕԼԿԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նոր տարին սկսաւ Պալքաններու մէջ կարեւոր դէպքերով: Ռումանիոյ գահաժառանգ կարօլ իշխանը իր ժառանգական իրաւունքէն հրաժարեցաւ անծանօթ պատճառներով: Զօր. Փանկալօս դիկտատորութիւն հաստատեց Յունաստանի մէջ, իսկ Պուլկարիոյ մէջ հակառակ շարժում առաջ եկաւ: Վարչապետ Ցանքօֆ որ Սթամպուլիսքիի սպանութենէն ի վեր երկիրը կը վարէր դիկտատորական մեթոտներով, ստիպուեցաւ հրաժարիլ, որովհետեւ Սօպրանիէին մէջ կարեւոր թիւով երեսփոխաններ ընդդիմադիրներու կողմը անցնելով սկսած էին քննադատել իր քաղաքականութիւնը: Ցանքօֆ Պորիս թագաւորին դիմեց՝ Խորհրդարանի լուծման հրովարտակ ձեռք բերելու համար, սակայն մերժուեցաւ: Այսպէս թէ՛ Սօպրանիէին եւ թէ թագաւորին առջեւ իր հմայքը կորսնցուցած ըլլալով, Ցանքօֆ հրաժարական տուաւ: Իրեն յաջորդեց նոյն կուսակցութենէն Լիափչէֆ, որ քանիցս նախարար եղած է: Արտաքին նախարարն է Պ. Պուրօֆ, զօր. Վալքօֆ կը պահէ պատերազմական նախարարի պաշտօնը: Նոր նախարարապետը յայտարարեց թէ պիտի շարունակէ իր նախորդին ընդհ. քաղաքականութիւնը եւ մեծ կարեւորութիւն պիտի տայ երկրի խաղաղեցման:

Միջնադարեան վայրագութիւն մը

Մըլէօնի մօտակայ Պօնպօն գիւղի քահանան Տիւնուայէ առջի օր պատարագէն յետոյ յարձակում կրեց 12 հոգինոց խումբէ մը, 10 կին եւ 2 այր, որոնք վաթսուն տարեկան քահանային աչքերուն մէջ պղպեղ նետելէ յետոյ ձեռքը, ոտքն ու բերանը կապեցին եւ սալայատակին վրայ պառկեցնելով վերարկուն եւ գուլպաները հանեցին, եւ խարազանով մը մարդը գանակոծեցին մինչեւ որ ոստիկաններ հասան եւ տեսան որ ամբողջ մարմինը արիւնլուայ վիճակի մէջ էր: Այս տարօրինակ արարքին հեղինակները ոստիկանատուն տարուելով յայտարարեցին թէ իրենք Պօրտոյէն եկած էին «քահանային մարմինէն դուրս հանելու համար չար ոգին»: Ասոնք բոլորն ալ պատուաւոր ընտանիքէ են եւ կը պատկանին Պօրտոյի Նօթր-Տամ-տէ-Փլէօր աղանդին, որուն հիմնադրուհին է Մառի Մէսմէն: Իրենց խօսքին նայելով, քահանան երկար ատենէ ի վեր վիճակ կը նետէ եւ կը դիւթէ եղեր, պատճառ դառնալով շատ մը մահերու իրենց ընտանիքներուն մէջ:

Հարցաքննութենէն վերջ 10 կիներն ու աղջիկները առժամապէս ազատ ձգուեցան, իսկ այրերը բանտարկուեցան:

Ծեծուած քահանան ալ նախապէս կը պատկանի եղեր նոյն աղանդին, որ շատ մը հետեւորդներ ունի Ֆրանսայի զանազան կողմերը:

Ամէն կողմ ողողում եւ զոհեր

Սէնը կը շարունակէ բարձրանալ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ: Մառն և էն գետերը սկսած էին իջնել, սակայն անձրեւին պատճառաւ դարձեալ կը բարձրանան: Կը վախցուի որ 1910ին եղածին պէս Փարիզ ողողումի ենթարկուի: Գոմփիէնի մէջ Ուազ գետը 5 մ. 94ի ելաւ, այսինքն 1910էն 2 սանդիմեդր աւելի. գետեզրի բոլոր տուները ողողուած են. զինուորները փոքրիկ կամուրջներ կը շինեն երթեւեկը ապահովելու համար: Ջուրի գործարանը ողողումի ենթարկուեցաւ, անշարժութեան մատնելով ջրհաններն ու գործիքները: Քաղաքը ըմպելի ջուրէ զրկուած է: Նոյնպէս ողողուեցաւ կազի գործարանը: Սամփինեի եւ Փօն լ՚Էվէք գիւղերը ջուրերու մէջ են. բնակիչները մերձակայ վայրեր կ՚ապաստանին:

Հիւսիսային գաւառներէ հասնող ճամբորդներ կը պատմեն թէ Գրէյի եւ Նուայօնի միջեւ կառախումբը կարծես թէ ծովու մէջէն կ՚անցնի, ամբողջ երկաթուղագիծը ջուրերու մէջ է. Նոյն իսկ տեղ տեղ վակօններու մէջ 3 սանդիմեդր բարձրութեամբ ջուր լեցուած է: Շրջակայ գիւղերն ու քաղաքները բոլորովին ողողուած են: Կացութիւնը գէշ է Մառնի նահանգին եւ Լիլի շրջանին մէջ:

Պելճիքայի մէջ Մէօզը յորդելով ողողեց Լիէժ եւ Նամիւռ քաղաքները, սովի մատնելով ժողովուրդը: Գետը քիչ մը իջած ըլլալով, հիմա կարելի է շրջագայել Լիէժի փողոցներուն մէջ: Ամէն կողմէ պաշար կը հասնի: Երթեւեկը դադրած է: Շատ մը գործարաններ ողողուած ըլլալով, կը վախցուի որ 250,000է աւելի բանուորներ անգործ պիտի մնան: Աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար ամբողջ Պելճիքայի մէջ ազգային հանգանակութեան ձեռնարկուած է: Թագաւորն ու թագուհին երկու միլիոն ֆրանք նուիրեցին:

Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ ալ կացութիւնը շատ գէշ է: Թրանսիլվանիոյ մէջ հունգարեւռումէն սահմանագլուխին մօտ 1000է աւելի մարդեր խեղդուած են ողողումներուն պատճառով. մանուկներ եւ աղքատներ ցուրտէն կը մեռնին հարիւրներով:

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Ֆրանսական հազար ֆրանքնոցներ կեղծելու ամբաստանութեամբ, Փէշթայի մէջ ձերբակալուեցաւ իշխան Վինտիշկրաց, որ հանգուցեալ Գարլ թագաւորին գլխաւոր մտերիմն էր: Ձերբակալուեցան նաեւ իշխանին քարտուղարն ու ծառան: Այս ձերբակալութիւնը արդիւնքն է ֆրանսացի գաղտնի ոստիկաններու կատարած հետապնդումներուն:

Հունգարական ոստիկանութիւնը նախ ընդդիմացած էր խուզարկութեանց, բայց Ֆրանսացիները պնդեցին: Փէշթայի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ ոստիկանութիւնը ծանր փաստեր գտած է իշխան Վինտիշկրացի եւ ուրիշ բարձրաստիճան անձերու դէմ: Հաստատուած է թէ ամբաստանեալները անձնական շահու համար չէին գործեր, այլ իրենց տեսակէտով հայրենասիրական նպատակի մը համար: Այս առթիւ պաշտօնանկ եղաւ Փէշթայի ոստիկանապետը: Տպարանին հետքն ալ գտնուած է:

Կատարուած քննութիւններէն կը հասկցուի թէ ճշմարիտ դաւադրութիւն մը սարքուած էր ֆրանսական դրամին դէմ: Շինութեան նիւթերը, որոնք բռնուած են, կը բաւէին 30 միլիառ ֆրանք կեղծելու:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Երէկ Հայաստանէն վերադարձաւ Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպս. Գիւպարեան որ էջմիածին կը մնար արկածի մը հետեւանքով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Թաղային կոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ՚ունենայ Ուրբաթ 8 Յունուար, ժամը ճիշդ 8.30ին իր սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ Ընկ. Շ.

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական միութեան վիճաբանական ժողովը՝ շաբաթ 9 Յունվար: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ խումբի ժողովը տեղի կ՚ունենայ շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 121 Faubourg du Temple: մէթրօ Պէլվիլ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է, տեղեկացնել, Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան Վալանս (Տրօմ)

Արաբկիրցի կարապետ Թադոսեան կը փնտռէ եղբայրը Սարգիս Կզիկեան որուն Փարիզ ըլլալը լսուած է. տեղեկացնել H. Tchomaklianի Restaurant International Pont-de-Chery (Isère) France.

Ագապի Մինասեան կը փնտռէ Ակնայ Ապուչեղ գիւղացի Մաքրուհի Երէցեանը որ 1922ին Միացեալ Նահանգները կը գտնուէր: Տեղեկացնել Տիկին Մինասեանի 15 Morant Dereinci (Seine) France.

Conservatoire Maubel
2, 4, 6, 8 rue de l'Orient
Métro: Blanche
16 Յն. 926, Շբ. գիշեր, ժամը 9ին
Փարիզի մէջ առաջին անգամ
ՀԻՄՄԷԹ ԱՂԱՅԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
Նախաձեռնութեամբ
Վ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի (Հիմմէթ աղա)
եւ մասնակցութեամբ. Տիկիններ Ա. Տէրունի (Նազիմէ), Պէլլայի (Գաթինկօ), Պ. Պ. Ա. Կօթիկեանի (Հասան աղա), Ս. Մաքսուտեանի (Տօքթ. Նէճմէտտին), Ա. Գըմբէթեանի (Նուրի պէյ), Հրաչի (Հիւսէյին) եւայլն:
Գիները.— 15. 10 եւ 5 ֆր.

Այս գիշեր ժամը 8.30ին
ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ
Salle de la Museի մէջ
10, rue du Général Brunet (19e)
Métro: Botzaris Autobus M.
Jazz-band-Fatty
Կը ղեկավարէ՝ Prof. JACQUES
Մուտք՝ 2, կանանց 1.50 ֆրանք

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
08bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ԽՄԲԱԳԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 Ֆր.	35 Ֆր.	65 Ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 Ֆր.	90 Ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
8 JANVIER 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 69 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՀԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ, ԹԱԹԵՐԸ

Երկունքի մէջ է բովանդակ աշխարհը:

Պատերազմի ցնցումներէն եւ խաղաղութեան խեղկատակութիւններէն անմիջապէս յետոյ, իւրաքանչիւր երկիր ինքն իր մէջ ամփոփուելով, սկսաւ հաշուել իր չարն ու բարին: Խոշոր ձեղք մը բացած էր, արդէն, պոլշեւիկեան պոռթկումը, որ ամէնէն առաջ Ռուսիոյ եւ անոր հետ կապուած շարք մը ժողովուրդներու, անձնապէս Հայերու գլուխը կ'երաւ: Երկար չտեւեց Նոր հոսանքին շլացուցիչ հեռանկարը, եւ ո՛ւր որ փորձ կատարեցին զայն օրինակելու, յանգեցաւ մեւս ծայրայեղութեան:

Այսպէս՝ Հունգարիան որ թանձր խաւարի մէջ թաղուեցաւ, եւ կը գալարուի անկէ ի վեր. Իտալիան, որ սեւ շապիկ հագաւ Մուսոլինիի ձեռքով եւ բոլորովին Նոր ուղի մը բացաւ: Բառին սովորական իմաստով վարդապետութիւն մը չէր ֆաշիզմը: Ժողովուրդին բոլոր կենդանի ուժերէն խուրձեր կազմենք, երիտասարդացնենք, վերակենդանացնենք պետութիւնը, դարձնենք իսկական պետութիւն, միահեծան, հզօր եւ անողոք. տիրական ուժ մը, որ վ ա ր է, ոչ թէ խաղալիք դառնայ քաղաքագէտներու եւ ժողովներու ձեռքը: Ասոնք են, քանի մը բառով, Մուսոլինիի քարոզած միտքերը: Նախկին ընկերվարականը չափազանց տգդուած էր Նորերու — կարմիրներու — արկածախնդրութիւններէն, եւ հիներու ապիկարութենէն, եւ յախուռն արշաւանք մը կազմակերպեց, ամէն բան թաթի տակ առնելու եւ մէկ խուրձի վերածելու, մէկ Նպատակի մղելու համար: 1921էն ի վեր, 800,000 սեւ շապիկներ կ'իշխեն Իտալիոյ ճակատագրին վրայ, հետզհետէ աւելի ծանրացնելով իրենց թաթը, ջլատելով, ասպարէզէն քշելով բոլոր այն տարրերը որ ուժ ունին, բայց գլուխ չեն ծռեր Նոր իշխանութեան: Չկայ գործունէութեան ասպարէզ մը որ խուսափի ֆաշիզմի տիրապետութենէն: Տարիներով դիրք շինած, սերունդ պատրաստած թերթեր անգամ ինկան դիկտատորին հաւատարիմներուն ձեռքը:

Օրինակը վարակեց ուրիշները, մանաւանդ պարտուած երկիրները: Պուլկարիան, որ Սթամպուլսքիի օրով կը տատանէր երկու ծայրերու միջեւ, ինքնատիպ դիկտատորութեամբ մը, 1923ի ամառը թօթուեց հողագործականներուն լուծը, տեղը տալով ռամկավարական հոսանքի մը: Բայց, շատ չանցած, Նոր իշխանութիւնը դարձաւ միահեծան, կոտրող-թափող, չըսելու համար ֆաշիստ, իբրեւ հետեւանք երկիրը կարմրցնելու փորձերուն, որոնք երկու-երեք անգամ լրջօրէն կրկնուեցան եւ ձախողեցան: Դահլիճի փոփոխութիւնը — իրապէս՝ անձերու փոփոխութիւն — որ տեղի ունեցաւ այս շաբթու, փորձ մըն է կիրքերը մեղմացնելու եւ երկիրը խաղաղեցնելու. այլապէս անխուսափելի են Նոր անակնկալներ, այս անգամ՝ օրինաւոր տարրերու կողմէ: Այս պարագան կը հաստատէ Նոր վարչապետ Լիափչէֆի ծրագիրն ալ, որ ամէնէն առաջ ընդհ. Ներում պիտի հռչակէ 1923էն ի վեր գործուած քաղաքական յանցանքներու համար:

Այս ճամբուն վրայ պէտք է յիշել քէմալական Թուրքիան, որ յատկապէս ազդուած է ֆրանսական յեղափոխութեան եւ պոլշեւիկեան դիկտատորութեան մեթոտներէն. Սպանիան, որ ետ գնաց մինչեւ միջին դարերը. Իրանը, որ իսկական պետութիւն մը դառնալու փորձեր կը կատարէ, եւ առայժմ Նախընտրեց արքայական գերդաստանը փոխել, փոխանակ վարչաձեւի: Կեդրոնացման, այս կամ այն ձեւ վերանորոգման, զօրացման վերջին ձեռնարկը կատարեց Յունաստան, դիկտատորութիւն հռչակելով Յունուար 4ին, Զօր. Փանկալոսի մականին տակ:

Մէկ խօսքով, պարտութեան հետեւանքները թօթուելու, կամ յամր մահէ մը ազատելու համար, բուռն ճիգեր կը փորձեն զանազան երկիրներ: Ոգին Նոյնն է. ձեւերը կը փոխուին համաձայն իւրաքանչիւր երկրի պայմաններուն, եւ վարիչներու զարգացման: Տեղ տեղ գահերը կը տապալին (Թուրքիա, Յունաստան, Պարսկաստան). ուրիշ տեղեր կը դառնան պարզ ստուեր (Պուլկարիա, Իտալիա). կամ կ'անցնին շարժման գլուխը (Սպանիա): Այս բոլոր փոփոխութիւններուն մէջ, օրուան գոյնզգոյն դիկտատորները ամէնէն աւելի առաջնորդուած են ապագայի հեռանկարներով, արտաքին քաղաքականութեամբ: Պարապ տեղը չէ որ Մուսոլինի միշտ կ'ազդարարէ թէ իր արդար բաժինը չստացաւ ընդհանուր յաղթանակէն. կամ Փանկալոս ափսոսանքով կը յիշէ զինուորական յեղափոխութեան շահերը, — «Մինչեւ Պրուսա եւ Պոլիս գացինք»: Տարբեր բացատրութեամբ, այս բոլոր վերիվայրումները պատրաստութիւններ են վաղուան համար, — ամրապնդում՝ ազգային կորովի, բանակի եւ Նաւատորմի:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, որ «խուրձեր» կազմելու փորձեր կը կատարուին Նաեւ բուն յաղթական երկիրներուն, օրինակ Ֆրանսայի մէջ, ուր բոլոր հոսանքները շուարած են բազմազան եւ յարաճուն տագնապներու առջեւ: Գահ չունի Ֆրանսան, բայց շատ են անոնք որ թաթի մը կարօտը կը զգան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

Սուրիոյ ազգային շարժման վարիչները վերջերս անարդար մեղադրանքներ ուղղեցին հայ գաղթականութեան դէմ, գրգռելով կիրքերը: Տոքթ. Շահպէնտէր, Դամասկոսի ժողովրդական կուսակցութեան Նախագահը, որ Եգիպտոս ապաստանած էր, ամերիկեան թղթակիցներուն պատմեր է թէ Հայերը 10,000 հոգինոց բանակ մը կազմած են, Տիւրզիներուն դէմ կռուելու համար: (Անշուշտ Թիֆլիսի եւ Երեւանի թերթերը չպիտի ուշանան արտատպելու այս Նշանաւոր լուրը, մահացու հարուած մը տալու համար հայ «հակայեղափոխականներուն»): Նոյն իսկ այստեղ, Փարիզի Սուրիական կոմիտէն տեղեկագիր մը Ներկայացնելով Մարդկային Իրաւունքներու Դաշնակցութեան, իբրեւ ջարդարար եւ արաբական շարժման թշնամի կը Ներկայացնէր Հայերը...:

Սուրիոյ հայ թերթերը բուռն բողոքներ հրատարակեցին այս ամբաստանութիւններուն դէմ: Պէյրութի «Նոր Փիւնիկ»ը բաց Նամակ մը ուղղելով Փարիզի կոմիտէին, կը գրէ.

—«Հայերու վերագրուած մեղադրանքները այնքան զուրկ են ճշմարտութենէ, որ հերքումի իսկ պէտք չունին: Ամբողջ աշխարհը գիտէ, որ հայ ցեղին թափառական բեկորները ընդունակ չեն ձեր յիշած բարբարոսութիւնները կատարելու, արաբ կիներու մատները կտրատելու, երախաներ սպաննելու եւ անոնց ինչքերը կողոպտելու: Նոյնիսկ Սուրիոյ խառն կամաւորական գունդերուն մէջ դուք չէք հանդիպիր Հայերու:»

Մեր պաշտօնակիցը յիշելով թէ Հայերը եւ Արաբները սկիզբէն ի վեր բարեկամներ եղած են, եւ միասին արիւն թափած՝ պատերազմի ընթացքին, կը շարունակէ.

«Հայ ազգը չի կրնար թշնամի ըլլալ Սուրիոյ ժողովուրդներուն, որոնք այնքան ազնուօրէն հիւրասիրած են զինք ոչ միայն այժմ, այլեւ թրքական արիւնոտ վարչութեան օրերուն:

«Հայերը, նոյնպէս քաղաքական ո եւ է Նպատակ չունին այս երկրին մէջ. այդ ուղղութեամբ ալ ոեւէ ազդակ չեն. այս պէտք է պարզ ըլլայ ձեզ համար:»

«Էլ Ահտ-իւլ-Ճէտիտ», Պէյրութի խլամ ազգայնական օրկանը, արտատպելով այդ բաց Նամակը, կ'ըսէ.

«Հարկ կը սեպենք աւելցնել, որ մտաւորական Հայեր կ'ուզեն օրէ օր աւելի բարեկամական յարաբերութիւն եւ վերաբերում ունենալ արաբ ժողովուրդին հետ: Ուրախ ենք որ Հայերը ուրիշներուն ձեռքը խաղալիք դառնալ չեն ուզեր մեր անկախութեան դէմ, ինչպէս շեշտուած է այս բաց նամակին մէջ: Հայ ազգին կը մաղթենք խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՅՑԵՐ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Տիարպէքիրի կուսակալին զեկոյցին համաձայն, Շէյխ Ապտիւրրահման զինարկի գործածութեան և թէքքէներու փակումին դէմ քարոզութիւններ կատարած է, որուն հետեւանքով կարգ մը անձեր Հազունիա գաւառակին վրայ յարձակած են: Խռովութիւնը զսպելու համար դէպքին վայրը ղրկուած է վաշտ մը զինուոր. ցուցարարները լեռները քաշուած են. հետապնդումները կը շարունակուին:

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Օրը օրին հրատարակեցինք ֆրանսական կեղծ դրամներու խնդրին առթիւ կատարուած ձերբակալութիւնները: Վերջին լուրերը արդէն ցոյց կուտային թէ խնդիրը պարզ կեղծարարութիւն չէ, այլ քաղաքական Նպատակներով սարքուած դաւադրական ձեռնարկ մը: Առաջին անգամ Դեկտ. 19ին Ամսդերտամի մէջ ձերբակալուեցան երեք Հունգարացիներ, որոնք մեծաքանակ կեղծ հազարնոց (ֆրանսական) կը քշէին հրապարակին վրայ. երեքն ալ մօտիկ կապեր ունէին մաճառ Նախարարներուն եւ պետական վարիչներուն հետ և անդամ էին «Մաճառի զարթօնքը» անունով կազմակերպութեան մը: Յունուարի սկիզբը այս կազմակերպութեան քարտուղարը ձերբակալուեցաւ Վիէննայի մէջ, երբ կը փորձէր կեղծ չեքով մը 600 միլիոն քուրոն գանձել:

Ֆրանսական ոստիկանական կազմակերպութեան գործակալները, մեկնած են Եւրոպայի զանազան կարեւոր քաղաքները, ուր իրենց կատարած քննութեանց հետեւանքով գաղտնիքը իր բոլոր երեւոյթներով երեւան հանուեցաւ: Հաստատուեցաւ որ բուն գործը կազմակերպուած է Պուտափէշթի մէջ. 30 միլիառ ֆրանք տպելու համար թուղթերը գնուած են Գերմանիոյ մէջ. տպագրութիւնը կատարուած է Պուտափէշթի Աշխարհագրական Ընկերութեան կեդրոնին մէջ, որուն Տնօրէնը Նախկին վարչապետ կոմս Թելեքի ձերբակալուեցաւ բայց յետոյ ազատ ձգուեցաւ: Կեղծարարներէն շատեր կը խոստովանին որ իրենք աւելի հայրենասիրութենէ մղուած շարժած են քան շահամոլութենէ. այսպէս՝ շահին 100էն 40ը իրենք կը ստանային եւ 100էն 60ը «Հունգար զարթօնք»ին կը վճարէին: Այս կազմակերպութեան Նպատակն է միապետութիւնը վերահաստատել Հունգարիոյ մէջ եւ այդ կեղծ դրամները տպուած էին՝ որպէս զի դրամ հայթայթեն այս Նպատակի իրագործման համար: Եթէ այս ձերբակալութիւնները տեղի չունենային, ամէն ինչ մանրամասնօրէն պատրաստուած էր այս օրերս պետական հարուած մը կատարելու եւ գահ բարձրացնելու համար իշխան Ալպրէխթը, որ Հունգարիոյ խնամակալ Հօրթիի եւ բոլոր վարիչներու թեկնածուն էր: Նախարարներէն ոմանք հրաժարած են, (ինչպէս Ներքին Նախարար Ռաքովսքի) ուրիշներ Յունաստան եւ այլ տեղեր փախած են: Նոր հրաժարումներու կը սպասուի: Պուտափէշթի Ոստիկանական Տեսուչը Պ. Նատօսի ձերբակալուեցաւ: Գերման զօրավար Լիւտէնտօրֆ եւ մեծ դրամատան մը տնօրէնը մեղսակից են նոյնպէս:

Պուտափէշթի ֆրանսական դեսպան Պ. Քլէնշան խիստ դիտողութիւններ ըրած է հունգար կառավարութեան այս խնդրին առթիւ: Ֆրանսական ոստիկանական գործակալներ այժմ իրենց քննութիւնները առաջ կը տանին Իտալիոյ մէջ, ուր Անտէր եւ Սէլսան անուն երկու հոգի Դեկտ. 12—18՝ 200,000 ֆրանքի ֆրանսական կեղծ դրամ մտցուցած են:

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ հունգար կառավարութիւնը մաս չունի կեղծ դրամներու գործին մէջ. յանցաւոր են միայն կարգ մը պաշտօնեաներ, որոնք Ֆրանսայի թշնամի են:

Կեղծարարները ֆրանք տպած են անոր համար այդ դրամը Լեհաստանի եւ Չեխօսլավաքիոյ մէջ շատ ընթացիկ է, քանի մը տարի առաջ ֆրանսական կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ դրամ փոխ տուած ըլլալով այդ պետութիւններուն. որով կեղծարարութիւնը աչքի չպիտի զարնէր, եթէ անոնք Հոլանտայի մէջ ալ քշելու չաշխատէին այդ դրամները:

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, իշխան Վինտիշկրաց առնուազն երեսուն կարեւոր անձեր մատնած է, իբրեւ մեղսակից: Զրոյց կայ թէ կաղապարները Գերմանիա շինուած եւ Լիւտէնտօրֆի կողմէ պահուած էին: 85 գաղտնի ոստիկաններ կը գործեն Փէշթայի զանազան թաղերուն մէջ եւ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասուի բարձրաստիճան անձերու ձերբակալութեան: Բոլոր ոստիկանական ուժերը շարժման մէջ դրուած են բանտերու բոլորտիքը: Ամէն համախմբում արգիլուած է: 18 երեսփոխաններ հարցաքննութեան կանչուած են

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԽԱՂԵՐ ՈՒ ԴԱՒԵՐ

Գահիրէ, 26 դեկտ.

Նախորդ թղթակցութիւններովս տուած էի եգիպտահայ գաղութի դիմագծութիւնը, ընդհանուր շրջանակի մը մէջ։

Այժմ, ահա քանի մը գիծ, աւելի մօտիկ կեցած դէպքերուն, ազգային կեանքի կեդրոնէն՝ Գահիրէէն, որ վերջերս վերածուած է խակական Բաբելոնի։

Դէմքերու այլանդակութիւնը տեսնելու համար պէտք է մօտէն դիտել զանոնք եւ վիթխարի ծառերու նիւթին փտութիւնը չափելու համար պէտք է հով ելլէ։ Այսօր այդ այլանդակութիւնը պարզուած է եւ այդ հո՛վը ելած է արդէն Գահիրէի ազգային կեանքին մէջ։

Ինչպէս գրած էի ասկէ առաջ, այս տարի թեմական ժողովի մասնակի ընտրութիւններ պիտի կատարուին թէ Աղեքսանդրիոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ։

Ըսեմ, անցողակի, թէ այս երկու քաղաքներն ալ առանձին, առանձին թեմական ժողովներ ունին, 15ական հոգիէ բաղկացած եւ տեղական գործերու նուիրուած, որոնք սակայն, ըստ Սահմանադրութեան, տարին անգամ մը պէտք է միասին գումարուին, գաղութին ընդհ. հարցերով զբաղելու համար։ Երեւակայեցէք որ 1913էն ի վեր չէ գործադրուած Եգիպտոսի գաղութին «Վարչական Հրահանգ»ին այդ բացարձակ տրամադրութիւնը եւ չէ գումարուած պարտադիր համագումարը։ Ասկէ կը սկսի արդէն ապօրինութիւններու կծիկը։ Երկու թեմականները գործած են այնպէս ինչպէս կամեցած են. անղեկ, անհաշիւ եւ անպատասխանատու։ Այս երեւոյթին վերջ տրուեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ 1923ին, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շահեցաւ ընտրութիւններուն մէջ եւ ռամկավար-պահպանողական պլոքը հրապարակէն քշուեցաւ։

Ու Աղեքսանդրիոյ թեմականը կը գործէ այսօր, ըստ Սահմանադրութեան եւ համաձայն տեղական պայմաններուն եւ պահանջներուն, եւ հակառակ ընդդիմադիր տարրերու յարուցած խոչընդոտներուն, որոնց թելը բռնած է գաղութին Առաջնորդը։ Ճշտով կը կատարուի արդէն թեմականի պակսած (դադրած, մեռած եւ հրաժարած) երեսփոխաններու ընտրութիւնը եւ այսպէս կ'ամբողջանայ թեմականը ու կեանքը կը դառնայ աւելի բնական։

Այդին, Գահիրէն կը շարունակէ թաւալիլ իր հին ու խարխուլ անիւներուն վրայ, ամուր կառչած աւանդաբար ձեռքէ ձեռք հասած աթոռներու եւ «նախընթաց» սովորոյթներու, հոգ չէ թէ բացարձակ ապօրինութիւններ եղած ըլլան անոնք։ Խրատուած Աղեքսանդրիոյ մէջ իրենց կրած պարտութենէն, պահպանողական-ռամկավար տարրերը ամէն միջոցի կը դիմեն, իրենց դիրքերը պահելու համար։

Պակսած երեսփոխաններ կային, մեռած, հրաժարած, քաղաքէս ընդմիշտ հեռացած եւ ըստ Սահմանադրութեան, իբր թէ դադրած։ Երկու երեք տարիէ ի վեր Գահիրէի Առաջնորդարանը անլի մը աղջեւ կեցած էր. ոչ լիագումար նիստ կընար գումարել թեմականը եւ ոչ ալ հանրութիւնը տեղեկութիւն ունէր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար Առաջնորդարանի ամրափակ պատերէն ներս։ Գործի վրայ էին մարդիկ, որոնք պատերազմէն առաջ կային արդէն. աթոռները մաշեր էին, փոխուեր ու նորոգուեր, բայց մարդիկը մնացեր էին նոյնը։ Եւ Առաջնորդը, շրջապատուած քանի մը խամաճիկներով եւ մէկ երկու փայլուն անուններու հեռաւոր հովանաւորութեամբը, տարեր է «Ազգ»ին գործերը իր ուզածին եւ իր կրցածին պէս։

Ժողովրդական դժգոհութիւններ, ազգային գործերու մէջ խոշոր ու անպատուաբեր գայթակղութիւններ (եկեղեցիի շինութեան մէջ, կալուածներու վաճառման մէջ եւլն.) քանի մը հարիւր անուններով հանրագրութիւններ, բողոքներ, եւ վերջապէս անկաշկանդ մամուլի բուռն ու արդար քննադատութիւնները հարկադրեցին ազգային իշխանութիւնները որ սթափին վերջապէս եւ յիշեն թէ այս ժողովուրդը օրէնք ու իրաւունքներ ունի, որոնց տէր կանգնիլ գիտէ, ի հարկին։

Եւ, մե՛ծ շնորհ, որոշուեցաւ ընտրութիւններ կատարել։ Բայց, հազիւ թէ ընտրական նախնական գործողութիւններու ձեռնարկուեցաւ, իսկոյն պարզուեցաւ այն բովանդակ փտութիւնը որ, համատարա՛ծ, իշխեր է տասնեակ տարիներէ ի վեր։

Բայց խնդիր էր, ի՛նչպէս կատարել ընտրութիւնները, որ նոր, հեթանո՛ս տարրերնիս չմտնէին, եւ դարձեալ իրենք միայն իրենց հին վիճակին մէջ. հովիւը հրամայէր եւ հօտը հպատակէր, գլուխները կախ։

Ու ահա Յուլիս 7ին երեւցաւ թեմական ժողովի դիւանին չնաշխարհիկ «պաշտօնական» յայտարարութիւնը յառաջիկայ ընտրութեան մասին։ Ըստ այդ յայտարարութեան, 7 երեսփոխաններ պիտի ընտրուէին, մէկը մեռած, 2ը՝ հրաժարած, մէկը՝ «տասնամեայ օրինական շրջանը» աւարտած, եւ 3ը՝ վիճակով դադրած, նախորդ օրն իսկ կատարուած վիճակարկութեամբ, թեմականի դիւանին ու Քաղ. ժողովի դիւանին կողմէ եւ առաջնորդին նախագահութեամբ։ Ընտրութիւնները պէտք է կատարուէին «մինչեւ աշուն։»

Խարդախութիւնը բացորոշ էր, ու պարզ, նոյնիսկ մտաւոր կոյրերուն համար։

Ինչպէս ծանօթ է, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան, երեսփոխաններու պաշտօնը կը տեւէ տասը տարի, եւ ամէն երկու տարին անգամ մը, ժողովին մէկ հինգերորդը կը փոխուի։ Միւս կողմէ, գիտենք թէ երեսփ. ժողովը (հետեւաբար նաեւ թեմական ժողովները) միայն մէկ անգամ կը կատարէ վիճակարկութիւնը.— Իր ընտրութեան Ա. տասնամեակին առաջին երկու տարուան ընթացքին։ Այսինքն, իրականին մէջ երեսփ. ժողովները յաւերժական են, մէկ անգամ ընդհանուր ընտրութիւն կ'ըլլայ, եւ մէկ անգամէն վիճակարկութեամբ կը ճշդուին Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. վիճակները, որոնք երկու տարին անգամ մը իրարու պէտք է յաջորդեն, նորոգուելով։ Ժողովը կը մնայ այսպէս, բայց երեսփոխանները կը փոխուին։ Այս վիճակները այլեւս մշտականօրէն իրարու կը յաջորդեն, նախապէս ճշդելով թէ ո՛ր երեսփոխանները պիտի դադրին այս կամ այն վիճակին հետ, եւ ո՛ր թուականներուն։ Ինչ կը վերաբերի մեռնող կամ հրաժարող երեսփոխաններուն, անոնց յաջորդները պէտք է ընտրուին նոյն տարին, մինչեւ փետրուար ամիսը։ Եթէ այս օրէնքը չգործադրուի կամ թերի գործադրուի, այսինքն եթէ կանոնով դադրած, մեռած կամ հրաժարած երեսփոխաններու յաջորդները, ամէն մէկ տեսակը իր ժամանակին չընտրուին, կը խանգարուի սահմանադրութեան մեքենան եւ կը ստեղծուի քաոս։

Արդ, Եգիպտոսի ազգ. կեանքը այն բացառիկ նմոյշներէն է, ուր օրէնքը արժէք չունի, մարդիկ գլուխ չունին ատանկ նրբութիւններով զբաղելու։ Այս պատճառով ալ, առանց սահմանադրութիւնը նկատի ունենալու, քանի մը տարին մէկ ընտրութիւն կը կատարեն եղեր, առանց խղճահարութեան։ Եւ այսպէս՝ զեղծում, իր բոլոր ձեւերուն մէջ. ու բնական է որ, զեղծումը զեղծում ծնած է, այնպէս որ թելին ծայրը գտնելու համար պէտք է երթալ մինչեւ 1904 թուականը։ Ոչ ոք մէկ անգամ փորձած է օրէնքը գործադրել եւ սրբագրել եղածը։

Աղաղակող առաջին օրինազանցութիւնը այն էր, որ թեմական ժողովը ժամանակի վիճակարկութիւնը կը կատարէր, մինչ վիճակարկութիւն ընդհանուր է եւ արդէն տարիներ առաջ կատարուած ըլլալու էր։ 2) վիճակարկութեան հետեւանքով կը դադրէին Պօղոս Նուպար, Յովս. Ագնաւոր եւ Վահան Մալէզեան, որոնցմէ առաջին երկուքը ընտրուած էին 1923ին, հետեւաբար իրաւունք ունէին դեռ 8 տարի պաշտօնավարութեան, մինչ որ Յովս. Ագնաւոր հրաժարած էր արդէն առաջին օրէն եւ երբեք նիստի չէր մասնակցած, որով ենթակայ չէր որեւէ գործողութեան։ Հասկնալի էր նաեւ որ վիճակարկութեան գլխաւոր նպատակն եղած էր Եգիպտոսէն վերջապէս հեռացած Պօղոս Նուպարի եւ Վահան Մալէզեանի տեղ, ինչպէս նաեւ արդէն հրաժարած Յովս. Ագնաւորի տեղ նոր մարդիկ բերել, իրենց խմորէն։ Մէկ քարով երկու թռչուն, թէ՛ հեռացած ու անպէտ դարձած անձերը «օրէնքով» կը դադրէին եւ թէ անոնց յաջորդներով կը զօրանային երերուն թեմականը եւ անոր հետ նաեւ առաջնորդական գահը։ Գալով հրաժարածներուն, յայտնի չէ թէ անոնցմէ երկուքը ե՛րբ հրաժարած են, իսկ մէկը՝ Կ. Շէրիտճեան, 1913էն ի վեր երեսփոխան է։ Ու այս խաղերը կատարուած են մութին մէջ, «դռնփակ» նիստի ընթացքին, մամուլին ու հանրութեան հսկողութենէն հեռու։ Ուստի, յիշենք միշտ, որ Եգիպտոսը այն երջանիկ վայրերէն է, ուր հակակշիռի մասին գաղափար չեն ունեցեր մարդիկ։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Տիւրզիները յարձակեցան Դամասկոսի սպանդանոցի թաղին վրայ, եւ չորս հոգի կորսնցնելով քաշուեցան։ Ճէպէլ Տրիւզի մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ բազմաթիւ ղեկավարներ ֆրանսացիներուն հպատակութեան յայտնելու կողմնակից գտնուեցան, բայց Սուլթան էլ Աթրաշ որոշեց շարունակել կռիւը։ Ճէպէլի եւ Հերմոնի Տիւրզիներուն միջեւ անհամաձայնութիւն կը տիրէ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ “ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ„ ՄԱՍԻՆ

Վիեննա, 4 Յունուար

Ձեռքիս տակ է Աւստրիոյ Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոնական օրկանին՝ «Արպայթեր Ցայթունկի» (աշխատաւորի թերթ) դեկտ. 28ի համարը, ուր գերման հրապարակագիր Հէրման Վէնդէլը յօդուած մը ունի Թուրքիոյ մասին։

Նկարագրելով այն «բարեփոխումները», որ տեղի ունեցան կամ պիտի ունենան Թուրքիոյ մէջ, Սուլթանութեան ջնջումը, զգեստի եւրոպականացումը, ֆէսի վտարումը, կիներու ազատագրութիւնը, իրաւաբանական վարժարանի բացումը Էնկիւրիի մէջ, պայքար ֆրանկախտի, տենդի եւ պոռնկութեան դէմ, երկաթուղիներու կառուցում, օդային նաւատորմիղի զօրացում, գիւղատնտեսութեան բարւոքում, եւայլն,— գերման հրապարակագիրը կը յայտնէ թէ մահիկը երբեք տեսած չէր այդպիսի բարեփոխութիւններ։ Սակայն անմիջապէս օրինակ մը կը մատնանշէ։ Վերջերս գերմաններ, որոնք ականատես եղած այդ բարեփոխութեանց, եւ Անատոլուի խորերը գտնուեր են, յօդուածագրին պատմեր են, թէ Էրզրումի մէջ Ռուսերու թողած միլիոնաւոր բարիքները կամ բաց երկնքի տակ կ'ոչնչանան, կամ աշխատանք չպահանջող իրերը «կը մաքրուին», կամ բացարձակապէս առանց հակակշռի կը թալանուին։ Միայն Էրզրումի մէջ 50 հատ ռուսական վայրաշարժներ (լօքօմօթիվ) անգործութեան մատնուած եւ անպէտ դարձած են։

Հէրման Վէնդէլը վերոյիշեալ բարեփոխութիւնները թուելով, եւ անմիջապէս յիշելով ականատես գերմանացիին տեսածները, կը բացագանչէ.

—«Այնուամենայնիւ, դեռ ամբողջ Թուրքիան երկար ժամանակ սուրբ բարեփոխութեանց տօնակատարութեան մէջ չէ ինկած», որովհետեւ «ռուսերու շինած խճուղիները, հեռագրասիւները եւ հազարաւոր բարիքները ոչնչացման դատապարտուած են։»

Այնուհետեւ, յարգելի յօդուածագիրը կը վերլուծէ այդ բարեփոխութեանց իսկական արժէքը, եւ կուգայ այն եզրակացութեան, որ Մ. Քէմալի եւ արբանեակներուն գլխաւոր նպատակն է, Թուրքիան ազատել օտար ազդեցութիւններէ, ատոր համար ալ, առաջին առթիւ ստեղծած է սպայական դաս եւ երկրորդ՝ բարձր «բիւրոկրատիա», իսկ եղած բարեփոխութիւնները ոչ միայն խորթ են երկրի խոնարհ խաւերու համար, այլեւ քաղաքացիներու, որոնք քէմալական նորութիւններէն ոչ բան կը հասկնան, եւ ոչ կրնան սորվիլ։ Յետոյ կը շեշտէ, որ երկրի տնտեսական եւ ժողովուրդի կրթական պայմանները խոտոր կը համեմատին եղած բարեփոխութիւններուն որոնք կը կատարուին «օսմանեան կայսրութեան ամենայետամնաց շրջանին՝ Անատոլուի մէջ, ուր 20րդ դարուն հողը կը մշակուի հնադարեան միջոցներով»։

Եւ այս առթիւ գերման հրապարակագիրը երեւան կը հանէ իրողութիւն մը որ այլեւս պատմութեան անցած է.— «Այս գաւառներուն մէջ անոնք, որ յառաջդիմական կը համարուէին, եւ իրապէս եւրոպական դրոշմ կը կրէին, Հայերն ու Յոյներն էին» անոնք, որոնց համար քաջատեղեակ Ֆիլիպսընը կ'ըսէր. «Թուրք ժողովուրդի եւ անոր ելեւմուտքին անհրաժեշտ անդամը»։ Սակայն, «ժողովրդական» Քէմալ, եկաւ այս անհրաժեշտ անդամը ոչնչացնելու, մնացած Հայերն ու Յոյները երկրէն վտարելու, որով հազարաւոր ծաղկած տնտեսութիւններ ոչնչացան։ Յօդուածագիրը կը յիշէ Պրուսայի օրինակը, ուր պատերազմէն առաջ մետաքսի արդիւնաբերութիւնը 130 էր, իսկ այժմ հազիւ 14։

Մէջ բերելով Քէմալի վերջին ճառերէն կտորներ, որոնք կը յիշեցնեն Ռոպէսփիէռի ճառերը, յօդուածագիրը կը բացագանչէ. «Սակայն իրականութեան մէջ հանրապետութիւնը չարիք է (Թուրքիոյ համար). այն ինչ որ կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ, Քէմալի բռնադատուած դիկտատուրութիւնն է. ֆաշիսմ — սակայն առանց ֆաշիստներու»։

Այնուհետեւ խօսելով քէմալական խորհրդարանի մասին, կը յիշեցնէ, որ «տնտեսապէս յետամնաց, ամբողջովին կամ կիսովին արեւելեան երկիրները, յատուկ ծրագրով կազմակերպուած որոշ կուսակցութիւններ չունին, այլ կան անհատներ (կ'ուզէ ըսել «թայֆա»ներ)։ Էնկիւրիի Ազգային Ժողովին մէջ կայ Քէմալի ժողովրդական կուսակցութիւնը, որ հիմնուած է 1922ին, ոչ թէ քաղաքական, այլ անհատական գետնի վրայ, որու մէջ կը գտնուին միայն Քէմալի հին ու նոր բարեկամները»։

Կը խօսի նաեւ ընդդիմադիրներու մասին, որոնք իր կարծիքով երիտասարդ թուրքերն են, եւ որոնց կեդրոնը Պոլիսն է. քրտական ապստամբութիւնն ալ անոնց գործը կը համարէ։ Ուրիշ տարրեր չկան, ճզմուած են։ Այնուհետեւ կ'աւելցնէ, որ դիկտատոր Քէմալը իր ձեռքին մէջ ունի օրէնք մը. «Զսպել այն բոլոր կազմակերպութիւնները, դրութիւնները եւ յայտարարութիւնները, որոնք կը վնասեն երկրի ներքին անդորրութեան»։ Այս քաղաքականութեամբ մէջտեղէն կը վերցնէ իրեն անհաճոյ տարրերը, կը փակէ թերթերը, բերանները, «եւ Քէմալը, ինչպէս Մուսոլինի մը, երջանկութենէն կ'ուրախանայ», որովհետեւ այլեւս ոչ մէկ ընդդիմադիր տարր չէ մնացած, ամէնքը իրենց մեղքը կը քաւեն կախաղաններու վրայ։

Վերլուծելով Թուրքիոյ իրական կացութիւնը, Հէրման Վէնդէլ կը յայտնէ թէ Քէմալի այս աշխարհկումը իր իսկ ոտքերուն տակ փոս կը փորէ, որովհետեւ, խախուտ են այն ուժերը որոնց կրթնած է։ Մտաւորականութիւնը եւ հոգեւորականութիւնը իրեն հետ չեն. իսկ ժողովուրդը անմասն է բոլոր շարժումներուն։ Եթէ փորձէ դառն խօսք մը ըսել պաշտօնէութեան եւ սպայութեան, Քէմալ կը կործանի, որով իր բարեփոխութիւնները կը ցնդին։ Յօդուածը

կը վերջանայ Լասալի հետեւեալ խօսքերով.

«Քաղաքական ձեւերը սիրելի չեն այնպէս, ինչպէս՝ գինիի շիշերու վրայ փակցուած պիտակները»:

Այսպէս ուրեմն, «Արպայթէր ցայթունկ»ը, որ մինչեւ դաշնակցութեան յուշագրին հրատարակումը (քրտական հարցի մասին) ոգեւորուած էր Թուրքիոյ «յեղափոխական» քայլերով, երկրորդ անգամ կը պատռէ փարագիրը:

Հերման Վէնդէլի յօդուածը, հիմնուած փաստերու վրայ, կուգայ փարատել գերման նախապաշարումները:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՑԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ...

Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ մէջ բանտարկուած 126 հոգի ընկերվարականներ սրտաճմլիկ նամակ մը ուղղած են արտասահմանի Ռուս Սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոնին, նկարագրելով իրենց տառապանքները: Նամակէն կը տեսնուի թէ շատեր անօթութենէ կը մեռնին, չկայ բժշկական խնամք, տարրական մարդավարութիւն, խեղճերը կը հիւծին եւ ողջ ողջ կը թաղուին: Բանտարկեալները փառք կուտան ցարական իշխանութեան խստութիւններուն, որոնք ոչինչ էին բաղդատելով պոլշեւիկեան սարսափներուն հետ: Այս դժբախտները անյայտ կը կորսուին, քշուած են Սիպերիոյ բեւեռային մասերը, կտրուած աշխարհէն:

Կը գանգատին, որ Ռուսիա եկող եւրոպական (անգլիացի եւ գերմանացի) բանուորական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւններու պատգամաւորութիւնները թիւրիմացութեան մէջ կ'իյնան, եւ առանց տեսնելու իրենց տառապանքները, միայն Մոսկուա եւ Լէնինկրատ այցելելով կը դառնան եւ այդպիսով Եւրոպայի աշխատաւոր դասը անգիտակ կը մնայ իրենց տառապանքներուն: Եկող պատգամաւորութիւնները կ'ուզեն այցելել իրենց, սակայն, նոյն այդ օրերուն, կը խստացնեն բանտարկեալներու վիճակը, կը քշեն Սիպերիոյ ձիւնապատ մասերը, որպէս զի արտասահմանեան պատգամաւորները չկարենան տեսնել զիրենք եւ ճշմարտութիւնը հասկնալ: Պոլշեւիկները աւելի անհանդուրժելի ընթացք կը բռնեն ընկերվարականներուն եւ անիշխանականներուն, քան մարդասպաններուն եւ ոճրագործներուն հանդէպ: Սիպերիոյ մէջ բանտէ բանտ տեղափոխուած ատեն, ուշացողները, հիւանդները տեղը չհասցուցած կը սպաննեն:

ՎԻԷՆՆԱՅԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Վիէննայի Մխիթարեաններէն Հ. Գէորգ Մօտերս Ցանասատան կ'երթայ, դպրոց մը բանալու համար Քօքինիայի մէջ: Քանի մը միաբաններ ալ Ֆիլիպէ պիտի երթան, նոյն նպատակով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ամերիկահայ Հանրագիտակ Տարեգիրք, 1926 Բ. տարի, Յ. Խաչմանեանի: Տպագր. Պոսթոն, Հայրենիքի տպարան, 320 էջ: Գին մէկ տոլար:

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

1921էն ի վեր մարդահամար տեղի չէր ունեցած Ֆրանսայի մէջ: Կառավարութիւնը որոշեց նոր մարդահամար կատարել առաջիկայ Մարտ 7ի Կիրակի օր: Փարիզի մէջ մարդահամարը հետեւեալ ձեւով տեղի պիտի ունենայ. բոլոր թաղերու մէջ Մարտ 6էն առաջ մասնաւոր հարցարաններ պիտի բաժնուին. ամէն մարդ այդ հարցարանին մէջ պիտի գրէ իր հասցէն, սեռը, ծննդեան թուականն ու վայրը, հպատակութիւնը, ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը, բնակավայրը, ստացած կրթութիւնը եւ արհեստը: Ընտանիք ունեցողներու համար պիտի տրուի մասնաւոր հարցարան մը: Մարտ 7ին եւ յաջորդ օրերուն, մասնաւոր պաշտօնեաներ պիտի հաւաքեն լեցուած հարցարանները եւ պիտի քննեն զանոնք: Հարցումներուն պակաս պատասխան տուողները անհատապէս պիտի հարցաքննուին՝ թերի կէտերը լրացնելու համար: Մօտաւորապէս նոյն ձեւով տեղի պիտի ունենայ միւս նահանգներու մարդահամարը:

ՈՃԻՐՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ոստիկան. տեսչութեան տեղեկագրին համաձայն 1925ին Փարիզի մէջ աւելի շատ ոճիր եւ գողութիւն կատարուած է քան 1924ին: Հետեւեալը ցուցակն է 1925ի եւ 1924ի 11 ամիսներու ընթացքին կատարուած ոճիրներուն.—

Մարդասպանութիւն՝ 1924ին 123, 1925ին 165, ծանր վիրաւորում՝ 1924ին 413, 1925ին 291, կարեւոր գողութիւններ՝ 1924ին 192, 1925ին 222, ինքնաշարժի գողութիւն՝ 1924ին 269, 1925ին 487:

1924ին ձերբակալուած են 13,138 հոգի, որոնց 1829 օտարական, 1925ին՝ 11,844 հոգի, 1921ը օտարական: Օտար ոճրագործներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Այսպէս՝ 1922ին ձերբակալուածներուն հարիւրին տասը միայն կը կազմէին օտարականները, 1923ին հարիւրին տասներկու, 1924ին հարիւրին տասներչորս. 1925ին հարիւրին 16,2ի բարձրացաւ համեմատութիւնը:

Վերի վիճակագրութիւնը դատական ոստիկանութեան զբաղած դէպքերուն կը վերաբերի: Ասկէ զատ կան նաեւ կարգապահութեան հսկող ոստիկաններու ձերբակալածները, որոնց թիւը 1925ին եղած է տասնըհինգ հազար երեք հարիւր քառասունեւութ հոգի: 4668 հոգի ձերբակալուած են իբրեւ թափառաշրջիկ, 3193 հոգի պզտիկ գողութիւններու համար, 1440 հոգի՝ ծեծկուուքի, 869 հոգի՝ արգիլուած զէնք կրելու, ութհարիւրմէկ հոգի մարդասպանութեան, հինգ հոգի սպանութեան համար:

Ասոնցմէ զատ տասը ձերբակալութիւններ եղած են զաւակը լքելու համար, տասնեւութ՝ պատիւի բռնաբարման, երեք՝ անչափահասները անբարոյութեան մղելու, 273՝ հանրային բարոյականի դէմ գործելու, տասնեւմէկ՝ կուսապղծութեան, մէկ հոգի՝ վիժումի, իննսունչորս՝ դասալքութեան, ութը՝ լրտեսութեան համար, եւայլն:

... ԵՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան» (19 դեկտ.) 1925ի տասը ամիսներու ընթացքին Երեւանի գաւառի մէջ գործուած յանցանքներու մասին հետեւեալ վիճակագրութիւնը կը հրատարակէ.—

Հասարակ գողութիւն՝ 270 (152ը երեւան հանուած), որակեալ? գողութիւն՝ քսանըվեց, կենդանիներու գողութիւն՝ քսանըհինգ, հասարակ կողոպուտ՝ վեց (մէկը երեւան հանուած), զինուած կողոպուտ՝ վեց, խարդախութիւն՝ 45, ուրացում եւ վատնում՝ 26, ուրիշի գոյքի օգտագործում՝ երկու, այլ յանցանքներ՝ 81 (55ը երեւան հանուած) մահափորձ քսանինը (տասնեւինը գտնուած) սպանութիւն՝ քսաներեք, մարմնական վիրաւորանք եւ բռնութիւն՝ 143, կնոջ պատուի վիրաւորում՝ 33 (23ը ձերբակալուած), վիրաւորանք՝ 111, յանցանքներ՝ ընկերացած մահուան դէպքերու հետ՝ հինգ, կաշառակերութիւն եւ կորզում՝ տասներեք, զեղծում եւ պետական գոյքի վատնում՝ 22, վիրաւորանք եւ ծեծ պաշտօնը կատարելու ատեն՝ 22, անփութութիւն դէպի պաշտօնը՝ 11, պաշտօնի վերաբերեալ այլ յանցանքներ՝ 22, ոգելից ըմպելիներու վաճառում՝ 17, այլ յանցանքներ վարչակարգի դէմ՝ 77, եւայլն. գումար 1030 դէպք, որոնցմէ միայն 781ը երեւան հանուած է: Բուն Երեւան քաղաքին մէջ պատահած է 360 յանցագործութիւն, իսկ գաւառի մէջ՝ 670:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պրիւքսէլի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ կաթող. պատրիարքին վերջին այցելութեան ատեն, հարթուած են ատենէ մը ի վեր տիրող վէճերը: Այս առթիւ հետեւեալ համաձայնագիրը ստորագրուած է.

«Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի Եւրոպայի Հայոց պատրիարք գեր. Պալաքեան եպիսկ.ի նախաձեռնութեամբ եւ իր նախագահութեան տակ, 27 դեկտ. 1925ին «Հայ Ակումբ»ի մէջ տեղի ունեցաւ խառն ժողով մը որուն կը մասնակցէին գաղութային վարչութեան անդամներէն պ. պ. Մ. Աղեքսանդրեանց, Սող. Տ. Ազարեան, Մ. Ղազիկեան, Յ. Փափազեան եւ Ց. Թօփուզեան, ինչպէս նաեւ վերջին ընտրութեանց դէմ բողոքող հայրենակիցներու ներկայացուցիչներէն՝ պ. պ. Վ. Մուրտիկեան, Գ. Գաբրիէլեան, Վ. Մարտիկեան, Վ. Սարգսեան, Հ. Տէր Ռոկի, Խ. Վէլէտեան եւ Կարպիս Փափազեան: Խնդրոյ նիւթերն էին.—

ա) Կանոնագրի վերաքննութիւն,

բ) Նոր կանոնագիրը մշակելու համար յանձնախմբի մը կազմութիւնը.

գ) Բառնալ վարչութեան եւ բողոքողներու մասնախումբին միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնները:

Երկուստեք տոգորուած հաշտարար ոգիով, տրուած լուսաբանութիւններու իբր արդիւնք, տրուեցան հետեւեալ որոշումները.—

ա) Նկատելով որ գոյութիւն ունեցող կանոնագիրը թերի է եւ անհամապատասխան Պելճիքահայ գաղութի օրուան պահանջներուն, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ մշակել նոր կանոնագիր մը առ ի վաւերացումն, յառաջիկայ ընդհ. ժողովին:

բ) Որոշուեցաւ ընտրել, սոյն կանոնագրին մշակման համար, եօթը հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որուն երեք անդամները ներկայացուած գաղութային վարչութենէն, երեքը բողոքողներու մասնախումբէն եւ եօթներորդը ամբողջին կողմէ ընտրուած:

գ) Նկատելով որ գաղութային վարչութիւնը որոշած է, իր պաշտօնավարութեան շրջանէն առաջ, յառաջիկայ Յունուար ամսոյ մէջ հրաժարիլ, գաղութիս համերաշխութիւնը պահելու համար, բողոքողները զայս կ'ընդունին իբր գոհացում, եւ վարչութեան անդամներուն հետ սիրով կը ստորագրեն ներկայ համաձայնագիրը:»

Ստորագրուած է Պալաքեան եպիսկ.ի եւ երկու կողմերու ներկայացուցիչներուն կողմէ, առանց բացառութեան:

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՔՐԷՕԶՕՅԻ ՄԷՋ

Քրէօզօյի Ազգային Միութեան սարքած ընտանեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 26ին, ընդարձակ պարասրահի մը մէջ: Խորը տեղաւորուած էր կաղանդի ծառը, որ մասնաւորաբար նուիրուած էր Շնայտէրի գործարանին ցնօրէնութեան կողմէ եւ շքեղապէս զարդարուած ելեկտրական փոքրիկ լապտերներով, թարմ պտուղներով եւ տօնի յատուկ փայլուն խաղալիքներով եւ առարկաներով: Ծառին գագաթը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշները:

Որոշեալ ժամանակէն առաջ երկսեռ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր սրահը, որոնց մէջ մեծ թուով կային ֆրանսացիներ, Ռուսեր եւ Յոյներ:

Պ. Դ. Տ. Գալուստեանի բացման խօսքէն վերջ, հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր նուագեցին Սամաթիոյ նախկին «Մասիս» նուագախումբի անդամներէն պ. պ. Յ. Փէշտիմալճեան, Հ. Ալեանաքեան, Հ. Ճամճեան, Ա. Պասմաճեան եւ Յ. Ալիքսանեան, ընկերակցութեամբ երաժշտախումբին, եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Պ. Մանուկ Պաշըպէօյիւքեան յաջողապէս արտասանեց ողբացեալ Է. Ականիի «Դէպի Երկիր»ը: Յուզիչ եւ սրտաշարժ էր տեսարանը, երբ լուռ հիացումի մէջ հատ հատ կ'արտասանուէին սա տողերը՝

«Ժողովուրդ էինք, Թափառական դարձանք,
«Կտուրներ էինք՝ աղբրաշներ դարձանք»:

Պ. Ք. Չէվիկեան երգեց Ս. Շահազիզի «Երազ»ը, որ արժանացաւ բուռն ծափահարութեան: Փոքրիկներու արտասանութիւններէ վերջ նուագախումբը հնչեցուց Մ. Պէշիկթաշլեանի «Ո՜հ ի՜նչ անուշ»ը, որ գնահատուելով մասնաւորաբար ֆրանսացի հիւրերու կողմէ, երկրորդուեցաւ:

Պ. Արտաւազդ Ճէրահեան, բանուորական զգեստներով արտասանեց բանաստեղծուհի Շ. Կուրղինեանի «Բանուորներ»ը:

Մասնաւորաբար յաջող էր փոքրիկն Արուշան Թիւրաքեանի ֆրանսերէն արտասանութիւնը, որ բուռն ծափահարութիւններու արժանացաւ. 12 տարեկան որբ մըն է Արուշանը, որ հոս կը յաճախէ ֆրանսական վարժարանը եւ իր ուշիմութեամբ շատ գոհ թողած է վարժարանին թէ տնօրէնութիւնը եւ թէ ուսուցչութիւնը, արժանանալով մրցանակներու: Մէկ տարուան ընթացքին մէջ երեք կարգ փոխելով անցած է բարձրագոյն կարգը: Ահաւասիկ ապագայ խոստացող որբ մը, որ արժանի է պաշտպանութեան:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ «Լուսին չկար» երգով, որմէ վերջ պ. Ա. Վարդանեան հայկական հարցին պատմականը ընելով պարզեց մեր կրած տառապանքները, ջարդերը, աքսորները եւ այն հերոսական մարտնչումներն ու դիմադրութիւնները, որոնք յանգեցան հայկական Հանրապետութեան հաստատման: Բանախօսը անդրադառնալով Հայաստանի արդի վարչաձեւին, յորդորեց որ ժողովուրդը սիրէ իր հայրենիքը՝ որքան ալ ան չհամապատասխանէ իր հայրենասիրական զգացումներուն եւ մաղթեց որ իրականանայ ամբողջ հայութեան իղձը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, հոն տօնելու համար ալ աւելի փայլուն ծնունդներ եւ կաղանդներ:

«Յառաջ Նահատակ»էն վերջ հետզհետէ արտասանուեցան Ա. Իսահակեանի «Էյ ջան հայրենիք ինչքան սիրուն ես» եւ Ա. Փանոսեանի «Հայոց Արեւին»:

Պ. Յակոբ Դաւիթեան մեներգեց Ալիշանի «Լռեց ամպեր»ը, իսկ Օր. Վ. Պահատրեան մեներգեց նոյնպէս Ա. Ահարոնեանի «Նոճիր Մանկիկ»ը:

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Ձորս սալոնները» անուն կատակախաղը:

Հանդէսէն յետոյ տեղի ունեցաւ նշանախօսութիւն մը: Հարսնցուին եղբայրը պ. Սարգիս Սվաճեան այս առթիւ 100 ֆրանք նուիրեց Միութեանս:

Նշանախօսութենէն վերջ Սեբաստիոյ Զառա գիւղացի քանի մը երիտասարդներու կողմէ տեղի ունեցան հայկական պարեր, որոնք գնահատուելով բուռն ծափահարութիւններու արժանացան, եւ մասնաւորաբար ֆրանսացի եւ ռուս հիւրերու խնդրանքին վրայ, քանիցս կրկնուեցան:

Եւրոպական պարերը տեղի ունեցան ղեկավարութեամբ պ. Աւետիս Պասմաճեանի եւ տեւեցին մինչեւ արշալոյս:

Շնորհակալութեան արժանի էր ֆրանսացի Տիկին Լուիզ Բարաքեանի թափած ջանքերը զարդանիշերու շինութեան ու ուրիշ աշխատութեանց համար:

Հանդէսին կարգապահութիւնը օրինակելի էր եւ ներկաները մեկնեցան ուրախ տպաւորութեան տակ:

Զուտ հասոյթ գոյացաւ 400 ֆրանքի գումար մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ հիմնադրամ Լսարան-ընթերցարանի մը բացման:

ՏԱՐՕՆՑԻ

ոստիկանութեան կողմէ: Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Տալմացիոյ, Հոռմի եւ Համպուրկի մէջ: Զագրէպի մէջ ալ (Սերպիա) ձերբակալութիւններ կատարուեցան, 7600 հատ 1000 տինարնոց կեղծ թղթադրամներ բռնուած ըլլալով:

Ամբողջ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ այս գործին համար: Փրակայի թերթերը Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը կը պահանջեն:

Ողողումները աւելի վտանգաւոր դարձան

Սէնի եւ ուրիշ գետերու յորդումը վրդովիչ հանգամանք առած է երկու օրէ ի վեր: Ընվալիտի կայարանը փակուեցաւ. կարգ մը արուարձաններու բնակիչները տեղափոխուած են արդէն: Ծանր վիճակ կը տիրէ Շուազիի մէջ: Ժուանվիլի մէջ ալ Ֆանաք կղզին ջուրերու մէջ թաղուած է եւ գործարանները չեն բանիր:

Մառնը յորդած ըլլալով, բնակիչները երկու օրէ ի վեր կը փախչին դէպի Վէնսէն: Շատ տեղ փողոցներու մէջ երթեւեկը նաւակներով տեղի կ'ունենայ. քաղաքապետութիւնը նաւակներով ուտեստեղէն կը բաշխէ գիւղը մնացողներուն: Նոժան ջուրերու մէջ է: Ալֆորվիլէն, Սէն-Մօրէն եւ Փէրէօյէն շատ մը ընտանիքներ ուրիշ տեղ փոխադրուած են: 98 փախստականներ ապաստանած են Վէնսէնի ամրոցը:

Ամէն օր հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէջ մասնաւոր ժողով տեղի կ'ունենայ եւ Փարիզը խրական աղէտէ մը ազատելու ծրագիրներ կը մշակուին: Կացութիւնը աւելի ծանր է հիւսիսային գաւառներու մէջ: Ուազ գետը աննախընթաց կերպով ողողած է ահագին տարածութիւններ. բոլոր գործարանները գոցած են իրենց դուռները: Ամէն տեղ ալ նաւակներով պաշար կը տարուի աղէտեալներուն: Ուազի ճիւղերէն Թէրէն նոյնպէս յորդած է եւ կ'ողողէ իր երկու եզերքները: Բրէյլէն մինչեւ Փոնթուազ ամբողջ շրջանը ջուրերու տակ է: Ուազ գետը տեղ տեղ մէկ քիլոմեդր լայնութիւն ունի:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կացութիւնը աւելի վատթարացած է: Բազմաթիւ թումբեր քանդուած են: Կարգ մը տեղերու մէջ աղէտեալները ստիպուած են իրենց ապաստանավայրերէն ուրիշ տեղ փախչիլ, որովհետեւ հոն ալ վտանգուած է: Ասոնցմէ 7 հոգի խեղդուած են:

Արեւմտեան Հոլանտան վերածուած է հսկայ լիճի մը, որուն վրայ հիւանդներու, անկարներու եւ մանուկներու նաւակներ կը ծփան:

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ մէջ աղէտը աննկարագրելի է: Կառավարութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ աղէտեալներուն օգնելու համար: Մեծ է զոհերու թիւը: Լիէժ քաղաքը կղզիացած է: Խճուղիին վրայ եւ փողոցներուն մէջ ջուրին բարձրութիւնն է 1 մեդր 60: Անվէրս ալ ողողուած է տեղ տեղ եւ շատ մը փողոցներու մէջ կառքերը չեն բանիր: Օթօպիւսի Ընկ.ը պաշտօնեաններէն մէկ մասին ճամբայ տուած է, ինչ որ դժգոհութիւն առաջ բերած է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ողողումներու պատճառած կորուստը կը հաշուուի 30 միլիոն ոսկի մառքէ աւելի: Գոպլենցի մէջ 19,000 տուներ վնասուած եւ 60,000 հոգի ապահով տեղեր ապաստանած են:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ քանի մը օրէ ի վեր շարունակ կ'անձրեւէ Թէյմիզի վերին հովիտին մէջ եւ գետը հետզհետէ կը բարձրանայ: Կացութիւնը շատ լուրջ կը նկատուի: Ուրիշ գետեր ալ կը բարձրանան:

Ցանքերու փճացումը.— 1,200,000 րբ. վնաս

Լէնինականի գաւառը (Ալէքսանտրապօլ), որ իր վարելահողի եւ ցանքերու տարածութեամբ առաջին տեղը կը բռնէ Հայաստանի մէջ, այս տարի մեծ վնասներ կրեց բնական աղէտներէ:

Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Խորհրդային թերթերը (Դեկտեմբեր 22).—

1924—25ին Լէնինականի ցանքերու տարածութիւնը կը կազմէր Հայաստանի ընդհանուր ցանքերու 100ին 24ը. իսկ հացահատիկներու մշակութիւնը հասած է 100ին 27ի: Արդ, գաւառի 205 գիւղերէն 123ի ցանքերը վնասուած են: կարկուտէն 7662 դեսիատին, երաշտէն 2843, ուրիշ պատահարներէ 58.5. համագումար 10,563 դեսիատին: Շատ քիչ բացառութեամբ գրեթէ բոլոր շրջաններն ալ ենթակայ եղած են աղէտներու: Եթէ Հայաստանի այս տարուան վնասուած ցանքերու տարածութիւնը 30,000 դեսիատին է, Լէնինականի վնասը կը կազմէ մէկ երրորդը, ուրիշ խօսքով 56,253 դեսիատին ցանքէն 100ին 20ը փճացած է. իսկ մնացած մասն ալ այս տարի անյաջող բերք տուած է: Վնասուած է նաեւ խոտի առնուազն 100ին 50ը:Շատ մը վայրերու մէջ կերի սուր տագնապ կը տիրէ: Լէնինականի մէջ խոտի ցանքին տարածութիւնն էր 16,850 դեսիատին, որուն 8425ը վնասուած է:

Այս վնասներու դրամական գումարն է 1,246,434 րուբլի. իսկ խոտի վնասը՝ 210,625 րուբլի, համագումար 1,457,060 րուբլի:

Անասուններու ժանտախտը

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (23 դեկտ.).—

Խոշոր եղջիւրաւոր անասուններու ժանտախտը չափազանց սուր հանգամանք առած է Լէնինականի քաղաքին եւ գաւառին մէջ և կը սպառնայ ոչնչացնել անասունները: Ժանտախտին դէմ պայքարելու համար գրեթէ շինուկ չի ստացուիր: Քաղաքը ապրող չքաւոր եւ միջակ հողագործներու վիճակը շատ տագնապալի է. կարանտինի պատճառաւ թոյլ չեն տար սայլեր բանեցնել, որով չեն կրնար կերակրել անասունները եւ կը հարկադրուին ծախել շատ աժան գիներով: Այս հանգամանքէն կ'օգտուին կուլակներն ու մսագործները:

Ժանտախտի սկիզբէն, Հոկտեմբերէն մինչեւ Դեկտեմբեր 10 քաղաքին մէջ վճարուած է 33 սատկած անասունի արժէք, իսկ Ա. գաւառակին մէջ 201 անասունի: Միւս գաւառակներէն լրիւ տեղեկութիւն չկայ:

Լքեալ գոյքերու աւարը

Լքեալ գոյքերու վարչութիւնը Դեկտեմբերի ընթացքին հարիւրէ աւելի կալուածներ երեւան հանած է: Ամէն ամիս հարիւր հազար ոսկի արժէքով «լքեալ» գոյքեր կը ծախուին: Գումարները կը գանձէ Տէֆթէրտարութիւնը՝ ելմտական գործավարութեան հաշուոյն.

— 1926ի ընթացքին բոլոր կալուածաթուղթերը պիտի նորոգուին եւ կալուածատէրերը պիտի ստանան նոր թուղթեր՝ հանրապետական զինանշանով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ թաղային կոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 8 Յունուար, ժամը ճիշտ 8.30ին իր սովորական հաւաքատեղին:

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական միութեան վիճաբանական ժողովը՝ շաբաթ 9 Յունվար: Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 121 Faubourg du Temple: մէթրօ Պէլվիլ:

Հ. Օ. Կ.ի «Բիւրակ» Մճղ.ի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ կիրակի, 10 Յունուար ժամը 3ուկէսին, 184 bld. Saint Germain, Salle de Géographie· կը բանախօսեն Ա. Չօպանեան եւ Ե. Չուբար: գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ծանօթ արուեստագէտներ: Մուտքը ազատ է:

ՎՐԻՊԱԿ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէսին նկարագրութեան մէջ, զանազաններու կողմէ խոստացուած նուէրներու գումարը պէտք է ըլլայ 30,000, ոչ թէ 3000:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Հայրենակցական միութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ կազանդի առթիւ հետեւեալ նուիրատութիւնները եղած են.—

Պ. Պ. Մկրտիչ Օտապաշեան 5 փրանք. Զէնովբ Ճաւաճեան, Մնացական Թէքթէքեան, Մկրտիչ Խոբիկեան, Ակոբ Տիւրկէրեան, Վահէ Մազմանեան, Հայկազուն Փամպուգեան 10ական փրանք. Պ. Պետրոս Կէմճեան 20 փր., Վահան Երանոսեան 15 փր., ընդհ. գումար 100 փրանք:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԿՈՐՆԹՈՍ, Թ. Ա.— Նոր հասցէին կը ղրկուի Յունուար 1էն:

ՇԱԹՈՒ, Բ. Զ.— Ստացանք: Ղրկուեցաւ Յունուար 1էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 30 փրանք: Նոր հասցէն հաղորդուեցաւ «Դրօշակ»ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Յ. Բ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը:

ՊԵԼՄՈՆ, Յ. Մ.— Ստացանք մանդափոստը: Կը ղրկուի Յունուար 1էն:

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, Վ. Ս.— Ստացանք. կը ղրկուի Յունուար 1էն:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Ս.— Ստացանք վերջամսեանն:

ՎԻՎԻԷ, Վ. Մ.— Ստացանք 64 փրանք:

ՎԵՐՍԱՅԼ, Ա. Պ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը.

ՄՕՆԹԱՐԺԻ, Մ. Բ.— Ստացած ենք դրամը:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Զ. Փ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է, տեղեկացնել, Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան Վալանս (Տռօմ)

Արաբկիրցի Կարապետ Թադոսեան կը փնտռէ եղբայրը Սարգիս Կզիկեան որուն Փարիզ ըլլալը լսուած է. տեղեկացնել H. Tchomaklianի Restaurant International Pont-de-Chery (Isère) France.

Ագապի Մինասեան կը փնտռէ Ակնայ Ապուչեղ գիւղացի Մաքրուհի Երէցեանը որ 1922ին Միացեալ Նահանգները կը գտնուէր: Տեղեկացնել Տիկին Մինասեանի 15 Morant Dereinci (Seine) France.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
08bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Յունուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	126	30
Տոլար,	Dollar	26	12
Մարք (ոսկի)	Mark	6	20
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	—
Թրք. ոսկի	» or	114	20
Մէճիտիէ	Médjidié	19	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	115	—
Պելժ. փրանք »	Frc. Belge	118	—
Զուից. »	Frc. Suisse	502	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	125	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	2500	—
» II	»	1900	—
» III	»	1800	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	130	20

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 Ֆր.	35 Ֆր.	65 Ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 Ֆր.	90 Ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926

10 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 70 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՅԼԻՆ ԿԱՊՈՒԱԾ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

Պոլշեւիկ թերթերը տակաւին չեն սթափած իրենց գինովութենէն, ռուսօ-թուրք նոր դաշնագրին առթիւ: Հօսանքին հետեւելով, Երեւանի, Թիֆլիսի եւ Բագուի հայ թերթերն ալ ցնծութեան աղաղակներ արձակեցին: «Խորհրդային Հայաստան» իր Դեկտեմբեր 25ի խմբագրականին մէջ, կը բացատրէ թէ դաշնագիրը

«գալիս է նորից ու նորից ամրապնդելու այն յարաբերութիւնները որ գոյութիւն ունին նոր կեանքի եկած երկու հանրապետութիւնների միջեւ: Խորհրդային Միութիւնն ու հանրապետական Թուրքիան հաւասար չափով շրջապատուած են թշնամական պետութիւններով եւ ենթակայ են նրանց թշնամական դաւերին»:

Այս եւ նման բացատրութիւններու պէտք չունէինք, իմանալու համար նոր դաշնագրին հետապնդած նպատակը, — ամէն գնով պաշտպանել Թուրքիան, իբրեւ արթուն պահակը Արեւելքի յեղափոխութեան...: Քիչ անգին կը հրատարակենք Միլիւքովի յայտնութիւնները՝ դաշնագրին գաղտնի կէտերու մասին: Ռուսիոյ նախկին արտաքին նախարարը լուրջ հիմքեր ունի պնդելու թէ՝ վաւերական են իր տեղեկութիւնները: Մենք չենք ուզեր հետաքրքրուիլ մանրամասնութիւններով. բայց շատ հեռուները երթալու պէտք չկայ, այդ գաղտնի կէտերուն գոյութիւնը ստուգելու համար: «Երեւան» ալ, Փարիզի «անկուսակցական» օրկանը, Դեկտեմբեր 27ին խնդութեամբ ողջունելով նոր դաշնագիրը, դիտել կու տար թէ «էնկիւրի պէտք չպիտի ունենայ, անդորր պահելու համար իր արեւելեան ընդարձակ սահմանները, չէզոքացնել զինուորական խոշոր ուժեր եւ բոլորովին ազատ կրնայ զգալ իր ձեռքերը միւս ճակատներուն վրայ»: Սահմանադիր-ռամկավար Միլիւքովն ալ տարբեր բան չըսեր. Միայն կը [illegible] սիոյ նոր յանձնառութեանց հանգամանքը, Թուրքիոյ խոստացուած օգնութեան ձեւերը:

Եւ քանի որ Մոսկուա յանձն առած է պաշտպանել Թուրքիոյ արեւելեան սահմանները, պարզ տրամաբանութեան խնդիր է հետեւցնել թէ՝ գաղտնի կէտերը ուղղուած են մասնաւորապէս Հայերուն դէմ: Աւելորդ է այս մասին վկայութեան կանչել «Տնի»ն կամ «Մորնինկ Փօսթ»ը: Դպրոցի երախան ալ գիտէ որ, 1920ին, Թուրքիա երբեք չպիտի համարձակէր Հայաստանի վրայ նետուիլ, եթէ չվայելէր Խորհրդային Միութեան բարոյական, նիւթական եւ զինուորական օգնութիւնը: Այսօր ալ նոյն կացութիւնն է որ կը շեշտուի, աւելի որոշ, աւելի թանձրացեալ: Այն ատեն իշխանութիւն մը կար որ այսպէս կամ այնպէս կը մաքառէր երկրին անկախութեան համար: Այսօր Երեւանի մէջ ունինք հասարակ մարգպաններ, ստրկօրէն լծուած Թագաւորի կամ փոխարքայի կառքին: Անոնք ոչ միայն չեն համարձակիր խանգարել տիրող ներդաշնակութիւնը — փաշաներու եւ յեղափոխականներու սիրակցորդ հաւանութիւնը — այլ եւ քայլ մըն ալ առաջ կ'երթան, եւ մոռցած իրենց գլուխը, հարսի գլուխ կը կապեն հարսնիքի տան մէջ:

Նոր փաստ կ'ուզէք: Գտէք եւ կարդացէք 1925 Դեկտ. 3ի «Խորհրդային Հայաստան»ը (թիւ 275): Աշխատակից մը, երկու-երեք սիւնակ աղիւսակ շարելով, ճղակոտոր կ'ըլլայ ապացուցանելու թէ՝ Խորհրդային Հայաստանի մէջ Ռուսերն ու Թուրքերը աւելի շատ հող ունին, քան... Հայերը: Ըսել կ'ուզէ թէ փոքրամասնութիւնները լաւ պաշտպանուած են Հայաստանի մէջ. այն աստիճան որ, ամէն դիւրութիւն տուեր են, որպէսզի «իր աւերուած վաթանը վերադարձած Թուրք փոքրամասնութիւնը պահէր նոր տնտեսութիւն ստեղծելու եւ զարգացնելու հնարաւորութիւններ՝ հողի տեսակէտէն»: Եւ իբրեւ հետեւանք, օրինակ Բասարգեչարի մէջ 11,335 Թուրքերը աւելի վարելահող եւ խոտհարք ունին (20,362 տեսիատին), քան 17,332 հայ գիւղացիները (19,190 տ.): Շրջանի բոլոր գիւղերուն մէջ, Հայերուն կ'իյնայ միջին հաշուով 1.78 տեսիատին, Թուրքերուն՝ 2.67 տ.: «Դարալագեազի մէջ մասնաւորապէս արօտավայրի կողմէ Թուրք գիւղերը երկու անգամ աւելի լաւ են ապահովուած քան հայ գիւղերը»: Վարելահողի տեսակէտով, 21,787 Հայուն կ'իյնայ 15,727 տեսիատին, 6417 Թուրքերուն՝ 5,725 տ: Ուրիշ խառն շրջանի մը մէջ (Լօռի), Սովուխ-Բուլաղ Թուրք գիւղը, 480 բնակիչով ունի 1217 տեսիատին, (մարդ գլուխ 3.37), իսկ Շահնազար հայ գիւղը՝ 3500 բնակիչով՝ 6530 տեսիատին (մարդ գլուխ 1.86): Ն. Միխայլովկայի 824 ռուս գիւղացիները ունին 1484 տեսիատին հող. (մարդ գլուխ 2.35). իսկ Ղարաքիլիսէի 1280 հայ գիւղացիները՝ 1060 տեսիատին (մարդ գլուխ 1.15): Եւ դեռ անհամար օրինակներ: (Առիթ կ'ունենանք ամբողջութեամբ արտատպելու այս ուշագրաւ ուսումնասիրութիւնը):

Ուրեմն հինգ տարիէ ի վեր կը շինեն - կը շտկեն, կը բաժնեն, կը բաշխեն և սակայն անիրաւութեան զոհը կը մնայ նորէն Հայը, իր իսկ հայրենիքին մէջ, որուն համար կ'ըսեն թէ ազգային է, ազատ և անկա՛խ:

Հետեւեցէք դիւանագիտական խաղերուն, 1921 Մարտ 16ի դաշնագրէն մինչեւ 1925 Դեկտ. 17ի յաւելուածը, սերտեցէք այս տեղեկութիւնները, հայեացք մը նետեցէք հայրենիքին մէջ իսկ զրկուած և եօթը ծովերու վրայ տարտղնուած հարիւր հազարաւոր թափառականներու վիճակին վրայ,— և փառք մի տաք հայ պոլշեւիկներուն, որոնք սայլին կապուած, կը քաշեն ու կը քշեն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՔԱՆԻ ԵՐԵՍ ՈՒՆԻՆ

Ամերիկայի «Հայրենիք»ը խմբագրականի մը մէջ դիտել կու տայ թէ պոլշեւիկները երկու տեսակ պրօպագանդ ունին, մէկը՝ ներքին, միւսը՝ արտաքին սպառման համար:

«Խորհրդային սահմաններէն ներս բոլշեւիկ կոմիսարները, օրինակ, կատաղի պայքար կը մղեն «բուրժուական» բոլոր նախապաշարումներուն դէմ եւ պրոպագանդ կ'ընեն ազգային արժէքներուն դէմ, կը ծաղրեն ազատութեան եւ անկախութեան, ազգի եւ հայրենիքի գաղափարները: Մինչդեռ խորհրդային սահմաններէն դուրս հաշուի կ'առնեն «բուրժուական նախապաշարումները», կը ջանան ազգասէր ու հայրենասէր երեւալ, կը ճառեն ազատութենէ եւ անկախութենէ, մէկ խօսքով հայրենիքի ու ազգի երդուեալ պաշտպաններու դիմակ կը հագնին:»

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԿՏԱԿԸ ՁԵԽԱՓՈԽՈՒԱԾ

Տարիներով քաշքշուելէ յետոյ, Եգիպտոս գործարանատէր Մելքոնեանի կտակը վերածուեցաւ նուէրի եւ յանձնուեցաւ Բարեգործականին: Ծխախոտի գոր[illegible] կուելով, պիտի վերածուի եգիպտական եւ անգլիական արժեթուղթերու: Այս դրամագլուխը պիտի յատկացուի հետեւեալ նպատակներուն.—

ա) Կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ հիմնուած Մելքոնեան վարժարանին հաստատութեանց մէջ առաւելագոյն 500 երկսեռ որբեր պիտի պահուին:

բ) Տարեկան 1000 ոսկի պիտի տրամադրուի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին, աշակերտներ պահելու համար Ժառանգաւորաց Վարժարանին մէջ:

գ) Տարեկան 1000 ոսկի պիտի տրամադրուի Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին, 500 ոսկիով Մելքոնեան Եղբարց անուամբ անկողիններ պահելու համար Ազգային Հիւանդանոցին մէջ եւ մնացեալն ալ կէս առ կէս յատկացնելու համար բարեգործական նպատակներու և Պատրիարքարանի պէտքերուն:

դ) Տարեկան 3000 ոսկի պիտի տրամադրուի Հայաստանի Համալսարանին (Երեւան), յատկացուելու համար հայ լեզուի, հայ գրականութեան եւ հայոց պատմութեան:

Եթէ տարեկան հասոյթը աւելնայ, պիտի գործածուի հետեւեալ կերպով.—

1.— Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեանց կողքին բանալ Արուեստից եւ Արհեստից վարժարան մը:

2.— Այս հաստատութեանց քով բանալ տպարան մը, հայերէն լեզուով դասագիրք եւ այլ երկեր հրատարակելու համար:

3.— Ուսանողներ պահել եւրոպական համալսարաններու մէջ:

4.— Կիպրոսի մէջ կամ այլուր դպրոցական հաստատութիւններ հիմնել եւ կամ օգնել կրթական հիմնարկութեանց:

Նախկին արքեպիսկոպոս Մուշեղ Սերոբեան, որ ցկեանս պաշտօն ունէր եւ ամսական 30 ստերլին թոշակ, պաշտօնէ արձակուած ըլլալով, դատ բացած է եւ տարեկան 2000 ոսկիէն 4 տարուան վարձք՝ 8000 ստերլին կը պահանջէ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍՕ-ԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ԿԷՏԵՐԸ

Մոսկուա պիտի օգնէ Թուրքիոյ, Նոյն իսկ Հայերուն դէմ...

Ռուսիոյ նախկին արտաքին նախարար Միլիւքովի թերթը «Փասլէտնիյա Նօվօստի», որ, սովորաբար լաւ իրազեկ է արտաքին քաղաքականութեան վերաբերող խնդիրներուն, ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ռուսօ-թուրք դաշնագրի գաղտնի կէտերու մասին: Նոյնութեամբ կու տանք այդ լուրերը.—

«Խորհրդային մամուլը, ինչպէս յայտնի է, կտրուկ կերպով հերքեց անգլիական կարգ մը թերթերու այն տեղեկութիւնը թէ Թուրք-խորհրդային դաշնագրին մէջ կան Անգլիոյ դէմ ուղղուած գաղտնի կէտեր:

Հակառակ այդ հերքումին, մեր տրամադրութեանը տակ եղած բոլորովին գաղտնի տեղեկութիւնները իրաւունք կու տան պնդելու, որ այդպիսի կէտեր գոյութիւն ունին եւ անոնց մէջ կը խօսուի այն օգնութեան մասին, զոր Մոսկուան ցոյց պիտի տայ Թուրքիոյ, եթէ այս վերջինը զինուած ընդհարում ունենայ երրորդ պետութեան մը հետ (բնական է, որ նկատի ունին Անգլիան):

Մենք կը պնդենք, թէ պոլշեւիկները յանձն առած են, եթէ Թուրքիան [illegible]

Թացքին Էնկիւրիի տրամադրութեան տակ դնել Պաթումը, որ, ինչպէս յայտնի է, խճողիով մնացած է Կարսի հետ՝ Աճարիս Ցխալիի եւ Արտահանի վրայով: Պաթումը Թուրքիոյ տրամադրութեան տակ դնելու պարագան, դաշնագիր կողմերու կարծիքով, չի կրնար նկատուիլ չէզոքութեան խախտում, որովհետեւ ըստ Մոսկուայի դաշնագրին, վճռապետական իրաւունքները Պաթումի վրայ տեսականօրէն կը պատկանին Թուրքիոյ, որ այդ իրաւունքները յաւիտեանս օգտուելու պայմանով զիջած է Վրաստանի Խորհրդային Հանրապետութեան, իսկ այս վերջինիս միջոցով՝ նաեւ բովանդակ Խորհրդային Միութեան:

Պաթումէն զատ, Խորհրդային իշխանութիւնը յանձն առած է տալ Թուրքիոյ որոշ քանակութեամբ ձի, զինուորական հագուստ եւ հացահատիկ մթերքներ եւ հնարաւորութիւն ընծայել Թուրքերուն՝ կովկասեան սահմանի վրայէն վերցնելու եւ պատերազմի դաշտ ղրկելու իր բոլոր զօրքերը: Հակառակ տարածուած լուրերու՝ դաշնագրին մէջ պայման չկայ, որ Կարսի շրջանը վերադարձուի Ռուսաստանին:

Թէ Թուրքիոյ եւ Խորհրդ. Հանրապ. Միութեան միջեւ նոր դաշնագրի նախագիծ է մշակուած,— Մերձաւոր Արեւելքով շահագրգռուած պետութիւնները գիտէին դաշնագիրը ստորագրուելէն առաջ: Խորհրդային իշխանութիւնն ալ գաղտնի պահելու ձգտում չէր ցոյց տար, եւ Չիչերինը, առաջին անգամ Պերլին եղած միջոցին, Լօքարնոյի խորհրդաժողովէն առաջ, առաջարկեց գերմանական կառավարութեան, փոխանակ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու՝ միանալ ռուս—թրքական համաձայնութեան, ծրագիր մը, որմէ Շթրէզմանը վճռապէս հրաժարեցաւ:

Խորհրդային—թրքական դաշնագրի հրատարակութիւնը, սակայն, որ յարմարցուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Մուսուլի վէճի մասին վճիռ արձակելու վայրկեանին, առաջ չբերաւ այն ցնցող տրամադրութիւնը, զոր, ամենայն հաւանականութեամբ, կը սպասէին Մոսկուան ու Էնկիւրին եւ չստիպեց անգլիական կառավարութիւնը՝ զիջումներ ընելու Թուրքիոյ:

Այդ պարագան կը բացատրուի նաեւ անով, որ անգլիական կառավարութիւնը առնելիք տեսած էր նախազգուշական բոլոր պատրաստութիւնները, որոնք հնարաւորութիւն կու տային հանգիստ սպասելու դէպքերու ընթացքին:

Ամէնէն առաջ, որքան գիտենք, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ իրականացած է կատարեալ համաձայնութիւն Մօտաւոր Ասիոյ վերաբերող հարցերու մասին, եւ Անգլիոյ ու Թուրքիոյ միջեւ պատերազմ ծագելու պարագային Ֆրանսան պէտք է Մեծն-Բրիտանիոյ հանդէպ բռնէ բարեկամական չէզոքութեան դիրք եւ մերժէ Թուրքիոյ՝ նախկին Պաղտատ երկաթուղագծի Սուրիոյ հողէն անցնող մասէն օգտուելու իրաւունքը, զօրք եւ ռազմամթերք փոխադրելու համար: Եթէ Թուրքիան փորձէ բռնի գրաւել երկաթուղին, Ֆրանսան ցոյց կու տայ զինուած դիմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՐՔԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍՆԵՐԸ

Հայ գրագէտը լուրջ գրականութիւն մը մշակած է. զի ազգին ճակատագիրը այդպէս կը պահանջէր։ Արուեստագէտ Հայն ամենէն առաջ իր քնարովն ու իր վէպերովն սրբացուցած է հայրենասիրութիւնը։ Հայ ժողովուրդը սիրայօժար ունկնդիր եղած է իր խանդոտ բամբիռներուն։ Մենք գրած ու երգած ենք մեր ցաւերը, մեր ցեղին արիւնոտ պատմութիւնը։ Ժողովուրդը սիրով ողջունած է այդ իր սրտին աշուղները, սակայն չէ կրցած պաշտպանել անոնց նիւթականը։ Ամեն ցեղի մէջ հաց տուած է այն գրիչը որ վհուկներու առասպելները թխեր է զմայլելի ճարպիկութեամբ։ Հռոմի հին գրավաճառները որ ծանօթ են Ցոսեանս մականունով, երջանիկ են եղած, որովհետեւ իրենց գիրքերուն մէջ կար զուարճալին եւ խրատականը։ Ըստ Որատիոսի, անոնց գիրքերը շատ դրամ կը բերէին, ծովերը կը կտրէին կ'անցնէին, եւ գրողներուն հացը եւ հոյակապ համբաւն կ'ապահովէին։

Հայ գրողը մամուլին ներկայանալէն առաջ միշտ մտածեր է Թ. Պատկանեանի այս տողերուն սոսկալի ճշմարտութեան վրայ.

«Դեռ չի գրած՝ առաջ դու լաւ
միտք արա,
Ո՞վ է խեղճիդ գրուածները առ-
նողը։»

Եւ ասոր համար ամենէն տաղանդաւոր Թրքահայ գրագէտներու երկասիրութիւնները անտիպ են մնացած։

Գրագէտ եւ խմբագիր հաւա- [illegible] հալումաշ են եղած։ Պէշիկթաշլեան, Պետրոս Դուրեան, Յակոբ Պարոնեան, Արփիար Արփիարեան գրական տաճարին մէջ սովամահ չարչարուած են։ Հայ թատերական բեմին փառք Թովմաս Ֆասուլեաճեան հացին պայքարը շատ դառնօրէն փորձեր է։ Մեր մէջ խմբագիր գրագէտը ընդհանրապէս գրպանը ծակ գերեզման է մտած. «Օրագիր հրատարակելը Հայերի մէջ նշանակում է իւր անձը քաղցած մահին դոհել»։ Այսպէս կ'ըսէր Գրիգոր Արծրունի։ Բիւզանդ Քէչեան բացառութիւն մըն է մեր մէջ. ան խմբագրութեամբ կրցաւ շահագործել մամուլի թաքուն բովերը։

Սակայն նախանձելի չէ նաեւ օտարազգի մտաւորականներու վիճակն։ Ահա այս օրերուս մէջ ֆրանսական մամուլը սեւ ցաւերով կ'արձանագրէ իր մէկ տաղանդաւոր գրագէտ զաւկին՝ Ալպէր Սավինի չարատանջ կացութիւնը։ Սավին 1880էն, արդէն մամուլի ամենէն ժիր աշխատաւորն էր եղած, առաջինն էր որ կը թարգմանէր ֆրանսերէնի Թօլսթօյ, Ուայլտը եւ շարք մը անգլիացի հեղինակներ եւ նոր գրողներու գործերն ինքը կը հրատարակէր։ Պատերազմի ատեն եւ վերջն ալ մամուլը իրեն չէր ժպտեր. սակայն օր մը անգամ մը միայն ուտելով կ'առանձնանար փարիզեան ազգային մատենադարանին մէջ ու կը թարգմանէր միջազգային հեղինակներէն 67 հատոր գիրքեր, որոնք ֆրանսական գրական հրապարակին վրայ յայտնի են։ Մարդ մը որ ամբողջ կեանքով մամուլին հաւատարիմ աշխատաւորն էր եղած, ձախորդ պատահարով մը կ'իյնայ հիւանդանոց։ Մինչեւ այն ատեն հրատարակած էր 180 հատոր գիրքեր, բայց վերջ ի վերջոյ գրպանը մէկ դրամ չունենար, այն Փարիզին մէջ, ուր գուսան խափշիկ մը մէկ երեկոյթի համար երկու հազար ֆրանքով կը վարձատրուի։

Ամեն տեղ եւ ամեն ատեն գրագէտը բախտ չէ ունեցած. մարդկութիւնը առհասարակ երկրպագու է եղած անոնց՝ որոնց գրպանը ոսկիով լեցուն է եղած, ոչ թէ անոնց՝ որոնց գլուխը տաղանդով է լեցուած։

Հայուն միակ գանձն է եղած գրականութիւնը. Մովսէս Խորենացիէն սկսեալ հայ միտքը չարչարուեր է դպրութեան լոյսէն չզրկուելու համար։ Երբ կարգ մը հայ տպարաններ, ինչպէս Մխիթարեան տպարանը, իրենց ծախքը չեն կրցած գոցել, Պարոնեան հեգներ է «Կեցցէ՜ն ազգային գրականութիւն եւ անօթութիւն։»

Գեղարուեստի նուիրուած մամուլը դեռ աւելի տուժած եւ ապերախտ լքումի է մատնուած։ Անոր գործունէութիւնը մոռցուեր է շատ շուտ. «Հայ գրականութեան» պատմութիւնը գրողներն իսկ ամենաթանձր տխմարութեամբ կարեւորութիւն չեն տուած «Արաքս»ի, «Գեղունի»ի, «Ցարազ»ի եւ «Շքեղ»ի, հայ ճաշակի կրթիչ պարբերական պատկերազարդ իր թերթերուն։ Առհասարակ հայ մամուլը ապրեր է այն ատեն միայն, երբ ճնշեր է զուտ վաճառականի գիտումովը՝ գրագիտական հրատարակութիւնները չարաչար տուժեր են։ Որքան ճիշդ է մեր անմահ ոսկեգիր Եղիշէ պատմիչին հետեւեալ նմանութիւնը. «Ընարին ձիպուանց նմանեցին, որ երգոյն քաղցրութեամբ առանց կերակրանաց կեան, եւ կենդանի են միայն օդոյ ծծելով...» Ահա այսպէս նաեւ մեր գեղապաշտ գրագէտ հեղինակները իրենց խանդոտ երգերովը, իրենց արուեստի անոյշ բուրումներով ծծեցին ազգասիրութիւնը, հայրենիքին համար զոհուեցան, բայց հայրենիքի զաւակներէն մոռցուեցան։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Նիւ-Եորքից՝ փարիզ, փարիզից
Լեման

Բաղդադ ու կաիր,
Ուր կ'ուզես նայիր,
Չկա քեզ նման,
Իմ լա՛ւ երեւա՛ն...

Արեւելք, Հարաւ, Արեւմուտք,
Հիւսիս,
Աշխարհ ամենայն,
Թիւրք, Թաթար, չերքէզ,
Մոնղոլ թէ կիրգիզ,
Մարդկութիւն համայն
Թշնամի են քեզ...
Քեզ պաշտպան Մասիս,
Մասիսն է միայն.
Որբի օթեւան,
Իմ ո՛րբ երեւան...

Գլխակոր կանգնած փոշում երէկ-
ուան,
Որպէս գաղթական,
Հայեացքդ յառած
Դաշտերին մեռած,
Ինչո՞ւ ես հեծում,
Ի՛նչ ես մտածում...
Ազգերի կայան,
Իմ խե՛ղճ երեւա՛ն...

Կանաչի՛ր, կանչի՛ր... Թող աշխարհ
համայն
Քո գովքը անի.
Թող գործարանի
Ծուխը ծխանի,
Բիւր-բիւր զոհերիդ,
Անթիւ որբերիդ
Անհուն բողոքը, մեր նոր օրերի
Որպէս նոր աղօթք Աստծուն տանի.
Բողոքից ծնուած,
Բողոքով սնուած
Նոր կեանքի օրրան
Իմ նո՛ր երեւան։

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐՑԻ

»ՅԱՌԱՋ«Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՅՈՒՇԵՐԸ

Նուէր հայրենակարօտ
բարեկամներուս

Կօրվէնի մահը իմ ամենէն տխուր յիշողութիւններէս մէկն է։ Ան մեռաւ այնպէս, ինչպէս կ'ապրէր — մինակ, լքուած, սարսափելի։ Մենք երկուքս ալ նոյն մուսային կը ծառայէինք,— գեղարուեստին։ Կ'երդնում, ուրիշ ամեն բանի աւելի կ'արժէ ծառայել, քան գեղարուեստին։ Օգուտ չկայ անոր ծառայելէն։ Փա՞ռք։ Իսկ երբ վարձատրութիւնը ձեռք-ձեռքի չերթար անոր հետ, չկայ աւելի յարմար եւ ծիծաղելի բան, քան այդ փառքը։

Կօրվէն շատ լաւ դաշտանկարիչ էր եւ քանի դեռ կը նկարէր, քանի մը սանդիմ կը կը փրցնէր «գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու վաճառականներէն», բայց այն օրուընէ ի վեր երբ թոքախտը անկողին նետեց զինքը, լաւ օրերն անցան, եւ սկսաւ հոգերու մէջ տապկուիլ։ Մենք, այո մենք, հոն էինք, բայց հազիւ հազ ծայրը ծայրին կը բերէինք։ Ամենքս ալ երիտասարդ էինք, ակադեմիի մէջ կը սորվէինք, հեռու տուներէն, մերիններէն, որոնք, միջանկեալ, աւելի հետաքրքիր գործեր ունէին, քան սկսնակներու մասին մտածել ու հոգալ։

Կօրվէնի բոլոր հագուստները, անոր հրաշալի մոխրագոյն բաճկոնը, որուն համար այնպէս կ'ուրախանար իր մարգարտեայ բախտաբերը (porte bonheur) — ու եւ է մէկէն նուէր ստացած — բոլորը գացին, հալեցան։ Ես շա՜տ լաւ գիտէի այդ ամենը, որովհետեւ ինքս ծախեցի զանոնք, կամ գրաւ դրի վաճառականներուն քով։

Մարտ ամսու գեղեցիկ օր մը, ճաշէն ետքը, Կօրվէնի քով գացի։ Հազիւ բացեր էի դուռը, երբ արագ բարձրացաւ անկողնէն եւ ըսաւ.

— Գիտե՞ս ով էր հոս։

— Ո՞վ. հարցուցի, անմիջապէս նկատելով որ սարսափելի տաքութիւն ունի։

— Մա՜հը։ Առտուան ժամը 11ին էր։ Ես պառկած էի աչքերս փակ, յանկարծ պաղութիւն մը անցաւ մարմնէս։ Բացի աչքերս։ Մազերս փշաքաղեցան գլխուս վրայ։ Երեւակայէ՛, մահը նստեր էր հոս, մահճակալիս վրայ։ Ճիշդ այնպէս էր, ինչպէս սովորաբար զինքը կը նկարեն —երկար սաւանով ծածկուած կմախք մը։ Վախէս ամեն ինչ սառեցաւ մէջս։ Ան ձեռքը երկարեց եւ դպաւ կուրծքիս— այստեղ։ Ցուրտ, բոլորովին սառնաշունչ ցուրտ մը պատեց զիս... Յետոյ ամեն բան չքացաւ։

— Ինքնախաբէութիւն է այդ, նկատեցի ես, ուզելով հանգստացնել զինքը։

— Ո՛չ, մահն էր... եւ վերջ...

Գլուխը բարձին վրայ ինկաւ։ Դէմքը կտաւի պէս գունատ էր։ Կարելի չէր կասկածիլ որ մահն էր մօտեցեր,— Կօրվէնը մեռաւ։

Ժամանակ մը լուռ էինք երկուքս ալ. Ետքը ան ըսաւ.

— Գիտե՞ս, հոն, մեզ մօտ, հիւսիս, կայ մե՜ծ, մե՜ծ լիճ մը։ Անոր քով-եզերքին, ուռի եւ ընկոյզի ծառեր կը կանաչին։ Անկէ քիչիկ մը հեռու կեցած է մեր տունը։ Լսէ՛, ինչպէ՞ս կ'ուզէի որ ինծի հոն տանէիք, տախտակի մը վրայ կապէիք ու ջուրը նետէիք։ Անտեղ, մեր քովը, հիւսիս, ջուրերուն վրայ ճայեր կը թռչին... Ինչպէ՜ս կ'ուզէի որ անոնք վրաս թռչէին... Միթէ կարելի չէ՞ զիս հոն տանիլ, հիւսիս, մեր մեծ լիճին քով։

Անտանելի ցաւով կ'ըսէր այս։ Քանի՛ տարիներ են անցեր, իսկ ես կը յիշեմ անոր ամեն մէկ բառը։

Եւ նորէն քիչիկ մը լռեցինք։ Կօրվէնը թեթեւօրէն վեր վերցուց գլուխը, ակնարկ մը նետեց իր անկողնին վրայ եւ ըսաւ, գրեթէ շըշնջալով, մտերմօրէն ու վշտալի.

— Ինչպէ՜ս աղտոտ է ամեն բան։

Եւ իսկապէս բարձին երեսը, սաւանը, շապիկը եւ ծածկոցը, բոլորը շատո՜նց փոխուած չէին։

— Ինչո՞ւ չես հրամայեր ծառային որ փոխէ ճերմակեղէնը, հարցուցի։

Զարմացած նայեցաւ ինծի եւ ըսաւ.

— Դո՞ւն ես որ կը հարցնես։ Բայց, կարծեմ, դուն ինքդ օգնեցիր ինծի ծախելու կամ գրաւ դնելու բոլոր ունեցածս։ Այլեւս ուրիշ բան չունիմ սա տեսածէդ զատ։

Զղաձգութիւնը խեղդեց կոկորդս։ Կօրվէնը կախեց գլուխը կուրծքին ու լռեց։ Երկար լռելէն ետքը, նորէն ըսաւ.

— Ո՛չ, բոլորը չէ։ Դեռ հոն, սնտուկիս մէջ ունիմ մաքուր սաւան մը, բարձի ծածկոց մը եւ շապիկ մը։ Ես զանոնք դիտմամբ պահեր եմ մահուան համար։ Չեմ կրնար պառկիլ ու մեռնիլ վերջին աղքատին պէս։ Ես այնչափ ալ չքաւոր չեմ, ինչպէս կը կարծեն ուրիշները. մաքուր ճերմակեղէն եւ մաքուր անկողին ունիմ։ Չէ՞ որ կան մարդիկ, որ այդ ալ չունին։

Ուրեմն ահա թէ ինչ, իմ թանկագինս, լսէ՛, շարունակեց.— Երբ մեռնիմ, հագցուցէք ինծի մաքուր շապիկ մը եւ դրէք մաքուր անկողնիս մէջ ետքը, եթէ միայն կարելի է, փոխադրեցէք տուն, հոն, հիւսիս, մեր մեծ լիճին քով։ Կապեցէք տախտակին վրայ եւ նետեցէք ջուրը-մաքուր շապիկով... Հո՛ն, մեզ մօտ, հիւսիս, ճայերը կը թռչին... Հո՛ն ջուրին մէջ ձգեցէք զիս...

Թարգ. Խ. Ե.

Դետմայեր

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պուլկարիոյ մէջ դեռ կը շարունակուին միթինկներն ու հաւաքոյթները, բողոքելու համար Թուրքօ-պուլկար բարեկամական դաշնագրին դէմ։ Այս պատճառաւ ալ Սօֆիայէն դեռ չվաւերացուց յիշեալ դաշնագիրը եւ կ'ըսուի թէ այս նստաշրջանին օրակարգ չպիտի անցնի։ Այս ձգձգումի քաղաքականութիւնը ջղայնութիւն կը պատճառէ Թուրքերուն, մանաւանդ որ պետական ծանօթ անձնաւորութիւններ Թուրքիոյ դէմ յօդուածներ կը հրատարակեն պուլկար մամուլին մէջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ
ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐ

Լոնտոնի «Պրէտպըրի» Ուիլքընս տպարանին մէջ տպուելու վրայ են Թրքական նոր թղթադրոշմներ՝ 106 միլիոնի արժէքով։ Ասոնք հրապարակ պիտի հանուին փետրուարի վերջը։

ՀՕԿԻ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)
Մարսէյլ, 6 Յունուար

Դեկտ. 23ին այստեղ հասան «Հօկ»ի եւ Կ. Խաչի պատուիրակները, եւ արդէն վերադարձած են Փարիզ.

Իրենց զեկուցումները նորութիւն մը չբերին մեզի, քանի որ հայ մամուլի սիւնակներուն մէջ ամեն օր կը կարդանք կատարուած աշխատանքներու մասին։

Ամենէն ուշագրաւը Հայաստանի շարժանկարի ցուցադրութիւնն էր անշուշտ։ Անոնց համար որ եղեր են Հայաստան, եւ անոնց համար որոնք բնաւ եղած չեն հոն, եւ որոնց համար Հայաստանը երբեմն արցունքի հովիտ է, երբեմն ալ երկրաւոր դրախտ, երկու պատկերացումներն ալ գլխովին հակառակ են իրողութեան։ Ես Հայաստան չեմ եղած եւ 1918էն իվեր մասնաւորապէս կ'այրիմ անոր կարօտովը։

Այս կարօտը հեռաւոր սիրելիի մը պատկերը տեսնելու ցանկութեան պէս, զիս ալ տարաւ շարժանկարին։ Շուրջս ծիծաղող մարդկային ալիքը, բոլորն ալ Հայ, Հայաստանցի կամ ոչ-Հայաստանցի, նոյն հայրենաբաղձութեան անդիմադրելի մղումն լեցուեր էին Սինէ Լուէնի փոքրիկ սրահը։

Լոյսերը մարեցան, ու դիմացի վարագոյրը յանկարծ լուսցաւ. «Վողջոյն յենք բերել Խ. Հայաստանէն», կարդացի։ Ու սակայն շուրջս հարցումները տեղացին թէ ի՞նչ են բերել Հայաստանէն։ Բացատրեցի անոնց թէ՝ «ողջոյն» բերած են եւ ոչ թէ Խ. Հայաստանի լըրճուած «վողջոյն»ը, միանգամայն անհասկնալի մեր աշխատաւորութեան։ Այդ առաջին [illegible] ազդանշանն էր երկրի ժողովուրդին եւ գաղութին հայ աշխատաւորութեան միջեւ, որովհետեւ, այդ բարբարոս «վողջոյն»ը ֆրանսերէն salut-էն չափ անհասկնալի էր մերիններուն։

Ո՞վ կ'ըսէ թէ հրաշքի դարը անցած է։ Համաձայն Խ. Հայաստանի շարժանկարին, մինչեւ 1920 նոյեմբ. 29ը վերէն վար աւերակ երկիր, ո՛չ Ալլահվէրտիի պղնձահանք, ո՛չ Դիլիջանի ամարանոց, ո՛չ Հայաստանի համալսարան, ոչ Ամերիկեան որբանոց, ոչ պետական թատրոն, ոչինչ, ոչինչ. իսկ նոյեմբ. 30էն ասդին, Ամերիկեան որբանոց, պղնձահանք, համալսարան, կառավարչատուն, թատրոն եւայլն։ Վերացումս երկար չտեւեց։ Աղեքսանդրապոլի մէկ որբանոցէն դուրս եկած չափահաս որբ մը ըսաւ որ 1919ին ինք դուրս ելած է այդ որբանոցէն, Վանի կարմիր գիւղէն պիծա մը «է՜հ հին օրեր, բացագանչեց, 17—18 տարի առաջ, այս պղնձահանքին մէջ կ'աշխատէի»։ Ուրիշ մը տեսնելով հայկական համալսարանի 1920ի սկիզբը անոր բացման փառաւոր հանդէսը սկսաւ նկարագրել եւ անգլիացի ներկայացուցչին ճառէն մասեր յիշեց։

Եւ սակայն, այդ բոլորը կը ներկայացուէին իբրեւ «Խորհրդային շինա-

...բարութիւն»։ Հոս կանգ կ'առնէ իմ տպաւորութիւնս։

Դառն գանգատ մը ժողովուրդի կողմէ. «Ո՛ւր է Արարատ լեռը չտեսանք»։

* * *

Բժիշկ Կամսարական, Նախագահ ու լիազօր պատուիրակ Հ. Կ. Խաչին, այստեղ գալուն պէս պարտք սեպեց Չաչվէրտեանի «դեկրետ»ով լուծուած եւ փիրումեանի «իրաւարար հաթաղանին» (բառը՝ «Երեւան» թերթինն է) տակ տրորուած Հ. Կ. Խաչի Վարչութեան հետ տեսնուիլ։ Չորս հոգի ներկայացան իրեն։ Բժիշկը կ'ուզէր արատաւոր սխալ մը սրբագրել, եւ իր կարգին լուծել քմահաճոյքէ ծնունդ առած թիւ 2 կարմիր խաչը, եւ վերահաստատել հինը, իբրեւ Հայաստանի Կ. Խաչի մասնաճիւղ։

Մենք սիրով ընդ առաջ գացինք բժշկի հրաւէրին. խօսեցանք, բացատրեցինք, բացատրեց։ Շեշտեցինք թէ Կ. Խաչը անկուսակցական պէտք է ըլլայ։ Բժիշկ Կամսարական յայտնեց որ Չաչվէրտեան կամ ուրիշ մը իրաւունք չունէր մեզի հետ տարիներէ ի վեր հաւատարմօրէն կապուած, մեզի աջակցող մարմին մը լուծելու. նոյնը ըսինք մենք։ Կարմիր Խաչի Նախագահը յայտնեց թէ ինք չի ճանչնար երկրորդ Կարմիր խաչը եւ չի վաւերացներ զայն, քանի որ հինն ու օրինաւորը կայ ու կը մնայ։ Ուզեց մեզմէ ցանկ մը, զայն վաւերացնելու եւ գործի լծելու համար։ Ու մենք տուինք վստահութիւն, համակրութիւն վայելող 11 անուններ։ Ալ ոչ մէկ պատասխան։

Այն պարագայի մէջ, Մարսիլիոյ գաղութին համար յստակօրէն պարզուեցաւ որ Չաչվէրտեանի, փիրումեանի արարքը անարդար էր, եւ կուսակցական կիրքի հետեւանք։ Ապացո՞յց.— Բժ. Կամսարական թէեւ չկրցաւ մեր ցանկը վաւերացնել, եւ սակայն բազէ ի բաց մերժեց թիւ 2 պետական կարմիր խաչը, լուծեց զայն, ու կազմեց միջին կարմիր խաչ մը, անկէ բացարձակապէս դուրս ձգելով անոր ատենապետուհին։

Յաջորդով՝ Նոր ՀՕԿի մասին։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ

Խարբերդի անկախութեան դատարանը դարձեալ իր օրակարգին վրայ դրած է քրտական ապստամբութեան հարցը, վերջին խլրտումներուն հետեւանքով։

Անցած շաբաթ հարցաքննութեան Վանի Մէքքէ գիւղէն ուսուցիչ Հաճի Պէքիր օղլու Համզան եւ Շէֆիք էլ Հիւսէյնին, հրատարակիչ «Ցիվանա ճէգայիր» գրքոյկին»։ Առաջինը կ'ամբաստանուի իբրեւ ջերմ ջատագով քրտական անկախութեան եւ որ վերջին ապստամբութեան ալ օժանդակած է։ Ընդհ. դատախազի հարցումին թէ ինչո՞ւ գրած էր «Մէմօզին» գրքին նախաբանը, Համզա պատասխանեց թէ ատիկա գրած էր 1919ին, երբ կ'ըսուէր թէ Ֆէրիտ փաշայի դահլիճը Հայերուն պիտի տար Արեւելեան նահանգները. իր նպատակն էր Քիւրտերը գրգռել Հայերուն դէմ եւ երկիրը պաշտպանել։ Կախաղանի սարսափէն վախցող այս մարդը աւելցուց թէ ինք քաղաքականութեամբ չէր զբաղած եւ միայն Հայերու դէմ քրտական դատը պաշտպանած էր։ Ընդհ. դատախազը հակասութիւններ տեսաւ ամբաստանեալին յայտարարութեանց մէջ եւ ըսաւ թէ այն պահուն ուր վտանգ կար որ Վանը գրաւուի Հայերու կողմէ, Համզա Սուրիա գացած էր, առանց մտածելու այդ քաղաքի պաշտպանութեան մասին։ Կրօնից տեսչութիւնը զինքը Վան ղրկել ուզեց իբր քարոզիչ, բայց չգնաց։ Յետոյ մէջբերումներ ըրաւ «Մէմօզին»ի յառաջաբանէն, որուն մէջ կ'ըսուի.— «Արաբները երկարատեւ գերութենէ մը ետք անկախութիւն ձեռք բերին ամուր լեզուի մը տիրելով, նոյնպէս ազատեցան Հելլէնները, հետեւաբար քիւրտ գրականութիւնն ալ պէտք է ուժովնայ։ Զօրաւոր գրականութիւն ունեցող ազգերը կը նմանին ամուր հիմ ունեցող պալատներու, մինչ տկար գրականութիւն ունեցողները՝ հիմ չունեցող պալատի մը, եւայլն»։

Յետոյ կարդացուեցաւ Դամասկոսէն Մուսա ստորագրութեամբ նամակ մը՝ ուղղուած Համզայի, որուն մէջ կը խօսուէր «Բարեկամներու ակումբ»ի մը եւ Սէյիտ Ապտիւլ Գատէրի մասին։ Առաջինը կ'ակնարկէ Դամասկոսի Պէհայիներու ընկ.եան, իսկ Ապտիւլ Գատէրը հինէն ի վեր կը ճանչնայ։ Համզա կապ չունի Հայերուն հետ։ Նոր Թուրքիոյ մէջ գործ չգտնելուն պատճառով է որ Սուրիա գացած եւ Համայի մէջ դպրոցի մը ուսուցիչ եղած էր։ Երբ Վանը վտանգի տակ էր, ինք Տիարպէքիրի մէջ մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր։

Կարդացուեցաւ նաեւ ընտանիքին գրած իր մէկ նամակը որուն մէջ կը յիշուէր թէ ինք Պոլսոյ Քիւրտիստանի Բարձրացման ընկ.եան տնօրէն էր եւ իրեն ղրկուելիք նամակները կրնայ ստանալ Ճէմիլ փաշա զաւակներու միջոցաւ։

Ընդհ. դատախազը ըսաւ. «Արեւելեան նահանգները երբեք Հայերուն չեն տրուած. Թուրք ազգը ոչ մէկ ատեն ընդունած է ասիկա եւ ասանկ որոշում մը տուած չէ։ Ո՞վ է եղեր տուողը»։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

«ԼԱՒ ՀԱԳՈՒԵՑԷՔ»

Մոսկուայէն, արտաքին գործավարութիւնը յատուկ շրջաբերական մը ուղղելով արտասահմանի խորհրդային ներկայացուցիչներուն, կը հրահանգէ որ ոչ միայն պաշտօնական այցելութեանց ժամանակ, այլ ամէնօրեայ կեանքին մէջ վայելուչ հագուին, «ֆրաք» եւ «սիլինտր» գործածեն, եւ ընդհանրապէս հոգ տանին իրենց արտաքին երեւոյթին։

Աւելորդ չէ՞ր այս հրահանգը, քանի որ խորհրդային մեծ ու պզտիկ պաշտօնեաները, «բանուոր-գիւղացիական» իշխանաւորները, շատո՜ց վարժուած են ոչ միայն լաւ հագուելու, այլ եւ լիառատ վայելելու քաղքենի կեանքի բոլոր ճոխութիւնները...

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նորանոր յայտնութիւններ կ'ըլլան ֆրանսական հազարնոց թղթադրամներու կեղծարարութեան առթիւ, որուն լուրերը կուտանք օրը օրին։ Ամբողջ եւրոպական մամուլը կը զբաղի այս խարդախութեամբ, որուն քաղաքական հանգամանքը վէճ չի վերցներ այլ եւս։

Ամփոփենք վերջին լուրերը.—

Դրամանենգութիւնը սկսած է 1922ին։ Փէշթայի աշխարհագրական կաճառը շինած է ոչ միայն ֆրանսական, այլ եւ շրջաբերութեան հանած է չեհական, սերպիական եւ ռումանական թղթադրամներ։ 1925էն առաջ, երկու-երեք պզտիկ դէպքեր երեւան հանուած էին, կասկածի տակ ձգելով հունգարացի բարձրաստիճան անձեր։ Երբ, 1922ին Մեցարոս ձերբակալուեցաւ Վիեննայի մէջ, 500 չեհական քուրոններու տրցակ մը քշել փորձած ատեն, Հունգարիոյ խնամակալ Հորթի միջամտեց եւ ազատ արձակել տուաւ կեղծարարը։ Այս վերջինը Հունգարիա դառնալով, փէշթայի համալսարանին փրոֆէսէօր նշանակուեցաւ. իսկ մեղսակիցը՝ տնօրէն Հունգարիոյ մեծ թանգարաններէն մէկուն։

Կոմս Թէլէքի, նախկին նախարար, եւ ներկայիս խորհրդական Հունգարիոյ վարչապետ Պէթլէնի, որ ձերբակալուեցաւ, միեւնոյն ատեն Հունգարիոյ ներկայացուցիչն է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ անդամ՝ երեք հոգինոց այն յանձնախումբին որ քննութիւն կատարեց Մուսուլի վէճին մէջ...։ Էքարտ, խնամակալ Հորթիի եղբօրորդին, որուն ձերբակալութիւնը պահանջած էր ֆրանսական ոստիկանութիւնը, Իտալիա փախած է ուրիշ մեղսակիցներու հետ։ Փախած է նաեւ Սպայակոյտի գնդապետ Լաւքովիչ, նախագահ փէշթայի աշխարհագրական կաճառին։ Փէշթայի ոստիկանապետ Նատոսի, որ բանտարկուած է, խոստովաներ է թէ ինք անձամբ կնքած էր, արտաքին նախարարութեան մէջ, այն դիւանագիտական պայուսակները որոնք արտասահման կը փոխադրէին կեղծ թղթադրամները։ Ինք դիւրացուցած է նաեւ շատ մը յանցաւորներու փախուստը։

Մինչեւ առջի օր 45 հոգի ձերբակալուած էին։ Հունգարիոյ ընկերվարականները պահանջեցին արտասովոր նիստի հրաւիրել խորհրդարանը, բայց վարչապետը մերժեց.

Հաստատուած է թէ Լիւտէնտորֆի մտերիմը, գնդ. Պաուէր Միւնիխէն փէշթա փոխադրած է կեղծ թղթադրամներու կաղապարները։ Վիեննական թերթերուն կարծիքով, այս իրողութիւնը, ինչպէս եւ փախստական երեսփոխան Ուլէնի տեսակցութիւնը Մուսոլինիի հետ՝ կ'ապացուցանեն թէ ֆաշիստներու միջազգային գրասենեակ մը կայ։

Իշխան Վինտիշկրաց խոստովանած է թէ դեռ 1922ին 25 ռուս գործաւորներ բերել տուած էր ռուսական փողերանոցէն։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Կորօ, յայտարարած է թէ 25 հազար հատ հազարնոց թղթադրամ կեղծուած էր։

Հունգարիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ ամբողջ խնդիրը ոճրագործական է եւ թէ մինչեւ ծայրը պիտի տանի քննութիւնը, եւ եթէ չյաջողի, պիտի հրաժարի։

Ֆրանս. ոստիկանութեան հրահանգով, փրակայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ռութէնեան քրիստոնեայ ընկերվարական կուսակցութեան պետը, Ար.քի, որ հունգարական ծագում ունի։ Ցնցող յայտնութիւններու կը սպասուի։

Ինչպէս գրած էինք, կեղծարարներուն գլխաւոր ծրագիրը հայրենասիրական է եղեր, նպատակ ունենալով գահ բարձրացնել արհիդուքս Ալպրէխթը։ Վերջին լուրերու համաձայն, իշխանը հարիւր հազար զօրք ունի եղեր, ինչպէս եւ զէնքի մեծ մթերանոցներ եւ փամփուշտի գործարան մը՝ փէշթայի շրջակաները։

Իշխան Վինտիշկրացի դղեակին մէջ կատարուած խուզարկութեանց ատեն, գտնուեցաւ այն մեքենան որով կը տպագրուէին կեղծ թղթադրամները։ Գտնուած է նաեւ թուղթի մեքենան։ Իշխանը հարցաքննութեան ատեն յայտարարած է թէ ինք հետեւեցաւ անգլիացի Ուիլըմ Փիթի, որ կեղծ թղթադրամներ շրջաբերութեան դրած էր, ֆրանսական յեղափոխութեան ատեն։ Թղթադրամները շինուելէ յետոյ իշխանին կը յանձնուէին։

Գայթակղութիւնը այնքան մեծ յուզում պատճառած է Հունգարիոյ ազնուապետական ընտանիքներուն մէջ որ, ամէնէն ականաւոր տիկինները առ այժմ դադրեցուցած են ամէն ընդունելութիւն, վախնալով որ կասկածելի անձեր կը գտնուին հիւրերուն մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. — F. C. ROUEN

Կազանդի առթիւ Ռուանի մէջ տեղի ունեցած խիստ հետաքրքրաշարժ մրցումը վերջացաւ Ռուանցի «Կարմիր Սատանաներու» յաղթանակով, 2ի դէմ 4 կոլով։ Ցաւալի է որ Նորմանտի Լիկային ղրկած դատաւորը, չափէն աւելի կողմնակալ գտնուեցաւ եւ պատճառ եղաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին պարտութեան։ Ինչպէս ֆրանսական մարզական թերթերն ալ դիտել տուին, խաղը հաւասար էր 2—2ով։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին։ Ներկայ էին 10,000 հոգի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, ազդուած հակառակորդին համբաւէն, վերապահ խաղով մը սկսաւ մրցումը։ Իրաւ է թէ երեք լաւագոյն ֆորվըրտներ պակաս էին, բայց պաշտպանողականը խիստ զօրաւոր էր։ Դատաւորը ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի օֆ-սայտ մը ուզեց, բայց Ռուանցի մը քշելով կոլ ըրաւ։ Եւ դատաւորը, հակառակ Հայ խումբին եւ ժողովրդեան բողոքներուն հաշուեց կոլը։ Հինգ վայրկեան վերջ նոյն ձեւով երկրորդ եւ անիրաւ կոլ մը եւս անցաւ մեր ցանցին մէջ։ Խաղը անցաւ աւելի կայուն վիճակի մը մէջ եւ երկու կողմերն ալ կիսախաղէն առաջ մէյ մէկ կոլ ըրին։ Երկրորդ «թայմ»ին նախ Հայերը եւ յետոյ Ֆրանսացիները մէյ մէկ կոլ ըրին։ Եւ 4—2 արդիւնքով մրցումը լրացաւ հայանպաստ ցոյցերով։

Այս արդիւնքն իսկ (4—2) — հակառակ որ իրականութեան մէջ հաւասար էր — աւելի քան պատուաբեր է, քանի որ պուլկար ախոյեան Լէվսքի (2—0) եւ Հոլանտայի ախոյեան H. V. V. (4—2) պարտուած են։

Այս մրցումով Հ. Մ. Ը. Մ.ը լայնօրէն արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը, թէ ինք կրնայ խոշոր դեր մը խաղալ Ֆրանսայի Ազգ. Բաժակի մրցումներուն մէջ, որոնց կը յուսայ մասնակցիլ յաջորդ տարի, երբ ունենայ իր սեփական մարզադաշտը։ Հ. Թ.

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Փարիզի մէջ հայ կռփամարտիկներու խումբ մը կազմուած է, որուն կը մասնակցին ծանօթ կռփամարտիկ Աթաեան, Թ. Մելքոնեան եւ Զարիհանէլեան։ Վարիչն է մեր մարզական թղթակիցը։ Այս երեք հայ կռփամարտիկները, որոնք բոլորն ալ mi-moyen ծանրութեան կը պատկանին, մօտերս մրցումներ պիտի ունենան Փարիզի մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, Կիրակի 10 Յունուար Choisyի փարք-տէ-Սփօրի մէջ ժամը 2ին, տեղի կ'ունենայ տարեկան երկրորդ մրցումը S. C. Choisyի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբերուն միջեւ։

Նախորդ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթական ելաւ 1—0, իսկ ա՞յս տարի։ Ի՞նչ պիտի կրնայ ընել խառն թիմով մը ուր նորեր պիտի փորձուին։ Մրցումը շատ հետաքրքրաշարժ պիտի ըլլայ եւ Փարիզի մէջ ամէնէն կարեւորներէն մին։

Choisy երթալու համար առնել Gare St. Michelէն երկաթուղի (գին 1.80), ուր պիտի հաւաքուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ժամը ճիշդ 1ին։

* * * Պահեստի եւ Բ. խումբերն ալ մրցում ունենալով, այս խումբերու բոլոր խաղացողները կը հրաւիրուին Եկեղեցի ժամը 11ին։

* * * Նոր Մարզական Միութիւնը հրապարակ հանած իր 1926ի գունաւոր պատի օրացոյցը, որու հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի Միութեան յառաջացման։ Գին 6 ֆրանք։ Թղթատարով 8 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Crébeilի մէջ Փարիզի Մարզական (Ա.) պիտի մրցի, այսօր, Կիրակի, S. A. Valmyի (Ա.)ին հետ։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆԵՐԸ

Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդ Տիրայր եպսկ. պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ այն բոլոր ամերիկաբնակ Հայերը, որ արտասահման կը մեկնին ամուսնանալ համար, պարտաւոր են նախապէս վկայագիր ստանալ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանէն, հաստատելու համար թէ օրինական արգելքներ չկան իրենց ամուսնութեան դէմ։ Այլապէս արտասահմանի հայ եկեղեցական պաշտօնեաները ամուսնութեան արտօնագիր չպիտի տան։

դրութիւն՝ նկատելով այդ, իբրեւ Սուրիոյ չէզոքութեան խախտում:

Ցետոյ — եւ ասիկա աւելի էական է — Իտալիոյ եւ Մեծն-Բրիտանիոյ միջեւ գոյացած է համաձայնութիւն, որուն տրամադրութեամբ եթէ Թուրքիան յարձակի Իրաքի վրայ եւ փորձէ Մուսուլի վէճը լուծել զէնքով, Իտալիան ասպարէզ պիտի իջնէ Մեծն-Բրիտանիոյ կողմը եւ պատերազմ պիտի յայտարարէ Թուրքիոյ դէմ: Ի հատուցում իր աջակցութեան, Իտալիան պիտի ստանայ Փոքր-Ասիոյ հարաւային եզերքները, մէջն ըլլալով Մերսինն ու Ադալիան:

Այսպէսով, անգլիական կառավարութիւնը հանգիստ սրտով կը սպասէ Թուրք կառավարութեան վճռին: Մեծն-Բրիտանիան պատրաստ է Թուրքերուն տալ որոշ հատուցումներ, նպաստաւոր պայմաններով տրամադրելով բաւական խոշոր փոխառութիւն մը եւ Ռէվանտուզի շրջանին մէջ սրբագրելով Իրաքի եւ Թուրքիոյ սահմանները:

⁂ Միւս կողմէ «Տնի», Քէօլնիկի թերթը, կը հաղորդէ հետեւեալ լուրը.— «Մօրնինկ Փօսթ»ի Պերլինի թղթակցին տեղեկութիւններուն համաձայն, Խորհրդային-Թուրք դաշնագրի կէտերէն մէկը, ի միջի այլոց, պարտաւորութիւն կը դնէ խորհրդային կառավարութեան վրայ՝ ձեռք առնել յատուկ միջոցներ, որպէս զի կովկասեան սահմանէն Հայերը չյարձակին Թուրքիոյ վրայ: Այդ լուրը կը հաստատէ նաեւ նոյն թերթին Պոլսոյ թղթակիցը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուրաքի հարաւակողմը տիւրզի համախմբումներ կը նշմարուին: Ասոնք կը հնազանդին Սուլթան Աթրաշի, եւ խիստ հրաման ստացած են ընդդիմանալու ֆրանս. զինուորներու յառաջխաղացումին:

Դամասկոսի Մէյտան թաղին մէջ Յունուար 7էն 8 լուսնալիք գիշերը հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցած են: Կարգ մը վայրերու մէջ ապստամբները հպատակութիւն յայտնած են: Գարա եւ Նէպք տակաւին հակառակորդ են եւ բնակիչները իրարու հետ կը կռուին: Ապստամբութեան կողմնակիցները, թէեւ թիւով փոքր, բայց զէնքով կ՚արգիլեն միւսները հպատակութիւն յայտնելէ:

Դամասկոսի շրջանին մէջ պարենաւորման կարաւանները ազատօրէն կը շրջագային ոլասիսի կայաններուն միջեւ: Հոմսի հարաւակողմը ապստամբներու թիւը նուազելու վրայ է: Բազմաթիւ հպատակութիւններ կը հասնին Ճէպէլը Տրիւզէն:

Գետերը միշտ կը բարձրանան

Սէնի արագօրէն բարձրացումը մեծ մտահոգութեան մատնած է պետական շրջանակները: Հանրօգուտ շինութեանց Նախարար Պ. տը Մօնզի առջի օր գիտական մարմնի մը ընկերակցութեամբ այցելեց Սէնի զանազան կողմերը եւ աչքէ անցուց կատարուած պաշտպանողական աշխատանքները: Նախարարը նկատեց որ վտանգին հանդէպ ամէն միջոց ձեռք առնուած է:

Փարիզի մէջ ցարդ ողողուած են Հալ օ Վէնը, Պէրսիի քարափը եւ Ավընիւ տը Վէրսայլը: Օսթէրլիցի եւ Օրսէյի կայարաններուն միջեւ երկաթուղագիծը մասամբ ողողուած է. կառախումբը չի բանիր երէկուընէ իվեր: Քէ տը Կոընէլ եւ քէ տը լա Կառ գետին երկու եզերքները կրադիւսով պատեր կը բարձրացուին: Ջրհաններ զետեղուած են Էնվալիտի, Ալմայի եւ Շան տը Մարսի մեթրոյի կայարանները: Քէ տ՚Օթէօյլ եւ ռիւ Վան Լու փոքրիկ կամուրջներ շինուած են:

Լոնտոնի մէջ կացութիւնը խիստ ծանր է եւ կը վախցուի որ 1894ին պատահածէն աւելի մեծ աղէտներ առաջ գան:

Էրզրումցի կին մը կախուած

Էրզրումի մէջ գլխարկի դէմ ցոյց կատարող կին մը՝ շալճը Մէհմէտի աղջիկը Տէլլալ Շէօհրէթ եւս անկախութեան դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած եւ անցած Չորեքշաբթի օր կախաղան հանուած է:

⁂ Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը որոշեց Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս հանել Թունուզցի Իպրահիմը, որ գլխարկի դէմ ցոյցեր կազմակերպած էր:

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

Հոկտեմբերի սկիզբէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը երեք ամսուան ընթացքին «լքեալ» գոյքերէն 655,565 ոսկիի կալուած ծախու հանուած է Պոլսոյ մէջ: Միայն Բերայի շրջանակին մէջ ծախուած է 178,800 ոսկիի կալուած:

Ելմտական գործավարութիւնը «լքեալ» գոյքերու տնօրէնութեան յայտնած է թէ աճուրդով ծախուած «լքեալ» գոյքերը գնողները եթէ ուզեն կրնան ուրիշներու փոխանցել զանոնք, պայմանաւ որ օրինական պայմանները լրացնեն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Աթէնքի Զինուորական Գերագոյն Խորհուրդը 1922ին Անատոլուի մէջ հելլէն բանակին ենթարկուած աղէտին պատասխանատու նկատած է Զօր. Փլասթիրասը եւ որոշած է պատերազմական ատեանին յանձնել զայն:

— Պոլսոյ անգլիական դեսպան Սըր Ռօնալտ Լինտսէյ Էնկիւրի կը մեկնի Մուսուլի խնդրին առթիւ բանակցելու համար Թուրք կառավարութեան հետ:

— Ընկերվարական կուսակցութեան Փարիզի մասնաճիւղը 1570ի դէմ 2087 ձայնով ընդունեց կառավարութեան չմասնակցելու բանաձեւը:

— Վեսուվի հրաբուխը բորբոքած է կրկին: Արեւմտեան կողմի բերանները եռացած Լաւայի լիճերու վերածուած են, ուսկից կը բարձրանայ բոցավառ ջրվէժ մը, 300 մեդր բարձր եւ 15 մեդր լայն: Շրջակայի բնակչութեան համար վտանգ չկայ դեռ:

— Պոլշեւիկները ձերբակալած են Մոսկուայի մետրապոլիտ եւ պատրիարքական տեղապահ Փիէռ Քրութիցքին իբրեւ միապետական եւ դաշնականներուն հետ յարաբերութիւն մշակող:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Հէրիքուրէն Պ. Մնացական Քէշիշեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Յակոբ Միքայէլեանի, նոյն քաղաքը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ առաջիկայ կիրակի առաւօտ 17 Յունուար, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ նահանգային միութեան բոլոր անդամներն ու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող ամբողջ հայութիւնը անխտիր ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին 16 Յունուար շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, 130 rue du Bac ի սրճարանը. métro Sèvres:

Վարչութիւն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՔՐԷՕԶՕ, Ա. Վ.— 20 ֆրանք պէտք է վճարուի այդ ծանուցման համար:

ՔՐԷՕԶՕ, Խ. Մ.— Կը պարտիք 5 ֆրանք միայն:

ՎԵՆՍԷՆ, Խ. Թ.— Դեկտ. 1էն ի վեր ձեր թերթը միշտ ղրկուած է:

ՊՈՒՐԿ, Օ. Ճ.— Ստացանք մանտափոսթը. կը ղրկուի Յունուար 8էն:

ԱՆԺԵՐ, Ա.— Ստացանք մանտափոսթը կը ղրկուի Յունուար 10ի թիւէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ժ.— Ստացանք բաժնեգինը, նոր բաժանորդին ղրկեցինք Յունուար 1էն.

ՇԱՍ, Պ. Ա.— Ձեր ղրկած յայտարարութեան արժէքը 15 ֆրանք է:

ՄԱՐԹԻԿ, Ե. Գ.— Տրուած հասցէին ղրկեցինք Յունուար 8ի թիւէն:

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ծրարը նոր հասցէին կը ղրկուի Յունուար 10ի թիւէն:

ՀԸՐԻՔՈՒՐ, Մ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք: Ղրկուեցաւ Յունուար 1էն:

ԼԸ ՄԱՆՍ, Ս. Մ.— Ստացանք եւ նորոգեցինք: Տարեգիրքը պատրաստ չէ տակաւին:

ԱԼԷ, Ա. Պ.— Ղրկուեցաւ Յունուար 1էն:

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ. Մ.— Նոյնպէս:

ՓԱՐԻԶ, Պ. Թ. Ստացանք 16 ֆրանք:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզահայ ֆանֆառի խումբին կողմէ 16 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Petit Journalի շքեղ սրահներուն մէջ, 21 rue Cadet: Մուտք այրերու 10, կիներու 7.50 ֆրանք:

ԾԱՆՕԹ.— Պոլսոյ զանազան նուագախումբերու անդամակցող Հայ երիտասարդներ համախմբուելով կազմած են նուագախումբ մը «ՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՓԱՐԻԶԻ» անուան տակ, նպատակ ունենալով վառ պահելու մեր ազգային զգացումները: Երեկոյթին իրենց փայլուն մասնակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար արուեստագէտներ եւ 40 հոգիէ բաղկացեալ մեր նուագախումբը, որ պիտի նուագէ հայ ու ֆրանսական երգեր, ղեկավարութեամբ Mr. Evrardի: Տոմսերը կարելի է ստանալ.— Պ. Մանուկեանէ 149, rue Lafayette, Տօքթ. Ա. Տէր-Անդրէասեանէ 67, rue Mouffetard, Պօղոսեան դերձակատունէն 17, rue Constance, Անի ճաշարանէ 67, rue Monsieur-le-Prince, Restaurant Baptisteէ, 15, rue Lamartine: Հաղորդակցութեան միջոցներ.— métro Cadet: Autobus B. J. AC. Tramways — 26, 28, 21a, 21b, 21c, 21d,

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1926

13 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 71 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ԵՍԱԿԱՆ

Քանի կը սաստկանայ տնտեսական տագնապը, այնքան աւելի հաշուախնդիր եւ եսական կը դառնան ժողովուրդներն ու վարիչները։

Ի՛նչ խօսք որ, Մեծ Պատերազմէն ի վեր չափազանց մանրացած է մարդկութիւնը։ Արիւնը հոսեցաւ գետերու պէս, բայց մարդիկ այնքան բծախնդիր չեղան այդ մասին, որքան կ'երեւան այսօր, զուտ սեղանաւորական, դրամական ծախքերու համար։ Այսպէ՛ս է որ, երէկուան սիրակցորդ բարեկամներն ու դաշնակիցները այսօր քիթ-բերան կ'ընեն առնելիք-տալիքի համար, մանր-մանր կը հաշուեն գլխաւճարն ու տոկոսը, փոխանակութեան սակն ու պայմանաժամը։ Եւ, մէկը միւսը նեղելով, զօրաւորը տկարին կոկորդին փարելով, յառաջ եկած է այնպիսի կացութիւն մը, որ ուղղակի դէպի «սրբազան եսասիրութիւն» կ'առաջնորդէ։ Այստեղ պէտք է փնտռել գաղտնիքը յատկապէս Ամերիկայի ներգաղթի օրէնքին, եւ բոլոր այն կարգադրութիւններուն, որոնք չափի, կանոնի կ'ենթարկեն երթեւեկը, առ հասարակ ամէն երկրի մէջ։ Պատերազմէն առաջ, ազատ էիր երթալու որ եւ է երկիր. այն ատեն չկար խմբական գաղթ, ոչ ալ կասկած կամ ատելութիւն՝ հարեւանէ հարեւան։ Այսօր հարկադրուած ես հազար ձեւակերպութիւն կատարել, մեծ կամ պզտիկ երկիր մը երթալու համար։ (Աւելի անտանելի պայմաններ կը գտնես, եթէ ուզես քու հայրենիքդ, Հայաստան երթալ...)։

Եւ դեռ աւելին։ Բաւական չհամարելով դուռերու փակումը, ամէն երկիր միջոցներ կը մտածէ ոչ միայն կրճատելու օտարին իրաւունքները, այլ եւ բեռ մը աւելցնելու անոր վրայ։ Պատահական բան մը չէ այն պայքարը զոր ատենէ մը ի վեր կը մղեն «Մաթէն» եւ ուրիշ թերթեր, բարձրաձայն շեշտելով օտարականներուն վայելած առաւելութիւնները։ Ամիսներ առաջ ուրիշ թերթ մը, նկարագրելով գաղթականներու յարաճուն բազմութիւնը հարաւային գաւառներուն մէջ, դիտել կուտար թէ տեղացիները կը տուժեն, չեն կրնար դիմանալ Իտալացիներու, Լեհերու, Ռուսերու մրցակցութեան։ Եւ անհաւասիկ հիւանդանոցներու խնդիրը, — կ'ըսեն թէ «Փարիզ աշխարհի հիւանդանոցը» դարձեր է, եւ թէ Ֆրանսացին օրական 25,000 ֆրանք կը վճարէ օտար հիւանդներու համար։ Օրը օրին զանազան հարցեր յարուցանելով, բոլոր թերթերը իրար կը դիմաւորեն մէկ ճամբու վրայ, — կը թելադրեն բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել օտարականներուն հանդէպ, որպէս զի միայն չվայելեն, այլ եւ մասնակցին տուրքերուն։ Աւելի ընդհանուր բանաձեւ մըն ալ կայ, — դիւրացնել օտարականներուն ձուլումը, թէ բնակչութեան պակասը լրացնելու, եւ թէ խտրութիւնները վերցնելու համար։

Մնաց որ, բուն արհեստակցական-բանուորական շրջանակներու մէջ ալ շատ զօրաւոր է եսասիրական շեշտը։ Անցեալ օր, հայրենակից մը զարմանքով կը պատմէր հետեւեալ իրողութիւնը, — կառախումբին մէջ վեց ֆրանսացի գործաւորներ նստած կը խօսակցին, բոլորն ալ «Իւմանիթէ» կարդալով։ Յանկարծ մէկը կը բացագանչէ. «Լաւ բան է որ յաւելուածական վճարում կ'ըլլայ շատ զաւակ ունեցողներուն. մենք Ֆրանսացի ենք, կ'օգտուինք. իսկ օտարականները ի՞նչ իրաւունք ունին օգտուելու»։ Երեւի խեղճ գործաւորը չի գիտեր թէ օտարականներու սեւ աչքերուն համար չէ որ կ'ըլլայ պատահական այդ օգնութիւնը, ոչ ալ «արդարութեան» համար, այլ պարզապէս անոնց զաւակները ֆրանսացնելու։ Բայց այս չէր մեր ըսելիքը։ Վերջերս, Երեսփ. Ժողովին մէջ, համայնավար երեսփոխան մը կը տրտնջար թէ Ֆրանսայի գործաւորները գործ չեն կրնար գտնել, օտարներու ներխուժման հետեւանքով։ «Եւ սակայն Ֆրանսայի մէջ ենք, եւ ֆրանսացի բանուորները պէտք է իրենց փորը կշտացնեն իրենց երկրին մէջ»։

Պատկերը աւելի մխիթարական չէ ուրիշ երկիրներու մէջ։ Անգլիա, ո՛ր եւ է ազգէ գաղթականութիւն մերժելով հանդերձ, աչքը չորս բացած է այսպէս կամ այնպէս տեղաւորուած օտարականներու վրայ, եւ ոստիկանութեան միջոցաւ կը հսկէ, որպէս զի չըլլայ թէ օտարական մը Անգլիացիին հացը յափշտակէ։ Փոքրիկ Պուլկարիան, հակառակ իր բարեացակամութեան, պարբերաբար անախորժութիւններ կը ստեղծէ եկուորներուն համար. այն աստիճան որ, վերջերս հազարաւոր Հայեր որոշեցին պուլկարահպատակ արձանագրուիլ, ճարահատ։ Ուրիշ հայաշատ երկիր մը, Սուրիան, յայտնապէս կ'ուզէ որ հեռանան գաղթականները, եւ երթան ուրիշ երկիրներ ծաղկեցնեն . . . ։

Աւելորդ է ճառել. ժողովուրդները հետզհետէ աւելի նախանձոտ կը դառնան, եւ վարիչները կը շահագործեն այս տրամադրութիւնը, իրենց պատուանդանը ամրացնելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀՈՂԸ ՄԵԾ Է...

Գրեցինք թէ Պէյրութի «Նոր Փիւնիկ»ը բաց նամակ մը ուղղած է Փարիզի Արաբական Կոմիտէին, հերքելով Սուրիոյ Հայերուն վերագրուած չարագործութիւններ եւ ջերմ զգացումներ յայտնելով արաբ ժողովուրդին համար։ Այս առթիւ արտատպած էինք արաբ թերթի մը կարծիքը, որ բարեացակամ զգացումներ կը տածէր։ Ուրիշ իսլամ թերթ մը, «Րէյ-էլ-Ամ», հետեւեալ ուշագրաւ տողերը կը գրէ նոյն բաց նամակին առթիւ.

— «Ուրախ եղանք տեսնելով որ հայ ժողովուրդը վեհանձն զգացումներ կը յայտնէ սուրիական ազգին հանդէպ, որ իր սիրտը եւ հողը բացած եւ զանոնք հիւրասիրած է, երբ բոլոր ազգերը իրենց դռները կը փակէին անոնց երեսին։ Սա՛ր հետ մէկտեղ մեր այս հիւրերը պէտք չէ կարծեն թէ Սուրիան կրնայ հոգածութեան եւ գոհունակութեան աչքով նայիլ երկրին մէջ հաստատուած հայ գաղթականութեան, մինչդեռ ինքն հոգածութեան կը կարօտի։

Մեր երկրին եւ տնտեսութեան վրայ ճնշող աղէտները մեզի չեն թոյլատրեր որ տխմարութիւն ընկատելու աստիճան առատաձեռն ըլլանք։ Հայը չի կրնար Սուրիոյ մէջ իր զաւակներուն հարստութիւն մը ապահովել, ոչ ալ կրնայ զայն շահագործել քաղաքական նպատակով, որովհետեւ Սուրիա՝ շահադէտներու կոկորդին մէջ «վազում»ի պատառ մը եւ ձուկի փուշ մըն է որ չի կլլուիր։

Այս հողը չի ներեր շահադէտ մտրակի, ոստումներու եւ իր ժողովուրդին վիզը չի ճկեր, ըլլայ այդ ուժով եւ կամ քաղաքականութեամբ։

Մենք գոհունակութեամբ կ'ընդունինք բարի նկատումները որ այժմ կը տեսնենք մեր հայ հիւրերուն քով եւ ուզեցինք զայն տեղեկացնել Սուրիոյ ընդհանուր կարծիքին, ի գիտութիւն։ Մենք աւելի յարմար կը դատենք, իրենց ապագայ երջանկութեան համար, որ անոնք աւելի հարուստ եւ շահաւէտ երկիրներ բարգաւաճեցնեն։ Որովհետեւ ինչպէս առաջ ալ ըսինք, Սուրիա չի կրնար երկար տարիներ իր զաւակներն իսկ կերակրել, իրեն վիճակուած չարիքներու եւ պատահարներու հետեւանքով։ Աստուծոյ հողը մեծ է։»

Պ. ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՌ

Պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Զուիցերիացի յայտնի մարդասէր Քրաֆթ-Պօնառի։

Մեր բարեկամը կ'աշխատի Զուիցերիոյ մէջ բանալ հայկական ապաքինարան մը՝ հայ պաշտօնէութեամբ, ուր պիտի դարմանուին հիւծախտաւոր Հայերը։ Պ. Պօնառ կ'ըսէ թէ ամէն տարի Եգիպտոսէն, Եւրոպայէն եւ այլ գաղութներէ Հայեր կը դիմեն Զուիցերիա, սանաթօրիոմներուն մէջ դարմանուելու եւ ատոնց համար ահագին ծախք կ'ըլլայ. մինչդեռ հայկական ապաքինարան մը մեծապէս պիտի թեթեւցնէ այդ ծախքերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն Յունուար 11 թուականով.—

Երէկ Հալէպի մէջ ընտրութիւններ կը կատարուէին խաղաղութեամբ, երբ ցոյց մը տեղի ունեցաւ։ Քուէարկութեան գրասենեակները փակուեցան։ Ցուցարարները տիւրգի գերիներու կայանը մտան 1300 հոգիով եւ խորտակեցին դուռները։ Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Գերի մը սպաննուեցաւ, ֆրանսացի սպայ մը վիրաւորուեցաւ։ Ցուցարարներէն 8 հոգի սպաննուեցան։ Հալէպի վալին հրաժարական տուաւ։ Իրեն յաջորդեց Վերաքննիչ Ատեանի նախագահը։

Ընտրութիւնները կատարեալ խաղաղութեամբ տեղի ունեցան Իսքէնտէրունի, Անտիոքի եւ Քըրըքխանի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՉԻ ՀՐԱԺԱՐԻՐ ՄՈՒՍՈՒԼԷՆ

Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ տեղեկութիւններ տուաւ Մուսուլի բանակցութիւններու եւ վճիռի մասին, եւ շեշտեց Անգլիոյ «անհաշտ» ընթացքը, Պոլսոյ խորհրդաժողովէն ի վեր։ Վէճին ամբողջ պատմութիւնը ներկայացնելէ յետոյ, գործավարը յայտարարեց թէ տրուած վճիռը չեղեալ է իրենց համար։ «Այդ որոշումը անտրամաբանական է եւ ապօրէն։ Սակայն, նոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին, իբրեւ հետեւանք Պ. Պօլտուինի եւ Լոնտոնի Թրքական դեսպանին տեսակցութեան։ Շատ բան կախում ունի անգլիական առաջարկներու ձեւէն եւ բովանդակութենէն։ Թրքական կառավարութեան նպատակն է յանգիլ համաձայնութեան մը որ երկու կողմերուն համար ալ գոհացուցիչ սահման կը գծէ»։

⁂ Այս առթիւ թղթակից մը կը գրէ Լոնտոնէն.— Երեւի Թուրք դիւանագիտութիւնը չէ հասկցած Պ. Պօլտուինի բարեկամական ձեռնարկին իմաստը։ Անգլիոյ վարչապետը բանակցութեան հրաւիրելով Թրքական դեսպանը, պարզապէս հետեւեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին թելադրութեանց։ Այս վերջինը խնդրած էր անգլիական կառավարութենէն՝ կարելին ընել, Թուրքիոյ ընդունելի դարձնելու համար տրուած վճիռը։ Ասկէ զատ, Սըր Օսթին Չէմպըլէն ալ արդէն ժընեւի մէջ յայտարարած էր թէ իր կառավարութիւնը կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ հետ։ Էնկիւրիի մէջ կը կարծեն թէ բարեացակամութեան այս ցոյցերը կրնան դուռ բանալ տրուած վճիռը ամբողջովին վերաքննելու, մինչդեռ անգլիական կառավարութիւնը երբեք այդպիսի դիտումներ չունի։

⁂ «Թայմզ» կ'իմանայ թէ Թուրքիա աճապարելու պէտք չի տեսներ եւ զանազան պետութեանց տրամադրութիւնները կը շօշափէ։ Կ'ըսուի թէ գերմանական կառավարութիւնը պատասխանելով այդ հարցումին, յայտնած է թէ լիովին կ'ընդունի ժընեւի մէջ տրուած որոշման արդարութիւնը։ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ Պելկրատ այցելելով, ուզեց ապահովել Սերպիոյ դիւանագիտական չէզոքութիւնը։ Թուրքերը ուզեր են հասկնալ նաեւ Պուլկարիոյ տրամադրութիւնը եւ այս վերջինը բացորոշապէս յայտարարած է թէ համաձայն է տրուած վճռին։

ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը տակաւին կը դատէ Րիզէի, Սրվազի, Կիրասոնի, Էրզրումի եւ Մարաշի ցոյցերուն մեղսակիցները։ Ձերբակալուած են ու կը դատուին նաեւ Ուշագցի ժամագործ Մուսթաֆա Սիւլէյման եւ որդին Սամի, Ուշագի Իմամներու վարժարանին տնօրէն Այնթապցի Սալիհ եւ ընկերները, որոնք Գուլէի մէջ գրգռութիւններ առաջ բերած են։ Սալիհ հօճա յարաբերութիւն ունէր Իսկիլիպցի Աթըֆ հօճային հետ, որ գլխարկին դէմ ծանօթ գիրքը գրած է եւ որմէ բաւական օրինակներ ղրկած է իրեն։ Աթըֆ հօճան այդ գիրքը առաջին անգամ հրատարակած էր այն ատեն, երբ ծովային զինուորներու համար արեւարգելով գլխանոցի դրութիւնը ընդունուեցաւ։

Անկախութեան դատարանը անցած շաբաթ դատեց նաեւ Ատանայի նախկին Միւֆթի Միւնիր էֆէնտին, որ ժողովուրդը կառավարութեան դէմ գրգռած է՝ կրօնքը պարտէզի մը եւ փաթթոցաւորներն ալ ծառերուն նմանցնելով։ Միւնիր էֆէնտի իթիլաֆական է, ֆրանսական գրաւման շրջանին Ատանայի Միւֆթին էր եւ «հայրենադաւ» արարքներու մէջ գտնուած էր։ Այսպէս՝ միլլի զինուորներուն ուղղուած յայտարարութիւններ խմբագրած է եւ Հայերու եւ Յոյներու ձեռքով Թրքական ճակատը նետել տուած է։ Դատարանի մէկ անդամը պահանջեց մահուամբ պատժել Միւֆթին, սակայն մեծամասնութեամբ 15 տարուան դատապարտուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՀԱՅԵՐԸ ՃԱՎԱՅԻ ԵՒ ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ճավայի մեր հայրենակիցներէն Նոր Ջուղայեցի Գ. Գառնիկ Յորդանանեան, որ ներկայիս Փարիզ կը գտնուի, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մեզի հեռաւոր կղզիներու Հայերուն մասին.—

— Ճավայի մէջ Հայերու գաղթը մօտ 150 տարուան պատմութիւն ունի. առաջին անգամ հոն գացած են Նոր Ջուղայեցի Հայեր, առեւտրական նպատակներով եւ հետզհետէ հաստատուած՝ հոն։ Այդ գաղութը երթալով կը ստուարանայ։

Ճավայի մայրաքաղաքին՝ Պաթավիոյ մէջ կան 100ի չափ Հայեր։ Սակայն ամէնէն հայաշատ կեդրոնն է Սուրաբայա՝ Պաթավիայէն վերջ Ճավայի ամէնէն մեծ քաղաքը, ուր Հայերու թիւը կը հասնի 500ի։ Բոլորն ալ կը զբաղին առեւտրական գործերով, մասնաւորաբար գաղթաբերքի —շաքար, սուրճ, համեմներ— արտածումով եւ զանազան ապրանքներու ներածումով. յարաբերութեան մէջ են Հնդկաստանի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հետ։ Կան նաեւ արհեստաւորներ. կարգ մը Հայեր պանդոկներ ունին. ուրիշներ կառատունի տէր են եւ ինքնաշարժ կառքեր բանեցնել կուտան։ Ամբողջ Ճավայի մէջ գտնուող Հայերը Նոր Ջուղայեցիներ են. կան միայն մէկ ռուսահայ եւ մէկ թրքահայ։

Ազգային կազմակերպութեան տեսակէտով դժբախտաբար փայլուն չէ վիճակը։ Ունինք եկեղեցի եւ միայն դպրոց։ Կայ վարձու եկեղեցի մը եւ քահանայ մը, որ կրօնական գործերով կը զբաղի։ Քահանաները կուգան Նոր Ջուղայէն եւ ամէն երեք տարին անգամ մը կը փոխուին. այժմու հովիւն է Գաւիթ քահանայ Մարգարեան։ Չկայ մասնաւոր առաջնորդութիւն, եկեղեցական գործերով կապուած ենք Նոր Ջուղայի հետ։ Փափաք կայ եկեղեցի եւ հայկական տուն մը ունենալու։

Գալով կրթական գործին, թէեւ դպրոց չկայ, սակայն բոլոր Հայերը կը խօսին եւ կը գրեն հայերէն։ Պաթավիոյ մէջ մեռած Մանուկ Յորդանանեանը ունի մասնաւոր կտակ մը, որուն տոկոսով հայերէն պէտք է ուսուցուի Ճավա ծնած Հայերուն։ Այս կտակը կը գործադրուի խղճամիտ կերպով։ Տարեկան տոկոսն է 20—25,000 կիլէր (ֆլորին), որ 250,000 ֆրանք կ'ընէ։ Այս գումարով Սուրաբայայի մէջ վարձուած է շէնք մը, ուր շաբաթը երկու ժամ հայերէն դաս կը տրուի հայ մանուկներուն, որոնք հոլանտական վարժարան կը յաճախեն։ Այս տարի Սուրաբայայի մէջ 45 աշակերտ եւ աշակերտուհիներ հայերէնի դասընթացքին կը հետեւին։ Հակառակ անոր որ շաբաթը երկու ժամ միայն կը զբաղին, մեր փոքրիկները վեց ամսուան մէջ լաւ հայերէն կը սորվին։ Ունինք երկու հայ ուսուցիչ եւ երկու ուսուցչուհի։

Յորդանանեանի կրթական ֆոնտէն կ'օգտուին նաեւ 18—20 ճավացի Հայեր, որոնք Կալկաթայի Հայոց ճեմարանը կը ղրկուին ուսանելու համար։ Նոյնպէս Նոր Ջուղայի աղքատախնամին եկեղեցիներուն կը ղրկուի տարեկան 10—12,000 կիլէր։ Այսպէս ուրեմն Ճավայի Հայերը հակառակ իրենց կղզիացած վիճակին, կը պահեն իրենց ազգութիւնը, հոգ կը տանին իրենց մայրենի լեզուին եւ մշտական կապ կը պահեն իրենց մայր հայրենիքին՝ Նոր Ջուղայի հետ։

Միակ միութիւնը որ ունինք, Մարմնամարզական ակումբն է (Armenian Sporting Club), որուն կ'անդամակցին 100-120 երիտասարդներ։ Սուրաբայայինման եւրոպական կազմակերպութեանց շարքին հայկականը ունի իր կարեւոր տեղը. կը խաղանք ֆութպօլ, կօլֆ եւ եւրոպական բոլոր մարզական խաղերը, յաճախ մրցումներ կ'ունենանք Հոլանտացիներուն հետ։

Քանի մը հարիւր Հայեր ալ կան Ճավայի միւս քաղաքներուն մէջ՝ Սմարանկ, Բանդունկ, Մալանկ։ Նշանաւոր հայ վաճառականական տուներ կան նաեւ Սէլէբեան կղզիի մայրաքաղաք Մագասարի մէջ։

Հայեր կան նաեւ Սինկափուրի մէջ, մօտ 100 հոգի։ Մեր հայրենակիցները հոն ունին եկեղեցի եւ քահանայ, բայց չկայ դպրոց։ Անոնք ալ մեծ մասամբ Նոր Ջուղայեցի են եւ կը զբաղին առեւտրական գործերով. շատ Հայեր պանդոկ ունին։ Սինկափուրի գաղութը եւս բաւական հին է։

Միջին հաշուով Ճավայի եւ շրջականներու ընդհանուր Հայերու թիւը կը հաշուուի հազար հոգի։

Հայերէն թերթեր կը ստացուին Պարսկաստանէն, Թուրքիայէն եւ Եւրոպայէն։

Պատերազմի ատեն եւ զինադադարէն վերջ Ճավայի Հայերը մեծ գումարներով օժանդակեցին Հայաստանի, Լոնտոնի միջոցաւ ղրկելով իրենց հանգանակած գումարները։ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ եպս. քանի մը տարի առաջ այցելեց Ճավայի գաղութը եւ կարեւոր գումար հանգանակեց։ Անկէ վերջ միջագետքէն եկաւ Պ. Գույումճեան, որ անգլ. իշխանութիւններէն վաւերացուած վկայագիր ալ ունէր։ Այս պարոնը Ճավայէն հաւաքեց մօտ 85,000 կիլէր։ Հոն եկած ատենը կը յայտարարէր թէ հանգանակած դրամները ամբողջովին պիտի յատկացուին հայ գաղթականներուն, եւ ինք իր անձնական ծախքերուն համար ոչ մէկ սանդիմ պիտի առնէ, քանի որ բարեկեցիկ է եւ ճամբու ծախքն ալ իր գրպանէն կը հոգայ։ Սակայն մինչեւ այսօր չէ տուած իր առած դրամներուն հաշիւը։ Այս պարագան շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած է ամբողջ Ճավայի մէջ, մանաւանդ որ զրոյց կը շրջի թէ այդ գումարին մօտ կէսը ծախսած է իր անձնականին համար։ Յառաջիկային եթէ նոր մարդիկ գան դրամ հաւաքելու համար, ազգային նպատակներով, վստահ եղէք որ ոչ ոք դրամ պիտի տայ, մինչեւ որ յիշեալ Գույումճեանը իր հաշիւները չներկայացնէ եւ կասկածները չփարատէ։

Ոչ մէկ կապ ունինք Խորհրդային Հայաստանի հետ։ Երբ Հայաստան անկախ էր, մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէր։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄ ԹԱԳՈՒՀԻ ՄԸ

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Հանգուցեալ Մարկէրիթա թագուհիին օրով կը սկսի Իտալիոյ միութեան արշալոյսը։ Իտալական դիւանագիտութիւնը ինչ որ ունի ազնիւ, այդ Մարկէրիթայէն ներշնչուած է։ Ամէն վարչապետ ունկնդիր անոր, շատ պարագաներու մէջ, քաղաքագիտական առագաստը գթութեան հովերուն պարզեր է։

Անոր զգացումներէն մենք Հայերս ալ օգտուած ենք, շնորհիւ հանգուցեալ Կիւրեղեան աբբահօր, որուն անձնապէս բարեկամ էր հանգուցեալ թագուհին եւ բարձր յարգանք ունէր։ Կիւրեղեան արքեպիսկոպոս շնորհիւ Մարկէրիթա թագուհիին, իտալական արքունիքին «persona grata»ն էր։ Ամէն խնդրանք անմերժելի կը մնար։ Մարկէրիթան՝ խնդրանքները ուղղակի իր ամուսնին, Ումպէրթօ թագաւորին կը հաղորդէր, եւ այն իր կարգին հրահանգ կուտար վարչապետին։ Եւ Իտալիան կ'ազդէր ուղղակի Համիտին վրայ, որուն շահատակութիւնները կը զլուէին։

Եւ երբ կը յաջորդէր ներկայ Վիթթորիօ Էմմանուէլէ թագաւորը, դարձեալ նոյն թագուհին միջնորդ կ'ըլլար։ Որդին իր մօրը կը լսէր յօժարութեամբ, եւ աջակցութիւն չէր զլանար հայկական հարցին համար։ Թագուհին, մինչեւ վերջը շարունակեց իր հզօր պաշտպանութիւնը, եւ իտալացի վարչապետները մինչեւ վերջը եւ ներկայիս շարունակեցին իրենց աջակցութիւնը։ Մխիթար Սեբաստացիին յաջորդները սիրցուցին հայուն հոգին իտալական արքունիքին եւ կառավարութեան։

Շնորհիւ Մարկէրիթա թագուհիին, Ս. Ղազարի վանքը կ'ազատի ամենատխուր հարուածներէն, Նախ ասկէ կէս դար առաջ, երբ Իտալիոյ կառավարութեան վարչապետը ձեռք կ'երկարէր Մուրատ-Ռափայէլեան կալուածներուն։ Վտանգը մեծ էր եւ վճռական։ Կիւրեղեան աբբահայր տակաւին երիտասարդ, ամէն ուժգնութեամբ կ'աշխատի, թագուհին կը գործէ եւ պետական վճիռը ետ առնել կուտայ. եւ ասով կը փրկուին Մուրատ-Ռափայէլեանի, ինչպէս եւ վանքին պատկանող կալուածները։

Կը հասնի համաշխարհային պատերազմը։ Կառավարութեան պաշտօնեաները բոլորն ալ օտար. Ս. Ղազար ճանչցուած էր թրքահպատակ, եւ Թուրքը միեւնոյն ատեն Իտալիոյ թշնամի։ Թշնամի զինուորները հասած էին արդէն Փիավէի ափունքը։ Թուրքը կ'երազէր կիսալուսինը պարզել Ս. Մարկոսի հրապարակին վրա։ Այսպիսի վտանգաւոր կացութեան մէջ, բնական էր որ Թրքահպատակները արտաքսուէին։ Ինչպէս ըսի, վարչութիւնը այլ եւս արքունական չէր, այլ պատերազմական։ Խուզարկուեցաւ Ս. Ղազարը, եւ հայ միաբանները կասկածելի չերեւցան, այլ ընդհակառակն ամբողջ սրտով իտալասէր։ Սակայն դարձեալ հալածանքը յայտնի կ'ըլլար, հարկ էր սահմանէն դուրս ելլել։ Կիւրեղեան Աբբան թէեւ ծերունի, սակայն դարձեալ ամբողջ կորովովը եւ հիւանդութեամբը ձայնը բարձրացուց։ Մարկէրիթա թագուհին օգնութեան հասաւ. կառավարութիւնը Աբբահօր պաշտօնական թուղթ մը ղրկեց, որով ոչ միայն Ս. Ղազարի միաբանութիւնը արտօնութիւն կ'ունենար իբրեւ իտալացի երկրին մէջ մնալու, այլ եւ միեւնոյն ատեն Աբբահօր ստորագրութեամբ, ո՛ եւ է Հայ կրնար արտօնութիւն ստանալ Իտալիոյ մէջ մնալու։ Յետոյ այդ խնդրանքին վրայ, իտալական կառավարութիւնը, հայկական ազգութիւնը ճանչցաւ պաշտօնական անցագրով, եւ զինադադարէն վերջն ալ նոյն թուղթը իբրեւ անցագիր ծառայեց։

Յիշելով այս առանձնաշնորհները, խորապէս զգածուած պարտականութիւն մը կը զգանք սգակից ըլլալու իտալական հայրենիքին, որ կուլայ իր Մայր-թագուհին։ Արարատի սարէն փունջ մը ծաղիկ, երախտագիտութեան ծաղիկ անոր շիրմին վրայ։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը սկսած է զբաղիլ լրտեսական կարեւոր խնդրի մը քննութեամբ։ Չորս ամիս առաջ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած էին Նեվշեհիրցի Նիքօլա Էլէնօփուլօ անուն ռուսահպատակ յոյն մը, որ կասկածելի անցեալ ունեցած է. զինադադարի շրջանին ալ դաշնակից պատերազմական ատեաններուն մէջ աշխատած է, հրատարակած է «Ռըվիւ տ'Օրիան գօմէրսիալ» անուն թերթ մը, որպէս զի լրագրողի հանգամանքով աւելի դիւրութեամբ մտնէ պետական պաշտօնատուները եւ տնտեսական ու առեւտրական լուրեր հաւաքէ։ Նիքօլա ձերբակալուած է այն վայրկեանին, երբ կ'ուզէր վիճակագրական ցուցակ մը առնել Մաքսային Տնօրէնութենէն։

Նիքօլա Էնկիւրի ղրկած էր Լիսանէտին եւ Քէնան անուն երկու նախկին լրագրողներ, որոնց բարձր ամսական կը վճարէր։ Ասոնց միջեւ տեղի ունեցած թղթակցութիւնը կասկածելի նկատուելով Նիքօլայի գրասենեակը խուզարկուած է. գտնուած են երկրին տնտեսական, քաղաքական կացութեան եւ օդանաւերու մասին կարեւոր տեղեկագիրներ, Էնվէրի եւ Թալէաթի միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններ եւլն.։ Քէնան եւ Լիսանէտին ձերբակալուած են։

ԱՆԳԼԻԱ ԴՌՈՒՌՆԵՐԸ ԱՄՈՒՐ ԿԸ ՓԱԿԷ

Անգլիական կառավարութիւնը Ներգաղթի եւ Մաքսատանց բոլոր պաշտօնեաներուն հրաման տուած է խստիւ հսկել հասնող նաւերուն վրայ եւ ձերբակալել անբաղձալի օտարականները։ Անգլիա կը վախնայ պոլշեւիկեան պրոպագանդէ։ Արդէն լուր առած են որ Մոսկուայէն յայտնի գործակալներ ճամբայ ելած են եւ նաւաստիի հագուստով Անգլիա պիտի մտնեն։ Անցած օր Կրէյվզէնտ հասնող բազմաթիւ շոգենաւեր մասնաւոր պաշտօնեաներու կողմէ մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկուեցան։

ԱՆՊՏՈՒՂ ԾԱՌԸ ԿԸ ԿՏՐԵՆ

Մարսէյլ, 10 Յունուար

Մօտաւորապէս 8—9 ամիսէ ի վեր Մարսիլիոյ մէջ նշանաւոր Հօկ մը կազմուած է, ամէն տեղ եղածին պէս միակողմանի եւ քմահաճ, մէկ խօսքով ոչ ժողովրդական։

Եթէ ցարդ Մարսիլիոյ Հօկի մասին խօսած չենք, պատճառը ան է որ խօսելիք կամ գրելիք ոչինչ ունեցած է։ Պարբերաբար միայն լսած ենք իր անունը. ոչ մէկ շինարար ձեռնարկ կատարած, ոչ մէկ իրական օգնութիւն հասցուցած է երկրին, որուն անունովը երդում պատառ կ'ըլլան։ Վերջին օրերս միայն իմացայ որ գան Օտտօ գաղթակայանէն հանգանակուած շուրջ 3000 ֆրանքի գումարը կը նկատեն իրենց ձեռնարկը, ինչ որ համապատասխան չէ իրականութեան։

Արդարեւ, այս գաղութին մէջ, ուր ամէնէն աննշան ձեռնարկները յաջողութեամբ կը պսակուին, եւ շօշափելի արդիւնք յառաջ կը բերեն, Հօկին շուրջ տասը ամսուայ կսկծալի ամլութիւնը, ամէնէն խօսուն ապացոյցն է որ այստեղ ալ Հօկը կը հետեւի ծուռ ճամբու։ Որ Հօկը կապ չունի ժողովուրդին հետ, շուքերու եւ դիրքերու կ'ապաւինի եւ աւելի շատ, մեծ աղմուկներու կը դարպասէ, պաղեցնելով աշխատաւորութիւնը որուն լուման հրաշք կրնայ գործել։

Այս պայմաններուն մէջ, հետաքրքիր էր իմանալ թէ ի՞նչ կարգադրութիւն պիտի ընէին Երեւանի պատուիրակները, Հօկը կենդանի եւ գործօն մարմին մը դարձնելու համար։

Հօկի առաքեալները, իսկոյն շփման մէջ մտան Մարսիլիոյ մասնաճիւղին հետ, որ կազմուած էր անհատներու ցուցամատով։ Կինացներ, բաժակաճառեր, թէյասեղաններ, խոստումներ։

Յետո՞յ.— Պատուիրակութիւնը կռահեց որ իր դիմացը կը գտնուի դատարկ մարմին մը, թէեւ ան բարի վարուց վկայականը ամուր բռնած էր ձեռքին մէջ, եւ կը վայելէր Շահվէրդեանի, Փիրումեանի եւ անոնց խնկարկուներուն լիակատար վստահութիւնը։ Այդ մարմնին մէջ ալ «Ռամկավարն ու Հնչակեանը իրարու միս կ'ուտէին, ազդեցութեան ու գերակշռութեան պայքար կը մղէին իրարու դէմ», ինչպէս կը տրտնջար Հօկի անդամներէն մէկը, Բժ. Կամսարականին։

Բնական օրէնք է որ անպտուղ ծառը կը կտրեն.— Այդպէս ալ եղաւ Մարսիլիոյ մէջ։ Լուծեցին հինը եւ կազմեցին նոր Հօկ, չորս ամսուայ լիազօրութեամբ, թէեւ նոյն միակողմանի դրութեամբ։ Նոր մարմինը մինչեւ յառաջիկայ Մայիս պիտի աշխատի ուժ տալ անդամակցութեան, ծաւալել Հօկը ժողովուրդին մէջ։ Յետոյ, երբ պատուիրակները Ամերիկայէն դառնան, կրկին պիտի այցելեն Մարսիլիա եւ ընդհ. ժողով պիտի սարքեն, որպէս զի կազմուի ընտրովի մարմին։

Եւ սակայն ժողովուրդը յուսահատ է։ Նորն ալ հինին տարբեր մէկ արտայայտութիւնն է, կիսամիջոց մը, որուն ամլութեան շուտով պիտի համոզուին պատուիրակները, չորս ամիս վերջը։

Շ.ԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ

Սուլթանապատէն (Պարսկաստան) կը գրեն մեզի.—

Վերջերս բաւական ոգեւորութիւն կը տիրէ Սուլթանապատի մէջ, յաճախ տեղի կ'ունենան ընտանեկան երեկոյթներ։

Նոյեմբեր 21ին, տեղական մամլի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օրը»։ Ներկայ էին բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ իրարու յաջորդեցին երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ նուագ։ Խօսեցան ընկերներ Տօքթ. Տիգրան Մնացականեան, Վլատ Վլատեան եւ Վազգենակ Սարգսեան, ինչպէս եւ Պ. Պ. Բենիամին Գլճեան եւ Ճէյմս Կաչիրմանեան։ Յաջող արտասանեցին ընկ. Բագրատ Առաքելեան եւ Համակիր Պ. Մ. Յակոբեան։ Կը նուագէր ընկ. Ա. Ալահվէրտեանի «Քնար» երաժշտախումբը զոր կազմած է երկու տարի առաջ ընկ. Ադամ Գրիգորեանը։ Հանդիսականները մեկնեցան շատ գոհ։

Նոյեմբ. 28ին տեղիս սիրողները խաղացին ընկ. Վլատեանի «Երջանկութիւնը»։ Խաղը անցաւ շատ յաջող. սրահը լիքն էր։ Երրորդ արարուածէն յետոյ Վլատեանի գրականութեան մասին խօսեցաւ ընկ. Տօքթ. Մնացականեան, ապա դպրոցի հոգաբարձութեան, մանկավարժական խորհրդի, աշակերտական միութեան եւ խումբ մը ընկերներու կողմէ հեղինակին տրուեցան արժէքաւոր նուէրներ ծաղկեփունջերով։ Զուտ օգուտը մօտ 1200 ղրան, յատկացուեցաւ դպրոցին։ Սիրողները՝ Տիկիններ Գ. Վլատեան, Ց. Մանուր, Շ. Սարգսեան, Ն. Խաչատրեան, Պ. Պ. Ք. Մանուր, Վ. Վլատեան, Բ. Առաքելեան եւ Մ. Յակոբեան, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերը։ Միջնարարներուն կը նուագէր, «Քնար» խումբը եւ կովկասեան Թառիստ Պ. Յովսէփը։

Դեկտեմբերի վեցին Հ. Յ. Դ. Արաղի կոմիտէի եւ ծխատէր Ղազար Քահանայի առանձին յայտարարութիւններով կատարուեցաւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ողբացեալ Իշխան Արղութեանի յիշատակին։ Այս առթիւ երգեց դպրոցի երգեցիկ խումբը։ Արարողութիւններէն յետոյ հանգուցեալի մասին խօսեցաւ ընկ. Վլատեան։ Եկեղեցին իր կառուցման օրէն ի վեր առաջին անգամ էր այդչափ բազմութիւն կ'ունենար։ Պսակներ ղրկած էին, Հ. Յ. Դ. Արաղի կոմիտէն, Զաւարեան», «Քրիստափոր», «Խորէնի» «Ռոստոմ» եւ միւս խումբերը, Սուլթանապատի կովկասահայերը, պարսկահայ երիտասարդութիւնը եւ Պ. Կարապետ Շահինեան։ Հանգուցեալի դեսպանութեան առեն, Սուլթանապատի հայութիւնը նոյն եկեղեցին զարդարած էր գորգերով, հայկական եւ պարսկական դրօշակներով, ընդունելութեան համար, սակայն Թէհրան-Սուլթանապատ խճուղին ձիւնով ծածկուած ըլլալով, ողբացեալ Իշխանը ստիպուած էր կէս ճամբէն դառնալ։ Նոյն փառքով սակայն Սուլթանապատի հայութիւնը իր վիշտը յայտնեց Խանասորի հերոսին։

''ՓԱՐԻԶ' ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ,,

«Մաթէն» չորս-հինգ օրէ ի վեր շանդալից հրատարակութիւններ կ'ընէ. «Փարիզ աշխարհի հիւանդանոցն է» կը գոչէ։ Ինչո՞ւ. որովհետեւ մեծ թիւով օտարականներ կ'ընդունուին փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ։

Տօքթ. Օկիւսթ Մառի փարիզի բժշկական ընկերութեան ներկայացուցած տեղեկագրի մը մէջ կ'ըսէ.

— Երկու տարուան ընթացքին փարիզի հիւանդանոցները մտած են մօտ հազար հիւանդներ, որոնք կը պատկանին աշխարհի զանազան կողմերէն 32 տարբեր ազգերու։ Ասոնց մեծ մասը քրոնիկ հիւանդութիւններ ունին եւ ֆրանսերէն չեն կրնար խօսիլ։ Կ'երեւի թէ ասոնք Ֆրանսա կը ղրկուին հիւանդ վիճակի մէջ եւ այս երկիրը հասնելէն անմիջապէս վերջ մեր վրայ բեռ կ'ըլլան, մեծ մասը վերջնական կերպով։ Սէնթ Ան հիւանդանոցին մէջ իւրաքանչիւր հիւանդի օրական 20 փրանք ծախք կ'ըլլայ, որով փարիզի եւ Ֆրանսայի «տուրք վճարող» քաղաքացիներուն գրպանէն օրական 20,000 փրանք կ'ելլէ օտարներուն համար։ Ենթադրելով որ այս հիւանդները միջին հաշուով 27 տարեկան են եւ կրնան 30 տարի եւս ապրիլ, ըսել կ'ըլլայ որ 50 միլիոն փրանք պիտի ծախսենք անոնց համար, նոյն իսկ եթէ այդ հիւանդներէն մաս մը գաւառները ղրկենք։

Տօքթ. Ռէմլէնժէ Նոյ. 30ին Ակադեմիային կը հաղորդէր թէ օտարականները Ֆրանսա կը ներմուծեն նոր հիւանդութիւններ (բորոտութիւն, թերլոգ, թրաքոմա, սղեղատապ, եւայլն)։ Հոգեկան հիւանդութիւնները նուազ վտանգաւոր չեն։ Անհրաժեշտ է բժշկական խիստ քննութեան ենթարկել մեր նաւահանգիստները հասած օտարականները, ինչպէս կ'ընէ Ամերիկա։ Անցեալ տարի 401 օտար նոր հիւանդներ մտած են, որով ներկայիս անոնց թիւը 1000էն աւելի է եւ կարաւանը կը մեծնայ հետզհետէ։

Այս զեկոյցէն յետոյ զանազան բժիշկներ խօսք առին եւ վիճաբանութիւններէ վերջ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

«Նկատելով որ հետզհետէ կը բազմանայ թիւը մարմնական եւ հոգեկան հիւանդութիւն ունեցող օտարականներու, որոնք Ֆրանսա կը գաղթեն եւ հասնելէ անմիջապէս վերջ ազգին վրայ բեռ կ'ըլլան, անհրաժեշտ է որ Առողջապահական նախարարութիւնը բժշկական խիստ քննութենէ անցունէ զանոնք եւ առողջապահական կայաններ հաստատէ։»

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն՝ իրենց շրջանի անցուդարձերը հաղորդել ՕՐԸ ՕՐԻՆ, որպէս զի իրենց այժմէութիւնը չկորսնցնեն։

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ

է Պ. Հայկ Աճէմեան, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան, վճարումներու եւլն. համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀՈՄԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբերի 31ի գիշերը Գաբալեօզեան Հօմին հին եւ նոր սանդրը հաւաքուած էին կաղանդի լուսազարդ ծառին եւ սեղանին շուրջ, ուր կը բուրէր հայրենիքի անուշ-ապուրը։

Երգերու եւ արտասանութիւններու կարգին ներկայացուեցաւ «Ճնկիկ Խանի մահը» անուն ոտանաւոր տրամախօսութիւն մը, առնուած Ա. Խաչհակեանի մէկ արձակ պատմուածքէն։ Կէս գիշերուայ մօտ ալեզարդ կաղանդ պապա մը եկաւ նուէրներ եւ մաղթանքներ բաշխելու։ Այդ առթիւ Հօմի աշակերտները յանկարծ, ձեռքերը իրենց շրթունքին, օդէն ջերմիկ համբոյր մը ղրկեցին իրենց հեռաւոր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, որոնք այդ պահուն, զանազան աստղերու տակ նոյն կարօտը կ'ապրին։

Ծնունդի օրը, Հօմի մատուռին մէջ տեղի ունեցաւ, եթէ կարելի է ըսել, աշխարհական պաշտամունք մը, ուր չորս ուսուցիչներ, շարականներու ընդմիջումներով, եկան յաջորդաբար բացատրելու օրուայ խորհուրդը։

Նոյն օրուայ ճաշի սեղանին տղաքը ճաշեցին աւանդական հերիսան։

Երեկոյեան նոր հանդէս մը ունեցանք, ուր Դ. կարգի աշակերտները ներկայացուցին մանկական կատակերգութիւն մը։ Այս առթիւ տնօրէնի կինը, Տիկին Քօնրատ երգեց, դաշնակի ընկերակցութեամբ, յայտնի երաժիշտներու Ծնունդի երգերը։

Յուն. 9ին Հօմը այցելութիւնը ընդունեց Պալաքեան եպիսկոպոսին որ պատարագեց եւ քարոզեց։ Հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Տօքթ. Դաւիթեանի եւ Հաուըրտի յիշատակին։ Պատարագէն վերջ Կոմէնիէրի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին հայ կնունքը եւ երախան կոչուեցաւ Հրվարդ։

Լա Կոտինիէռ — Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբթու այստեղ այցելեցին Հօկի պատուիրակները եւ Պ. Խատիսեան, որոնք խօսեցան առանձին օրեր։ Պ. Կարէն Միքայէլեան յայտնեց թէ Հայաստանի արդի վարիչներուն առաջին նպատակն է երկիրը ազատել տնտեսական ծանր վիճակէն։

*** Առաջին թղթակցութեանս մէջ շեշտած էի երկու հայ երիտասարդներու կողմէ կատարուած գողութիւն մը։ Մեր հայրենակիցներէն եւ տեղական թերթերէն իմացայ որ ուրիշ հայ երիտասարդ մը եւս, Ազատ Քէլլէճեան, 20 տարեկան ձերբակալուած ու բանտարկուած է նորէն պարզապէս գողութեան համար։ Կը կրկնենք, եթէ Վալանսի հայ փոքրիկ գաղութը կ'ուզէ պատուաւոր եւ ազատ ապրիլ այս օտար ափերուն վրայ, պէտք է ամէն բանէ առաջ ըլլայ լուրջ, խոհեմ եւ չափաւոր։ Մեր անհատական թերութիւնները աւելի շուտ նշմարելի կը դառնան փոքրիկ քաղաքներու կամ գիւղերու մէջ քան մեծ քաղաքներու՝ փարիզի, Մարսէյլի կամ Լիոնի մէջ։

*** Անցեալ Շաբաթ գիշեր Վալանսի նորակազմ Երիտասարդ Սիրողներու Թատերախումբը տուաւ իր Բ. ներկայացումը, Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը։ Հետաքրքիր է մեր ժողովուրդը ընկերական կեանքի մէջ. բայց միակ հետաքրքրութիւնը չի բաւեր։ Դեռ մեր ժողովուրդին մեծ մասը չի գիտեր թէ ե՞րբ պէտք է խնդայ եւ երբ պէտք է արտասուէ...։ Այսպէս թէ այնպէս, խաղը լաւ անցաւ եւ կը յուսանք թէ Վալանսը կ'ունենայ միշտ իր ներկայացումները եւ խումբը կը ջանայ հետզհետէ կանոնաւորուիլ։

Վալանս — Ա. Ա.

ԿՈՉ
ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ

Զինադադարէն անմիջապէս վերջը, Շապին Գարահիսարցիները առաջինը եղան կազմելու իրենց հայրենակցական միութիւնը, «Թաղմիկ»ը, որ յետագային այնքան մեծ դեր կատարեց։ Այստեղ, փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ալ ունինք ստուարաթիւ հայրենակիցներ, բայց ո՛չ մէկ շարժում։

Մեր Ամերիկայի «Թաղմիկ»ը անխոնջ կաշխատի։ Անոր կը միանայ Ռումանիոյ մեր «Վիշապ» հայրենակցական միութիւնը որ երկար ժամանակ կոչեր հրատարակեց թերթերու մէջ, կազմակերպուելու հրաւէր ուղղելով եւ հրաւիրելով մեր տարաբախտ հայրենիքը վերաշինել Հայաստանի մէջ։

Շատեր կը կարծեն թէ հայրենակցական միութիւնները գործ չունին, քանի որ —բարեբախտաբար— չունինք գաղթականներ ու որբեր Սխալ է։ Եւրոպական այս ոստանին մէջ հայրենակցական միութեանց սովորական պարտականութիւններուն վրայ կ'աւելնայ ուրիշ հոգեր.— Զարկ տալ մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման, պահել մայրենի լեզուն եւ ազգային առաքինութիւնները, կազմակերպել օգտակար ասուլիսներ, մեր անլեզու հայրենակիցներուն անհրաժեշտ գիտելիքներ սորվեցնել եւն. մէկ խօսքով, ընել ամէն ինչ որ կը նպաստէ մեր անմոռանալի հայրենիքին յաւերժացման։ Ու վերջապէս հիմնել նոր Շապին Գարահիսար մը Արագածի ստորոտը, ինչպէս կ'ընեն արդէն միւս հայրենակցական միութիւնները։

Այս բոլոր խնդիրները քննելու համար, կազմակերպիչ յանձնախումբ մը ժողովի կը հրաւիրէ անխտիր բոլոր հայրենակիցները, քաղաքացի թէ գիւղացի, յառաջիկայ կիրակի 17 Յունուար, կէս օրէ յետոյ ժամը 2ուկէսին, 40 rue de Belleville ճաշարանի ժողովասրահը։

Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Յանձնախումբի կողմէ
Պուռնազեան-Գաբիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խիստ հետաքրքրական խաղով մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ճերմակ Սատանաները» հազարէ աւելի ժողովրդի մը ներկայութեան 2ի դէմ 4 նշանակէտով (կօլ) յաղթեցին պատուոյ դասակարգէն եւ փարիզի առաջնակարգ խումբերէն S. C. Choisyին։

Խաղը սկսաւ մեր յարձակողականով եւ արագ, հակառակ լպրծուն եւ ցեխոտ դաշտին։ Շատ չանցած Հ. Մ. Ը. Մ.ը բացաւ «score»ը շատ գեղեցիկ նշանակէտով մը։ Ասոր իբր հետեւանք Choisy սկսաւ կոպիտ խաղ մը եւ Հայերէն շատեր վիրաւորուեցան։ Կիսախաղի վերջանալուն մօտ Ֆրանսացիք կրցան հաւասարիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ. 1նշ., Choisy 1նշ.։

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը լայնօրէն տիրապետեց. երբեմն ֆրանսացի յառաջապահները փախուստներով (echappé) կրցին գործի դնել հայ պաշտպանողականը։ Աւելի խստացնելով յարձակողականը, Հայ յառաջապահները կրցան երեք անգամ եւս ծակել Choisyի բերդը, եւ Ֆրանսացիներն ալ կրցին երկրորդ

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ա. Վեցամսեան կը լրանայ յառաջիկայ Փետրուարին։

Անոնք որ առկախ հաշիւներ ունին, թող հաճին փակել։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական սակի բարձրացման եւ փրանքի անկման հետեւանքով, կրկին կը յիշեցնենք թէ Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի համար «ՅԱՌԱՋ»ի տարեկան բաժնեգինն է ՄԷԿ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻ։

անգամ խուսափիլ մեր պաշտպանողականէն։ Խաղը վերջացաւ հետեւեալ արդիւնքով.—

Հ. Մ. Ը. Մ. 4, Choisy 2։ Հայ խումբը բոլոր գիծերուն մէջ սքանչելի էր, թէեւ Մկրտիչեանի, (աջ պէք) պէտքը զգալի եղաւ քանիցս։

Խումբը դաշտ ելած էր հետեւեալ կազմով.— Բերդ. Տէվէճեան, վերջապահ՝ Գ. Կարապետեան, Ռ. Շահմերեան, միջնապահ, Հ. Փափազեան, Գամէր, Ա. Պաշտասարեան, յառաջապահներ, Շահէն, Ս. Կարապետեան, Արծիւեան, Վ. Տօլապճեան, Օ. Գրիգորեան։

Աւելորդ կը նկատեմ նկարագրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին խաղացողներէն Կ. Կարապետեանի (այժմ անդամ Choisyի) աննկարագրելի եւ դաւաճան ընթացքը ընդդէմ հայ խումբին եւ վարիչներուն, որոնց վրայ յարձակեցաւ՝ պաշտպանուած տեղւոյն ֆրանսացիներէն 500ի մօտ ամբոխէ մը։

Հ. Թ.

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վիէնէն կը գրեն մեզի.—

Վիէնի «Արարատ» խումբը Նոյեմբեր 29ին իր մրցումը ունեցաւ Շասի հետ, շահեցաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով, Շասի դաշտին վրայ։

Դեկտ. 6ին Արդասի խումբին նոյնպէս յաղթեց 1ի դէմ 3ով, Արդասի դաշտին վրայ։ Դեկտ. 13ին Սէն Ժան Պուառնէ խումբին հետ եւ նոյնպէս յաղթանակը տարաւ 0ի դէմ 1ով, Վիէնի դաշտին վրայ. իսկ Դեկ. 20ին Շասը եկաւ մեր դաշտին վրայ ու Արարատը կրկին յաղթեց 0ի դէմ 6 նշանակէտով։

Իրապէս գնահատելի են Արարատ խումբին այս յաջողութիւնները, այն ալ՝ հակառակ իրենց անփորձութեան։

Ա. Ճ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

''ԴՐՕՇԱԿ,,ի թիւ 6 (Դեկտեմբեր).— Բովանդակութիւն.— ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅՕՇՈՏՈՒՄԸ (Խմբ.). ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, Ա. Ջամալեան.— ՁԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ, Ռուբէն.— ԲԱՆՏԻՑ ԲԱՆՏ. — ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ, Խմայիլ Հագգը. — ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋԸ.— ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ. — Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ.— ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ Թիֆլիսէն եւ Ռոստովէն։

Բացուած է 1926ի բաժանորդագրութիւնը, տարեկան 25 փրանք (Ֆրանսա, Սուրիա, Պելճիքա, Պուլկարիա, Յունաստան եւ եւրոպական միւս երկիրները) եւ 2 տոլար (Ամերիկա, Անգլիա եւ գաղութներ, Եգիպտոս, Պաղեստին, Միջագետք, Պարսկաստան եւ միւս երկիրները)։

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Փեշթայէն կը հեռագրեն թէ իշխան Վինտիշկրաց եւ միւս ամբաստանեալները նոր յայտնութիւններ ըրած են։ Կեղծ թղթադրամներու գործը յղացողը եղած է Շուլց անուն Գերման մը, որ մինչեւ առաջին թղթադրամներու տպագրութիւնը Փեշթա մնացած է։ Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, Էրցպէրկէրի սպանիչը եւս Շուլց կը կոչուի եւ որ վերջին տարիները շարունակ Հունգարիա բնակած է։ Պաշտօնական շրջանակները կ'աշխատին խնդրին պարզ ոճրագործական արարքի մը գոյն տալ. գրաքննութիւնը արգիլած է արտատպել օտար թերթերու յայտնած կարծիքները այս խնդրի մասին։

Վերջին անգամ ձերբակալուեցաւ նաեւ Թիպօր Շվէց անուն դրամատան պաշտօնեայ մը, անդամ «Մաճառ Զարթօնք»ին։ Իշխան Վինտիշկրաց առջի օր երկու անգամ հարցաքննուեցաւ եւ մատնանշեց կարգ մը անձեր, որոնց մասին ո եւ է կասկած յայտնուած չէր։ Նոյնպէս ցոյց տուաւ կարգ մը տեղեր ուր կեղծ թղթադրամները պահուած էին։ Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց այդ տեղերը, բայց բան չգտաւ։

Միւս կողմէ Լոնտոնէն, Պերլինէն, Պեռնէն, Պելկրատէն եւ Լա Հէյէն առնուած լուրեր կը յայտնեն թէ վերջին օրերս կեղծ ստերլիններ, կեղծ մարքեր, կեղծ զուիցերական ֆրանքներ, կեղծ տինարներ եւ կեղծ փէզօներ շրջաբերութեան հանուած են։ Լոնտոնի ոստիկանութիւնը արդէն գտած է ստերլինի կեղծարարներուն հետքը. կեղծ մառք քշողները ձերբակալուած են Տիւսէլտորֆի մէջ՝ ուսանող մը, դարբին մը եւ ցրուիչ մը։ Կեղծ զուիցերականները նոյնպէս Տիւսէլտորֆի եւ հոլլանտական քաղաքներու մէջ շրջաբերութեան հանուած էին։ Փորթուկալեան փէզօները բռնուած են Լա Հէյի մէջ եւ ձերբակալուած են հոլանտացի վաճառական մը՝ Մառանկ վան Իսէլվէր եւ Թուրք լրագրող մը, Լիպէ անուն, որ ազատ ձգուեցաւ։

Եուկօսլավիոյ ապահովութեան տնօրէնը անձամբ քննութիւն կատարելով, երեւան հանած է սերպ 1000 տինարնոց կեղծ թղթադրամներու գործարան մը Գերմանիոյ Զիքէր քաղաքին մէջ։ Ձերբակալուած են երկու Սերպեր եւ Ալթման անուն Գերման մը։ 8500 թղթադրամ շրջաբերութեան հանուած էր արդէն։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ խորհրդաժողովը սկսաւ կիրակի առաւօտ եւ վերջացաւ Երկուշաբթի գիշեր։ Խորհրդաժողովը 1331ի դէմ 1766 ձայնով ընդունեց կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Փօլ Ֆօրի բանաձեւը, որուն գլխաւոր կէտերն են.— 1. Աջակցիլ այն բոլոր կառավարութեանց, որոնք բարենորոգումի եւ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը կը հետապնդեն եւ վճռած են խորտակել դրամատէրերու, գործատէրերու եւ Ծերակոյտին ընդդիմութիւնը։ 2. Ոչ մէկ ընկերվարական պէտք է մտնէ Արմատական դահլիճի մը մէջ։ 3. Ի հարկին կազմել զուտ ընկերվարական դահլիճ մը եւ կամ 4. կազմուելիք ընկերվարական դահլիճին մէջ առնել ձախակողմեան տարրեր, պայմանաւ որ ընկերվարականները պահեն իշխանութիւնն ու մեծամասնութիւնը։

Դրամատուններու մէջ եղած աւանդները

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը (քէմալական) կը գրէ թէ վերջին հրահանգի մը համաձայն, դրամատուններու մէջ փախստականներու ձգած աւանդները չպիտի գրաւուին «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ։

130,000 կենդինարէն 50,000ը միայն

Թուրք թերթերը կը հաղորդեն թէ Սեւ Ծովու գաւառներուն մէջ 130,000 կէնդինար կաղին կայ, որուն 50,000ը միայն Մարսիլիա ղրկուած է, իսկ մնացածը կարելի չէ եղած արտածել, որովհետեւ կաղինի միջուկին քաշը 135էն 90ի իջած է։

Կիրասոնի մէջ ալ 500,000 կէնդինար կաղին կայ, նոյն վիճակին մատնուած։

Պոլսոյ բնակչութիւնը

Թրքական վիճակագրութեան մը համաձայն, Պոլսոյ բնակչութեան ընդհ. թիւն է մէկ միլիոն 22495։ Այրերը կիներէն 132000 աւելի են։ Այս 1,022495 հոգիէն 577,270ը այր եւ 445,224ը կին են։ Ասոնց 397,989 իսլամ այր, 94,344 իսլամ կին, 103,153 յոյն այր, 78005 յոյն կին, 35,424 հայ այր, 34,673 հայ կին, 29486 հրեայ այր, 29,409 հրեայ կին, 21 Գնչու այր եւ 21 կին։

Տոլարին դէմ կռուելու համար

«Թէքլիխէ Ռունտշաու, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին օրկանը, կ'առաջարկէ եւրոպական դրամ մը հաստատել, կռուելու համար տոլարին եւ ստերլինին դէմ։ Այս ծրագրին կուսակից է նաեւ Ռայխսպանքի տնօրէնը, որ վերջերս շարք մը ճառեր խօսեցաւ։ Ասոնք որ կը ջատագովեն «Եւրոպայի Մ. Նահանգներու» ծրագիրը, իրենց յաղթանակը պիտի նկատեն համեւրոպական դրամին ստեղծումը։ Գերմանիոյ պաշտօնական շրջանակները լուռ են տակաւին, բայց հաւանական է որ շուտով բանակցութիւնները սկսին։ Բազմաթիւ գերման գործարանատէրեր մեծ յոյսեր դրած են այս ծրագրին վրայ, Եւրոպայի արտադրութեան գիները մէկ մակարդակի վերածելու համար։

Այս միտքը թելադրուած է Տօըսի ծրագրէն, որուն հետեւանքով Գերմանիա հարկադրուած է անհաշիւ դրամ վատնել, տոլար գնելու համար։ Այս առթիւ ըսենք որ ներկայիս 1,500,000 անգործներ նպաստ կը ստանան կառավարութենէն։

Գետերը սկսան իջնել

Քանի մը օրէ ի վեր Սէն, Մառն, Իօն եւ Ուազ գետերը սկսած են իջնել, այնպէս որ նոր ողողումներու վտանգը անհետացած է վերջնապէս։ Էնվալիտի կայարանը որ փակուած էր, նորէն բացուեցաւ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԱԴԱՄԵԱՆ

ԵՒ

ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

9 Յունուար 926 Պուա Քօլօմպ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ (16 Յունուար) ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընթացիկ հարցեր եւ շարունակութիւն դասախօսութեան։

Société des Etudes Arméniennes/ի տարեկան ժողովը տեղի կ'ունենայ ուրբաթ, 15 Յունուար, կէս օրէ յետոյ ժամը 5ին, Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ, 2 ռիւ տը Լիլ, Պ. Շառլ Տիլի նախագահութեամբ։

ՌՈՍՏՈՄ ԼՍ. Միութեան վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ շաբաթ գիշեր 16 Յունուար, ծանօթ հաւաքատեղին. կը հրաւիրուին հետաքրքրուողները։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՕՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՖՈՆՏԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Տեսինի Կօմիտէն 60 ֆրանք, Լանսէյի Կօմիտէն 50, Փօն տը Շէրիի Կօմիտէն 50. Վիէնի Յառաջդիմասէր միութիւնը 20, Տօքթ. Գըլըճեան 50, Ստեփան Թիրաքեան 5, Յակոբ Մկրեան 10, Ընկ. Խատիսեան 50, Թորգոմ Աբրահամեան 10, Յար. Քիւրէճեան 20, Միհրան Աբրահամեան 10, Սողոմոն Հումանեան 20, Յար. Թորոսեան 10, Տօքթ. Գըլըճեան 20, Եսայի Եայլըեան 10, Թագւոր Պիւճէեան 20, Յաբէթ Մարգարեան 20, Յակոբ Իսկէնտէրեան 10, Փօն տը Շէրիէն Պ. Խաչիկ 10, Տիկին Ճանկէօզեան 10, Պապա Զազմաճեան 10, Գրիգոր Ֆլօեան 10, Տէր եւ Տիկ. Ոսկիարեւեան 15, Արամ Օհանեան 10, Արմենակ Սարգիսեան 10, Պօղոս Մաթիկեան 15, Վահէ Ղազարեան 10, Իսրայէլ Կարապետեան 5, Աբգար Տէր Կարապետեան 50, Կիրակոս Փափազեան, Ասատուր Մանուկեան, Սարգիս Աբրահամեան, Կար. Նորատունկեան, Մովսէս Մուրատեան, Նահապետ Մխիթարեան, Խորէն Վարդերեսեան. Սերովբէ Խաչերեան, Ահարոն Աբրահամեան, Համբարձում Կոստանեան, Աբրահամ Զազմաճեան, Հրանտ Յովհաննէսեան, Կար. Մուրատեան 10ական, Պօղոս եւ Օրդ. Սահակեան 20, Նահապետ Մաթէոսեան 10, Տիգրան Մարտիրոսեան 5։

(Շարունակելի)

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Պատիւ ունինք ծանուցանելու թէ Rue Bergère թիւ 19ի դերձակատունը փոխադրուած է Rue Bergère թիւ 24 ափարթըմանը։ Ասկէ վերջ փափաքելի է որ մեր յարգելի յաճախորդները այցելեն մեր նոր դերձակատունը, ուր պիտի գտնեն իրենց ճաշակին յարմար Անգլ. եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վայելուչ ձեւ եւ յոյժ խնամեալ աշխատութիւն.

Կ'արժէ այցելել ու միշտ այցելել։

24 Rue Bergère. Téléph: Provence 05-49 Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՍԹԵՅԼԻ եւ ԻԹԱԼԻ կողմը ընտանիքի կամ առանձին անհատի համար երկու կամ մէկ սենեակներ կան վարձու նպաստաւոր գիներով։

Դիմել՝ 36, rue Damesme, Paris, Պ. Մելքիս Նշանեանի, Բ. յարկը։ Métro Italie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ)

Կը փնտռուի Հաճընցի Լեւոն Գարատաղլեան որուն Փարիզ կամ արուարձանները ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Աբրահամ Խրիմեանի Etablissement H. Pellet, Vienne (Isère).

Կը փնտռուի Էգճինէ Փափա Եսաբիթիա անուն կին մը որ երկու ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր. տեղեկացնել Մկրտիչ Մանուկեանի թիւ 4481 Hauts Fournaux de Chasse (Isère).

Իզմիրցի Թովմաս Յ. Քիւրքճեան կը փնտռէ ծնողքը Յակոբ Նունեա, Յարութիւն, Թովմաս, Մարի, Սարգիս եւ Գրիգոր Քիւրքճեանները։ Տեղեկացնել Թովմաս Քիւրքճեանի, Fabrique de cartonnerie à Etouy (Oise) France.

Կը փնտռուի Բնիկ Թոքաթցի Թագուհի Հէօլլիւքճեան, աղջիկը Եպրաքսէ, տղան Կարապետ։ Տեղեկացնել Յակոբ Մուքօֆեանի Grand Moulin N° 5 Belmont Chavanoz (Isère-France).

Մալաթիացի Վարդեր Գասպարեան կը փնտռէ տղան Յովհաննէս Գասպարեանը որ Արարայի կուէն վիրաւոր հիւանդանոց փոխադրուած էր. տեղեկացնել Société d'Education de Malatia, B. P. 48, St. Chamond (Loire).

Կէյվէյ-Գուրտպէլէնցի Յակոբ Երամեան կը փնտռէ տղան Թադէոս Երամեանը։ Տեղեկացնել Յակոբ Երամեանի Grande Tuilerie de Bellevue, Ville de Frejus (Var).

Կը փնտռուի Զարսանճագի Խումիլ գիւղէն Սարգիս Զաքարեանը (կամ Ունանեան) հօրը անունը Զաքար, մօրը՝ Զուվար, որ Պէյրութ որբանոցը կը մնար մինչեւ 1924, եւ յետոյ Ֆրանսա բերուած ըլլալ կը կարծուի, տեղեկացնել Hovhannes Deukmedjian P. O. Box 168 Alep-Syrie.

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԽՈՀԱՆՈՑՈՎ

կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն

2—3 անդամնոց ընտանիքի համար

Դիւրամատչելի պայմաններ

Դիմել՝ ժամը 8էն 4, Պ. Ապահատեանի, 67 bld. de l'Hôtel de Ville, Montreuil-s-Bois-Մէթրօ Վէնսէնէն՝ թրամուէյ թիւ 115 եւ 121, Օփէրայէն՝ թիւ 96, Ռէփիւպլիքէն թիւ 98 եւ 22, Լուվրէն՝ 4 եւ 22։

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Conservatoire Maubel

2, 4, 6, 8 rue de l'Orient

Métro: Blanche

16 Յն. 926, Շբ. գիշեր, ժամը 9ին Փարիզի մէջ առաջին անգամ

ՀԻՄՄԷԹ ԱՂԱՅԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

նախաձեռնութեամբ

Վ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի (Հիմմէթ աղա) եւ մասնակցութեամբ. Տիկիններ Ա. Տէրունանի (Նազիմէ), Պէլլայի (Գաթինկօ), Պ. Պ. Ա. Կօթիկեանի (Հասան աղա), Ս. Մաքսուտեանի (Տօքթ. Նէճմէտտին), Ա. Գըմբէթեանի (Նուրի պէյ), Հրաչի (Հիւսէյին) եւայլն։

Գիները.— 15. 10 եւ 5 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզահայ Փանփառի խումբին կողմէ 16 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Petit Journalի շքեղ սրահներուն մէջ, 21 rue Cadet։ Մուտք այրերու 10, կիներու 7.50 ֆրանք։

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻՆ

Լուսանկարուիլ իրենց տան մէջ կամ իրենց պարտէզին մէջ, խմբանկարով կամ անցագրի եւ ինքնութեան թուղթերու համար թող դիմեն Z. gon S. Damadian 14 rue Carle-Hébert, Courbevoie (Seine)։

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Յունուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	126	85
Տոլար,	Dollar	26	16
Մարք (ոսկի)	Mark	6	19
Թրքական թղթ.	L. Trq.	14	25
Թրք. ոսկի	» or	118	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	105	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	118	75
Զուից. »	Frc. Suisse	507	—
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	2580	—
» II	»	1800	—
» III	»	1700	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	125	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926

15 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 72 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՄԻՐԱՆԵՐ

Փարիզ ենք, բայց ո՜րքան տնավարի, ամիրայական կ'երեւան բարքերը՝ ազգային-վարչական շրջանակներու մէջ:

Տաղտկալի դառնալու աստիճան զբաղեցանք Թեմական Վարչութեան եւ կաթող. պատուիրակութեան գործերով, — անգոյն եւ անփառունակ: Ըսինք — եւ հարկադրուած ենք նորէն յիշեցնել — թէ իրականին մէջ, հրապարակին վրայ կայ միայն հոգեւոր հովիւ մը, որ կը կարէ ու ձեւէ ինքն իր գլխուն, եւ պարբերաբար ժողովի կը հրաւիրէ Թեմական Վարչութիւնը, պարզապէս տեղեկութիւններ հաղորդելու համար: Այսպէս կամ այնպէս, կաթող. պատուիրակը գործելու եռանդ ունի. իսկ իր նշանակած Վարչութիւնը այդ առաքինութենէն ալ զուրկ է: Երեւակայեցէք Վարչութիւն մը — թող ըլլայ առժամեայ — որ ոչ իսկ դիւան ունի եւ որ անմիջապէս անգործութեան կը դատապարտուի, եթէ հոգեւոր նախագահը պտոյտի ելլէ: Մենք մինչեւ այսօր ալ չենք հասկցած այս արեւելեան դիւանագիտութեան գաղտնիքը: Պատասխանատուութենէ՞ կը խուսափին, թէ պարտականութենէ: Ապահովաբար երկուքէն ալ. որովհետեւ, վերջերս, երբ կաթող. պատուիրակը ինք հարց կը դնէ թէ ինչպէս պիտի ընթանան գործերը, իր բացակայութեանը, կ'առաջարկուի փոխանորդ մը նշանակել, որպէս զի ժողովի կանչէ... (Այդ փոխանորդն ալ նշանակուած է արդէն, ինչպէս հաղորդեցին կաթող. պատուիրակութեան դիւանէն. մէկիկ-մէկիկ կուգան կը տեղաւորուին վարդապետները, միայն մնալ թաղելու ասպարէզը ձգելով տէրտէրներուն):

Այսպէս ուրեմն, յամի շնորհաց 1926ին ալ, Եւրոպայի սրտին վրայ, Լոյս-Քաղաքին մէջ, ժողովի պիտի հրաւիրուին եպիսկոպոսի մը կողմէ, ճիշտ ինչպէս 1860էն առաջ, երբ պատրիարքը կը կանչէր օրուան երեւելիները, ամիրա, պէյ կամ էֆէնտի, որպէս զի «ազգին գործերը» երեսի վրայ չմնան: Այն ատեն ալ, հոգեւոր Տէրը կը վարէր ու կը տնօրինէր, պարբերաբար ժողովի կանչելով եւ հաղորդելով իր կարգադրութիւնները, «առ ի տեղեկութիւն»: Այսօր չունինք Դրան էֆէնտիներ, որ ըսէին. «Սրբազան, Սատրազամը ինծի կը սպասէ»: Բայց ունինք եւրոպականացա՛ծ հայրենակիցներ, որ հրամանի կը սպասեն իրար գալու եւ գործելու, գոնէ կարծիք յայտնելու համար. կամ ժամացոյցը ձեռքը, վայրկեանները կը համրեն, որպէս զի ժամ առաջ ազատին տաղտուկէ:

Դուք գտեցէք թէ ո՞ւր է տարբերութիւնը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, անուս, կիսակիրթ ամիրաներուն եւ անոնց ուսումնական, «սիվիլիզէ» թոռներուն միջեւ:

Այդ նոյն հոգեբանութեան հետեւանքով է որ, սառուցեալ գօտի մը դարձեր է ժամուն շրջապատն ալ — հոն ուր կը գործեն համբային զանազան օրկաններ: Վերջերս գաղթակա՛ն մը Աղքատախնամի քարտուղարին վրայ յարձակելով, վայրագ հարուած մը կ'իջեցնէ գլխուն, կը ձերբակալուի եւ տասը ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի: Մենք այս երկու զոհերէն ոչ մէկը կը ճանչնանք: Այս տեսակ դէպքեր ամէն տեղ ալ կը պատահին: Պոլիս հազարաւոր գաղթականներ կը խնամէ 1919էն ի վեր, եւ աւելի ծանր անախորժութիւններ տեսած է: Գիտենք որ, իրական թշուառներէն աւելի, ճարպիկներ, նոյն իսկ խաչագողներ կ'օգտուին առիթէն, կ'աղմկեն ու կը սպառնան: Բայց, արդարն ու մեղաւորը զատելու համար, կամ զատած ատեն, Աղքատախնամի, Կարմիր Խաչի եւլն. վարիչները եւ պաշտօնեաները վայրկեան մը հետաքրքրուա՞ծ են թէ ինչու այդպէս կոպիտ են շատերը: Կը հասկնա՞ն այդ արմատախիլ, ցիրուցան, տասն անգամ թշուառացած բեկորներուն հոգեբանութիւնը: Անոնց պատմութիւնը՝ մէկ մասնիկն է ամբողջ հայ ժողովուրդի պատմութեան, եւ փշրանք մը նետած ատեն, պէտք է զգուշանալ որ նոր վէրք մը չբացուի: Եթէ անոնք խօսք չեն հասկնար, պէտք է հասկցնել փափկութեամբ, եղբայրաբար, ոչ թէ չոր, «չինովնիկ»ի շարժուձեւերով, սաստելով, ոստիկանական սպառնալիքներ տեղալով: Անոնք ալ հոգի մը ունին: Աշխարհի բոլոր դրամատեղերը չեն կրնար գլուխ ելլել թշուառութենէն կարծրացած, այլանդակուած զոհերու հետ, առանց քիչ մը սիրտ եւ լրջութիւն դնելու իրենց խօսքին ու ընթացքին մէջ:

Ցաւամնաց Պոլսոյ մէջ աւելի լաւ կը հասկնային այս վիճակը:

Ու հասարակ, հո՛վ մը կայ Արեւելքէն հոս տեղափոխուած «երեւելի»ներուն վրայ: Դժբախտաբար փարիզեան չէ այդ հովը, այլ ասիական, եթէ ոչ ամիրայական:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԽԱՏԱՐԻՄՆԵՐՆ ԱԼ ԳՈՀ ՉԵՆ

«Պրոլետար», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, իր Յունուար 12ի խմբագրականին մէջ կը գանգատի թէ՝ «Ամերիկայի մէջ մօտ մէկ տարի առաջ կազմուած Հօկը իր կազմակերպչական աշխատանքները կը տանի շատ դանդաղ կերպով», թէ «հազարաւոր հայութիւն գտնուած կեդրոն քաղաքներու մէջ անգամ տակաւին չեն կազմակերպուած մասնաճիւղեր»: Այս առթիւ յիշելով շարք մը բողոքներ, կը շարունակէ.

— «Մենք ալ ըլլալով Հօկի անդամներ, մօտէն ծանօթ ենք, որ տակաւին կեդրոնը մասնաճիւղերու հետ կանոնաւոր յարաբերութիւն չէ հաստատած: Ոչ միայն այդ, շատ մը տեղերու մէջ Հօկի բարեկամները ինքնաբերաբար կազմած են մասնաճիւղեր եւ դիմած կեդրոնին, վաւերացում եւ պէտք եղած հրահանգները ստանալու համար, բայց Կեդրոնը նոյն իսկ չէ բարեհաճած պատասխանել եւ այդպիսով պատճառ դարձած է Հօկով խանդավառուած տարրերը յուսախաբութեան մատնելու ու անոնց մէջ գործելու եռանդը սպաննելու: Այս եւ նման ուրիշ դէպքեր մեզ կը հարկադրեն դառնալ պահանջկոտ Հօկի Կեդրոնի մասին»:

«Այս եւ նման ուրիշ դէպքեր» պէտք է ստիպէին ոչ միայն դառնալ «պահանջկոտ», այլ եւ խելացի ու պարկեշտ, հասկնալու համար Հօկի ամլութեան բոլոր պատճառները: Որքան ատեն որ Հայրենիքի օգնութեան գործը կը շարունակէ մնալ կուսակցական խաչակրութեան եւ քաղաքական պայքարի զէնք, Հօկերը կուգան ու կ'անցնին, կը ծնին ու կը մեռնին՝ բայց հոգերը կը մնան:

ՇԱՏ ԿԱՆՈՒԽ ՉԷ՞

Բագուի «Կոմունիստ» օրաթերթը խստօրէն կը քննադատէ դերասան Աբէլեանը, որ ներկայացումներ կուտայ «զուտ շահադիտական նպատակով»: «Ժողովրդական» դերասանը առած է թատրոնի ընդհ. մուտքին հարիւրին 45ը:

«Աբէլեանին պէտք է հասկցնել թէ խորհրդային միութիւնը Ամերիկա չէ», կ'եզրակացնէ թերթը:

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գաւառներէն նոր գանգատներ կը ստանանք, ինքնութեան թուղթերու արձանագրութեան ծանօթ սխալին առթիւ: Փոխ տը Շէրիէն ալ կը հաղորդեն թէ տեղական իշխանութիւնը de Nationalité Turque կը գրէ, փոխանակ d'Origine Arménienne-ի:

Մեզի եղած հարցումներուն վրայ, կը թելադրենք տեղական իշխանութեանց յիշեցնել արտաքին նախարարութեան 1925 Յուլիս 31 թուակիր շրջաբերականը, որ միանգամ ընդ միշտ պարզած է այս խնդիրը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Մօտերս Փարիզ կը դառնայ Պ. Ռաքովսքի, խորհրդային դեսպանը: Տեղական թերթերը կը հաղորդեն թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Մոսկուայի եւ Փարիզի միջեւ, այս անգամ պաշտօնապէս: Աւելորդ է յիշել թէ ռուսական պարտքերու խնդիրը գլխաւոր տեղը կը բռնէ այս բանակցութիւններուն մէջ. բայց ուրիշ խնդիրներ ալ պիտի քննուին: Մէկ խօսքով, ձեւ մը պիտի գտնուի ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները վերջնապէս ճշդելու: Ռուս պատուիրակութեան նախագահը պիտի ըլլայ Պ. Ռաքովսքի. իսկ Ֆրանսայի կողմէ պիտի խօսի Պ. Պէրթլօ, արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը: Ի հարկէ Պ. Պրիան անձամբ պիտի տայ բոլոր կարեւոր որոշումները: Չորս յանձնախումբեր պիտի կազմուին մասնագիտական խնդիրները քննելու համար:

Հակախորհրդայի՞ն ճակատ ?

Պ. Ռաքովսքի Լէնինկրատի մէջ հրատարակուած զեկոյցով մը, դիտել կուտայ թէ. «առաջ ճամբան Լոնտոնէն Փարիզ կը տանէր. այժմ Փարիզէն Լոնտոն կ'առաջնորդէ»: Դեսպանին կարծիքով, Անգլիա կը ջանայ Գերմանիան անջատել Ռուսիայէն եւ հակախորհրդային ճակատ մը կազմել Եւրոպայի մէջ: Ֆրանսա պէտք է զգուշանայ կղզիացումէ: Ատոր համար անհրաժեշտ է որ հասկացողութեան մը գայ Ռուսիոյ հետ եւ վարկ բանայ անոր:

Պ. Ռաքովսքի կը յուսայ թէ մօտերս բնականոն յարաբերութիւններ պիտի հաստատուին նաեւ Չեխօ-Սլավաքիոյ, Եուկօ-Սլավիոյ եւ Պելժիոյ հետ:

Տիւրզիները կը շարունակեն գործել

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Յունուար 13 թուականով.— Երկաթուղին կտրուեցաւ Էլ Համէ եւ Այն Ֆիճիի միջեւ, 50 մեդր հեռաւորութեան վրայ: Վաճառաբարձ կառախումբ մը, որ Ռայաքէն կուգար, գիծէն դուրս ելաւ: Ուրիշ կառախումբ մըն ալ գիծէն ելաւ Ռայաք—Դամասկոս ճամբուն վրայ:

ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանին առջեւ կը դատուին Էյուպ Սապրի, գնդապետ Օսման եւ Իսմայիլ Հագգը: Այս վերջինը կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Յունաստան գացած էր տանելով 15 օխա հաշիշ եւ Աթէնքի մէջ յարաբերութեան մէջ մտած էր Առաքել Առաքելեան անուն Հայու մը հետ, որ դրամ կը հաւաքէր հակաքէմալական Չէրքէզ Էտհէմի եւ ընկերներուն համար:

Էյուպ Սապրի եւ Օսման պէյերը դրամ ղրկած են Պաղտատ, Մէհմէտ Շիւքրիին: Իսմայիլ Հագգը յարաբերութիւն ունեցած է Ըշէտի եւ Աթէնքի Թուրք դեսպանատան հետ. նոյնպէս ներկայացած է հելլէն ոստիկանութեան: Հիւպատոս Զէքի պէյ հաղորդած է որ Իսմայիլ Հագգը փորձած է նաեւ 7—8000 թրքական ոսկի շորթել հիւպատոսարանէն, սակայն իր մասին կասկած ծագած ըլլալով, անգամ մըն ալ ոտք չէ դրած հոն: Դատը կը շարունակուի:

⁂ Խարբերդի անկախութեան դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը «Մէմօզին»ի հեղինակ ուսուցիչ Համզայի եւ Շէֆիք Էլ Հիւսնիի, որոնք կ'ամբաստանուէին իբրեւ մասնակից քրտական ապստամբութեան: Համզա 15 տարուան թիապարտութեան դատապարտուեցաւ եւ պատիժը պիտի կրէ Գասթէմունիի բանտին մէջ:

Թուրքիոյ պարտքը Ֆրանսայի

Պոլիսէն Փարիզ կուգան Թուրք պատուիրակներ, որոնք Թուրք հանրային պարտքին մասին Ֆրանսայի հետ բանակցութիւններ պիտի կատարեն:

Ժառանգութեան իրաւունքը վերահաստատուած

Գրած էինք թէ Խորհրդային իշխանութիւնը վերահաստատած է ժառանգական իրաւունքը: Մոսկուայէն կը հեռագրեն նոր օրէնքին տրամադրութիւնները, որոնց համաձայն հետեւեալ տուրքերը հաստատուած են ժառանգական իրաւունքին վրայ.— Մինչեւ 1000 րուբլի ժառանգութեան համար տուրք չկայ. 2000էն 6000ի համար՝ 20 րուբլի տուրք պիտի առնուի 2000ին եւ 100ին 5՝ յաւելուածին համար: 6000էն 10,000ի համար՝ 220 րուբլի 6000ին եւ 100ին 8՝ յաւելուածին համար: 100,000էն 200,000ի համար՝ 18,540 րուբլի 100,000ին եւ 100ին 40՝ յաւելուածին համար: 500,000էն անդին՝ 238,540 րուբլի 500,000ի համար եւ 100ին 90 յաւելուածին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՖՐԱՆՍԱ ՊԷՏՔ ՉԷ ՊԱՐՊԷ ՍՈՒՐԻԱՆ,,

Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ ֆրանսական մեծ օրաթերթեր տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար մասնաւոր թղթակիցներ ղրկեցին Սուրիա Ասոնցմէ ոմանք, ինչպէս «Ժուռնալ»ի թղթակիցը Էտուար Հէլզէ, ասկէ երկու ամիս առաջ իր քննութեանց իբրեւ հետեւանք կ'եզրակացնէր թէ Ֆրանսա առանց այլեւայլի պէտք է պարպէ Սուրիան։ Իրմէ վերջ այդ երկիրը գացող թղթակիցները («Մաթէն», «Քօթիտիէն», «Փըթի Փառիզիէն») նոյն կարծիքը չունին։

Պ. Ալպէռ Լոնտռը «Փըթի Փարիզիէն»ի 12 Յունուարի թիւին մէջ փաստացի կ'ապացուցանէ թէ Ֆրանսա պէտք չէ պարպէ Սուրիան։ «Չգենք արժանապատուութեան խնդիրը, կ'ըսէ, եւ գործնական մարդ ըլլանք։ Մենք զմեզ մեր շահերուն դիմացը գտնենք։ Պարպումի պարագային, մեր բոլոր շահերը անմիջապէս պիտի վտանգուին։ Բոլոր մեր գաղթավայրերը պիտի ցնցուին, մեր հարիւր միլիոն պաշտպանեալներուն ձեռքը գեղեցիկ փաստ մը պիտի տանք թէ Ֆրանսան դէպի անկում կ'երթայ։ Մի՛ ըսէք թէ ո՛չ ոք ուշադրութիւն պիտի ընծայէ այդ դէպքին։ Ֆրանսայի հմայքին դըպչող ոեւէ դէպք անմիջապէս կ'իմացուի Ֆրանսայի ամէնէն հեռաւոր գաղութին մէջ իսկ։ Կազմակերպութիւններ կան որ կազմ եւ պատրաստ կեցած են ատոր բարոյական ազդեցութիւնը շահագործելու համար։ Հընդկաչինի պրոպագանդիստները ատոր մէջ պիտի գտնեն իրենց ամէնէն լաւ զէնքը, Ապտիւլ Քէրիմ ուժ պիտի առնէ, Թունուզի եւ այլ տեղերու երիտասարդները պիտի պոռան. «Ցեսա՞ք, Ֆրանսա կը հաստատէ մեր ըսածը»։ Սուրիան լքել պիտի նշանակէ մեր գաղթավայրերուն մէջ հրդեհ առաջ բերել։

«Եւ ինչո՞ւ պիտի պարպենք երկիր։ Որովհետեւ 60,000նոց նախնական ժողովուրդ մը օտարին դրդումով ըմբոստացած է, 60,000 ժողովուրդ, այսինքն 4,000 կռուողներ, ծերերն ու պարմանիներն ալ հաշուելով։ Այս ըմբոստութիւնը լո՞ւրջ է.— ո՛չ. այս ժողովուրդը սովորութիւն ըրած է ըմբոստանալ ու 65 տարուան մէջ այս հինգերորդ փորձն է։

«Բայց անգամ մը տեսնենք թէ ինչ կ'ուզէ Սուրիան, ուր երկու միլիոն իսլամ եւ կէս միլիոն քրիստոնեաներ կան։ Սուրիա չուզեր որ մենք մեկնինք։ Եթէ իսլամները վստահ ըլլային որ Ֆրանսայի մեկնելէն յետոյ տեղը ուրիշ ազգ մը չպիտի գայ «կորսուէ՛ գնա՛» պիտի ըսէին անոր, բայց գիտեն որ Ֆրանս. զինուորները՝ նաեւ շնստած հիւսիսէն Թուրքերը, հարաւէն ալ Անգլիացիները պիտի գան։ Անոնք երկու չարիքներու մէջտեղ Ֆրանսան նախամեծար կը համարեն Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ։ Ու մեզի կ'ըսեն. սահմանադրութիւն մը տուէք մեզ եւ մնացէ՛ք՝ մեզ պաշտպանելու համար օտարներու դէմ։ Գալով քրիստոնեաներուն, անոնք իրենց պատրիարքին բերնով յայտնեցին ինծի որ Ֆրանսա ընաւ պէտք չէ մեկնի Լիբանանէն, ու պէտք է մնայ ոչ թէ 50, այլ 150 տարի եւ աւելի։ Ֆրանսական համալսարանը, ուր աշակերտներ կուգան Պոլիսէն, Իզմիրէն, Գահիրէէն, Հալէպէն, Հապէշստանէն եւ Պարսկաստանէն, կէս դարէ ի վեր մտաւորական սնունդ կը մատակարարէ այդ երկրին եւ նոյնիսկ իսլամներ կը յաճախեն յիսուսեան կրօնաւորներու դպրոցները եւ ֆրանսական լեզուն կը սորվին։ Բնական է որ կրօնաւորները քիչ մը քաղաքականութեամբ կը զբաղին. աւելի լաւ կ'ըլլար անշուշտ որ ընաւ միջամտելու չըլլային այդպիսի բաներու։ Խնայողութեան կողմնակիցները կը գոչեն. ի՞նչ գործ ունինք Սուրիոյ մէջ, ուր խճաքարեր միայն կան։ Այդ մարդիկը չեն գիտեր որ Սուրիոյ մէջ շահագործուելիք երեք միլիոն հեքթար հող կայ, 16 միլիոն պտղատու ծառ, երեք միլիոն ձիթենի, տարեկան երեք հազար թոնօ ծխախոտ կ'արտադրէ, երեք միլիոն քիլօ մետաքսի բոժոժ, այս տարի երեք հազար հակ բամպակ արտածեց եւ երկրագործական պաշտօնատունը կը հաւաստէ թէ կրնան մրցիլ Եգիպտոսի բամպակին հետ։

«Անոնց կ'ըսեմ. խնայողութեան համար Սուրիան պարպելը պիտի նշանակէր ծախել իր վերմակը անոր համար որ դրամի պէտք կայ։ Մէկ անգամէն պիտի կորսնցնենք Սուրիոյ համար մեր ծախսած 2 միլիառ 700 միլիոնը։ Քաշուի՞լ այն պահուն, ուր մեր ցանածներուն հունձքը պիտի քաղենք։

«Բայց մտածենք նաեւ ապագան. եթէ Ֆրանսա այլեւս ծրագիրներ չպիտի կազմէ, ուրեմն վարագոյր քաշենք մեր պատմութեան վրայ, պառկինք եւ մեր ձեռքերը երկարենք մրցակիցներու չուաններուն։

«Ինքնաշարժը, ամէն բան փոխելով, վերահաստատեց Միջագետքի եւ Պարսկաստանի հին ճամբան։ Մարսիլիա Արեւելքի դուռն է, Պէյրութ Պաղտատի եւ Թէհրանի դուռը դառնալու վրայ է։ Փոխանակ Պարսիկ ծոցի ճամբով մէկ ամիսէն երթալու Շահին մայրաքաղաքը, հիմա անապատի ճամբով 13 օրէն կը հասնինք։ Փարիզէն Թէհրան 13 օրուան մէջ։ Մուսուլի քարիւղները Եւրոպա գալու համար, ստիպուած են Սուրիայէն անցնիլ։ Կը կարծեմ թէ այս փոքրիկ պարզ նախադասութիւնը բաւական պիտի ըլլայ վերջնականապէս բանալու ձեր աչքերը։

«Սուրիան դուռ մը եւ փարոս մըն է Արեւելքի մէջ։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ թեկնածուներ կը ներկայանան դռնապանի եւ պահապանի պաշտօններուն համար։ Հիմա ատոնք մեր ձեռքն են. պահենք զանոնք»։

«Մաթէն»ի թղթակից Անրի տը Քօրպայ ալ կը գրէ.— «Մեծ յիմարութիւն պիտի ըլլար Սուրիան լքել. ո՛չ միայն Ֆրանսա պիտի խայտառակուէր 53 ազգերու առջեւ, խոստովանելով թէ չի կրնար կառավարել երկիր մը որ իր պաշտպանութիւնը խնդրած է, այլ շատ գէշ գործ մը ըրած պիտի ըլլայ։ Իրաւ է թէ Սուրիա արտադրող երկիր մը չէ եւ 36 տարուան մէջ Պէյրութ-Դամասկոս երկաթուղագիծը չէ կրցած ցորեն արտածել, ինչպէս կը յուսար, սակայն առեւտրական հիանալի կեդրոն մըն է, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, մանաւանդ շնորհիւ իր բնակչութեան,— ոչ այն բնակչութեան որ ծալլապատիկ նստած նարկիլէ կը ծխէ, այլ շնորհիւ Լիբանանի քրիստոնեաներուն, փիւնիկեցիներու յաջորդները, որոնք առեւտրական ըմբռնում ունին եւ աշխարհի առաջին վաճառականներն են։ Ի զուր Անգլիա կ'աշխատի դէպի Հայֆա կեդրոնացնել Պարսկաստանի առեւտուրը։ Որքան ալ ճարպիկ ըլլան այդ քաղաքի յոյն եւ հրեայ վաճառականները, չեն կրնար հաւասարիլ Լիբանանի վաճառականներուն, որոնք դարերէ ի վեր կը տիրապետեն այդ շրջանին մէջ։ Այս պատճառաւ ալ Անգլիոյ առեւտրական եւ գաղթային գործակալները չեն ծածկեր ընաւ իրենց բուռն փափաքը Պէյրութի մէջ անգլ. դրօշը անկելու մասին։

«Սուրիան կրնայ եւ պէտք է որ դառնայ առեւտրական «թրանզիթ»ի աշխարհու կեդրոն մը։ Երբ գործնական կարգը վերահաստատուի եւ սահմանադրական բարենորոգումներ մըտցուին, այն ատեն Պէյրութ-Թէհրան ինքնաշարժի երթեւեկին ուժ պիտի տանք, յետոյ Փարիզ-Գահիրէ արեւելեան ճեպընթացը պիտի հաստատենք. ատոր համար անհրաժեշտ է միայն Տրիպոլիսի եւ Պաղեստինի սահմանին միջեւ 180 քիլոմեդրնոց երկաթուղիի գիծը շինել. իսկ ամէնէն վերջ պիտի իրականացնենք հսկայ ծրագիր մը՝ Պէյրութ-Թէհրան երկաթուղագիծը։ Այն ատեն Պէյրութ պիտի դառնայ Պարսկաստանի, Հիճազի, Անդրյորդանանի եւ Իրաքի նաւահանգիստը եւ մէկը աշխարհի ամէնէն գլխաւոր դռներէն, որուն բանալին պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ձեռքին մէջ, եթէ երբեք միամտօրէն եւ «շանթաժ»ներէ վախնալով, դրացին չյանձնէ զանոնք»։

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունաստանի դիկտատորական կառավարութիւնը սկսած է խստիւ հալածել համայնավարները։ Ներքին նախարարութեան կից ստեղծուած է Հանրային Ապահովութեան տեսչութիւն մը, որուն պաշտօնն է հսկողութեան տակ առնել Յունաստանի մէջ վխտացող բոլոր օտար պրոպագանդիստները։ Ձերբակալուած է պոլշեւիկ հանրածանօթ գործակալ Օսկար Միլլէր եւ դատարանի յանձնուած է։ «Էլթնօս» կը գրէ թէ իբրեւ պոլշեւիկ գործակալներ կը փնտռուին նաեւ չորս Հայեր, որոնք Աթէնք ըլլալ կը կարծուին։ Ձերբակալուած օտար համայնավարները Յունաստանէն պիտի արտաքսուին. իսկ տեղացիները պատերազմական ատեանին առջեւ պիտի դատուին, իբրեւ հայրենիքի դաւաճան։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութիւնները Թուրք հպատակութիւնը ընդունողներուն ազդարարած են հեռանալ երկրէն։ Կ'ըսուի թէ մարզպան տը Ժուվընէլ Էնկիւրի պիտի երթայ Ատանայի ճամբով։

ԻՆՉՊԷՍ ԱՃՈՒՐԴԻ ԿԸ ՀԱՆԷՆ

Հայ մայրերուն եւ աղջիկներուն

«Յառաջ»ին հետեւեր եմ առաջին թիւէն, հոն գտած եմ լուսաբանութիւնը բոլոր այն խնդիրներուն, որոնք արդի հայ ընկերային կեանքը կը յուզեն։

Կուգամ պարզել հիմնական խընդիր մը որ վրիպած է ուշադրութենէ, եւ որ կը կազմէ հայ քայքայուած թափառական ընտանիքին կոտտացող մէկ վէրքը։

Ի՞նչ է արդի հայ օրիորդին, աւելի մասնաւորելով, փարիզահայ օրիորդին տրամադրութիւնը հայ ընտանիքին հանդէպ։

Ամէն կողմէ մեղադրանքներ կը տեղան հայ երիտասարդներու հասցէին, թէ օտարուհիներու հետ կ'ամուսնանան։ Արդարեւ լուրջ հարց մըն է այս մասնաւորապէս փրանսահայ նոր գաղութին համար։ Միւս գաղութներուն մէջ վտանգը այնքան մեծ չէ, որքան այս քաղաքակիրթ ոստանին մէջ, ուր եկուորները, հետզհետէ ձուլուելու վտանգին ենթակայ են միշտ։ Ձուլումը աւելի սրընթաց պիտի ըլլայ անշուշտ, երբ հայ երիտասարդը խնդրէ օտար օրիորդի մը ձեռքը։ Սակայն ասոր դէմ ի՞նչ արգելքներ ունինք։ Հայ օրիորդը ունի՞ անհրաժեշտ շնորհը, պատրաստութիւնը, հոգեբանութիւնը. մէկ խօսքով գիտէ՞ հայ ընտանիքը կազմելու արուեստը։

Չպիտի ուզէի խորհրդածութիւններու մէջ մտնել այս անգամ, ոչ ալ անուններ տալ։ Սակայն իրականութիւնը, դժբախտաբար, այն է, որ վերջին եօթ տարուան ընթացքին, մասնաւորաբար Փարիզ հասած ու հաստատուած հայ աղջիկները, (բացառութիւնները կը յարգեմ), քաղաքին շքեղ լոյսերէն շլացած, յաճախ իրենց շա՛տ համեստ ծագումն իսկ մոռնալով, չեն գիջանիր նայիլ համեստ եւ պատուաւոր հայ երիտասարդներու, որոնք ճակտի քրտինքով, եւ շնորհիւ իրենց արհեստին, կ'ապրին ու պիտի կրնան ապրեցնել ընտանիք մը, նորակազմ բոյն մը։ Կրնայի մէկէ աւելի օրինակներ տալ, ապացուցանելու համար թէ հայ օրիորդին անբացատրելի գոռոզութեան, եւ հետեւաբար տգիտութեան հետեւանքով, յուսախաբ ու մերժուած հայ երիտասարդները խնդրած են փրանսուհիներու ձեռքը, եւ անոնց նուրբ ճաշակին ու գուրգուրանքին շնորհիւ, կազմեր են նախանձելի բոյներ։ Պէտք է մերժել այն համոզումը թէ փրանսուհին, միշտ պուլվարներու վրայ պտտող թեթեւ կինն է, որ պատուահաս կը դառնայ իր մտած տան մէջ։

Արդ, երբ բազմաթիւ հայ երիտասարդներ հարսնցուներու կը սպասեն իրենց ազգակիցներէն ու չեն գտներ, ու կը մերժուին, ու կ'արհամարհուին, երբ կը գտնուին արուեստագէտներ, այսինքն աւելի զարգացած, ապրած ու միջավայր տեսած անհատներ, որոնք աճուրդի ու վաճառքի կը հանեն իրենց աղջիկներուն թէ՛ ներկան եւ թէ՛ ապագան, ինչպէ՞ս կուզէք որ հայ երիտասարդը չխնդրէ օտարին ձեռքը, վստահ ըլլալով, որ կեանքի կարճատեւ այս պայքարին մէջ, պիտի կրնայ համեմատաբար երջանիկ օրեր անցնել օտար կողակցին հետ։

Ես, իբրեւ հայ կին, անտարակոյս պիտի մերժէի այսպիսի տրամաբանութիւն մը, քանի որ իմ մէջ ազգային ջիղը աւելի զօրաւոր է. [illegible] կոյն պատ. խմբագրութեան կը մնայ լուսաբանել այս կէտը, ինչպէս նաեւ հանրային կարծիքը։ Հարցը խիստ այժմէական ու կարեւոր է. եւ ուղղակի կապ ունի մեր ինքնապաշտպանման հետ։

Եթէ թոյլ կուտաք, այս տողերը վերջացնելէ առաջ, պիտի յիշէի շատ թարմ օրինակ մը.— Հայ մօր մը կատարած ճարպիկ դերակատարութիւնը, որուն շնորհիւ աճուրդի հանեց իր աղջիկը, խզելով պաշտօնապէս կատարուած նշանախօսութիւն մը, տալու համար իր աղջկան ձեռքը ուրիշ երիտասարդի մը, որ դաշնակ մը առնելու կարողութիւն ունի եղեր։

Կը տեսնէք թէ մեր ընկերային բարքերը եւ ընտանեկան ըմբռնումները ինչպէս կերպարանափոխ կ'ըլլան մէկ օրէն միւսը, այլասերելով ու այլանդակելով ինչ որ մարդկային է ու մաքուր։

ԱԶՆԻՒ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ՓԱՐԻԶ՝ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ»

«Մաթէն» կը շարունակէ իր պայքարը Փարիզի հիւանդանոցներու օտար հիւանդներուն դէմ։ Փարիզի բժշկական համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Լէօն Պէռնար «Մաթէն»ի աշխատակցին յայտարարած է այս առթիւ.

— ... Խնդիրը պէտք է քննել եւ հիւանդանոցի ծախքերէն աւելի հեռուն պէտք է տեսնել։ Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը նուազի. ասիկա ոչ ոքի համար գաղտնիք է. պատերազմը մարդկային շատ զոհեր խլեց մեզմէ ու մեր ծնունդներու շարունակական նուազումը հեռու է այդ պակասներուն տեղը լեցնելէ։ Ինչպէս իր պատմութեան ուրիշ շրջաններուն, արիւնաքամ Ֆրանսան օտար գործաւորներու պէտք ունի։ Մենք պէտք է համակրալից փութկոտութեամբ ընդունինք այն օտարականները, որոնք Ֆրանսա կուգան աշխատելու, ընտանիք կազմելու եւ ծնելու համար զաւակներ, որոնք ետքէն Ֆրանսացի պիտի դառնան։ Միւս կողմէ, սակայն, խստիւ պէտք է պաշտպանենք մեր ցեղին առողջութիւնը, մեզմէ հեռացնելով ախտաւոր մարդիկը եւ մարդկութեան թափթփուքները։ Երկու տարիէ ի վեր այս կրկնակ խնդիրները կը զբաղեցնեն զիս.— առողջ տարրերու ձուլումը եւ հիւանդ ու այլասերածներու արտաքսումը։ Ամերիկացիները գտնուած են նոյն խնդիրներու հանդէպ եւ լուծած են զանոնք առանց կանգ առնելու դիւանագիտական նկատումներու առջեւ։ Անոնք իրենց երկրին մէջ չեն ընդունիր ո՛չ միայն ամէն կարգի հիւանդներն ու մտագարները, այլ յեղափոխական եւ անիշխանական գաղափարներով տոգորուածները եւ անբարոյական արհեստներ գործ դնողները։ Ֆրանսա գալիք օտարականները պէտք է երեք անգամ քննութեան ենթարկուին. 1. իրենց բնիկ երկրին մէջ, 2. սահմանագլուխէն անցած ատեն, 3. իրենց բնակավայր ընտրուած քաղաքը հասնելէն անմիջապէս վերջ։ Այլապէս Ֆրանսացիները միշտ ալ պիտի տեսնեն որ իրենց հիւանդանոցներու անկողինները գրաւուած են անբաղձալի օտար հիւանդներով։»

Կարգ մը նիւթերու ստիպողութեան պատճառաւ, ստիպուած ենք յետաձգել Ֆրանսայի հայ աշխատաւորութեան կազմակերպութեան մասին հասած նոր գրութիւնները։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՀՕԿԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

Այս նամակը ստացած ենք աշխատաւորէ մը, որ կը յայտնէ թէ «չէզոք է, սակայն իրազեկ բոլոր դէպքերին»։ Թէեւ ուղղուած Հօկի պատուիրակութեան, բայց, ինչպէս գրուածքէն ալ պիտի տեսնէք, կը վերաբերի ներկայ Հայաստանի բոլոր մեծ ու պզտիկ վարիչներուն։ Լոր կը հրատարակենք անփոփոխ, ջնջելով կարգ մը ծանր բացատրութիւններ.— Խմբ.

Յարգելի պարոններ, հետաքրքրութեամբ կարդացի ձեր զեկուցումները։ Ըստ ձեր տեղեկութիւններին, մշակութային, տնտեսական աշխատանքները ի վիճակի են դարձրել ներկայ Հայաստանը արտասահման գտնուող իր բախտագուրկ եղբայրներէն մաս մը իր մէջ ապրեցնելու։

Բայց ահա հարցը որ կը ծագի. եթէ այդպէս է ներկայ Հայաստանի վիճակը, ապա ինչո՞ւ Հայաստանի դուռները ամուր փակած էք գաղութահայութեան առաջ եւ թոյլ չէք տար որ ան ազատօրէն մտնէ իր նախրական տունը. չէ՞ որ գաղութահայութիւնն ալ հաւասար իրաւունք ունի ապրելու այն հողին վրայ ինչ որ այսօր Հայաստան կը կոչուի։ Մենք վստահ ենք որ Հայաստանի ժողովուրդը պատրաստ է գրկաբաց ընդունելու, օտար երկիրները թափառող իր գաղթական եղբայրները, ինչպէս որ չէ զլացած ընդունելու, նոյն իսկ իր սովահար շրջանի մէջ։ Անշուշտ այս անգամ պիտի ըսէք թէ Հայաստանը իր սաղմնային վիճակի մէջ տրամադրելու աւելի հող չունի գաղթականութեան համար, հետեւաբար սպասեցէք մինչեւ Սարտարապատի ճահիճները չորցնենք, այն ատեն ձեզի հազարներով ներս պիտի ընդունինք. հաւատա՞նք. այդպիսի ցնորամիտ գաղափարի մը ընդհ. գաղթ մը տեղաւորելու համար. բնականաբար ո՛չ։

Յարգելի պարոններ, սին յոյսերով, եւ շռայլ խոստումներով մի խաբէք մեզ. օրինակը մեր առջեւն է. դուք խոստացաք Պոլսէն եւ Յունաստանէն 10,000 գաղթականներ տանիլ Հայաստան եւ մինչեւ անգամ արտասահմանի օժանդակութիւն ալ քիչ չէր այդ մասին։ Սակայն երեք տարին լրացաւ հազիւ երեք չորս հազար գաղթականութիւն ընդունելու ազնուութիւնը ունեցաք. այն ալ Մոսկովայի Աթէնքի դեսպան Ուստինովի միջամտութեան շնորհիւ. ահա իրողութիւնը։ Հոս տեղ պիտի անդրադառնամ ձեր կեղծած «Անկախ Հայաստան»ի շուրջ, որ ըստ ձեր ոռոգայլններուն «անկախ» բառը գործածելով Հայ ժողովուրդը խաբել կ'ուզէք. խնդրեմ ո՞ւր կը մնայ անկախութիւնը երբ անհատ մը Հայաստան իր նախրական տունը մտնելու համար, արտօնութիւնը Մոսկովայէն կախուած է. ո՞վ է որ չի գիտեր թէ այսօր, երկրորդ Ցար Մոսկովայի մուրճի հարուածն է որ կ'իջնէ Հայաստանի վրայ, ո՞ր մէկ Հայն է որ չի կրնայ հասկնալ թէ դուք այսօրուայ վարիչները պարզ Մոսկովիայի վարձկան մունետիկներ էք, եւ Հայաստանը կ'սաւառելու «անկախ»օրէն ոչ մէկ իրաւասութիւն ունիք։

Ահա այս ամբողջ իմանալով մեկտեղ գաղութահայութիւնը չի կրնար հաւատալ ձեր պատուախօսութիւններուն եւ սուտ «ռէքլամ»ներուն, թէ դուք իսկապէս գաղութը տեղաւորելու մասին անկեղծ խորհողներ էք, եւ չի կրնար հաւատալ նոյն իսկ թէ գաղութը Հայաստանէն զրկող բուն պատճառ եղողները չէք։ Ի զո՞ւր արտասահման կը թափառիք ձեզի ընկերներ մուրալու համար։ Հաւատացէք որ սխալած չեմ ըլլար ըսելու. անոնք որոնք որ դուք ձեր «իրեւլի» բարեկամները կը ճանչնաք, եւ նոյն իսկ ձեր վստահելի կոմունիստ եւ պոլշեւիկ ընկերները, մինչեւ անգամ Հայաստանի հանդէպ այն անկեղծութիւնը չունին, ինչ որ ունին նոյն իսկ ձեր թունդ հակառակորդ «Դաշնակ»ները. Նրանք ձեզի կը համակրին, ձեր կոնակը կը շոյեն, եւ երբեմն գլուխ բաց ձեր կառքերու ետեւէն կը վազեն, մի միայն անոր համար որ Հայաստան տանելու նախապատուութիւնը նրանց տրուի. բայց աւա՜ղ որ անոնք ալ հիասթափուած արդէն յուսախաբ կը զգան զիրենք։ Ահա թէ ինչո՞ւ Հայ աշխատաւորութիւնս կոմունիստ չի կրնար ըլլալ։ Մենք Հայ աշխատաւորներս այն ատեն կոմունիստ պիտի կրնանք ըլլալ, երբ Լուկաշին Չիչէրինի, եւ Հայաստան Մոսկովիայի չափ իրենց արտաքին եւ հողային սահմաններու խնդրոյ մէջ ինքնօրէն եւ անկախ լինին։

Մի՞թէ դուք մոռցա՞ծ էք հինգ տարուայ մէջ. դուք չէի՞ք որ 1920 թուականին Կարսի մէջ դեռ Հայ բանակը իր հրացանը թշնամուն չուղղած դաւաճանօրէն 11րդ կարմիր բանակի սուիններով կռնակէն հարուածելով լքեցիք Հայ բանակը եւ նա յուսահատ ստիպուեցաւ ձգել անառիկ Կարսը, եւ դառնալ ներքին ճակատին վրայ։ Դո՞ւք Չիչէրիններու հլու հնազանդ ստրուկներ եւ որպէս զի Մոսկովիայի աչքը մտնէք, եւ հաւատարիմները դառնաք, եւ ձեր պաշտօնները Հայաստանի մէջ հաստատ հիմերու վրայ դրուին, առանց ամչնալու, եւ առանց այլայլումի զիջեցիք Ատրպէճանին Նախիջեւանը, եւ Վրաստանին Ախլքալաքը, եւ այսօր ձեր միակ յոյսը դրած էք Սարտարապատի ճահիճներու վրայ, որով խաբել կ'ուզէք գաղութահայութիւնը թէ իսկապէս օր առաջ գաղթականութիւնը Հայաստան փոխադրելու կ'աշխատիք։ Ցաւը հանգիստ է, բայց առնե՞լը...։

Թող այսօրուայ վարիչները լաւ գիտցած ըլլան որ պարտական են այն հազարաւոր նահատակներու որոնք իրենց վերջին կաթիլ արիւնը զոհաբերեցին Նախիջեւան, Ախլքալաք, Ղարաբաղ ձեռք բերելու համար, եւ հիմնեցին Անկախ Հայաստան մը մի միայն այն նպատակաւ որ աշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայութիւնը քով քովի բերեն եւ միացնեն. մի՛ ուրանաք որ նոյն հիման վրայ է որ այսօր ձեր աթոռները ապահովուած են։ 1918 թուականէն մինչեւ 1920 թուական երբ հայ աշխատաւորութիւնը մեծէն փոքր զէնք ի ձեռին կողք կողքի կուրծք տուած էին Խալիլ, Քարապէքիր փաշաներու ահրագործ քաղաքականութեամբ տկար Հայաստանի սահմաններէն ներս խուժող թրքական գերակշիռ ուժերուն դէմ հայ պատիւը փրկելու, միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի գոյութիւնը պաշտպանելու համար, այն ատեն ձեզմէ շատերը Մոսկովիայի փողոցներում Չիչէրիններու հաւատարիմ լրտեսները եղած էիք, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար. եւ որովհետեւ Անկախ Հայաստանը հիմնուելէն յետոյ դուք ամօթապարտ երես չունէիք Հայաստանը մտնելու, այս անգամ սխալ դաւադրութիւնները լարել, եւ Հայաստանը կարմիր դարձնելու համար Մոսկովիայի ախորժակը գրգռել, եւ մինչեւ անգամ ստրկօրէն Ատրպէճանի բանակներու մէջ մտնել, եւ հայ բանակի դէմ կռիւ մղել, վերջապէս ձեր դաւաճանութիւնները պակաս չեղան խորտակելու համար Հայաստանի անկախութիւնը մինչեւ որ յաջողեցաք, բռնի կերպով այս անգամ ալ Մոսկովիայի լուծը պարտադրել Հայ ժողովուրդին. եւ լաւ իմացէք որ ձեր անունները հայ ժողովուրդը իր պատմութեան սեւ էջերուն մէջ պիտի արձանագրէ։

Բիւրաւոր նահատակներու արեան արդիւնքի շնորհիւ ապրեցէք. բայց մեզ մի խաբէք։

ԹՈՎՄԱՍ ՏՈՒՄԱՆԵԱՆ
(Մարսէյլ շաքարի գործարան)

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մարսիլիա, 10 Յունուար

Գաղթահայ ընդհ. ժողովը, երկար պահանջումներէ եւ թարթափումներէ յետոյ, վերջապէս այսօր գումարուեցաւ կէսօրէ յետոյ ժամը 3.30ին, ժատրան մէջ, օրակարգ ունենալով 1.— Թեմական խորհուրդէն ղրկուած կանոնագրի քննութիւն եւ 2. Հոգաբարձութեան կազմի վաւերացում կամ նոր ընտրութիւն։

Ներկայ էին 42 անդամներ։

Ատենապետ՝ Պ. Սահաթճեան ժողովը բացուած յայտարարելով, ուզեց որ նախապէս կազմուած Հոգաբարձութիւնը հաւաքաբար վաւերացուի։ Ժողովը, սակայն, որ եւ է ըսելիք չունենալով հանդերձ Հոգաբարձութեան անդամներու արժանաւորութեան մասին, յարմար դատեց նոր ընտրութիւն կատարել, ու փոխանակ 7ի, 11 հոգի ընտրել։ Այս առաջարկը անցաւ միաձայնութեամբ, եւ ընտրուեցան Պ. Պ. Յակոբ Սէլեան, Հայկազուն Գույումճեան, Արամ Թէքէեան, Յովհաննէս Պալթաեան, Մ. Զարգարեան, Պ. Չալըքճեան, Ն. Էքիզեան, Պ. Թաշճեան, Նշան Կակօսեան, Արշակ Թորոսեան, Անոռն Անոռնեան։

Ասկէ լաւ ընտրութիւն չէր կրնար ըլլալ։ Հին ու նոր գաղութը ձուլուեցան ա՛ս կազմի մէջ, դպրոցասէրն ու եկեղեցասէրը հաւասարապէս նկատի առնուեցան, եւ նոր Հոգաբարձութեան ներդաշնակ գործունէութենէն իրական օգուտներ կ'ակնկալեն բոլորը։

Այս ընտրութիւնը միւս կողմէ առաջին քայլն է, որ այս գաղութն ալ սթափի, եւ իր մարմինները օրինականացնելու աշխատի։ Որովհետեւ, տիրող անհոգութեան մէջ, ճարպիկները կ'օգտուէին առիթէն։ Կաթող. պատուիրակութիւնը կանոնագիր մը ղրկած էր, որ ոչ միայն մեր գաղութը կրօնական հօտի մը մակարդակին կ'իջեցնէ, այլ եւ յարանուանական խտիր կը յարուցանէ, փոխանակ միւս դաւանանքները քաշելու դէպի ամբողջութիւնը։

Ճիշդ այս տեսակէտէն մեկնելով, Մարսիլիոյ գաղթ. ընդհ. ժողովը, Փարիզէն ղրկուած Ծրագիր-կանոնագիրը յղեց յանձնախումբի մը — կազմուած Պ. Պ. Վ. Ղազարեանէ, Ե. Թորոսեանէ, Պօղոս Հիւսեանէ, Յովհաննէս Գալիպքճեանէ, Մ. Գույումճեանէ, որպէս զի զայն պատշաճեցնեն մեր արդի ըմբռնումներուն, կարճ խօսքով աշխարհական-ազատական սկզբունքներ որդեգրեն։

Ցանկալի է որ Գաղթ. ժողովի դիւանը միայն իրեն դերին մէջ, մնում տայ գործերուն, որպէս զի վերջապէս Մարսիլիան այս մէկ քանի ամսուայ ընթացքին ձեռնարկէ գաւառական կամ երեսփոխանական ժողովի ընտրութեան, օրինաւոր եւ ժողովրդավար օրկաններ ստեղծելու համար։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 10ին, Կիրակի օրը, Տէսինի Ազգ. Միութիւնը ցերեկոյթ մը սարքած էր ի նպաստ իր նորաբաց աղքատիկ դպրոցին։ Ներկայ էին Լիոնէն բաւական թուով Հայեր, նաեւ Տէսինի քաղաքապետը եւ արհեստական մետաքսի գործարանին տնօրէնը ու իր օգնականը ընտանիքով։ Լիոնի հայ փանֆառի խումբը հրաւիրուած էր նուագելու։

Նախ հրաւիրուեցաւ քաղաքապետը, որ շատ գովեստով խօսեցաւ մեր հայրենակիցներու պարկեշտութեան եւ աշխատասիրութեան մասին։ «Առաջ շատ նիհար էիք հիմա ի՛նչպէս առողջ էք։ Պիտի թոյլատրեմ որ ուրիշ Հայեր ալ բերին այստեղ»։ Վարժուհին, որ դեռ երկու ամիս է որ գործի սկսած է, ֆրանսերէն եւ հայերէն յաջող արտասանութիւններ եւ մարզանքներ կատարել տուաւ պզտիկներուն։

Լիոնի Ազգ. Միութեան գանձապետ՝ Պ. Ց. Պօլեան ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, շնորհակալութիւն յայտնելով Ֆրանսային, որ իր դուռները լայն բացաւ ջարդէն փախած ժողովուրդին առջեւ։ Քաղաքապետը յանկարծ շնորհակալութիւն յայտնեց։ Տէսինցի խումբ մը օրիորդներ հայկական հին տարազներով պարեցին ու երգեցին գեղջուկ երգեր, բուռն ծափեր խլելով։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Ե. Ճամկէօզեան որ շեշտեց դպրոցին անհրաժեշտութիւնը, որպէս զի կարենանք մեր պզտիկները զերծ պահել ուծացումէ։ Այս առթիւ գնահատեց Տէսինի ժողովուրդը որ աւելի եռանդ եւ զոհաբերութիւն կը ցուցնէ դպրոցին հանդէպ քան Լիոնը, որ տակաւին դպրոց չունի։ Տէսինի Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Կ. Ջարիփեան բացատրելով հանդէսին նպատակը, գեղեցիկ ձեռագործ մը աճուրդի դրաւ ամերիկեան ձեւով։ Ժողովուրդին խնդրանքին վրայ պայման դրուեցաւ թէ ո՛վ որ 150 ֆրանք միանուագ վճարէ, անոր տրուի ձեռագործը։ Ասոր վրայ Ազգ. Միութեան գանձապետ Պ. Առաքել Թիւֆէնքճեան վճարեց գումարը եւ ստացաւ ձեռագործը, նուիրելու համար մետաքսի գործարանին տնօրէնութեան։ Այդ գործարանը կ'աշխատին բոլոր Հայերը։

Աճուրդէն գոյացաւ 960 ֆրանք, տոմսակներէն 600 ֆրանք, համագումար 1560 ֆրանք։

Տէսին Թղթակից

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ թէ քիւրտերը մեծ մասով կը բնակին Արագածի շուրջը. եւ մեծամասնաբար կը զբաղին անասնապահութեամբ։ Անոնց տնտեսական վիճակը այս տարի լաւացած է։ Գիւղատնտեսական տուրքը զգալապէս իջած է այս տարի։ Տուրքին մէկ մասը գանձուած է։ Ցեղացիները անհամբերութեամբ կը սպասեն գարնան, որպէս զի վաճառքի հանեն իրենց կաթնեղէնը։ Լենինականի 7րդ գաւառակի պանրագործարանը, որ մօտերս կ'աւարտի, մեծ զարկ պիտի տայ գիւղի տնտեսութեան զարգացման։

Քիւրտերու մէկ մասը Թիֆլիս կ'երթայ եւ կը պարապի մշակութեամբ. ցանկալի է որ Հայաստանի մէջ բացուող գործարաններուն մէջ տեղ տրուի նաեւ քիւրտերուն եւ եզիտներուն։

Կրթական տեսակէտով ալ մեծ աշխատանք է կատարուած։ Բացուած է 11 դպրոց, ուր կ'ուսանին 500 երեխաներ։ Բայց դպրոցական շէնքերը յարմար չեն եւ կամ կարասիներ կը պակսին։ Կապի եւ հաղորդակցութեան միջոցներու տեսակէտով քիւրտ գիւղերը կը գտնուին աննախանձելի վիճակի մէջ։ Գիւղերը չունին ջրաղացներ, որով գիւղացիները կը ստիպուին 30—40 վերստ կտրել, իրենց ցորենը աղալու համար։ «Քրդական գիւղերում ուժեղ շերտաւորում կը նկատուի։ Կուլակը գլուխ բարձրացուցած է եւ կ'ուզէ իր ձեռքն առնել գիւղին իշխանութիւնը։ Անհրաժեշտ է յամառ աշխատանք կատարել այս գետնին վրայ, որպէս զի չքաւորներն ու միջակները չիյնան կուլակներու ազդեցութեան տակ»։

ԽԱՌՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լեռնային Ղարաբաղի գլխաւոր դատարանը գնդակահարութեան դատապարտեց Դաշբուլաղ Դանիէլեանցը, որ ամբաստանուած է «աւազակութեամբ, տեռորով եւ հակայեղափոխութեամբ»։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 1923 Օգոստոսի սկիզբը Դանիէլեանը «մի խումբ Դաշնակցականների ցուցմունքով», իր ընկերներուն հետ անցաւ Ղարաբաղ, «մի շարք տեռորիստական գործողութիւններ կատարելու պատասխանատու գործիչների վրայ»։ Հրոսախումբը կատարեց մի շարք զինուած կողոպուտներ Շուշի-Աղդամ խճուղիին վրայ, որ ատեն սպաննուեցաւ Խաչէնի շրջանի նախագահ Հաջիեւը։ Հրոսախումբը առաւելապէս թուրքեր կը սպաննէր։ Հետապնդումներու ժամանակ աւազակներէն մէկը ձերբակալուեցաւ, իսկ Դանիէլեանցը յաջողեցաւ փախչիլ եւ միայն անցեալ տարի ձերբակալուեցաւ։ Դատարանին մէջ Դանիէլեանը խոստովանեցաւ պատասխանատու գործիչներու սպանութիւնը քաղաքական եւ ազգային հողի վրայ»։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն՝ իրենց շրջանի անցուդարձերը հաղորդել ՕՐԸ ՕՐԻՆ, որպէս զի իրենց այժմէութիւնը չկորսնցնեն։

համար։ Ժառանգութիւնը կ'ընդունուի միայն ուղիղ գիծով։ Ողջ մարդէ մը ուրիշ ողջ մարդու մը տրուած նուէրին տուրքն է ժառանգութեան համապատասխան գումարի տուրքին կէսը։

Ձիւն-ձմեռ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ

Ողողումներու վտանգը հազիւ անհետացած, հիմա ալ անսովոր ցուրտ մը սկսաւ Փարիզի մէջ եւ քիչ մը ամէն կողմ։ Ֆրանսայի շատ մը նահանգներուն մէջ կը ձիւնէ քանի մը օրէ ի վեր։ Կարգ մը տեղեր, ինչպէս Պրիանսօն, ջերմաչափը զերոյէն 22 աստիճան վար իջաւ. Փարիզի մէջ երէկ գիշեր ցուրտը մինչեւ զերոյէն 8—10 աստիճան վար էր։ Փողոցները ամբողջովին սառած են։ Ֆրանսայի հարաւային գաւառներուն մէջ շատ աւելի խիստ է ցուրտը։ Օրինակ, ձիւնած է Քանի (Միջերկրականի վրայ) եւ Քորսիքայի մէջ, ուր ձիւնը շատ բացառիկ երեւոյթ է։ Նոյն իսկ տարիքոտ մարդեր չեն յիշեր ձիւն տեսած ըլլալ։ Նոյնպէս ձիւնած է Մօնփէլիէի մէջ, ուր 1919էն ի վեր ձիւն չէր տեսնուած։ Ձիւնած է նաեւ Ավինեօնի, Նիմի, Արլի, Թուլօնի, Ալպիի, Մօնթաբանի եւ Պօրտօյի մէջ։ Թուլուզի մէջ 30 սանդիմեդր բարձրութեամբ ձիւն եկած է։ Լուառ գետը Սէնթ Էթիէնի մօտ տեղ տեղ սառած է։ Իտալական սահմանագլուխին վրայ Վէնթիմիլի մէջ կարկուտ յետոյ ալ ձիւն տեղացած է. ջերմաչափը զերոյէն 8 աստիճան վար ցոյց կուտայ, զարմանք պատճառելով բոլորին։ Ամբողջ Միջերկրականի եզերքին վրայ՝ Մարսիլիայէն մինչեւ Նիս սառնաշունչ քամի կը փչէ, փճացնելով ծաղկեմշակութիւնը։ Վնասը քանի մը միլիոնի կը հասնի։ Փոթորիկ կայ նաեւ Ատլանտեանի եզերքներուն վրայ։ Մարօքէն Թուլօն հիւանդ եւ վիրաւոր փոխադրող «Սիրքասի» հիւանդանոց-շոգենաւը փոթորիկի բռնուելով սպանիական ջուրերը ապաստանեցաւ։

Փարիզի շրջակայ լիճերը 4 սանդիմեդր թանձրութեամբ սառած են արդէն. երբ 8 սանդիմեդրի հասնի, քաղաքապետութիւնը պիտի թոյլատրէ չմշկումը։

Արտասահմանի ամէնէն ցուրտ շրջանն է Ռուսիա։ Լէնինկրատի մէջ ջերմաչափը զերոյէն 38 աստիճան վար կը ցուցնէ։ Լէնինկրատի եւ մեծ քաղաքներու միջեւ հեռագրական եւ հեռախօսական հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ Ֆինլանտիոյ, Լէթոնիոյ եւ Էսթոնիոյ մէջ զերոյէն 35 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Հոլանտա 22 աստիճան։ Նոյն վիճակին մէջ է ամբողջ կեդրոնական Եւրոպան. առատ ձիւն կուգայ Իտալիոյ մէջ՝ Միլանօ, Ֆիօրէնցա, Թօրինօ, Հռոմ եւ նոյնիսկ Նափօլի։ Շատ մը Իտալացիներ, որոնք բնաւ ձիւն տեսած չէին, բարձր բլուրներու վրայ կ'ելլեն՝ ձիւնի գեղեցիկ տեսարանը դիտելու համար։

Հոլանտայի ողողուած վայրերը, որոնք լիճի երեւոյթ առած էին, հիմա ամբողջութեամբ սառած են, եւ մարդիկ լողալ սորվելէ յետոյ հիմա ալ չմշկել պիտի սորվին։ Ամբողջ Հոլանտայի հունձքն ու արջառը փճանալու եւ ողողումի աղէտեալները սովամահ ըլլալու վտանգին ենթարկուած են։ Անգլիոյ մէջ ալ ամէն կողմ սառած է։

Ֆինլանտիոյ ծոցը սառած է ամբողջովին, բացի Ռէվալի նաւահանգիստէն։ 38 նաւեր սառոյցներու մէջ բռնուած՝ բանտարկուած կը մնան Լէնինկրատի առջեւ։ Երկու սառնաբեկ նաւեր՝ «Լէնին» եւ «Սվիաթակօր» սառոյցները կը խորտակեն նաւերուն ճամբայ բանալու համար։ Ռուսները, Էսթոնիացիներն ու Ֆիննացիները կ'աշխատին ճամբայ մը բանալ՝ ածուխ եւ պաշար հասցնելու համար նաւերուն. զինուորական օդանաւեր ամէն օր ծրարներով ուտելիք կը նետեն նաւազներուն։

Մեսիան եկեր է...

Մատրասէն (Հնդկաստան) կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր նոյն քաղաքին մէջ Տիկին Աննի Պըզանդ, որ աւելի քան վեց տարիէ ի վեր կը ծանուցանէր նոր Մեսիային գալուստը, յանուն միջազգային փիլիսոփայական ընկերութեան յայտարարեց թէ եկած է Քրիստոսը։ Նոր Փրկիչը երիտասարդ Հնդիկ մըն է Ժ. Քրիշնամուրդի անունով, որ ուսած է Անգլիա եւ Ֆրանսա։ Նոր Քրիստոսը պիտի ունենայ 12 առաքեալներ, որոնց եօթը ընտրուած են արդէն եւ որոնք իրեն պիտի ընկերանան երբ քարոզութեան ելլէ։ Առաքեալներու գլխաւորը պիտի ըլլայ Տիկին Աննի Պըզանդ եւ Աւստրալիացի եպիսկոպոս Զարլս Լէտպիթըր։

Տիկին Աննի Պըզանդ կը յայտարարէ թէ նոր մեծ պատերազմի մը առաջքն առնելու համար է որ Փրկիչը հաճած է քանի մը տարի կանխել իր գալստեան ժամը։ Աշխարհի չորս կողմէն եկած 20,000 պատուիրակներ կը մասնակցէին համագումարին, որ տեղի ունեցաւ Մատրասի մէջ վեց տարի առաջ հիմնուած Արեւի Տաճարին հրապարակը։ Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա ղրկած էին 71 պատգամաւոր, Միացեալ Նահանգները 36, Հոլանտա 23։ Եւրոպայի բոլոր մեծ պետութիւնները ներկայացուցիչներ ունէին։ Մեծ թիւով հիւղակներ կառուցուեցան պատգամաւորներու բնակութեան համար։

Ելմտական կնճիռը

Երեսփ. Ժողովի երէկի նիստին մէջ վիճաբանութեան դրուեցաւ ելմտական նախարար Պ. Տումէրի ներկայացուցած ելմտացոյցը։ Ելմտական յանձնախումբի ժողովին մէջ ընդհ. տեղեկաբերը յայտնեց թէ այս տարուան պիւտճէին բացն է 4 միլիառ 209 միլիոն ֆր. զոր գոցելու համար որոշուեցաւ ծախքերու մէջ 800,000 ֆր.ի խնայողութիւն մը ընել եւ տուրքերու գանձումը կանոնաւորել։ Ելմտական նախարարը կ'առաջարկէ որ 1926ի ընթացքին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած առեւտրական գործառնութեանց վրայէն հարիւրին 1.20ի բացառիկ տուրք մը գանձուի, որմէ 3,800 միլիոն հասոյթ կը յուսայ։

Պ. Տումէր այս տուրքը կը նկատէ իր ծրագրին ամէնէն հիմնական կէտը եւ կը յուսայ օր օրին կարեւոր գումարներ ձեռք բերել։ Չի կարծուիր որ խորհրդարանը ընդունի այս ծրագիրը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ արուարձանի բոլոր խումբերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Երեքշաբթի 19 Յունուար գիշեր ժամը 8.30ին, 130 Rue du Bac. métro Sèvres։ Օրակարգ խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» խումբի ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՌՈՍՏՈՄ ԼՍ. Միութեան վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը գիշեր 16 Յունուար, ծանօթ հաւաքատեղին. կը հրաւիրուին հետաքրքրուողները։ Մուտքը ազատ է։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐԻ եւ շրջականերու բոլոր երկսեռ հայրենակիցները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 17 Յունուար կէս օրէ յետոյ ժամը 2 ու կէսին։ 40 Rue de Belleville ճաշարանին ժողովասրահը Metro Belleville.

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ նահանգային միութեան բոլոր անդամներն ու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող ամբողջ հայութիւնը անխտիր ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, 130 rue du Bacի սրճարանը. métro Sèvres։

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երեկոյթ մը սարքած է Փարիզի բժշկական համալսարանին անդրանիկ հաւատանող վաղամեռիկ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին Salle des Sociétés Savantes-ի G սրահին մէջ, Յունուար 20ին ժամը 9ին, նախագահութեամբ Տօքթ. Քէմհաճեանի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Արագած», գրական-գեղարուեստական կիսամսեայ հանդէսի Ա. եւ Բ. միացեալ թիւը։ 16 էջ, գին 1 ֆր.։ Հրատ. O. Boghossian, 33 rue Pixérécourt.

Մեր մօտ նամակներ ունին պ. պ. Մխիթար Շեխիկեան, Ջաւէն Համամճեան եւ կ. Վ. աստուրի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՎԻԷՆ, (Իզէր), Թատերասէր.— Յունուար 12ին ստացանք Դեկտ. 27ի թատերական ներկայացման նկարագրութիւնը...

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Ա.— Կը սպասենք նորերուն։

ԼԻՕՆ, Պ. Թ.— Շատ ուշ մնացած էր եւ արդէն հրատարակուած։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ԳՐԷՕԶՕ, Գործկ.— Ստացանք 113.50 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Գործկ.— Նոր տրուած հասցէին ղրկեցինք Յունուար 10էն. Յունուար 1ի նամակատուփով տեղեկացուցինք 135 ֆրանքը ստանալնիս։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ա. Բ.— Ստացանք մանրամասնը։

ՇԱԹՈՒ, Յ. Բ.— Նոյնպէս։

ԲԱԶՎԻՆ, Պ. Գ.— Ստացանք բաժնեգինը։ Կը ղրկուի Յունուար 1էն։

ՆԻՍ, Հ. Ա.— Ստացանք 77 ֆրանք. կը խնդրուի կարգադրել Մ.ի հաշիւը եւս։

ԲԱՍԹԻԷ, Գործկ.— Ստացած ենք Հոկտ.ի մէջ 10, եւ Դեկտ.ին 26 ֆրանք։ Կրնանք ձեր ըսած ձեւով ղրկել։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Կը պարտիք 4 ֆրանք միայն։

ՄՕՆԹԱՐՅԻ, Մ. Գ.— Ս. Եսամսեան ստացած ենք, եւ նամակատուփով պատասխանած ենք անկէ առաջ։

ՓԸԹԻԹ ԻՎՐԻ, Աղամեան.— Հաճեցէք ճշդել ձեր հասցէն։

ՊՕԼԷՆ, Գործկլ.— Ստացանք 102 ֆրանք։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Գործկ. Ստացանք 85 ֆրանք։

ՊՕԼԷՆ, Յ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք։

ՎԻՍՊԱՏԷՆ, Ա. Փ.— Ստացանք վերջամսեան։

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ. Մ.— Հինգ նոր բաժանորդներուն կը ղրկուի Յունուար 1էն։

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
17
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1926

17 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 73 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՓՍՈ՜Ս ՁԵՐ ԽԵԼՔԻՆ ՈՒ ԽՂՃԻՆ

«Երեւան»ը փրփրեր է նորէն, որովհետեւ իրենց երեսին տուած էինք թէ ա՛լ չափը կ'անցընեն, անդադար ուռեցնելով, փառաբանելով ռուսեւթուրք բարեկամութեան եւ գործակցութեան բարիքները:

Թակարդի մէջ բռնուած ճնճղուկի մը պէս, ան թելէ թել կը զարնուի, եւ կը թափէ իր իմաստութեան բոլոր փոհարները, որոնք ոչինչ կ'ապացուցանեն, դժբախտաբար:

Կարելի է ճնճղուկի մը չափ անխելք ըլլալ, բայց դժուա՛ր է անոր պէս անմեղ երեւալ: Մէջտեղն է պատմութիւնը,— հինգ տարուան անցեալ, ոչ թէ «հին հին դարուց յիշատակ»:

Փողոցի անցորդն ալ գիտէ որ, քանի՛ խորհրդային իշխանութիւնը կողք կողքի կը կենայ պէյերու եւ փաշաներու, ջարդարարներու եւ աւարառուներու բանակին հետ, այնքան կը տուժէ հայ ժողովուրդը, եւ պիտի տուժէ տակաւին, ու չարաչա՛ր: Դուք ի զուր սուտ-խենդ կը ձեւանաք. ձեր խիղճը մաքուր չէ: Եւ, այս իրողութեան համար, մենք պարզապէս կ'արգահատինք ձեր վրայ: Իսկ ձեր քթին կը խնդան ձեր եղբայրակիցներն ու զինակիցները, Քէմալն ու ընկերները: Անոնք շատ լաւ սերտած են ձեր տուած դասերը. այն ատենէն որ, 1920ին, երբ Թրքական բանակը Հայաստանի վրայ կը քալէր, կը յայտարարէին թէ իրենց կռիւը հայ ժողովուրդին դէմ չէ, այլ «Դաշնակ»ներուն դէմ: Եւ իբր այդ, Կարսի անկումէն յետոյ, Շիրակէն մինչեւ Կարին, «եղբայրաբար» կոտորեցին ութ հազար Հայեր, աշխատաւորներ եւ գիւղացիներ: Ատոր համար է որ, մինչեւ այսօր ալ, Թուրքերը ահու դողով կը հարցնեն թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իրենց վիճակը, եթէ Խորհրդային Միութիւնը տապալի, կամ Եւրոպայի կողմը անցնի: Այդպէս է, դարձեալ, որ Թուրք թերթերը կը գրեն, օրը ցերեկով, «Արեւելքի Ընկերվարական Պետութեանց Միութիւնը եւ անիրաւեալ ազգութեանց ներկայացուցիչ Թուրքիա ձեռք ձեռքի տուած են». կամ, «Թուրքիա եւ Ռուսիա կը յարգեն ամէն ազգերու իրաւունքները եւ անոնց պաշտպանն են»: Դուք պատի՛ւ կը սեպէք այս վիճակը. մենք ի խորոց սրտի կ'ողբանք ձեր ցաւագար միամտութեան վրայ:

1920ի գարնան, երբ տակաւին կցկտուր տեղեկութիւններ կային ռուսեւթուրք զինակցութեան մասին, եւ Էնկիւրիի թերթերը գաղտագողի կը համնէին Պոլիս, «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը հրատարակէր Չիչերինի հռչակաւոր նամակը՝ ուղղուած Մուսթաֆա Քէմալի. նամակ մը ուր յեղափոխական վարիչը ողջունելով Թուրք ազատագրակա՛ն շարժումը, կը շեշտէր թէ Մոսկուա եւ Էնկիւրի միեւնոյն քաղաքականութեան կը հետեւին, միեւնոյն ծրագիրը կը հետապնդեն: Այն ատեն, իբրեւ պատասխան հետաքրքիր հարցումներու, ձեր մտերիմները կը հերքէին ամէն բան, եւ կը յայտնէին թէ Անգլիացիները, կոմկուսի պաշտօնաթերթին, «Փրավտա»ի կեղծ տպագրութիւնը հրատարակած են, եւ անոր մէջ տպած են այդ սուտ լուրերը... Հարկ եղաւ սպասել որ դէպքերը պարզեն իրականութիւնը, եւ հրատարակուի 1921 Մարտ 16ի դաշնագիրը: Անշուշտ 1925 Դեկտ. 17ի դաշնագրին կասկածելի մասերն ա՛լ այդ կարգի սուտեր են, եւ նոր աղէտներ պէտք են, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար:

Բայց, թողունք անցեալը եւ խօսինք օրուան վիճակին վրայ: Դուք եղբայրացեր էք հայ ժողովուրդի դահիճներուն հետ, եւ խօսք ըսել չէք տար անոնց հասցէին: Ամբողջ Խորհրդային Հայաստանի մամուլին մէջ, մենք ի զո՛ւր կը փնտռենք որ եւ է ակնարկ, որ եւ է հասարակ լուր՝ Թուրքիոյ մէջ կատարուած հարստահարութեանց մասին: Դուք աւելի հաւատարիմ էք Էնկիւրիի, քան մեր նահապետական պապերուն պապերը, ամիրաներն ու պատրիարքները՝ Բարձր Դրան: Արդ, ո՞ւր են այս թանկագին եղբայրակցութեան եւ զինակցութեան բարիքները: Սահմաններու ապահովութի՞ւնը.— բայց դուք մասնաւոր արժանիք մը չունիք ատոր մէջ: Յաղթականը անարգել առաւ ինչ որ կ'ուզէր, մինչեւ իսկ Անիի աւերակները, անմիջապէս քանդելու համար: Անկէ առաջ ալ, ինչպէս անկէ յետոյ, յաղթականը կը գործէ սանձարձակ, կ'արտաքսէ, կը յափշտակէ, կը ճնշէ, բարոյապէս եւ նիւթապէս ոչնչացնելով իր թաթին տակ մնացած հայութիւնը: Ո՞ւր է ձեր դերը, այս չարիքները չափաւորելու, եթէ ոչ խափանելու համար: Ուրիշ ատեն ալ ըսած ենք, — մեր պապերը գոնէ ժամու մը պատը շինելու հրաման կ'առնէին, կոնակ շոյելով: Դուք աւելին կ'ընէք, — եղբօր հանդէպ դիկտատոր,— կը սողա՛ք դահիճներուն առջեւ: Իսկ արդիւնքը...:

Ափսո՛ս ձեր խելքին եւ խղճին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՍՈՒՏ,, ԼՈՒՐԵՐ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթը, «Որգան ԱԿԿԿ յեվ ԲԿ Անդրկենդգործկոմի եւ Բագխորհրդի», իր Դեկտեմբեր 27ի թիւին մէջ, տակէ տակ կը հրատարակէ հետեւեալ երկտող լուրերը, քաղուած իր թղթակիցներէն.—

Ջրաբերդի գաւառում ձմեռը սկսել է: Բոլոր անասունները արդէն մտել են գոմերը: Զգացւում է կերի պակասութիւն. եթէ կառավարութիւնը օգնութեան չի հասնի, անասունների մեծ մասը սովի զոհ կը դառնան:

*** Ջագիր (Նախիջ[?]) գիւղի բնակչութիւնը ամբողջապէս երկրագործ է: Նրանց այդ աշխատանքներին մեծապէս վնասում է գործիքների պակասը: Չկայ գութան, բահ, մանգաղ, գերանդի եւայլն:

*** Շահումեան գիւղում լոյս է ընկել մի նոր գօրբա — Աւիս Արզումանով: Նա գիւղացիներին շատ է նեղում: Նրա անասունները արօտում, փճացնում են գիւղացիների արտերն ու այգիները: Խօսելիս հայհոյում է ու սպառնում: Նախագահը նրա առաջն առնել չի կարողանում: Գիւղացիք չգիտեն ինչպէս ազատուեն նրանից:

*** Փիփի գիւղում (Գանձակ) ապրում է Մինաս անունով մի շահագէտ: Նա զբաղուած է եղջիւրաւոր անասուններ ու ձիեր առնելով ու վաճառելով: Շատ յաճախ ձին կամ եզը աժան գներով բերում վաճառում է գիւղացիների վրայ 100—120 րուբլիով, որոնք մի քանի շաբաթից յետոյ սատկում են: Գիւղացիք մնում են ձեռքերը ծոցին:

*** Մուսաստ (Գանձակ) գիւղացի հայր ու որդի գնալիս են լինում հարեւան Թուրք գիւղը սերմացու գնելու: Ճանապարհին նրանց առաջը աւազակները կտրելով, սպանում են հօրն էլ, որդուն էլ եւ տանում 100 րուբլի փող:

Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ արտասահմանի թերթերը «սուտ» լուրեր կը հրատարակեն խորհրդային դրախտի մասին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Լամսէյէն (Իզէռ) կը գրեն մեզի.

— Յունուար 3ին տեղւոյս Փափըթըրի ար Ֆրանսի ատաղձի գործարանին մէջ աշխատող հայ բանուորներէն երեք հոգի արկածի մը հանդիպեցան: Մեքենայի սխալ դարձուածքի մը հետեւանքով, անհնելի բախում մը տեղի կ'ունենայ: Գործաւորներէն վանեցի Նազարէթ Աճէմեան կուրծքին հարուած մը ստանալով գետին կը փռուի, եւ անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուի, ուր կուրծքը գաճի մէջ կը փաթթեն: Կը վնասուին նաեւ խարբերդցի Լեւոն Տօնապետեան եւ պոլսեցի Վահրամ Փափազեան: Առաջինին երեք մատերուն վերի մասը կտրեցին, ձեռքը փրկելու համար, իսկ երկրորդին վէրքը վտանգաւոր չերեւար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿ.ԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հայագիտական Ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) տարեկան ժողովը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր, 15 Յունուար, ժամը 5ին, Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանի ամփիթատրոնին մէջ: Ընկերութեան նախագահ բիւզանդագէտ Պ. Շառլ Տիլի երկու կողմերը նստած էին հայագէտ Պ. Ա. Մէյյէ, ֆրանս. Institutի անդամը եւ Պ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր, Արեւելեան լեզուներու վարժարանին հայերէնի ուսուցիչը:

Նախագահը իր բացման ճառին մէջ տարուան ընթացքին մեռնող անդամներուն (որոնց մէջ նաեւ աբբայ Տըլարիւ) դրուատականը ըրաւ. յետոյ ցաւ յայտնեց որ Ընկերութեան նիւթական միջոցները շատ խեղճ ըլլալուն պատճառաւ, կարելի չէ եղած իրենց օրկանի (Revue des Etudes Arméniennes) 1925ի թիւերը ժամանակին լոյս ընծայել եւ կոչ ուղղեց որ Հայերը աւելի եռանդով օգնեն այս ձեռնարկին:

Պ. Մէյյէ նոյն ցաւը վեր հանեց եւ յայտնեց թէ ուրիշ կարեւոր գործեր կան հրատարակուելիք (օր. Եզնիկ Կողբացիի մասին), սակայն տպագրութեան համար դրամ չկայ: Ազգային տպարանն ալ ապարիկ գործ չըներ:

Պ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր անցեալ ամառ Ֆրանսայի կրթական նախարարութեան կողմէ Լեհաստան ղրկուած էր՝ տեղւոյն հին Հայերուն մասին ուսումնասիրութիւն կատարելու համար: Իր այս խիստ հետաքրքրական ուսումնասիրութեան ամփոփումը կարդաց: Յետոյ տօքթ. Վ. Թորգոմեան ներկայացուց կարեւոր աշխատութիւն մը՝ Կիլիկեան թագաւորութեան բժշկական եւ առողջապահական պատմութեան մասին:

Գանձապահ Մաթէօ խան Ներսէսեան կարդաց տարեկան հաշուեկշիռը, ուրկէ կ'երեւայ որ 1924էն մնացած է 7,553 ֆրանք, 10 ս. անդամավճարներէ հասոյթ՝ 4,745,25, հրատարակիչ Պ. Փ. Կէօյթնէրէ ստացուած՝ 3,354,05, ֆրանսական գիտական ընկ.է՝ 3200, դրամատան տոկոս՝ 161: Ծախք՝ ազգ. տպարանին՝ 15,838 ֆրանք, շրջաբերականի եւն՝ 280,55, գրասենեակի ծախք 275,85, մնուկը պատրաստ՝ 619: Ընդհ. գումար՝ 17,013.40:

Պաշտօնեաներու ցոյցը

Այսօր կիրակի պաշտօնեաները մեծ ցոյց մը պիտի կատարեն Երեսփ. ժողովի շէնքին դիմաց, Քօնքօրտի հրապարակին վրայ: Պաշտօնեաներու Արհեստակցական Միութիւնները հրապարակային կոչ կ'ուղղեն իրենց անդամներուն, որպէս զի խմբովին գան մասնակցին ցոյցին: Պաշտօնեաները կ'ըսեն թէ ապրուստը հնգապատիկ աճած է 1914ի վրայ, մինչ ամսականները երեք անգամ միայն աւելցած են: Կառավարութիւնը անցած տարի խոստացած էր աւելցնել ամսականները, սակայն Երեսփ. ժողովը չի հաւանիր, պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Ցոյցը ուղղուած է մասնաւորաբար երեսփոխաններուն դէմ:

Մարսիլիոյ, Լիլի, Նանթի, Լիոնի, Պրէսթի եւ Սթրազպուրկի մէջ ալ պաշտօնեաները մեծ ցոյցեր պիտի կատարեն: Պետական պաշտօնեաներու ընդհանուր թիւն է 400,000: 55,000 ալ օգնական պաշտօնեաներ կան, պետական ճարտարարուեստներու (վառօդի, ծխախոտի, լուցկիի, զինարանի) մէջ կ'աշխատին 100,000 բանուորներ, երկաթուղիներու մէջ 450,000 հոգի:

Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութիւնը նկատելով որ պաշտօնեաներու ցոյցին պիտի մասնակցին նաեւ օտար տարրեր եւ հաւանաբար խռովութիւններ պիտի ծագին, որոշեց արգիլել ցոյցը:

Մնաց որ, երեսփոխանները նոյն վերաբերումը ցոյց չեն տար իրենց ամսականներուն համար: Ներկայիս իւրաքանչիւր երեսփոխան տարեկան 27,000 ֆրանք կը ստանայ: Ապրուստի սղութիւնը մէջ բերելով, Երեսփ. ժողովի հաշուակալութեան յանձնաժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ որոշեց այդ գումարը 40,000 ֆրանքի բարձրացնել: Նոյն թոշակը կը ստանան նաեւ Պետական Խորհուրդի անդամները:

Իրաքի նոր դաշնագիր

Պաղտատի մէջ համաձայնագիր մը կնքուեցաւ անգլիացի մարզպանին փոխանորդ Պ. Պուտիլընի եւ Իրաքի վարչապետ Ապտիւլ Մուհսին էլ Սատունի միջեւ, 25 տարի պայմանաժամով: Նոր համաձայնագիրը պիտի վաւերացուի Միջազգային Խորհրդարանին կողմէ և պիտի հրատարակուի մօտ օրէն: Ի հարկին այս համաձայնագիրը պիտի նորոգուի ամէն չորս տարին անգամ մը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՎԻՃԱԿՆ ՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

I

Մեր ժողովուրդի կեանքին այս ճակատագրական անկիւնադարձին վրայ, երբ մեր ապագան անզգալաբար ձեւ ու որոշ կերպարանք կը ստանայ, կ'արժէ որ երկրէն ներս թէ դուրս ապրող հայ լեզուագէտները, գրագէտներն ու արուեստագէտները հետաքրքրուին հայ գրական լեզուի ապագայով։

— Ի՞նչ է մեր գրական լեզուին արդի վիճակը՝ բաղդատած նախապատերազմեանին հետ։ Բարգաւա՞ճ է է թէ աղքատացած։ — Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր ապագան։

Հայ լեզուն մեր հաւաքական գիտակցութեան ու մեր մշակոյթին գլխաւոր ազդակը եղած է անցեալին մէջ ու կը մնայ որպէս լաւագոյն նուաճումը հայ ստեղծագործ ուժին։ Իր դերը հետզհետէ աւելի պիտի մեծնայ, նկատի ունենալով որ հայ պետութիւն մը իր կազմութեան շրջանին մէջ է։ Նոր քաղաքական ու ընկերային վիճակ մը ի հարկէ նոր ստորագելիներ պիտի կցէ հայ կեանքին։ Լեզուն չի կրնար խուսափիլ շրջապատի իրադարձութեանց ազդեցութիւններէն։

Ու յետոյ, կայ գլխաւոր հարցը որ շատ լուրջ հանգամանք կը ստանայ հետզհետէ։ Մտածեցէ՛ք։ Երկուքէն երեք միլիոննոց ժողովուրդի մը համար ունինք երկու գրական լեզու, եթէ կ'ուզէք, երկու գրականութիւն, որոնք փոխանակ հետզհետէ իրար մօտենալու ճիգ մը փորձելու, ընդհակառակն թէ ձեւով եւ թէ խորքով կը հեռանան իրարմէ։ Բնո՛ւ է ու պերճանք երկու գրական լեզու պահել այսքան ճղճիմ ուժերով։

Բայց Երեւանցիները իրենց կառքը կը քշեն, հետզհետէ նոր շեշտեր զարնելով մեր լեզուին ու հինները կամ «դուրսեցիները» կը յամառին իրենց կայքերուն մէջ։ Մինչդեռ լեզուն բոլորովին ինքնիրեն զարգացող երեւոյթ մը չէ։ Մեր արեւմտահայերէնը երկար ու յամառ ճիգի մը պտուղն է։ Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ նախապատերազմեան կամ արդի արտասահման ապաստանած արեւելահայերէնին համար։

Արդ։ Հարց։ Ցա՞մար է որ լեզուական այս անհաշտութիւնը շարունակուի։ Կարելի չէ՞ արդեօք սիստէմ ու կարգաւորութիւն մտցնել մեր երկու գրական լեզուներուն այս ապականուն ու անկարգ յառաջխաղացումին մէջ։ Ցանկալի չէ՞ որ թէ արեւելահայերէնի եւ թէ արեւմտահայերէնի զարգացումին այն տեսակ ուղղութիւն մը տրուի որ մօտիկ ապագային հնարաւոր ըլլայ հայ գրականութիւնը ազատել այս երկուութենէն։ Հնարաւո՞ր է այս ուղղութեամբ արդիւնաւոր աշխատանք տանիլ։

Բայց նախ ճշդենք երկու լեզուներուն դիրքն ու վիճակը։

* * *

Արեւելահայերէնը որ նախ քան պատերազմը բնական ու լուրջ զարգացման մը հունին վրայ էր, այսօր անմխիթար վիճակ մը կը պարզէ։ Պատերազմը կասեցուց գրական կեանքը։ 1918էն 1922 երկարող շրջանը, ինչ որ ալ ըսուի, «Ժառած եղանակ» մը կը մնայ հայ գրականութեան համար։ «Նոր շրջան»ը, եթէ կարելի է այսպէս կոչել, կը սկսի խորհրդային կարգերու գալուստով։ Ըանց որակը նկատի առնելու, քանակով արդէն պատկառելի գրականութիւն մը կայ Հայաստանի մէջ։ Արեւելահայ արձակագիրներու մօտ, լեզուն որ մինչեւ պատերազմը որոշ կատարելութեան հասած էր, հետզհետէ կորսնցնելով իր նախնական հանգամանքը, արդէն ոստում մը կ'ընէ դէպի ետ։ Մինչդեռ միջին եւ վերջին սերունդի ներկայացուցիչներէն շատերուն մօտ (Ահարոնեան, Տէրեան, Իսահակեան, Ստեփան Զօրեան) հետզհետէ կը թեքէր, զգալի ըլլալու աստիճան, դէպի արեւմտահայերէնը, աստիճանաբար ճկուննալով, տաշուելով, փոխ առնելով արտայայտուելու որոշ ձեւեր, բայց մանաւանդ հարստանալով արեւմտահայ բառամթերքէն։ Ո՛չ միայն լեզուն, հապա նաեւ արեւելահայ գրականութիւնը ինքը անզգալաբար կը մերձենար արեւմտահայ գրականութեան, պահելով անշուշտ իր հարազատ ու աւելի հայեցի հանգամանքը, իր իւրայատուկ դրոշմը։

Խորհրդային Հայաստանի արժէքաւոր գրողներէն ոչ-պոլշեւիկ, տաղանդաւոր ու հանդարտ նորավիպագիր՝ Ստեփան-Զօրեանի պարագան կ'ապացուցանէ այս իրողութիւնը։ Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ Հօկի պատուիրակ Կարէն-Միքայէլեանի համար, որ իր «Զմրան երեկոյ» պատմուածքներու հաւաքածոյով ինքզինքը կը դասաւորէր աւելի շատ արեւմտահայ գրողներու շարքին մէջ։ Յիշենք նաեւ Վահան Տէրեանը, որուն լեզուն շատ մը տարրեր կը հաշուէ իր մէջ մեր լեզուէն։

Այս գուցէ անգիտակից ու անկազմակերպ շարժումը դէպի արեւելահայերէնի կատարելութիւնը՝ բնազդաբար արեւելահայ գրողները կը մղէր օգտուելու արեւմտահայերէնէն որ համեմատաբար շատ աւելի ճկուն, հարուստ ու զարգացած է բառամթերքի ու արտայայտութեան ձեւերու տեսակէտէն։ Ասիկա բարերար շարժում մը կարելի էր համարել։

Այս տակաւին անկերպարան շարժումը անտարակոյս որ իր լաւագոյն փուլը ապրեցաւ 1915էն 1921 երբ Թրքահայ գաղթականութիւնը խուժեց Կովկաս։ Կը բաւէ թղթատել այդ ժամանակուայ «Հորիզոն»ը, Գ. Լեւոնեանի «Գեղարուեստ»ը, նոյնիսկ «Մշակ»ը եւ ուրիշ ժամանակակից թերթեր, համոզուելու համար երկու գրական լեզուներու այդ բարուոք յարաբերութեան։ Մնաց որ այդ շրջանէն մեզի կուգան կարգ մը վանեցի երիտասարդ գրողներ որոնց լեզուին վրայ ուղղակի դրոշմուած է արեւելահայերէնի կնիքը։ (Ռուբէն, Գ. Մահարի, Ազատ Վշտունի, Օննիկ Մխիթարեան եւայլն)։ Այս փոխադարձ վաճառականութիւնը՝ անշուշտ աւելի նուազ չափով՝ իր ազդեցութիւնը ունեցած է նաեւ արեւելահայերէնի վրայ։

Անկէ յետոյ կուգայ հանգիստի շրջան մը մինչեւ 1922ը։ Այդ թուականը արեւելահայերէնին համար կը բանայ տխուր շրջան մը։ Երիտասարդ կուսակցական գրողներ, հետեւելով համայնավար մամուլի վարակիչ օրինակին, կը պղծեն հայ լեզուն, որ հիմա անճանաչելի է արդէն։ Ի հարկէ ես չեմ որ պիտի ուրանամ թէ գրական ամէն նոր հոսանք ստիպուած է փնտռել իր արտայայտութեան նոր եղանակները։ Դասական Հ. Բագրատունիի, վիպագիր Պէշիկթաշլեանի, իրապաշտ Զօհրապի ու Շիրվանզադէի ու ձեւապաշտ Յ. Օշականի կամ չափով մը խորհրդապաշտ Վ. Տէրեանի մօտ լեզուները իրարմէ կը տարբերին անհունապէս։ Կ'ընդունիմ որ հայ ընչազուրկներու գրականութիւնը, երբ որ միջավայր ունենայ զարգանալու, պարտաւոր է ստեղծել իր լեզուն։ Բայց արուեստը մարդկային գործունէութեան այն մարզերէն է ուր տգիտութիւնը բացարձակապէս ամուլ է ու բացասական։ Մինչդեռ հայ խորհրդային նոր գրողները կը զատուին նախորդ սերունդներէն բացառապէս ու գլխաւորաբար իրենց տգիտութեամբ։ Ո՛չ մէկ սերունդ մեր գրականութեան մէջ այնքան բոպիկ ու աղքատ է եղած, որքան հայ համայնավար գրողները։ Ասիկա կը խոստովանին նոյնիսկ համայնավար գրագատ Սուրխաթեանը ու Արտաշէս Կարինեանը։

Արդ, տաղանդը երբեւիցէ տգիտութեան քով չապաստանիր, իսկ հանճարը՝ բացառապէս։ Մեր հռչակի Սայեաթ-Նօվան, որ հայ ամենէն տգէտ արուեստագէտն է գուցէ՝ հաւասար դիւրութեամբ գրած է հայերէնով, վրացերէնով ու թուրքերէնով։ Հաւանաբար ճանչցած է նաեւ պարսկերէնը ու սիրած է Աստուածաշունչի եբրայական գրականութիւնը։

Հայաստանի նորերէն շատերը օտար լեզու մը չեն գիտեր, իսկ հայերէնը շատ ապերախտ է։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ԵՐԿԻՆՔ ՈՒ ԵՐԿԻՐ

Ի սկզբանէ երկինք ու երկիր բաժնուած չէին, եւ երկինքը այնքան ցած կախուած էր, որ ամպերը ծառերուն կը դպչէին։ Այն ատեն, գիշերը ի՛նչ է, չէին գիտեր մարդիկ, վասն զի աստղերն ու լուսինը այնքան ցած էին, որ երկիրը շարունակ լուսաւորուած կ'ըլլար։ Այդ օրէն ի վեր «Մէրալա» թռչունը արտառոց ձեւով մը իր ճակիթներուն վրայ թուխս կը նստի. տոտիկները երկինք բարձրացուցած, որպէս զի երկինքը չփլի իր ճակիթներուն վրայ, կռնակովը կը տաքցնէ զանոնք։

Կին մը միայն այնքան բարձրահասակ կ'ըլլայ, որ փողոցը քալած պահուն կը ստիպուի գլուխը ծռելու, ամպերուն չքսուելու համար։ Սակայն օր մը, երբ կոկոյինիէ աւելովը իր դիրտեղը կ'աւլէր, այնքան կը նեղուի կուզիկ կենալէն, որ աւելը կը բարձրացնէ եւ ամպերուն կը զարնէ.

— փալա՛, փալա՛, կը պոռայ. ինչ որ կը թարգմանուի, «հեռացէ՛ք, հեռացէ՛ք»։ Եւ ամպերը կը վերնան, երկինք կը բարձրանայ եւ այնքա՛ն հեռու, այնքա՛ն բարձր, որ աստղերը հազիւ կրնան լոյս ղրկել երկրին։

Ու կ'ըլլայ գիշեր ու ցորեկ։

ԿՈՎԸ

Արքայութեան մէջ, օր մը, Աստուած մօտեցաւ կովին եւ ըսաւ.

— Գնա երկիր, եւ ծառայէ մարդուն։ Արտը պիտի աշխատիս, կաթ պիտի տաս, ի հարկին՝ պիտի մորթուիս, որպէս զի միսովդ ալ սնանին մարդիկ։

Կովը արքայութեան սահմաններէն բաժնուեցաւ եւ ուղղակի աշխարհ իջաւ, վասն զի կ'երկնչէր Աստուծմէ եւ անոր ահեղ բարկութենէն, թէեւ, շարունակ, «պա՛-ա՛» կը պոռար ճամբան։

Եւ այն օրէն ի վեր, տաժանելի աշխատանքներու լծուած, խեղճ կովը կը պոռայ.

— Պա՛-ա՛, — ինչ որ Սենեկալցիներն կը թարգմանեն «կարող չե՛մ»։

Թարգմ. Շ. Ն.

ԳՈՐԾԵԼ ՍԿՍԱ՞Ն

Մարսիլիա, 15 Յունուար

Աւելի քան շաբաթէ մը ի վեր հոս կը գտնուի Փարիզի Կրթական Կեդրոնական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Դաւիթ Բէկ, որ անցեալ Դեկտեմբեր 25ին քննական պտոյտի մը ելած էր դէպի կեդրոնական ու հարաւային Ֆրանսա։

Պ. Դաւիթ Բէկ ամփոփ տեղեկութիւն մը տուաւ իր պտտած վայրերու ազգային, կրթական կեանքի մասին, եւ ձեռք բերած արդիւնքի տեսակէտէն նոյնիսկ համարձակեցաւ «յաղթական թուոնէ» մը անուանել իր շրջագայութիւնը։ Մաղթենք որ այդպէս ըլլայ։ Պ. Դաւիթ Բէկ հաղորդեց թէ 5—6 մանկապարտէզ—նախակրթարաններ պիտի բացուին Լիոնի շրջանին մէջ։

Այցելեց նաեւ Մարսիլիոյ Ազգ. վարժարանը, երկարօրէն տեսակցեցաւ ուսուցչական խումբին եւ Ուսումն. Խորհուրդին հետ։

Գոհունակութիւն յայտնեց տարուած աշխատանքներու մասին, եւ ըսաւ որ Կրթական Խորհուրդը ամսէ ամիս 1200 ֆրանք պիտի վճարէ Մարսիլիոյ ազգային վարժարանին։

Անցեալ Հոկտեմբեր 15էն ի վեր վերաբացուած է դպրոցը, եւ արդիւնաւորապէս կը շարունակուի։ Ունինք 4 դասարան Գ., Դ., Ե. եւ Զ.։ Վարի պզտիկ երկու կարգերուն (Ա. եւ Բ.) չգոյութիւնը՝ ծանրապէս զգալի է, համապատասխան դասարաններ չըլլալուն պատճառաւ։ Ներկայիս ունինք 130ի մօտ երկսեռ աշակերտներ։ Բազմաթիւ մերժուածներ կան, այնպէս որ եթէ նախնական երկու դասարաններ ունեցած ըլլայինք, հիմակ աւելի քան 200 աշակերտներ պիտի ունենայինք։

Ցաւա՞նք որ Նորակազմ Հոգաբարձութիւնը կանգ կ'առնէ այդ ստիպողական պահանջին առջեւ եւ հարկ եղածը կը կարգադրէ, գէթ դասարան մը աւելցնելու համար։ Մատուռը ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ լուր օրերուն մտքի, լոյսի եւ կիրակի օրերուն ալ հոգիի խորան դառնալու Մարսիլիոյ Ազգ. վարժարանին։

Պ. Դաւիթ Բէկ այցելած է նաեւ Սէն Լու եւ Սէն Ժիւլիէն։ Երկու տեղերն ալ դպրոցներ պիտի բացուին. եւ արդէն ամիսներէ ի վեր ձեռնարկներ կ'ըլլան։ Սէն Ժիւլիէնի մէջ մէկ տարուայ համար շէնք մը վարձուած է արդէն, մատուռի եւ ծաղկոցի մը համար. սակայն, չես գիտեր ինչու կը դանդաղին։ Անհրաժեշտ է հրահրել ու մղում տալ։

Շաճարունի

ՀԱՅ ՊԷՅԻՆ ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ծխախոտի վարչութեան տնօրէններէն Միհրան Սարգսեան պէյ ընտանիքով կրօնափոխ ըլլալու դիմում կատարած է։ Պոլսոյ կառավարութիւնը այս դիմումը հաղորդած է Ներքին գործավարութեան, որ հրահանգած է առ այժմ չընդունիլ կրօնափոխութեան դիմումները։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԹԵՐԹԸ ՔԱՆԻ՞Վ Կ'ԵԼԼԷ

Ատենէ մը ի վեր Փարիզի համայնավարներն ու Ֆաշիստները իրարու դէմ պայքար կը մղեն։ Համայնավարներու թերթը «Իւմանիթէ» կասկած կը յայտնէ ֆաշիստներու օրկան «Նուվօ Սիէքլ»ի աղբիւրներուն վրայ։ Այս վերջինը կը պնդէ որ թերթին ամբողջ դրամագլուխն է 525,000 ֆրանք, հաւաքուած բաժնետիրական հիման վրայ։ «Իւմանիթէ» կը փաստէ թէ 525,000 ֆրանք թղթադրամով հազիւ կարելի է երկու էջնոց թերթուկ մը հանել, այն ալ ո՞րքան ժամանակ։ Մինչդեռ «Նուվօ Սիէքլը» կը հրատարակուի վեց, երբեմն ալ ութը էջ։ Իւրաքանչիւր թիւի համար օրական ծախք կ'ըլլայ 30 հազար ֆրանք։ Գալով հասոյթին, ամենէն շատ տասը հազար ֆրանք սեպենք. որով օրական 20 հազար ֆրանքի բաց կայ. այսինքն 20—25 օրուան մէջ «Նուվօ Սիէքլը» իր ամբողջ դրամագլուխը պիտի սպառէր։ Սակայն այդ թերթը տակաւին կ'ապրի, հետեւաբար ո՞ւսկից կը ստանայ իր հասոյթները։ Պոլշեւիկներու օրկանը կը թուէ կարգ մը դրամատէրերու եւ մեծ ընկերութիւններու անուններ, որոնք դրամ կը յատկացնեն ֆաշիստական պրոպագանդի համար։

ՄԷԿ ԱՂՋԻԿԸ ՀԻՆԳ ՏՈԼԱՐԻ

Սուրիայէն Լոնտոն դարձած է վերապատուելի Ճէնկլի Քօքէթ, որ յայտարարած է թէ միսիոնարները կը շարունակեն Թրքական հարէմներու սարսափներէն ազատել քրիստոնեայ աղջիկներ, իւրաքանչիւրին համար հինգ տոլար վճարելով իբր փրկագին։ Միսիոնարին հաշիւով, տակաւին 35.000 քրիստոնեայ աղջիկներ գերի կը մնան Թուրք հարէմներուն մէջ։ Աղջիկներու երեսին վրայ նշան զարկեր են, այնպէս որ եթէ փախչին, կը ճանչցուին եւ բռնուելով ետ կը տարուին։ Ի՛նքը հայ աղջիկ մը ազատեր է, զայն ներկայացնելով իբրեւ իր հարազատ աղջիկը։

Ո՞Վ Է ՆՈՐ ՄԵՍԻԱՆ

Թերթերը կը զբաղին Հնդկաստանի մէջ երեւան եկած նոր Մեսիա Քրիշնամուրթիի կեանքով։ Յիշեալը Օքսֆորտի համալսարանը յաճախելէ յետոյ եկած էր Փարիզ եւ Սորպոնի դասերուն կը հետեւէր։ 1920ին անդամակցած է Ֆրանսայի Աստուածիմաստական ընկ.եան։ Իր ուսանողական շրջանին մասին շատ բան չի գիտցուիր. միայն կ'ըսուի թէ շատ կը յաճախէր Փարիզի բարձր թատրոնները։ Գրած է «Տիրոջ ոտքին տակ» անուն գիրք մը, որ քանի մը լեզուներու թարգմանուած է։ Անցեալ Հոկտեմբերին Փարիզ էր եւ կը կարծուի թէ մօտ օրէն կրկին պիտի գայ։

Հ. Յ. Դ. ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 20 ԱՄԵԱԿԸ

Հ. Յ. Դ. Պէյրութի Ուսանողական Միութեան քսանամեակը տօնուած է Դեկտ. 27ին Պէյրութի «Ժողովրդային Տուն» սրահին մէջ, գեղարուեստական երեկոյթով մը։ Խօսած են ընկերներ Արշակ Յովհաննիսեան, Սիլվա եւ Արամ Սահակեան։ Ներկայ եղած է Պէյրութի ընտրանին։

«ՆՈՐ» ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

«Վերջին» հիւանդ մը։

Միջահասակ, չքեղօրէն հագուած եւ մարմինեղ տիկին մը կը յառաջանայ դէպի բժիշկին սեղանը, հետը՝ ծիւրած օրիորդ մը, որ իր աղջիկն է։

Բժիշկը, իր ճերմակ շապիկին մէջ, ձիւնամարդ մը ըլլար կարծես, որուն աչքերը ըլլային սակայն, կապոյտ ուլունքներէ։ Գդակին տակէն, որ կ'իյնայ յօնքերուն վրայ, անշարժ դէմքին գունատ արտայայտութիւնը չեշտելով, կը բացուին աչքերը, քաղցր ու համապարփակ, եւ պիտի լսես, կ'ուզեն ընդգրկել նիւթը, թափանցելով այս խորհրդաւոր աղջկան գաղտնիքին։

Օր. Ա. նիհարակազմ է։ Փայլուն աչքերը որ յոգնած կենդանութիւն մը կը ցոլացնեն երեսներուն վրայ, կը նմանին անձրեւին վճիտ ջուրին՝ մարմարեայ գամբարանի մը փոսիկներուն մէջ։ Այտոսկրները, արեւադուրկ վարդաթերթերու պէս դալուկ ու կլոր, կ'որոշուին այտերուն գոգաւորումէն։ Ձեռքերն ու սրունքները եղջերուի մը ոտքերուն պէս։ Հասակէն ու լանջքէն կը մնայ դեռ այն՝ ինչ որ մարդուն մահէն տարիներ վերջը միայն կ'անհետանայ։ Նորահաս աղջկան կուրծքի առաձգական շնորհներուն բացակայութեանը դէմ՝ կը գուշակուին ոսկորները եւ կողքի շրջագիծը։

Օր. Ա. վեց ամիսէ ի վեր կը տառապի ախորժաթափութենէ։ Շատ հեղ կը մերժէ ճաշել. հազիւ կը սնանի։ Այս պատճառով իսկ չափազանց նիհարցած է եւ մարսողութիւնը խանգարուած։ Չորս ամիսէ ի վեր շրջան չունի։

Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, մօրը խնամքովը մեծցած եւ զգայուն։ Հայրը՝ ալքօլիկ։

Չորս տարիէ ի վեր կը յաճախէ գիշերօթիկ վարժարան։ Սիրուն, եռանդոտ եւ գիրուկ աղջնակ մըն է, եւ սիրելի իր դպրոցական շրջանակին։

Արբունքէն ետքը, այս դեռաբոյս հոգիին եւ իր մօտաւոր միջավայրին գուրգուրանքներէն եւ դըպրոցական զբաղումներէն դուրս, բնականօրէն կը ստեղծուին նոր հորիզոններ։ Ան, իր այս անմեղ տարիքէն սկսած կը սիրէր իր սիրտը յանձնել սիրային օրօրումներու, երեւակայելով պզտիկ սիրահարներ, եւ ասպետական հովուերգութիւններ։ Որոնումներու ընթացքին կը հանդիպէր սիրուած նայուածքներու, որոնց լոյսէն կը շլանար, կը խաղար իր հոգին, պզտիկ սարսուռ մը պտտցնելով իր մորթին վրայ։

Այսպէս կ'անցնին դպրոցական երեք առաջին տարիները, որու ընթացքին կը շինէ Օր. Ա. հաւետ, խոպնոտ, երբեմն մենասէր եւ դասերուն յաջող աղջկան մը անունը։

Եօթը ամիս առաջ կարմրուկէ կը վարակուի։ Հիւանդութիւնն ու ապաքինումի շրջանը, որ կը տեւեն մէկուկէս ամիս, կ'անցընէ իր ծնողքին մօտ։

Արդ, Օր. Ա. երբ վարժարան կը դառնայ, խանդավառութիւնը մեծ կ'ըլլայ ընկերուհիներուն մէջ։ Իր ամէնէն մօտիկ բարեկամուհիները, անոնք՝ որոնց հետ սովորութիւն ունէր մնալու իր երազներուն մտերմիկ ծաղկաստանէն ներս, կը շնորհաւորեն զինքը, բաւական նիհարցած եւ նըրբացած ըլլալուն համար։ Օր. Ա. շատ դժուարութիւն չի կրեր մեկնելու այս շնորհաւորութիւններուն իմաստը...։ Եւ այսպէս, իր հոգիին վրայ կը պատուաստուի նոր մտահոգութիւն մը, չար մտասեւեռում մը... Այսուհետեւ, յաճախ, եւ իրիկունները մասնաւորապէս, «Հայր մեր»ին հետ պիտի վերյիշէ իր մտերմուհիներուն խորհուրդները — «պզտիկ սիրահարները, կը նախընտրեն նիհար աղջիկներ»։ Ու օր. Ա. կը տարուի երազելու փետուրի պէս աղջիկ մը, սիկարի ծուխին պէս ոլորուն ու թեթեւ ասպետի մը համար...։

Ընկերուհիներուն ամէն յանձնարարութիւններուն կը հետեւի։ Նիհարնալու համար կ'ընէ յոգնեցուցիչ զբօսանքներ, վազք, պար, մարմնամարզ... Բայց անօգուտ։

Նիհարնալու բուռն փափաքին վրայ կ'աւելնայ ֆիզիքական նոր վիճակ մը, ախորժաթափութիւն, անմարսողութիւն, եւ յոգնութիւն մը որ հետզհետէ կը տարածուի իր գոյութեանը վրայ, մութ քօղի մը պէս։

Օրուան մեծագոյն մասը կ'անցընէ առանձնացած ննջասենեակին մէջ, շարունակելով իր տխուր մենախօսութիւնը, — «Պէտք է նիհարնալ տակաւին. պիտի սպասեմ ծոմապահութեանս հրաշքներուն»։

Վարժարանի տնօրէնութիւնը, մտահոգ այս աղջկան առողջական վիճակէն, կը յանձնէ զայն ծնողքին։

. . . Օր. Ա. իր տասնեւվեց գարուններու թարմութիւնը իսպառ կորսնցուցած է, եւ հիւծախտը թերեւս սկսած է օգտուիլ թոքերուն անարիւնութենէն։

Օր. Ա.ի հիւանդութիւնը մէկ յառաջացած ստուերն է այն հոգեկան տկարութիւններուն որոնցմէ վարակուած են մեր կիներն ու աղջիկները։ Բարդ ու խոր են այս երեւոյթին պատճառները։

Բժ. Հ. ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ մէջ կաթողիկոսական պատուիրակութեան հաստատութեանց ֆոնտին նուիրած են Պ. Պ. Վահան Խօրասանճեան 20,000 ֆրք., Արմէն Մըըրեան 7,500 ֆր.ք., Ներսէս Զամքէրթէն 5000 ֆրք., Միքայէլ Մըըրեան 3000 ֆր.ք.։ Ուրիշ ծանօթ հայրենակիցներ ալ խոստացած են մասնակցիլ հանգանակութեան, որ պիտի շարունակուի։

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ վարչութենէն եղած հրաւէրի մը վրայ, կաթողիկոսական պատուիրակը Յունուար 9ին ընկերակցութեամբ որբանոցին տնօրէնէց Խոյեան քահանային գնաց որբանոց, ուր երկու օր մնաց ու պատարագեց։ Աշակերտներու թիւն է 92։ Արհեստաւոր աշակերտներու թիւը՝ 19, իսկ ֆրանսացի վարպետներու քով գործի դրուած են 14 չափահաս որբեր։ Կաթողիկոսական պատուիրակը շատ գոհ մնացած է որբերուն (4-17 տարեկան) տրուած ընդհանուր խնամքէն, շնորհաւորելով վարիչները։

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութեան դիմումին վրայ, 3000 ֆրանք ղրկուեցաւ, դպրոցի բացման անմիջական ծախքերուն համար։

ԹՈՒԼՈՆԻ դպրոցին համար 1000 ֆրանք ղրկուեցաւ Մարսէյլ։ Մօտերս պիտի բացուի նախակրթարանը։

ԷՔՍԻԱՆԻ նիւթական անձկութիւնը պարզելով, Կաթող. պատուիրակը պաշտօնագրով մը խնդրեց Պ. Կ. Մելքոնեանէ, Երուսաղէմի եւ Ազգ. Պատրիարքարանի կարգին, տարեկան գումար մը բաժին հանելու Մայր Աթոռին, եւ նոր բացուելիք ճեմարանին անհրաժեշտ պէտքերուն համար։

ԾՆՈՒՆԴԻ տօնին քահանայ մը ղրկուեցաւ, Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ դարմանուող հայրենակից հիւանդները մխիթարելու։ Այս առթիւ 1000 ֆրանք նպաստ բաշխուեցաւ։ Այս նպատակով բանտն ալ քահանայ մը ղրկուեցաւ ու նպաստ տրուեցաւ կարօտ հայ բանտարկեալներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Հայրենակցական Միութիւնները. — Պատանեկան Միութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կը յարի. — Նորէն կասկածելի երեւոյթներ. — Դպրոց կը շինեն։

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի. —

Կարգ մը Հայրենակցական Միութիւններ, մասնաւորապէս Խարբերդինը՝ ջանքեր կը թափեն համագործակցութիւն ստեղծելու եւ կեդրոնականութիւն մտցնելու զանազան Հայրենակցական Միութիւններու միջեւ, ծնունդ տալով Հայրենակցական Միութեանց կեդրոնական Վարչութեան մը։

Երանի թէ յաջողէին, քանի որ Հայրենակցական Միութեանց միաձոյլ գործունէութիւնը ստիպողական պահանջ դարձեր է։ Խնդիրներ կան որոնք լուծում՝ կրնան գտնել միայն հաւաքական, կազմակերպուած ճիգերով։

*** Մարսիլիոյ Պատանեկան Միութիւնը, որ կազմուած էր 15 Յուլիս 1924ին, եւ անկէ ի վեր յարատեւ աշխատանքով ուշագրաւ դարձած էր, իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ, պաշտօնապէս մտաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, ամբողջ կազմով ու յուզիչ որոշումով մը։

Այս քայլը ջերմ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ նոր սերունդի շրջանակներուն մէջ։

Կը լսենք թէ Միութիւնը մօտերս հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ իր նոր շրջանին բացումը։

*** Այսօր քանի մը տարբեր աղբիւրներէ միաժամանակ իմացայ թէ 5—6 Հայեր կանչուած են ոստիկանատուն եւ հարցաքննուած, կոմբջիջներու գործունէութեան մասին։

Նոյնպէս կ'իմանամ թէ հայրենակցի մը ութ օր պայմանաժամ տրուած է, հեռանալու երկրի սահմաններէն...։

*** Սէն Լուի մէջ հողամաս մը վարձուած է, որուն վրայ պիտի կառուցուի դպրոցի շէնք մը։ Աշխատանքները կը սկսին քանի մը օրէն։

*** Վարդանանց տօնին առթիւ, Մարսիլիոյ Ազգ. վարժարանի աշակերտութիւնը կը պատրաստէ դպրոցական-թատերական հանդէս մը։ Հայ Կարմիր Խաչը, որ նոյն օրը ինք պիտի տար ներկայացում մը, զիջած է զայն դպրոցին, եւ իբրեւ իր ձեռնարկը լայնօրէն պիտի օժանդակէ վարժարանին։

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ՊԵԼՃԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգին մէջ, պելճիքայի սահմանին վրայ, գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է, Ֆուռմի, մօտ 15 հազար բնակչութեամբ։ Հայերս կ'աշխատինք շիշի գործարանի մը մէջ։ Օրականները բաւական գոհացուցիչ են։ Գործարանատէրէն սկսելով բոլորին համակրանքը կը վայելենք։ Ամէնը 14 հոգի ենք, մեծ մասով ամուրիներ։ Միայն մէկ ընտանիք կայ, Թոգատցի։

Ամէնքս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն, բայց դժբախտաբար ոչ մէկ կազմակերպութիւն կայ, ոչ ալ փափաք այդ ուղղութեամբ։ Ամէն մարդ իր գլխուն։ Ունինք տասնըմէկ տարեկան աղջիկ մը որ ֆրանսական դպրոց կը յաճախէ։

Երկու նշանուած երիտասարդներ, մէկը ես, չորս ամիսէ ի վեր ամուսնական ձեւակերպութիւններով կը զբաղինք։ Առաջին անգամ երբ քաղաքապետութեան դիմեցինք, մեր ծննդի թուղթերը ուզեցին։ Տարագրութեան ատեն կորսնցուցած ըլլալով զանոնք, ուրիշ միջոցի դիմեցինք, — եօթը վկաներու ներկայութեամբ հաստատել մեր ծնունդը եւ տարիքը երկրորդական դատարանի մը առջեւ։ Այս տեւեց մէկ ամիս։ Այս թուղթերը մէկ ամիս յետոյ ղրկեցին Բարձրագոյն Դատարանին, վաւերացուելու համար. մօտ մէկուկէս ամիս է որ լուր չկայ։ Այս բոլոր գործողութեանց համար մօտ վեց հարիւր ֆրանք ծախսած ենք։ Հիմայ շուարած մնացած ենք. պիտի կրնա՞նք ամուսնանալ թէ ոչ։ Հաւատա՞նք թէ փարիզի ազգային վարիչները կը հետաքրքրուին այսպիսի խնդիրներով։

Գ. Պոտուռեան

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Սէն Շամօնի մէջ Հայուհիներու Միութիւն մը ունինք, որ կը ջանայ աջակցիլ հանրօգուտ գործերու։ Միութիւնը անցեալ գարնան իր բացման հանդէսը տուաւ, իսկ Յունուար 10ին դարձեալ ներկայացում մը սարքեց, նիւթական կացութիւնը քիչ մը բարուոքելու համար։ Դժբախտաբար անյաջող անցաւ հանդէսը։ Կարգապահութիւնը լաւ չէր, բազմութիւնը՝ սովորականին քառորդը։

*** Երեկոյթի մը առթիւ՝ որ 725 ֆրանք հասոյթ արտադրեց, Մալաթիոյ Կթասիրաց մասնաճիւղի անդամները շատ մը նուէրներ ըրին, գրադարանին ճոխացման համար։ Պ. Մ. Մուրատեան նուիրեց 10 կտոր գիրք, Պ. Խ. Ընտրիկեան մէկ տարուայ «Յառաջ» եւլն.։

Սէն Շամօն — Կ. Մ.

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէն թուղթին մէկ երեսը միայն գրել.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) — ՁԵԽԱԿԱՆ (Ա.)

Այսօր, Կիրակի 17 Յունուար Stade Pershingի մեծ մարզավայրին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Փարիզի Ձեխերու Առաջին խումբերը պիտի մրցին ժամը 2.30ին։

Ձեխերու արժէքը ամէնուս ծանօթ է։ Երկու խումբերը նախորդ տարի հաւասար մնացին 1—1ով։ Բայց անցեալ տարի Զատկի շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ բաժակը, եւ Ձեխերը մնացին չորրորդ։ Այսօրուայ մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, որովհետեւ երկու խումբերն ալ միեւնոյն մեթոտով կը խաղան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբի բոլոր խաղացողները կը հրաւիրուին Porte Vincennes ժամը 1ին։

Stade Pershingը փորթէն 500 մեթր հեռու է, եւ գոց ամփիթէններ ունի, ցուրտէն եւ անձրեւէն պատսպարելու համար 40 հազար հոգի։

*** Պահեստի խումբն ալ կարեւոր մրցում մը ունի այսօր, S. A. Colombesի Ա.ին դէմ։ Հաւաքավայր Gare St. Lazare, ճիշտ ժամը 1ին։

Բ. խումբը կը մրցի Houilles A. C.ի պահեստիին դէմ։ Հաւաքավայր Porte Champerret, ճիշտ 1ին։

***

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Չորեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ըուազիի մրցումին նկարագրութեան մէջ, զարմանքով կարդացի ձեր աշխատակցին ակնարկը ինծի դէմ։

Միջանկեալ ըսեմ որ մարզիկի մը երբեք արգիլուած չէ իր նախկին խումբին դէմ խաղալ։

Մրցումին օրը, մեր տղաքն էին որ սկսան կոպիտ խաղալ եւ մրցումը ֆութպոլէ աւելի կռիւի փոխուեցաւ, ինչ որ Ըուազիի խաղացողները գրգռեց, ու անոնք ալ իրենց կարգին փոխադարձեցին։ Խաղը վերջանալու մօտ էր, երբ հայ աջ վերջապահը, Գրիգոր Կարապետեան, հակառակորդին հետ վէճի բռնուեցաւ եւ կռիւը սաստկացաւ։ Ժողովուրդը, Հայ եւ Ֆրանսացի, դաշտ խուժեցին։ Այդ միջոցին, Պ. Պօղոս Ֆրէնկեան իր արբանեակներով հասաւ եւ իմ վրայ յարձակեցան, բայց գիս ազատեցին։ Յետոյ նոյն անձերէն մէկը քրոջս վրայ յարձակեցաւ ու հովանոցն ու ակնոցը կոտրեց։ Ըուազիի ժողովուրդը այս տեսնելով, բարկացաւ եւ սկսաւ փոխալլնել։ Չմոռնամ յիշել որ նոյն օրը ոչ թէ 1000, այլ ընդամէնը 250 կար, որոնց մէկ չորրորդը Հայեր էին։

Այսչափը բաւ կը համարեմ եւ մնացածը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութեան կը յանձնեմ։

Կ. Կարապետեան

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՊԱՐՊՈՒՄԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Թուրքերը անցած շաբաթ Ատանայի մէջ հանդիսաւորապէս տօնեցին ֆրանսացիներու կողմէ Կիլիկիոյ պարպումը։ Մուսթաֆա Քէմալ մօտ օրէն քննական պտոյտի պիտի ելլէ դէպի Կիլիկիա, եւ Ատանա ու Սէլէֆքէ պիտի այցելէ։

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Նոր յայտնութիւններու համաձայն, ծանօթ դրամանենգութեան գլխաւոր մեղսակիցներէն մէկն է եպիսկոպոս մը՝ Սթեֆան Զատրավէց, որ աշխարհագրական ընկերութեան պաշտօնեաներուն երդում ընել տուած էր յայտարարութիւններ չընել կեղծարարութեան մասին: Կ'ամբաստանուի նոյն ինքն վարչապետ Պէթլէն, որ ամէն օր կը տեսնէր Փեշթայի Ոստիկ. Տեսուչը Նատոսին, իշխան Վինտիշկրացի մտերիմը: Վինտիշկրաց, որ ինքզինքին «սեւ իշխան» անունը կուտայ, ամէն օր նոր մանրութիւններ կ'ընէ: Իր ցուցմունքներուն վրայ խուզարկուեցաւ Հունգարիոյ խնամակալ Հօրթիի դիւանապետ Ուիշարտ Պարթայի տունը, հարցաքննուեցան Հօրթիի թիկնապահը Մակաշացի, փեսան Զօլթան Հէյ եւ ուրիշ մարդեր, որոնք մտերիմ կապեր ունին խնամակալին եւ վարչապետին հետ:

Ֆրանսացի գաղտնի ոստիկանները իրենց քննութիւնները վերջացուցած ըլլալով, տեղեկագիր պատրաստած են եւ շուտով Փարիզ պիտի դառնան Փեշթայէն:

Ձերբակալուածներու հարցաքննութիւնը պիտի սկսի վեց շաբթէն: Դատավարութիւնը դռնփակ պիտի ըլլայ: Պանք տը Ֆրանսը հատուցում պիտի պահանջէ իշխան Վինտիշկրացէն:

Ռումանիոյ Արքայական ժողովը որոշած է կրկին արծարծել Հունգարիոյ մէջ պատրաստուած կեղծ լէյերու խնդիրը եւ հատուցում պահանջել:

Կիրակի օր Սթիրիա դղեակի մը մէջ անձնասպան եղաւ երիտասարդ իշխան Ալեքսանդր Լիխթէնշթայն, որ կը կարծուի թէ մեղսակից էր կեղծ թղթադրամներու գործին: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ընկերվարական թերթերը «Ֆօրվէրց», «Արպայթըր Ցայթունկ», «Տէր Ապէնտ» թերթերուն մուտքը արգիլուած է Հունգարիա. նոյնպէս «Բօլթիտիէն»ը կը գրաւեն սահմանագլուխին վրայ:

Կեղծ դրամներու տպագրութեան համար ծախք եղած է մէկուկէս միլիառ հունգարական քուռօն:

⁂ Նիւ Եորքի «Էմէրիքըն Ճէնէրըլ Պէնք» դրամատունը հեռագրած է Փեշթայի ոստիկանութեան թէ մեծ քանակութեամբ կեղծ տոլարներ շրջաբերութեան դրուած են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Ամերիկեան ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ այս կեղծարարութեան կեդրոնն ալ Հունգարիան է: Միւս կողմէ, Լեհ կառավարութիւնը երեւան հանած է կեղծ զլոթիներ, որոնք նմանապէս Փեշթայի մէջ շինուած են:

Ռաքովսքի եւ Ալզաս Լորէն

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի Մոսկուայի մէջ ճառ մը խօսելով, հետեւեալ ակնարկութիւնը ըրած է Ալզաս Լօռէնի մասին.— «Գերմանիա արեւելեան սահմանին վրայ գործելու որոշ ազատութիւն ձեռք բերելու եւ Հռէնոսի ձախ ափին վրայ գրաւումի անհաւանական մեղմացումի մը խոստումին փոխարէն հրաժարեցաւ իր իրաւունքներէն արեւմտեան սահմանագլուխի այն հողամասերուն վրայ, որոնք իրմէ խլուած էին Վէրսայլի դաշնագրով: Լոքառնոյի դաշինքը ուղղուած է սովիեթներու դէմ: Ասոր համար բոլոր պետութիւններուն կ'առաջարկենք մեզի հետ կնքել ոչ-յարձակողական դաշնագիրներ, Թուրքեւռուս դաշնագրին նման: Այս է մեր պատասխանը Լոքառնոյի:

Ֆրանսական թերթերը զարմանք կը յայտնեն Փարիզի դեսպանին այս հակաֆրանսական յայտարարութիւններուն համար:

Ձիւն-ձմեռը

Ցուրտը խստութեամբ շարունակուեցաւ վերջին երկու օրերը, թէեւ թեթեւացում կը նախատեսուի: Առջի օր առատ ձիւն եկաւ Փարիզի մէջ: Նոյնպէս ձիւնեց Մարսիլիոյ մէջ: Փոթորիկ կայ ծովերու եւ ովկէանոսին վրայ: Մարսիլիոյ մէջ բոլոր շոգենաւերը մեծ յապաղումով նաւահանգիստ հասան: Ջրօդանաւ մը ծովեզերքէն 50 մղոն հեռուն ձիւնի փոթորիկի բռնուելով ստիպուեցաւ վար իջնել: Ֆրանսայի շատ մը տեղերը ձմրան հունձքերը փճացան:

Վենետիկի մէջ չորս նաւեր սառոյցներու մէջ բռնուած են: Վենետիկի ծոցին մէջ շոգենաւերը ստիպուած են ուղղութիւն փոխել սառոյցէն խուսափելու համար: Փարիզի մէջ 5—6 հոգի ցուրտէն մեռան: Մահացու դէպքեր տեղի ունեցած են նաեւ Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ:

Պուլօնեի նաւահանգիստը սառած է:

Ընտրութիւնները յետաձգուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհուրդներու ընտրութիւնները յետաձգուած են գիւղերու մէջ՝ մինչեւ քանի մը ամիս, իսկ քաղաքներու մէջ՝ մինչեւ աշուն:

Այս որոշումը սերտ կապ ունի վերջին համագումարին հետ, ուր ուժգնօրէն ընդհարեցան կուսակցութեան երկու թեւերը, Սթալին—Կամէնէֆ (պաշտօնական) եւ Զինովիէվ (ընդդիմադիր): Միտքերը տակաւին հանդարտած չըլլալով, երեւի Մոսկուա յարմար չի դատեր անմիջապէս նոր ընտրութեան ձեռնարկել:

Մինչեւ 35 սանթիմեթր

Յունուար 15ին Յունաստանի մէջ սկսան գործադրել այն օրէնքը որ ամուսնացած կիներուն ու 14 տարեկանէն վեր աղջիկներուն կ'արգիլէ կարճ շրջազգեստներ հագնիլ: Քղանցքը գետնէն առնուազն 35 սանթիմեթր ըլլալու է: Աթէնքի ոստիկանութիւնը կիներ վարձած է, այս օրէնքին գործադրութեան հսկելու համար: Անսաստողները դատարան պիտի քաշուին: Հայրերը պատասխանատու են իրենց աղջիկներուն, իսկ այրերը՝ իրենց կիներուն համար:

Եկեղեցիի մը պատը կը փլցնեն

Պոլսոյ մէջ Սկիւտարէն Պէյքօզ խճուղի մը պիտի շինուի: Այս առթիւ ճամբաները 15 մեդր կը լայնցուին: Խճուղին կ'անցնի Գուզկունճուգի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին քովէն: Հակառակ Թաղ. Խորհուրդի դիմումներուն, Քաղաքապետութեան հրամանով 20 գործաւորներ անմիջապէս փլցուցած եկեղեցիին շրջապատը՝ մինչեւ տաճարին դրան առջեւի մասը: Չեն թոյլատրած նոյն իսկ որ առժամեայ փայտէ պատ մը կառուցուի եւ արտաքին դուռ մը բացուի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ արուարձանի բոլոր խումբերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Երեքշաբթի 19 Յունուար գիշեր ժամը 8.30ին, 130 Rue du Bac. métro Sèvres: Օրակարգ խիստ կարեւոր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐԻ եւ շրջականներու բոլոր երկսեռ հայրենակիցները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի 17 Յունուար կէս օրէ յետոյ ժամը 2 ու կէսին: 40 Rue de Belleville ճաշարանին ժողովասրահը Metro Belleville.

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երեկոյթ մը սարքած է Փարիզի բժշկական համալսարանին անդրանիկ հաւատող վաղամեռիկ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին Salle des Sociétés Savantes-ի G սրահին մէջ, Յունուար 20ին ժամը 9ին, նախագահութեամբ Տօքթ. Քէմհաճեան ի:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին կարեւոր դասախօսութիւն մը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Յունուար 21ին ժամը 8.45ին Սօսիէթէ Սավանթի սրահը 28 rue Serpente, նախաձեռնութեամբ ընկերային գիտութեանց դասախօս Պ. Փօլ Տէքան:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՕՐ. ՄԱՐԳՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

20 Յունուար Դշ. գիշեր ժամը 9ին Comœdiaյի սրահին մէջ

51, rue Saint-Georges

կը մասնակցին Օր. Իրէն Այթօֆ, Պ. Պ. Քանթըլուպ, Ժան Իւրէ եւ Մարթէն Քէլա:

Միջնադարեան եւ ժողովրդական ֆրանսական երգեր:

ՄՈՒՏՔ՝ 20, 15 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տռօմ)

Կը փնտռուի Հաճընցի Լեւոն Գարատալեան որուն Փարիզ կամ արուարձանները ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել Աբրահամ Խրիմեանի Etablissement H. Pellet, Vienne (Isère).

Իզմիտցի Թովմաս Յ. Քիւրքճեան կը փնտռէ ծնողքը Յակոբ Նուննա, Յարութիւն, Թովմաս, Մարի, Սարգիս եւ Գրիգոր Քիւրքճեանները: Տեղեկացնել Թովմաս Քիւրքճեանի, Fabrique de cartonnerie à Etouy (Oise) France.

Կը փնտռուի Ընիկ Թոքաթցի Թադուհի Հէօլլիւքճեան, աղջիկը Եպրաքսէ, տղան Կարապետ: Տեղեկացնել Յակոբ Մուզոֆեանի Grand Moulin N° 5 Belmont Chavanoz (Isère-France).

Մալաթիացի Վարդեր Գասպարեան կը փնտռէ տղան Յովհաննէս Գասպարեանը որ Արարայի կռիւէն վերս ուր հիւանդանոց փոխադրուած էր. տեղեկացնել Société d'Education de Malatia, B. P. 48, St. Chamond (Loire).

Կէյվէյ Գուրտպէլէնցի Յակոբ Երամեան կը փնտռէ տղան Թադէոս Երամեանը: Տեղեկացնել Յակոբ Երամեանի Grande Tuilerie de Bellevue, Ville de Frejus (Var).

Կը փնտռուի Չարսանճագի Խամիլ գիւղէն Սարգիս Զաքարեանը (կամ Ունանեան) հօրը անունը Զաքար, մօրը՝ Ճուվար, որ Պէյրութ որբանոցը կը մնար մինչեւ 1924, եւ յետոյ Ֆրանսա բերուած ըլլալ կը կարծուի, տեղեկացնել Hovhannes Deukmedjian P. O. Box 168 Alep-Syrie.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,"
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
20 JANVIER 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 74 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՐԽԱՓՈՒՄՆԵՐ

Ծանր վտանգ մը անցուց ռուսական կոմկուսը, վերջին համագումարին առեն:

Բառին իրական իմաստով պառակտում չկայ, գոնէ առ այժմ, բայց շատ խոր են բացուած ճեղքերը: Կուսակցութեան երկու զօրաւոր թեւերը կը շարունակեն մաքառիլ իրենց տեսակէտներուն եւ դիրքերուն համար: Բնականաբար կացութեան տէր կը մնան անոնք որ յաջողեցան մեծամասնութեան քուէարկել տալ կեդր. կոմիտէին տեսակէտը. բայց ընդդիմադիրներն ալ զինաթափ չեն եղած, եւ յարմար առիթներու կը սպասեն, վէճը արծարծելու համար: Պարապ տեղը չէ որ, վիճաբանութեանց ընթացքին, Ռիկօֆ, վարչապետը, արտասանեց հետեւեալ խօսքերը. «Ինչ որ պատահեցաւ Ներկայ համագումարին մէջ, հազար անգամ աւելի վտանգաւոր է, քան այն վիճաբանութիւնները որ տեղի ունեցան վերջին տարիներս»: Եւ այս՝ իբրեւ պատասխան Զինովիեվի, որ կը մոլտար. «Դուք կը կարծէք թէ մենք՝ պիտի լռե՞նք մեռելներու պէս»: Նոյն Զինովիեվը կը շեշտէր թէ «խուլ պայքարն ու վէճը կը շարունակուին մէկուկէս տարիէ ի վեր»: Իսկ միւս ընդդիմադիր հռետորը, Կամենեվ, դիտել կուտար թէ կուսակցութեան մեծամասնութիւնը «կեղծաւոր» քաղաքականութեան մը կը հետեւի:

Ինչպէս գիտենք, մեծամասնութիւնը բարոյապէս պատժեց Նոր պայքարին պարագլուխները, երեք խոշոր դէմքեր, — Զինովիեվը, որ Գ. Միջազգայինը կը վարէ, անդադար հրահրելով համաշխարհային յեղափոխութեան խարոյկը. Սոկոլնիքոֆը, որուն ձեռքն էր Խորհրդային Միութեան ելեւմուտքը, եւ Կամենեվը, որ մաս կը կազմէր Լէնինի յաջորդող եռապետութեան: Վերջին երկուքը երկրորդական պաշտօններու կոչուեցան, իսկ առաջինը թէեւ կը պահէ Կոմինտէրնին նախագահութիւնը, բայց լրջօրէն փետրաթափ եղած է, քանի որ իր ձեռքէն առին մամուլը: Իրականին մէջ երկու քաղաքներ են որ կը մղեն պայքարը, — Լէնինկրատը (Փեթրոկրատ), ձախ, կը մաքառի Մոսկուայի դէմ (չափաւոր): Հակառակ զանազան կարգադրութեանց, յաղթական վարիչները հանգիստ չեն տակաւին, եւ արթուն կը հսկեն: Ատո՛ր համար է որ Յունուար 5ին յետաձգեցին երեսուն նահանգներու խորհուրդներուն (սովետ) ընտրութիւնը, մինչ ամէն բան վերջացած է ուրիշ քսան շրջաններու մէջ: Յետաձգուած շարքին մէջ են, մասնաւորապէս, Մոսկուան եւ Լէնինկրատը: Այս որոշման հետեւանքով, խորհուրդներու համագումարը, որ տեղի պիտի ունենար Մայիսին, կը մնայ ձմրան:

Պայքարին հիմնական աղբիւրը — գիւղն է, մանաւանդ ռուսական գիւղը, որ կը մնայ նոյն խաւարակուռ Ափրիկէն, անճառ եւ անթափանցելի: Վերջին երկու տարուան ընթացքին, պոլշեւիկները խոշոր գիջումներ ըրին այդ հսկայական զանգուածին, որ իր համրութեամբն իսկ երկիւղի մատնած է խորհրդային իշխանութիւնը: Հակառակ թափուած աշխատանքին, գիւղացին անմատչելի կը մնայ, եւ ողորմելի համեմատութիւն մը կը ներկայացնէ իբրեւ կուսակցական: Համագումարի պաշտօնական զեկուցման մէջ, հաստատուեցաւ թէ 1925 Նոյեմբեր 1ին ռուսական կոմկուսը ունէր 1,025,000 անդամ, որոնց 100էն 57ը բանուոր, 100էն 25ը գիւղացի: 100էն 17ը պաշտօնեայ: (Չմոռնանք որ Ռուսիոյ բնակչութեան 100էն 95ը գիւղացի է): Զիջումներու կարգին, որոշուեցաւ չեղեալ նկատել այն բոլոր ընտրութիւնները որոնց մասնակցողներու թիւը 100էն 30էն պակաս է: Յետոյ, ընտրութեան իրաւունք տրուեցաւ այն գիւղացիներուն որոնք վճարովի բանուորներ կը գործածեն, մանր սեփականատէրերուն եւ արհեստաւորներուն, կրօնական ծիսակատարութեանց երկրորդական պաշտօնեաներուն, եւ խորհրդային պարտաթուղթեր ունեցողներուն:

Այս նահանջը որոշ ոգեւորութիւն առաջ բերաւ գիւղացիներուն մէջ. բայց գոհ չէ կեդրոնը, կոմկուսը: Կը վախնայ որ գիւղացին մանաւանդ քիչ-շատ ունեւորը թեւերը բաւական ազատ զգալով, արթննալով, կրնայ բոլորովին անհաճոյ կացութիւն մը ստեղծել: Սանձը ձեռքը պահելու փորձ մըն է ընտրութեանց յետաձգումը, ճիշդ այն միջոցին, երբ մթնոլորտը թանձրացած է համագումարին վէճերէն:

Ընդհանուր առումով, տնտեսական կնճիռն է որ աջ ու ձախ թարթափիլ կուտայ պոլշեւիկ վարիչներուն: Վիճաբանութեանց ատեն, Սոքօլնիքօֆ կը պնդէր թէ Խորհրդային Միութեան տնտեսական վարչաձեւը դրամապետական է, թէ «չկայ մէկ հատիկ գործարան ուր իրականացած ըլլայ ընկերվարութիւնը»: Մեծամասնութիւնը հերքելով հանդերձ, ներքնապէս կը խոստովանի այս իրողութիւնը. բայց ուրիշ ելք չունի, որովհետեւ, «փող է հարկաւոր»: Զափաւոր տարրը երեւոյթները փրկելով, կ'ուզէ վերջին փորձ մը կատարել, արտասահմանէն վարկ ստանալու համար: Եւ ահաւասիկ առաջին մեծարանքները կ'ըլլան Ֆրանսայի, որ ամէն բանէ առաջ իր փոխ տուած միլիառներուն տոկոսը կը պահանջէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐՋԱՆԻ՞Կ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի ծանր միջադէպ մը ծագեցաւ Ռամկավարներու Գալիֆորնիոյ օրկանին, «Նոր Օր»ի խմբագրատան մէջ: Խմբագիր եւ վարիչ իրար ծեծեցին, թերթին գոյքերը գրաւի տակ առնուեցան, եւ հիմա գործը կը քննուի դատարանի առջեւ: Բայց, վէճը չէ հարթուած կուսակցութեան մարմիններուն միջեւ ալ, որոնք երկուքի բաժնուած են: «Նոր Օր» իր վերջին թիւով կը հրատարակէ Գալիֆորնիոյ շրջանի Ռամկավարներուն հետեւեալ ռազմաշունչ յայտարարութիւնը.

«Գալիֆորնիոյ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան Ակումբներս քանիցս գրեցինք Նիւ Եորքի Կեդր. Վարչութեան, անաչառ կերպով եւ ճշգրտօրէն պարզելով այն միջադէպին պատմութիւնը, որ տեղի ունեցաւ «Նոր Օր»ի վարչութեան եւ խմբագրին միջեւ:

Հակառակ մեր պաշտօնական տեղեկագրութեանց, Կեդրոնը կամայական եւ միակողմանի ընթացք բռնեց, քաջալերելով «ճարուստ» յանցաւորները: Անկէ զատ Կեդրոնը առանց նկատի առնելու տեղիս իրաւունքները, դաղրած յայտարարեց «Նոր Օր»ը, առանց մեր ձայնը լսելու:

Բռնապետական այս ընթացքին համար, կուզանք յայտարարել թէ ազատօրէն եւ ռամկավարական ոգիով մտածող ակումբներս չենք ճանչնար եւ անլսելի կը թողունք որ եւ է ճեղինակութիւն եւ հրաման, որ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը կը տեղայ Գալիֆորնիոյ գլխին՝ քմահաճօրէն:»

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ

Երջանի՛կ կազմակերպութիւն...

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հիւսիսային գաւառներէն առաջարկ եղած է որ իւրաքանչիւր համայնք 50,000 ֆրանք հաւաքէ, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար: Իսկ Մարսէյլի մէջ գումարուած ժողով մը առաջարկեց որ ընդհանուր հանգանակութիւն կատարուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, եւ գոյացած արդիւնքով գնուին կարճ պայմանաժամով մուրհակները եւ հրապարակաւ այրուին:

Թղթատարական վարչութիւնն ալ, իր կարգին կ'առաջարկէ աւելցնել նամակի, հեռագրի եւ հեռաձայնի սակերը: Այսպէս, նամակը 30 սանթիմէն բարձրացնել 40ի (յանձնարարեալ՝ 1 ֆր. փոխանակ 75 սանթիմի), բացնամակները (քարդ) 20էն 30ի, եւայլն:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ա. Վեցամսեան կը լրանայ յառաջիկայ Փետրուարին:

Անոնք որ առկախ հաշիւներ ունին, թող հաճին փակել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈԽ-ՎՐԷԺԸ

Էնկիւրի որոշած է ութապատիկ մաքսատուրք գանձել այն բոլոր երկիրներէն, որոնք մինչեւ հիմա առեւտրական դաշնագիր չեն կնքած Թուրքիոյ հետ: Այս որոշումէն կը վնասուին Ամերիկա, Սպանիա, Չեխօսլովաքիա եւլն., որոնց Պոլսոյ ներկայացուցիչները բողոքած են արտաքին գործավարութեան: Թուրքերը այս որոշումը տուած են մասնաւորաբար ազդելու համար Ամերիկայի վրայ, որ դեռ չէ վաւերացուցած Լօզանի դաշնագիրը: Պոլսոյ Մաքսային տեսչութիւնը սկսած է 100էն 60 տուրք գանձել ամերիկեան ապրանքներէն. ամերիկացի վաճառականները մեծ մտահոգութեան մատնուած են. հարիւր հազարաւոր ապրանքներ կը մնան մթերանոցներուն մէջ: Անգլիացի, ֆրանսացի եւ գերման վաճառականները այս նոր օրէնքին շնորհիւ, ամերիկեան ապրանքներուն կէս գինովը կը ծախեն իրենց ապրանքները:

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Մուսուլի խնդրին համար եթէ պատերազմ ծագի, Թուրքերը պիտի հրաւիրեն Պոլսոյ ամերիկեան հպատակները 48 ժամուան ընթացքին հեռանալ երկրէն:

13 Քիւրտեր եւս կախուած

Խարբերդի անկախութեան դատարանը անցած շաբաթ մահուան դատապարտեց Ճապաղջուրցի Շէւքրին, Սէյիտը, Ֆայիքը, Իպրահիմը, Սէլիմը, Ահմէտը, Ուլաշը, Էմինը, Ապտիւլ Քէրիմը, Ալին, Մօլլա Եուսուֆը, Ֆէյզին եւ Օսմանը, իբրեւ մեղսակից քրտական ըմբոստութեան: Հինգշաբթի օր բոլորն ալ կախաղան հանուեցան Խարբերդի մէջ:

Անպարտ արձակուեցան Նախկին գնդապետ Սէլիմ եւ իր 70 ընկերները: Շէյխ Գասըմ եւ Մէհմէտ Սայիտ 10ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան:

Ուրիշ կախաղաններ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանն ալ երկար դատավարութենէ մը յետոյ, իր վճիռը տուաւ Պրուսայի մէջ երեւան հանուած խռովարարական մարմնին անդամներուն դէմ, որոնք իբրեւ թէ Չերքէզ Էտհէմի գործակցելով, պիտի տապալէին կառավարութիւնը եւ եղեռնափորձ պիտի կատարէին Էնկիւրիի վարիչներուն դէմ: Ամբաստանեալներէն մահուան դատապարտուեցան գնդապետ Օսման պէյ, քաղաքապահ զինուորներու նախորդ հրամանատար Իսմայիլ Հագգը, Գըրշէհիրի նախորդ երեսփոխան Րիզա եւ Րիֆաթ գափտան: Զորս ալ կախաղան հանուեցան: Անպարտ արձակուեցան Էյուպ Սապրի, Րիւսթէմ եւ Պրուսայի նախկին քաղաքապետ Սամի պէյերը: Հիմա դատուելու վրայ է Ատանայի «Թօք Սէօզ» թերթի արտօնատէր Ապտիւլ Գատէր Քէմալի պէյ:

Ընդդիմադիրները կը գործե՞ն Սկիւպի մէջ?

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Բարեկարգիչ աղանդի փախստական անդամները այս օրերս կը համախմբուին Սկիւպի մէջ, ուր մասնաճիւղ մը բացած են: Հոն հասած են արդէն Հօճա Սապրի, Իթթիլաֆի հիմնադիր գնդապետ Սատըգ, Սկիւտարցի Հաֆըզ Էմին, Անգլիասէրներու Ընկերութենէն Մէսուտ, Կիւմիւլճինալը Իսմայիլի գործակից Հօճա Աթա: Մասնաճիւղին կ'անդամակցին, բազմաթիւ կրօնականներ, որոնք Էնկիւրիի բարենորոգումներուն դէմ քարոզութիւններ կ'ընեն, Պոլսոյ թերթերուն մէջ հրատարակուած պետական վարիչներու եւ թրքուհիներու լուսանկարները, գլխարկի գործածութիւնը եւլն. իսլամական օրէնքին դէմ կը գտնեն, սպառնալով որ «Թուրքիոյ ինպաստ խօսողներու «նիքեահ»ը կը լուծուի եւ այդպիսիներուն վրայ մեռելական աղօթք չկարդացուիր»:

Հօճա Աթա «Մէտտահ» անուն մէտրէսէ մը բացած է, որ դաւադիրներու հաւաքատեղին է: Թուրքիայէն փախչող բոլոր քաղաքական յանցաւորները այս մարդուն քով կ'ապաստանին: 150 հոգինոց սեւ ցանկէն Հաֆըզ Էմին եւ Մէսուտ ասոնց կարգէն են: Ընկերութիւնը յաճախ գործակալներ կը ղրկէ Թուրքիա՝ հակաքէմալական քարոզութիւններ ընելու համար:

Նախազգուշական միջոցներ Իզմիրի համար

Թուրք կառավարութիւնը արգիլած է շոգենաւերու մուտքը Իզմիրի նաւահանգիստը՝ մայրամուտէն յետոյ: Եթէ, հակառակ այս արգելքին ո եւ է շոգենաւ ներս մտնել փորձէ, բերդէն թնդանօթի հարուած մը պիտի արձակուի զայն կեցնելու համար եւ ռումբին փոխարժէքը՝ 68 ոսկի, պիտի գանձուի նաւապետէն. Նոյնպէս իբր պատիժ, այդպիսի շոգենաւերու արձանագրութիւնները 24 ժամ յետոյ պիտի կատարուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՎԻՃԱԿՆ ՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Սպասել որ արեւելահայերէնը պարզանայ հայ համայնավար գրողներու ձեռքով, անուաղն միամտութիւն է։ Ես մեծ համակրանք ունիմ Երեւանի երիտասարդ գրողներուն փորձած ճիգին համար, բայց հոս ճշմարտութիւնը պէտք է ըսել։ Եւ այդ ճշմարտութիւնը, բոլորիս համար որ կ'ապրինք դուրսը՝ պարզ է։ Այդ գրականութիւնը անպայման վրիպելու դատապարտուած է, պարզ այն պատճառով որ չի կրնար խուսափիլ շրջապատի ազդեցութենէն. բացառիկ հանճարներն են միայն որ կրնան իրենց գրականութեան խարիսխը ապագայի մշուշին մէջ նետել։

Նոյն իսկ Չարենցէն ապագան ոչինչ պիտի պահէ, մինչդեռ արուեստը յարաբերական մեր ժամանակին մէջ, մարդկային ուժի այն արտայայտութիւնն է որ յարաբերականօրէն ամենէն տեւականը պէտք է ըլլայ։ Այլապէս, ի՞նչ սահման կարելի է գծել հրապարակագրութեան, պատմութեան եւ իր միջեւ։

Մեր երկրի կեանքը, որ բացառապէս գիւղացիական է, նպաստաւոր չէ այդ գրականութեան։ Պարպիւսի «Կրակ»ին ընդունելութեան ու յաջողութեան գաղտնիքը հոն է որ այդ սքանչելի գործը փրցուած է իրականութենէն։ Հեղինակը ապրած է այդ դժոխքը։ Այստեղ, մեծ քաղաքներու մէջ, ուր անժառանգ ու ապաբախտ մարդոց ովկիանոս մը կը խլրտի, հնարաւոր ու բնական է այդ գրականութիւնը։ Ու պէտք չէ մոռնալ որ Պարպիւսը հին արուեստի միջոցներով ու հին գործիքով է որ նոր գործ մը տուած է։ Իսկ Չարենց, Մահարի, Վշտունի, Աբով նոր երգ կը փորձեն երգել «նոր գործիքով», երկրի մը մէջ ուր նման գրականութեան մը համար ոչ մէկ տարր կայ, իսկ այդ սեռը երեւակայութեան վրայ չի կրնար հիմ ձգել։

Այս բոլորէն յետոյ, պէտք չէ մոռնալ սակայն որ իսկական արեւելահայերէնը ապաստանած է արտասահման եւ արեւելահայ բոլոր արձակագիրները, որ կ'աշխատին հոս, հետզհետէ աւելի կը մօտենան արեւմտահայերէնին։ Ասիկա մխիթարական պիտի ըլլար եթէ չքանչանին միւս կողմը չըլլար,— այն որ այդ ձգտումը կ'երթայ իր չափազանցութեան։ Պարագաներուն եւ միջավայրին յարմարելու համար՝ գաղթահայ կարգ մը կարեւոր օրաթերթերու ու նոյն իսկ պարբերականներու մէջ արեւելահայ տաղանդաւոր հրապարակագիրներ կը գրեն արեւմտահայերէնով։ Ասիկա փնասակար է մեր գրական լեզուի ճակատագրի տեսակէտէն։

* * *

Եզրակացութեան մը հասնելէ առաջ, ակնարկ մը նետենք նաեւ արեւմտահայ արձակին վրայ որ վերջերս իր զարգացման դաշտը կը գտնէ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։ Այդ արձակը ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կը բերէ նախապատերազմեանին վրայ. ընդհակառակը օրաթերթերու ու կարգ մը պարբերականներու մէջ հետզհետէ կը ճապաղի ու կ'աղքատանայ։ Օշականի փորձը լեզուն պատկերաւոր դարձնելու, վրիպած կարելի է համարել. իսկ մեր օրերու լաւագոյն արձակագրին՝ Համաստեղի լեզուն հազիւ կը բաւէ իր մշակած նիւթին։ Իր վերջին գործին մէջ կը զգացուի արդէն իր արտայայտութեան եղանակին անբաւականութիւնը։

Երիտասարդներս, առ հասարակ, չենք ճանչնար մեր լեզուն։ Ասիկա մեծ թերութիւն մըն է։ Եզրակացութիւն։ Որ արեւմտահայերէնը կտրուած հայկական զանգուածէ, ապաստանած է երիտասարդ կամ արդէն իրենց ասպարէզը վերջացուցած գրողներու սենեակներուն մէջ ու ինչ որ յատկանշական է, կը յեղաշրջուի արեւելահայերէնին հիմնովին հակառակ ուղղութեամբ։ Այսուհանդերձ որպէս գրական լեզու, որպէս արուեստի գործիք անհամեմատ աւելի բարձր է քան Երեւանի մէջ մշակուած արդի արեւելահայերէնը։ Պարզ։ Մեր գրական լեզուն տագնապի մէջ է։

Նախ՝ որովհետեւ արեւելահայերէնը որ հնարաւորութիւն ունի ժողովրդին մօտենալու, առօրեայ կեանքով թաթխուելու, հարստանալու ժողովրդին շունչով։ Որ՝ կրնայ վերջնական ու կատարեալ ձեւի մը յանգիլ՝ կոնակ դարձուցած բոլոր տարրերուն որ զինքը կրնան փրկել սնանկութենէ գլուխը առած կ'երթայ վտանգաւոր ուղղութեամբ։

Երկրորդ՝ որովհետեւ արեւմտահայերէնը, ճակատագրականօրէն դադրած է ազգային հոծ զանգուածի մը մշակութային կեանքի արտայայտութիւնը ըլլալէ։ Կորսնցուցած է իր ոտքի հողը ու կ'ապրի սպառելով իր պահեստը։ Ընհնար է որ առանց ժողովրդի ստեղծագործ շունչին, լեզու մը պարզանայ իր ամբողջ թարմութեամբ, հարստութեամբ, ուժով։

Հարցում։ Կարելի՞ է երկու գրական լեզու պահել տակաւին երկար։ Եթէ նոյնիսկ այո՝ հայ գրականութիւնը կրնա՞յ առանց տկարանալու հանդուրժել երկու այլամերժ ճիւղաւորումներու։

Եթէ ոչ՝ ի՞նչպէս կարելի է երկու լեզուներու միաձուլման աշխատիլ։ Միակ ու ամբողջական հայերէնի մը շէնքին առաջին աղիւսները ձգել։ Այս բոլորը բարդ խնդիրներ են որոնց վրայ գիտութեան ու արուեստի լոյսը պէտք է ձգուի։ Պէտք է հայ գրագէտը հետաքրքրուի իր արուեստի գործիքով։ Այլապէս ի՞նչ իմաստ պիտի ունենայ եթէ տասնեակ մը տարիներ խորհրդային գրութիւնը տեւէ), Հայաստանի գալիք սերունդին համար օրուան լեզուին ոգին ու արտաքին յատկանիշները պիտի գլխովին տարբերին մերինէն՝ օրինակ Օշականի մը գրականութիւնը կամ Մեծարենցի մը բանաստեղծութիւնը։

Ի՞նչ իմաստ պիտի ունենայ արտասահմանի մէջ գրականութիւն մշակել հակերով, երբ ապագայի սերունդը չպիտի օգտուի ու հաճոյանայ ինչպէս այսօր մենք չենք գնահատեր գրաբարը ու նոյնիսկ Մխիթարեան հայրերու լեզուն, որ աշխարհաբարին ու գրաբարին մէջտեղը կը կենայ։

* * *

Ի հարկէ շատ դժուար է լեզու մը շեղեցնել իր հունէն նոյնիսկ միահամուռ ճիգերով, բայց որոշ է որ հայ ապագան պիտի ունենայ մէկ լեզու։ Կարեւորը այն է որ այդ լեզուն բոպիկ չըլլայ, ինչպէս այսօրուայ խորհրդային արեւելահայերէնը։

Մեր երկու հայերէններն ալ ունին իրենց առաւելութիւնները։ Ես լսած եմ երկուքն ալ տեղւոյն վրայ, գիւղացիին ու մտաւորականին բերնին մէջ։ Լսած եմ պոլսեցի հայ աղջկայ մը ու Թիֆլիզցի հայ օրիորդի մը հայերէնները։ Ու կ'ըսեմ վստահութեամբ։

Որ՝ արեւմտահայերէնը արդէն գրական լեզու է։ Ունի իր բառարանը։ Պզտիկ հարստութիւն չէ ասիկա։ Ունի իր քերականութիւնը։ Ճկուն է, ճոխ, արտայայտիչ, ճապուկ։ Կրցած է իւրացնել օտար լեզուներէ շատ մը տարրեր առանց իր առանձնայատկութիւնը կորսնցնելու, բայց նուրբ չէ, ներդաշնակ չէ, հարազատ չէ։ Մէկ խօսքով քաղքենի լեզու է։

Իսկ՝ արեւելահայերէնը քնքոյշ է ու թարմ ու մանաւանդ հարազատ։ Իր թերութիւնը հոն է որ աղքատ է ու ամբողջ գրական փայլուն յիսնամեակի մը ընթացքին չէ կրցած գրական լեզու դառնալ։ Մէկ խօսքով նախնական է ու իր քաղցրութիւնը կը պարտի իր բնականութեան, այն հանգամանքին որ ծաղկած է ժողովուրդի ծոցին մէջ։ Տոհմիկ լեզու է։

Լաւագոյնը ի հարկէ ունենալն է լեզու մը որ համադրութիւնը ըլլայ այս երկուքին։ Մէկը պէտք է պատուաստուի միւսին բունին վրայ։

Բայց ի՞նչպէս։ Ի՞նչ չափով, ի՞նչ ձեւով։ Այդ ապագայ լեզուին մէջ ո՞ր մէկը պէտք է գերակշիռ ըլլայ։ Ո՞ր մէկը կրնայ գերակշիռ ըլլալ։ Այս հարցերուն ճշգրիտ պատասխանէն կախում ունի այն խնդրին լուծումը թէ հնարաւո՞ր է հայ ապագայ լեզուին բարգաւաճման համար աշխատիլ արդիւնաւոր կերպով։— Այո՛, կ'ըսենք մենք։

Բայց նախ թող պատասխանեն մեզմէ աւելի փորձառուները։ Մեր լեզուին վարպետները։ Եթէ երիտասարդներուն կարծիքը հարցուի, մենք ունինք մեր որոշ տեսակէտը որուն միակ առաքինութիւնը այն է որ մենք՝ երիտասարդներս, ժամանակէն կանուխ ու եղերական պայմաններու մէջ աշխարհը հասկցած ըլլալնուս՝ գիտենք իրականութեան նայիլ շիտակ աչքերով։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

5900 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Անցած շաբաթ Եգիպտոս Սաքուարայի բուրգին մօտերը երեւան հանուեցաւ հինաւուրց սիւնաշարք մը 85 մեդր երկայնութեամբ, որ կը պատկանի եգիպտական երրորդ հարստութեան՝ այսինքն Քրիստոսէ 4000 տարի առաջուան։ Այս սիւնաշարքէն միայն 48 կիսասիւներ կը մնան՝ հիմը մէկ մեդր տրամագծով, եւ որոնց ամբողջական բարձրութիւնը հինգ մեդրէն աւելի եղած պիտի ըլլայ։

Նկուղի մը մէջ հնագէտները գտան նաեւ մեծ արժէք ներկայացնող պապիրոս մը։ Ասիկա նամակ մըն է՝ եգիպտական բանակի մէկ սպային կողմէ գրուած մեծ-եպարքոսին, որով կը բողոքէ որ իր զինուորներուն համար խնդրած հագուստները վեց օրէն հասած են...

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Իբրեւ հետեւանք վերջին պայքարներուն, կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան խորհրդային իշխանութեան վարչական կազմին մէջ։

Պ. Կամենեֆ, որ մինչեւ հիմա տիրաբար կը վարէր Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան գործավարութիւնը եւ որ Զինովիեվի կողմը բռնած էր վերջին վէճերուն ատեն, հանուեցաւ իր պաշտօնէն։ Իրեն յաջորդեց Պ. Լիւպինօֆ։ Այս փոփոխութեան արժէքը հասկնալու համար, պէտք է յիշել թէ Լենինի մահէն ի վեր, Կամենեֆն ալ միայնուն անդամն էր քաղաքային Բիւրոյին — որ միակ իրական իշխանութիւնն է Մոսկուայի մէջ։ Համագումարի հակաճառութեանց ատեն, Կամենեֆ կը պնդէր թէ Ռուսիոյ արդի վարիչները ենթարկուած են գիւղացիներու եւ մանր քաղքենիներու մեծամասնութեան ազդեցութեան։

Պաշտօնանկ եղաւ նաեւ Սոքոլնիքօֆ, ելմտական գործավարը, որ դրամական բարենորոգումը գլուխ հանած էր։ Թէ Սոքոլնիքօֆ եւ թէ Կամենեֆ երկրորդական, խորհրդակցական պաշտօններու կոչուած են։ Իրեն յաջորդած է մեծամասնութեան հաւատարիմ գործավար մը։ Պ. Զինովիեվ տակաւին կը մնայ նախագահ Կոմինտերնի (Գ. Միջազգային), բայց կը շարունակուի խուլ պայքարը՝ իրեն դէմ։ Այսպէս, միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս զի որ եւ է ազդեցութիւն չունենայ Լենինկրատի մամուլին վրայ, եւ նոր խմբագիրներ նշանակուած են քաղաքին երեք կարեւոր թերթերուն համար։

Կամենեֆ ո՛չ միայն նախագահն էր աշխատանքի եւ պետական պաշտպանութեան խորհուրդին, այլ եւ փոխ-նախագահը գործավարներու խորհուրդին։ Իր տեղը անցած է այժմ Ռիքօֆ, որ կը դառնայ Լենինի իրական յաջորդը։ Արդարեւ, Լենին թէ վարչապետ էր, թէ ռուս կուսակցութեան նախագահը, եւ թէ աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդին նախագահը, որուն իրաւասութիւնները դիկտատորական կը դառնան, մանաւանդ արտաքին վէճ մը ծագած ատեն։ Երբ Լենին մեռաւ, այս երրեակ պաշտօնը բաժնուեցաւ Ռիքօֆի, Սթալինի եւ Կամենեֆի միջեւ. առաջինը կը ներկայացնէր չափաւոր տարրը, վերջինը՝ ծայրայեղ ձգտումները։ Կը հետեւի թէ Ռիքօֆ, չափաւորը, երկու տարի անընդհատ մաքառելէ յետոյ, յաջողած է ստանալ Լենինի ժառանգութեան երկու երրորդ մասը, մինչ Կամենեֆ կ'իջնէ արտաքին առեւտուրի գործավարութեան, պաշտօն մը որ մինչեւ հիմա վերապահուած էր երկրորդական դէմքերու։

Այս փոփոխութիւնը միեւնոյն ատեն քայլ մըն է դէպի «ազգային, իսկապէս ռուսական համայնավարութիւն»։ Որովհետեւ, Ռիքօֆ զուտ Ռուս է, Կամենեֆ (Ռոզէնֆելտ) եւ Զինովիեվ (Ափֆէլպաում) հրեայ, իսկ Սթալին, որ առ այժմ կը մնայ, վրացի (Ճուկաշվիլի)։

ՆՈՐԸ ԱՒԵԼԻ ԱՆՊՏՈՒՂ

(Թղթակցութիւն)

Մարսիլիա, 15 Յունուար

Բոլորովին անպաշտօն, պատահական տեսակցութիւն մը ունեցայ նորակազմ Հօկի անդամներէն մէկուն հետ, եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ քաղեցի։

Նոր Հօկին կազմութիւնը այնքան ալ դիւրին չէ եղած։ Պատուիրակները լուրջ դժուարութեանց բախած են։ Նոր Հօկին մէջ մտած են Պ. Պ. Թիւրապեան, Յովսէփ Գուլումճեան, Տօրադճեան, Մ. Մալումեան, Ա. Երէցեան, երէց որդի Սահաթճեան, Թ. Խաչիկեան եւն։

Այս պարոնները, երբ կը կանչուին Հօկի պատուիրակներուն կողմէ, Պ. Արամ Թիւրապեան կ'ուզէ հասկնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ իրենց գործունէութիւնը։ Ի հարկէ կը բացատրուի նպատակը։ Պ. Ա. Թիւրապեան նախ եւ առաջ պայման կը դնէ որ ֆրանսահայ Հօկի կեդրոնը Մարսիլիան դառնայ, որովհետեւ, կ'աւելցնէ, մենք դրամ չենք տար փարիզի որ պատուիրակներու, շրջան մոնթիկներու վրայ ծախսէ։ Յետոյ կ'աւելցնէ — Մենք փարիզի շրջաբերականներով դրամ հանգանակելու չենք ձեռնարկեր, եւ հանգանակուած պարագային ալ շիտակ Երեւան կը ղրկենք. Նոյնպէս մեզ պէտք է համոզում ներշնչէք որ մեր հանգանակած դրամները բժիշկներ հիւսելու չպիտի գործածուին եւ ոչ ալ ձրիակերներ ապրեցնելու։ Յետոյ Պ. Պ. Ա. Թիւրապեան—Մալումեան կ'ընդդիմանան Թ. Խաչիկեանին (Camp Oddoի տնօրէն) թեկնածութեան, հաշուական խնդիրներ յարուցանելով։

Միջին ճամբայ մը գտնելու համար, ռամկավար տարրերը, կ'առաջարկեն կազմել երեք հոգինոց քննիչ յանձնախումբ մը, ամբողջապէս քննելու համար Campին հաշիւները ու յանձնախումբի ընտրութեան համար կ'առաջադրեն հետեւեալ կազմը. մէկ հոգի Մարսիլիոյ Ազգային Միութեան կողմէ, մէկ հոգի կաթող. պատուիրակութեան ու մէկ հոգի Երեւանի կառավարութեան։ Այս պայմանը երկուստեք կ'ընդունուի։ Ուրեմն, մէկ ամսուայ ընթացքին պէտք է կազմուի քննիչ մարմինը, եւ քննէ կայանի հաշիւները։ Երբ կայանի տնօրէնը պարզերես ելլէ իր հաշուետուութենէն, կը շարունակէ մնալ Հօկի անդամ, այլապէս կը հեռացուի։

Պատահական տեսակցութեան մը ընթացքին երկուքի պայմանները ծանօթանալէ յետոյ, չենք կրնար զսպել մեր վիշտը։ Հօկի առաքեալները, հասկցան անպտուղ ծառ մը կտրելու իմաստութիւնը, սակայն աւելի անպտուղը տնկեցին։

Կ'իմանամ որ Հօկի նախկին կազմի դուրս ձգուած անդամները բուռն լեզու մը կը գործածեն նորին դէմ։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆ է Պ. Հայկ Աճէմեան, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան, վճարումներու եւն. համար։

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ՈՒ ՌՈՒՍԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ՇԱՏ ՀՈՂ ՈՒՆԻՆ

Ինչպէս գիտել տուած էինք, Հայաստանի շատ մը մասերուն մէջ Թուրք եւ ռուս գիւղացիները աւելի շատ հող ունին, քան Հայերը։

Վերջերս այս մասին շարք մը ուսումնասիրութիւններ հրատարակեց «Դրօշակ»ը, քաղելով խորհրդային վիճակագրութիւններէ։ Բայց ահաւասիկ «Խորհրդային Հայաստան»ը (3 դեկտ. 1925) կը հրատարակէ մանրամասն ցուցակ մը, զոր կ'արտատպենք ստորեւ։ Այս վիճակագրութեան կցուած խորհրդածութիւններուն մէջ, հեղինակը գիտել կուտայ.—

Միշտ շեշտուած է այն բանը, թէ մանաւորապէս Հայաստանի մէջ հողաշինարարութիւնը այնպէս պիտի կատարուի, որ անցեալին ճնշուած, հալածուած հայ աշխատաւորութեան պետական սահմաններուն մէջ ազգային փոքրամասնութիւնները իրենք զիրենք հարստահարուած չզգան։

1.— Մենք հողաշինարարութիւն պիտի կատարէինք այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր ցարականութիւնը ստեղծած էր հողի օգտագործութեան անարդար, աննպատակայարմար եւ աչք ծակող անհարթութիւններ։ Օրինակ, նախ քան մեր հողաշինարարութիւնը, Վարանցովկա ռուսական գիւղին մէջ մարդ գլուխ միջին հաշուով կ'իյնար 3ուկէս տեսիադին հող, իսկ անոր հարեւան հայկական Ղարաքիլիսէի մէջ երեք քառորդ տեսիադին. Միխայլովկա ռուսական գիւղին մէջ մարդ գլուխ կ'իյնար 3 տեսիադինէն աւելի, իսկ հարեւան Շահնազար գիւղին մէջ՝ երեք քառորդէն ալ պակաս։ Այս բոլոր գիւղերը ոչ միայն հողային, կլիմայական եւ տեղագրական միեւնոյն պայմաններն ունին, այլ եւ Վարանցովկան ու Միխայլովկան բնական շատ մը յարմարութիւններով բարձր են Ղարաքիլիսէէն եւ Շահնազարէն։

Պէտք էր վերցնել այդ աղաղակող անհարթութիւնները, առանց հարուած հասցնելու ազգային փոքրամասնութեանց գիւղական տնտեսութեան զարգացման։

2.— Որոշ շրջաններու, մանաւանդ նուաճողական եւ ազգայնական կռիւներու հետեւանքով, հողային շատ սուր յարաբերութիւններ ժառանգութիւն մնացեր էին մեզի։ Քանի մը վայրերու մէջ (Դարալագեազ, Բասար Գեչար, Զանգեզուր եւն.) ազգային ընդհարումները ստացեր էին հողային հարցը լուծելու հանգամանք, որու հետեւանքով 1921ին գիւղերը եւ անոնց սահմանները հիմնովին փոխեր էին մօտիկ անցեալի պատկերը։

Պէտք էր մեծ զգուշութեամբ այնպիսի պատկեր տալ գիւղերուն եւ անոնց սահմաններուն, որ մէկ կողմէ վերնային սակաւահող հայ բազմութիւնները հարեւանի դէմ գրգռող հողային պայմանները, իսկ միւս կողմէ՝ «իր աւերուած վաթանը վերադարձած Թուրք փոքրամասնութիւնը պահէր նոր տնտեսութիւն ստեղծելու եւ զարգացնելու հնարաւորութիւններ»։

3.— Վերջապէս, մենք հողաշինարարութիւն պիտի կատարէինք այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր հարիւր հազարէ աւելի հողազուրկ գաղթականութիւն կար։

* *

Յօդուածագիրը կը յայտարարէ թէ առաջին երկու հարցերը լուծուած են արդէն, եւ, իբրեւ ապացոյց, կը ներկայացնէ հետեւեալ աղիւսակը. (տեղի անձկութեան պատճառով, զեղչած ենք միայն արօտավայրի մասը։ Ընդհ. գումարին մէջ, առ հարիւր համեմատութիւնը կը ներկայացնէ թէ վարելահող, խոտհարք եւ թէ արօտավայր եւյն ԽՄԲ.)։

ՀՈՂԷՆ ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆԻ ԽԱՌԸ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՇԽՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Գիւղեր		Բնակ. Թիւը	Տեսիադին	Մարդ գլուխ	Մ. գլուխ
		ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԱՐԱՆՑՈՎԿԱ			
Սովուխ-Բուլախ	Թուրք	480	1217	2,53	3,37
Ջուջաքենդ	»	483	1386	2,87	3,17
Շահնազար	Հայ	3500	5369	1,53	1,86
		ՍՐԵՒՄՏԵԱՆ ՎԱՐԱՆՑՈՎԿԱ			
Իլմազլու	Թուրք	480	1385	2,87	3,08
Ն. եւ Վ. Կարակալա	»	229	561	2,45	2,92
Կարա-Խաս	Ռուս	100	192	1,92	3,37
Ն. Պակրովկա	»	736	1397	1,90	2,88
Կոթուր-Բուլաղ	Հայ	1098	1348	1,22	2,35
		ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՐԱՆՑՈՎԿԱ			
Ն. Միխայլովկա	Ռուս	824	1484	1,80	2,35
Վարանցովկա	»	3535	7958	2,22	2,66
Նորաշէն	Հայ	650	859	1,32	1,82
Սարչապետ	»	1300	1397	1,07	1,57
Ղարաքիլիսա	»	1280	1060	0,82	1,15
		ՀԻՒՍԻՒՍԱՅԻՆ ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ			
Արմանիս	Հայ	322	354	1,09	1,54
Հերհեր	Ռուս	850	1027	1,20	2,06
Հերհեր	Հայ	1859	1508	0,81	1,06
		ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ			
Պրիվոլնոյէ	Ռուս	2000	2429	1,21	1,97
Հայդարբէկ	Հայ	1386	1932	1,39	1,93
		ԿԱՄԵՆԿԱ ԳԵՏԻ ՁԱԽ ԱՓ			
Ուսուտ	Հայ	1252	1715	1,36	1,73
Ալեքսանդրովկա	Ռուս	414	499	1,20	2,38
Լեջան	Հայ	1381	998	0,75	1,14
		ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ			
Նիկոլայեվկա	Ռուս	734	585	0,75	1,26
Կուրթան	Հայ	1854	1041	0,56	0.88
Դիլ-Ագարակ	Հայ	1973	1244	0,63	0,72

Այս ցուցակը բացորոշապէս կ'ապացուցանէ, — եւ յօդուածագիրն ալ կը խոստովանի, — թէ «յեղափոխական» հողաշինարարութենէն յետոյ ալ, Թուրք եւ հայ գիւղացիները հայ գիւղացիներէն շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը գտնուին։ Այսպէս, «Ստեփանաւանի (Ջալալօղլու) գաւառակի բոլոր գիւղերուն մէջ, փոքրամասնութիւններս հողային բոլոր տեսակներով աւելի լաւ են ապահովուած, քան իրենց հարեւան գիւղերը»։

Ահաւասիկ ուրիշ ցուցակ մը որ նոյն իրողութիւնները կը հաստատէ.—

ՀՈՂԱՅԻՆ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ԵՒ ԲԱՍԱՐ ԳԵՂԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Շրջանի անունը		Բնակչ. Թիւը	արտ	Բոլոր հողերը	Մ. գլուխ
Դարալագեազ	Հայ	21,787	15,727	81,196	3,72
»	Թուրք	6,417	5,725	39,175	6,10
Բասարգեչար	Հայ	17,332	19,190	31,029	1,78
»	Թուրք	11,335	20,362	30,546	2,67

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու գաւառներուն մէջ ալ Թուրք բնակչութեան տրամադրութեան տակ թողուած է աւելի շատ հող, քան ունին հայ գիւղացիները։ Բասար Գեչարի մէջ 11,336 Թուրք բնակչութիւնը աւելի վարելահող եւ խոտհարք ունի (20,362 տեսիադին) քան 17,332 գիւղացիութիւնը (19,190 տեսիադին)։ Ամբողջ շրջանին մէջ բոլոր հողերու միջին համեմատութիւնն է հայ գիւղերու համար՝ 2.67 տեսիադին։ Դարալագեազի Թրքական գիւղերը մանաւորապէս արօտավայրի կողմէ երկու անգամ աւելի լաւ են ապահովուած, քան հայկական գիւղերը։ Յօդուածագիրը այս պարագան կ'արդարացնէ հետեւեալ տրամաբանութեամբ. «Այլ կերպ լինել չէր կարող. քանի որ այդ վայրերը նոր վերադարձած Թուրք բնակչութիւնը միանգամայն ընչազուրկ լինելով, տնտեսութիւն ստեղծելու եւ զարգացնելու համար պէտք ունէր հողային նպաստաւոր պայմաններու»։

Ահա թէ ինչո՞ւ հայ ընչազուրկ գաղթականին համար տեղ չկայ Հայաստանի մէջ...։

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՎԷՃԸ ՔԱՐԻՒՂԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Լոնտոնի թերթերը մեծ հետեւանքներ կը սպասեն Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Րօյըլ Տըչ քարիւղի ընկերութեան միջեւ ծագած վէճէն, որու մասին տեղեկութիւններ տուած ենք ասկէ առաջ։ «Տէյլի Էքսփրէս»ի կարծիքով, վէճը այնքան լուրջ է որ, կրնայ «քարիւղի հայ թագաւորը» հեռացնել այն ընկերութիւններէն որոնց վարչութեան մէջ ներկայացուցիչն է Րօյըլ Տըչի։ Արդարեւ, Պ. Կիւլպէնկեան տնօրէնն է հետեւեալ ընկերութիւններուն եւ Րօյըլ Տըչէն բոլորովին անկախ դիրք ունի անոնց մէկ մասին մէջ.— Թըրքիշ փեթրօլիըմ քըմփընի, Մէքսիքըն Իկլ Օյլ քըմփընի, Ուրալ-Քասփիըն Օյլ քորփորէշըն, V. O. C. Հօլտինկ քըմփընի, Վէնէզուէլըն Օյլ քըմփընի, Թամփիկօ-փանուկօ, քոնսոլիտէյթըտ Հօլանտ փեթ. քըմփընի։

Խոշոր շահեր կապուած են այս վէճին։ Շէլ Թրանսփորթ քըմփընի, որու վարիչներուն մէջ կան անգլիացի երեսփոխաններ ալ, 43,000,000 ստերլին դրամագլուխ ունի, 26 միլիոնը վճարուած։

Անգլ. թերթը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Պ. Կիւլպէնկեանի մասին.

— «Պ. Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեան ահագին հարստութեան տէր Հայ մըն է, որ տարիներէ ի վեր զօրաւոր ազդակ մը եղած է մօտաւոր Արեւելքի եւ կեդր. Ամերիկայի քարիւղի բանակցութեանց մէջ։ Գըլխաւորաբար իր ճարտար դիւանագիտութեան շնորհիւ է որ Թըրքիշ փեթրօլիըմ քըմփընի կրցաւ Թրքական կառավարութենէն մենաշնորհներ ստանալ, որոնց գլխաւոր շահակիցներն են Անկլօ-Փըրշըն ընկերութիւնը եւ Րօյըլ Տըչ խմբակը։ Այս ընկերութեան բաժնեթուղթերուն հարիւրին 5ը այժմ իր անձնական սեփականութիւնն են։ Պ. Կիւլպէնկեան համբաւ հանած է երկու կիսագունդերու սակարանական հրապարակին վրայ, իր կատարած գործողութեանց ընդարձակութեամբ եւ յանդգնութեամբ։ Խորհրդաւոր մարդ մըն է հանրութեան համար, որ բան չի գիտեր, կամ քիչ բան գիտէ իր անձնաւորութեան մասին։ Երկար ատեն եղած է մեծ անքննելի դէմք մը, որ միշտ ետեւը կը կենայ եւ ահագին ազդեցութիւն կը գործէ աշխարհի քարիւղի հրապարակին վրայ։ Երբ Մէքսիքըն Իկլի կամ Րօյըլ Տըչի թուղթերը կը բարձրանան կամ կ'իյնան, սակարանները կը հարցնեն. «Ի՞նչ կ'ընէ Կիւլպէնկեանը»։

Պ. Կիւլպէնկեանի բուն բնակավայրը Փարիզ է, բայց այժմ Լոնտոն կը գտնուի, ուր իր սիրական ժամադրավայրերէն մէկն է քըլըպը (դեսպանական՝ շքեղ ակումբ)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՅՈՒԶԻՉ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Վերջերս երեք հարսնիք եւ երկու մկրտութիւն կատարուեցաւ մեր քաղաքին մէջ։ Այս առթիւ այցելութեան եկած էին Լիոնի հոգեւոր հովիւ Անանիա վարդապետ եւ Գէորգ քահանայ։ Կրօնական արարողութենէն յետոյ հիւրերը ճաշի հրաւիրուեցան Սէօլէօզցիներու կողմէ, ընդարձակ սրահի մը մէջ, քառասունի մօտ անձերով ու փառփառուն երիտասարդներով։ Հարսնետան մէջ ալ մեծ էր ոգեւորութիւնը։ Արեւելք հայրենակցական միութիւնը եւ Թոգատի Պոլիս գիւղի հայրենակցական միութիւնը ներկայացուցիչներ ղրկած էին, որոնցմէ ձեր թղթակիցը երեք հարսներու բերնէն խօսելով պատմեց անոնց տառապանքը աքսորի ճամբուն վրայ։ «Թուրքը կը բռնադատէր որպէս զի «պիսմիլլահ».ըսեն, անոնք կը պատասխանէին «տիլիմ տէօնմէյօր» (լեզուս չի դառնար), եւ այսօր հպարտ ու ճակատաբաց կ'ըսեն բոլորիս». քաջալերուեցէք, որովհետեւ մենք յաղթեցինք»։

Հանդէսը շարունակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ուրիշ հայկական երգերով։ Աւետիքէն օգտուելով խարբերդցի Պ. Յակոբ Օհաննեանի նախաձեռնութեամբ երկու որբերու նշանախօսութիւնը կատարեցինք, ինչ որ կրկնապատկեց ոգեւորութիւնը։ Այս բոլորը տեղի ունեցան գովելի կարգապահութեամբ։

Այս առթիւ վերընտրուեցաւ եօթը հոգինոց ազգային միութեան մը, որ իսկոյն գործի ձեռնարկեց, վաւերացում խնդրելով Լիոնէն։

** Օհանիկ Քիթակողեան անուն 21 տարեկան Թոգատցի երիտասարդ մը ոստիկանութենէն ազդարարութիւն ստացաւ սահմանէն դուրս ելլելու։ Յիշեալը մօտ երկու ամիսէ իվեր իր 16 տարեկան քրոջը հետ կ'աշխատէր մետաքսի գործարանի մը մէջ։ Կ'ըսուի թէ աղջկան մը համար խնդիր ունեցած է փրիվայի մէջ, ուր քանի մը կիներ ծեծուած են։

Փօն տ'Օպնա Ա. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օրուայ բոլոր մրցումները Փարիզի Լիկային կողմէ ջնջուած ըլլալով ձիւնին պատճառաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք խումբերն ալ չկրցան կատարել ծանուցուած մրցումները։

* *

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Պ. Կարապետեան սուտ կը խօսի, յայտարարելով թէ Պ. Ֆրէնկեան յարձակած էր Հ. Մ. Ը. Մ.— Choisyի մրցումին ատեն։ Յարձակումի սկսան իր եղբայրն ու քոյրը, պաշտպանուած հինգ հարիւրի մօտ ֆրանսացիներէ։ Գալով հովանոցին, այո՛ Պ. Մէրճանօֆ կոտրեց զայն... երբ արդէն զարնուած էր Պ. Պ. Տէյիրմէնճեանի, Կ. Հաճեանի, եւ Պօյաճեանի գլուխներուն։ Դէպքին ներկայ էին հարիւրի մօտ Հայեր որոնք կրնան վկայել ձեր դէմ։

Իսկ խաղի վայրագութեան մասին ալ սուտ է իր վերագրումը։ Իրենցմէ ոչ ոք վիրաւորուեցաւ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներէն չորսը առաջին կիսախաղին եւ հինգերորդ մըն ալ երկրորդ կիսախաղին վիրաւորուեցան։

Ֆութպոլի թիւի մասին կը տեսնեմ որ շատ քիչ գաղափար ունին։ Ես կը կրկնեմ — հազարի մօտ էր բազմութիւնը։

Թերեւս աւելորդ չըլլայ յիշեցնել որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մշտապէս կախակայած է զայն, եւ Փարիզի Լիկան մօտ օրէն նոյն քայլը պիտի առնէ։

Հայկ Թօփաքեան

ՅԱՌԱՋ.— Այս վէճը փակուած է մեզի համար։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ Ո՞ՐՔԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ՈՒՆԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութիւն մը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ օտարականներու Ֆրանսայի զանազան նահանգներու մէջ ունեցած կալուածները.—

Հիւս. Նահանգ՝ 2872 տուն, Մոզէլ՝ 2283, Ռօն՝ 2118, Հէռօ՝ 1900, Սէն-է-Ուազ՝ 1836, Վառ՝ 1793, Ալփ Մարիթիմ՝ 1523, Հօթ-Սավուա՝ 1385։ Իզէրի նահանգին մէջ օտարականները ունին 47,039 հեկտար տարածութեամբ կալուածներ, Ուազի մէջ՝ 14,800, Ժէռ՝ 12,000, Լօթ-է-Կառօն՝ 8317, Էն՝ 6210, Քօթ տ'Օր՝ 5411, Էնտր-է-Լուառ՝ 4300։ Գումար՝ 35,000 տուն եւ 240,000 հեկտար հող։ Այս հաշիւին մէջ չեն Փարիզը եւ Սէնի նահանգը։

Մոսկուա չուզեր վճարել հին պարտքերը

Թրոցքի աջի օրուան «Փրաւտայ»ի մէջ երկար յօդուած մը հրատարակեց ցարական պարտքերու մասին: Նախկին պատերազմական գործավարը կ'ըսէ թէ խորհրդային միութիւնը ջնջած է ցարական պարտքերը եւ այսօր աւելի քան երբեք հաստատ կը մնայ այդ տեսակէտին վրայ: Պարտքերու հարցին մէջ երկու կէտ պէտք է միացնել. 1. Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքով ֆրանսացի դրամատէրներու —մեծ մասով մանր քաղքենի— կրած վնասները 2.— Մեր քաղաքային կռուին միջամտելու եւ Քլէմանսոյի, Միլրանի եւ այլ ֆրանս. վարիչներու ղեկավարութեամբ պաշարումի ենթարկուելու պատճառաւ, խորհրդային միութեան կրած վնասները: Ասոր վրայ իրաւունք ունինք աւելցնելու նաեւ պատերազմի հաշիւը: Եթէ 1914ին ցարական Ռուսիան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յայտարարած ըլլար որ երեք տարի զինուորական աջակցութիւն տալով իրենց միլիոնաւոր մարդիկ պիտի կորսնցնէ եւ իր տնտեսական կացութիւնը պիտի քայքայէ դաշնակիցներու շահերուն համար, առանց բաժին առնելու աւարէն, այն ատեն Ֆրանսա եւ Անգլիա պիտի հրաժարէին ո՛չ միայն իրենց բոլոր առնելիքներէն, այլ անմիջապէս ելմտական նոր յանձնառութիւններ պիտի ստանձնէին՝ անսահման չափերով: Խորհրդային կառավարութեան միակ փափաքն է տնտեսական այնպիսի յարաբերութիւններ մշակել, որ երկու կողմին համար ալ մեծ շահեր ապահովէ: Եթէ Ֆրանս. գործարանները շինած մեքենաները իրենց որակով եւ գինով կը համապատասխանեն մեր տնտեսութեան շահերուն, այն ատեն մենք ֆրանս. մեքենաներ պիտի գնենք:

Սովեդական տնտեսութեան հսկայաքայլ զարգացումը այն արդիւնքը առաջ բերած է 1.— որ Խորհրդային միութիւնը վարկերու պէտք ունի. 2.— որ իրաւունք ունի այդ վարկերը ձեռք բերելու: Ծանր մեքենաներու ապսպրանքին համար երկար պայմանաժամով վարկեր անհրաժեշտ են: Այդ վարկերուն համար պատրաստ ենք մեծ տոկոսներ վճարելու: Եթէ մեզի 300 միլիոն ռուբլիի (3ուկէս միլիառ ֆրանք) դրամ եւ ապրանք տրուի, 100ին 7 տոկոս կը վճարենք. բայց Ֆրանսա 100ին 11 կը պահանջէ, որպէս զի հարիւրին 4ը՝ այսինքն 12 միլիոն ռուբլի վճարէ ռուսական արժէթուղթեր ունեցողներուն: Ռուսիա չի կրնար ընդունիլ այսպիսի պայման մը: Բանակցութիւններու յաջողութեան համար անհրաժեշտ է բարեացակամութիւն եւ տնտեսական լայն հորիզոն մը ունենալ աչքի առջեւ:

Երկու Հայեր բանտարկուած

Սէն Շամոնէն կը գրեն մեզ.—

Յունուար 15ին գիշերուան ժամը 9ին երկու հայ երիտասարդներ՝ Պ. Մուրատ Պալապանեան եւ քեռորդին փողոցէ մը կ'երթային, իրարմէ բաւական հեռաւորութեամբ: Նոյն պահուն ֆրանսացի այր եւ կին մըն ալ կ'անցնէին այդ փողոցէն: Պ. Պալապանեան քանի մը խօսք կ'ուղղէ իր ազգականին: Ֆրանսացին, որ գինով էր, կարծելով թէ իրենց մասին կը խօսին, կատղած կը յարձակի հայ երիտասարդին վրայ, բռունցքի հարուածներ տեղացնելով: Քեռորդին որ օգնութեան հասած էր, նոյնպէս կ'ենթարկուի յարձակումի եւ երկու երիտասարդները արիւնլուայ վիճակի մէջ տուն կը դառնան: Յաջորդ առաւօտ Ֆրանսացիին կինը Քաղաքապետարան դիմելով կը յայտնէ թէ ինք յղի է եւ վնասուած՝ գիշերուան տեսարանէն: Քաղաքապետը անմիջապէս ձերբակալել կուտայ երկու երիտասարդները եւ կը ղրկէ Սէնթ Էթիէնի բանտը:

Տեղական թերթերը այս լուրը հաղորդեցին՝ յանցանքը բեռցնելով հայ երիտասարդներուն վրայ:

Անդրկովկասի Գործ. Կոմիտէին ժողովը

Անդրկովկասի կեդր. Գործադիր կոմիտէին (Խորհրդարան) երկրորդ նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 25ին, Երեւանի մէջ: Առաջինը գումարուած էր Թիֆլիս, որ միեւնոյն ատեն Անդրկովկասի մայրաքաղաքն է: Յաջորդ անգամ կարգը Բագուինն է:

Ժանտախտի համաճարակը

Թիֆլիսի թերթերը կը գրեն թէ ժանտախտի համաճարակը չէ վերջացած տակաւին: Ախալքալաքի մէջ 17 գիւղերու 15,761 անասուններէն պատուաստուած են 15,200 գլուխ: Պատուաստումներէն առաջ սատկած են 261 անասուններ, ինչ որ իրականէն պակաս է, որովհետեւ գիւղացիները ամէն բան չեն յայտներ:

Չէ՞ք համակերպիր — դուրս ելէք

Իտալիոյ ընդդիմադիր երեսփոխանները տեսնելով որ անօգուտ է իրենց պայքարը, որոշեցին վերադառնալ Խորհրդարան: Այս առթիւ Ֆարինաչչի, ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, հետեւեալ չորս պայմանները դրած է, «անառակ»ները Խորհրդարանէն ներս առնելու համար.— 1. Պէտք է ընդունին թէ Մուսօլինի դիցաբանական անձնաւորութիւն մըն է որուն հանդէպ յարգանքով խօսելու է. 2. Պէտք է ճանչնան ֆաշիստ յեղափոխութիւնը իբրեւ կատարուած իրողութիւն. 3. Պէտք է խոստովանին թէ բարոյական խնդիր չկայ եւ ընդդիմադիրները չարաչար պարտուեցան այդպիսի հարց յարուցանելով. 4. Պէտք է ամէն կապ կտրեն բոլոր անոնց հետ որոնք արտասահմանի մէջ պայքար կը մղեն ֆաշիսմի դէմ:

Մուսօլինի համաձայն չէ առաջին կէտին, բայց կը պնդէ միւս երեք պայմաններուն վրայ, առանց որոնց ընդդիմադիրները չպիտի կրնան Խորհրդարան մտնել:

250 հայ անգործներ Պերլինի մէջ

Ծամբորդէ մը կը տեղեկանանք թէ 250 հայ երիտասարդներ անգործ եւ թշուառ կը պտտին Պերլինի մէջ, ի զուր ելք մը փնտռելով: Մեծ մասը կ'ուզէ Ֆրանսա անցնիլ, բայց արտօնութիւն չկայ:

∴ Պերլինի մէջ անգործներու թիւը անցած շաբաթ հասած է 189,000ի, որովհետեւ բազմաթիւ գործարաններ փակած են իրենց դուռները. ուրիշներ ալ պակսեցուցած են աշխատանքի ժամերը: Ներկայիս Պերլինի մէջ 20 հոգիէն մէկը անգործ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Կիրակի 24 Յունուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին rue Mazarine 66: Մէթրօ Օտէօն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին կարեւոր դասախօսութիւն մը տեղի կ'ունենայ վաղը, Յունուար 21ին ժամը 8.45ին Սօսիէթէ Սավանթի սրահը, 28 rue Serpente, նախագահութեամբ ընկեր. գիտութեանց ընկ.եան: Դասախօս՝ Պ. Փօլ Տէքան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ միութեան ժողովը տեղի կունենայ վաղը հինգշ. ժամը 8.30ին Musée Pédagogiqueի սրահին մէջ, 41 Rue Gay Lussac.

Հ. Յ. Դ. ԳԷՈՐԳ—ՉԱՎՈՒՇ խումբին բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի 24 Յունուար կէսօրէ յետոյ ժամը 2 ու կէսին «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութիւնը կազմակերպած ըլլալով Ֆրանսերէնի դասընթացք մը, զոր կը վարէ Պ. Գ. Թէլլալեան, կը հրաւիրուին բոլոր արձանագրուածները ամէն երկուշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները ժամը 8—10: Նոր արձանագրութիւնները ամէն երեկոյ ժամը 8—10 «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 30ի գիշերը, ժամը 10ին, Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ (19 Av. Kléber)· պիտի մասնակցին փարիզի գլխաւոր արուեստագէտները: Մուտք՝ 75 ֆրանք, պիւֆէի իրաւունքով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ)

Մալաթիացի Վարդեր Գասպարեան կը փնտռէ տղան Յովհաննէս Գասպարեանը որ Արաբայի կոիւէն վերս ւոր հիւանդանոց փոխադրուած էր. տեղեկացնել Société d'Education de Malatia, B. P. 48, St. Chamond (Loire).

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻՆ

Լուսանկարուիլ իրենց տան մէջ կամ իրենց պարտէզին մէջ, խմբանկարով կամ անցագրի եւ ինքնութեան թուղթերու համար թող դիմեն Zgon S. Damadian 14 rue Carle-Hébert, Courbevoie (Seine):

— ԴԻԻՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Յունուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	129 50
Տոլար,	Dollar	26 60
Մարք (ոսկի)	Mark	6 30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 90
Թրք. ոսկի	» or	122 50
Մէճիտիէ	Médjidié	12 70
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	31 75
Լիր » »	Lire	107 20
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	120 75
Զուից. »	Frc. Suisse	513 —
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	127 —
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	2500 —
» II	»	1900 —
» III	»	1700 —
Օսմ. երկաթ.	Lots turcs	125 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Խաչագողի Յիշատակարը. 21 ֆր., Մանչ Աղջիկը 18, Ֆօմա Կորտէֆ 8, Կինը 4, Դարձ 7, Վերջին Բաժակը 6, Թուղթի Փառք 3, Թիւրքմէններու կռիւը 4, Բարեգէթ 5, Հօճա Նասրէտտին 14, Աքլոր 2, Եղբայր 5, Աշըգ Ղարիպ, հայերէնը 6, Թրք.ը 4, Պղնձէ քաղաք Բէօր օղլու 1.50, Կիւլիվէրի ճամբորդ. 2, եւայլն:

ԹԱՏԵՐԳ.— Ճամբուն վրայ 4, Պատուի համար 5, Չար ոգի 8, Նամուս 6, Մեռք կինը 7, Արշին Մալ ալան3, Ուշ Լինի 2, Նա Զլինի 2, Զարտաչ 4, Լէպլէպիճի Հօրհօր 3:

ՔԱՒԵՇՏՆԵՐ.— Զարշըլը Արթին 4, Երկու Խուլեր 2, Փարոսի Պահապանները 1, Պաշտօնս Խումբալ է 1, Ճեպընթաց Նորածին 1, Զոյգ Զաւեշտներ 3, Զավալլըն 1, Կառքի արկած մը 1, եւլն.:

ԶԱՆ.— Երգարան 7, Երաժշտան 4, Ֆրանս. Զրուցատրութիւն 4, Երգեր ու Տաղեր Դուրեանի 1, Անձկութեան ժամեր 1, Ի՞նչ կ'ըսեն ձեռքի գիծերը 5, Թօփալ Օսման 2, եւլն::

Ապառիկ ապսպրանքները նկատի չեն առնուիր: Ստանալու համար դիմել.— L. Mozian, 5 ave. Quihou, St. Mandé (Seine).

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1926

22 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 75 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

Ընկիւրի կը շարունակէ դատել ու կախել, արմատէն ոչնչացնելու համար դիմադրութեան ամէն փորձ:

Ո՛ր եւ է կասկածելի ձեռնարկ, հին կամ նոր մեղք կ'առաջնորդէ ուղղակի բանտ: Ո՛չ մէկը գիտէ կալանաւորներուն թիւը. բայց գոնէ ծանօթ են կախաղանները: Միայն Յունուարի առաջին տասնեակին կախուեցան 17 հոգի, — 13ը՝ իբրեւ մեղսակից քրտական ապստամբութեան, չորսը՝ — բուն Թուրքեր — իբրեւ հիմնադիր դաւադրականութեան, չորսը՝ — բուն Թուրքեր — իբրեւ հիմնադիր դաւադրական անարխիստական կազմակերպութեան մը: Այս վերջինները բանտարկուած էին վեց ամիսէ ի վեր, շատ մը Իթթիհատականներու հետ: Մէկը՝ Իսմայիլ Հագգը, երբեմն հրամանատարն էր միլլի քաղաքական զօրքին. միւսը՝ գնդ. Օսման, նոյնքան ազդեցիկ մարդ Պրուսայի մէջ, ուրկէ Յունաստան գացած, չէրքէզ Էտհէմի եւ ուրիշ փախստականներու հետ խորհրդակցած եւ ծրագիրներ մշակած է, եթէ հաւատանք իր անունով եղած խոստովանութիւններուն: Ամբաստանագիրը կ'ըսէր թէ՝ գնդ. Օսման յանձն առած էր քառասուն «ֆէտայի»ներ պատրաստել, Մուսթաֆա Քէմալն ու անոր գործակիցներէն 29 հոգի սպաննելու համար եւ թէ 50,000 ոսկի պահանջուած էր այս նպատակով:

Դժուար է ստուգել այս պատմութիւնները: Զարժեր նոյն իսկ զբաղիլ սուտ-իրաւով: Իրականութիւնը այն է որ, Թուրքիան անդադար կ'եփի ու կ'ալեկոծի, եւ վախճանը շատ մութ, եւ հեռու է տակաւին:

Առանց կանխակալ կարծիքներու, պէտք է ընդունիլ որ վերջին կարգադրութիւնները, վարչաձեւի, օրէնքի, տարազի փոփոխութիւնները աննշան երեւոյթներ չեն: Այսպէս կամ այնպէս, խոշոր անջրպետ մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան Թուրքիոյ միջեւ: Ո՛րքան ալ երեւութական ըլլան այդ փոփոխութիւնները եւ ամուլ, անոնք հետքեր, ճեղքեր կը ձգեն: Ուստի եւ, ինքնաբերաբար կը ծագի հինի եւ նորի խնդիր: Սերունդներ են որ իրարու կ'ընդհարին, իրար կը հրմշտկեն համիտեան շրջանէն ի վեր — ժէօն Թիւրք, իթթիհատական, իթիլաֆական, քէմալական: Ճիշդ է, հոգեբանութեան, ընկերային դաւանանքի, պետական իմաստութեան տեսակէտով մեծ տարբերութիւններ չկան եկող-գացող սերունդներուն միջեւ: Անոնք բոլորն ալ, աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ կը պահեն պալենի աւանդութիւնները, մասնաւորապէս ոչ-Թուրքերու հանդէպ: Նորահասները շատ աւելի թթու են եւ անսանձ: Բայց, երբ ջարդելու եւ աւերելու խնդիր չկայ, անոնք աւելի քան կ'ատեն իրար:

Արդ, օրուան այս ժամուն չափազանց շատ են ատելութեան շարժառիթները: Դժգոհութեան գլխաւոր ազդակն է նոյնինքն քէմալական դիկտատորութիւնը, որ իր կարգ ու սարքով, իր բռնութիւններով եւ լրտեսական ցանցով կը յիշեցնէ համիտեան միապետութիւնը: Թուրք ժողովուրդը միշտ կարօտը քաշած է զօրաւոր, անողոք թաթի մը, եւ, որքան զարկած են իր գլխուն, այնքան փառք տուած է Ալլահին: Բայց, այս մէկը անհանդուրժելի կը թուի, որովհետեւ ոչ միայն կը շարունակէ զարնել գլխուն, քակելով անոր փաթթոցն ու ֆէսը, այլեւ շեշտակի կ'իջնէ սրտին, վիրաւորելով անոր ամէնէն զգայուն թելերը: Այս հարուածը այնքան ծանր եկաւ որ, դժգոհներն ու ընդդիմադիրները չվարանեցան գիտակցաբար ուժ տալ քրտական ապստամբութեան, եւ «շէրիաթ»ի շունչով ներշնչել Շէյխ Սաիտը: Բոլորին ալ նպատակը քէմալական իշխանութեան տապալումն է. հետեւաբար, շատ բարակը չեն նայիր, միջոցներու ընտրութեան համար: Յաղթելէ յետոյ, կրնային համաձայնիլ կամ զժտուիլ Քիւրտերուն հետ: Ի հարկէ այս պարագան երբեք չի կրնար ժխտել Շէյխ Սաիտի շարժման էութիւնը, որ իսկապէս ազատագրութեան պայքար էր: Էնկիւրիի վարիչներն իսկ չուրացան իրողութիւնը: Սիւրէյեա պէյ, Արեւելեան անկախութեան դատարանին ընդհ. դատախազը, յայտնապէս կը շեշտէր. «Քրտական ըմբոստութիւնը Թերթերու ըսածին պէս ազիտուութեան եւ ապստամբութեան շարժում մը չէր, այլ անկախութեան կռիւ մը: Շարժումին պետերը տգէտ մարդիկ չէին, այլ իրենց գործին տէր գիտակից անձեր»:

Ուրեմն, այս գծին վրայ շարուած բոլոր գործօն տարրերը վտանգաւոր են Էնկիւրիի համար: Հետեւաբար,— մտրակ, բանտ, եւ ի հարկին կախաղան: Մ. Քէմալ մահապատիժը անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ անոր համար որ, դիրքի կորուստը, տնտեսական տագնապը, հացի կռիւը անդադար ջուր կուտան դժգոհներու աղօրիքին: Առանց ահ ու սարսափի, առանց հաւանական ապստամբութեան մը գլուխներն ու ձեռքերը կտրելու՝ դժուար թէ անսասան մնայ «հանրապետական» գահը:

Եւ քանի որ սկսան, հարկադրուած են մինչեւ ծայրը երթալ: Այսպէս, կախաղանները կը մնան, բայց դատաւորները կրնան փոխուիլ, առտու մը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԸ ՊՆԴԷ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ շանթեր տեղալ, Մուսուլի վէճին առթիւ, թէեւ վերջերս աւելի չափաւոր լեզու կը գործածէ: Պոլսոյ անգլ. դեսպանը Էնկիւրի գնաց: Այս առթիւ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ», պաշտօնական օրկանը, դիտել կուտայ.

— «Այն օրը ուր միայն բռնի ուժը պիտի մնայ իբրեւ վերջին միջոց մեր իրաւունքը արժեցնելու, վերջին խօսքը ազգին պիտի պատկանի: Մեր կարծիքով, այդ վայրկեանը չէ եկած տակաւին: Կը կարծենք թէ լուծման միջոց մը կայ տակաւին: Միայն թէ, մեր հակառակորդները պէտք է գտնեն զայն: Եթէ, ինչպէս կ'ըսեն, Անգլիոյ վարիչները իրապէս կ'ուզեն համաձայնիլ Թուրքիոյ հետ, թո՛ղ պատրաստեն նոր բանակցութեան մը ճամբան: Ատկէ դուրս՝ փրկութիւն չկայ»:

ԱՅՍՏԵՂ ԱԼ ՆՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1924ին եւ 1925ին շատ մը կարմիր վարիչներ արտաքսուեցան կոմկուսի ֆրանսական հատուածէն: Անոնց գլուխը կը գտնուէր Պորիս Սուվարին, խմբագիր «Իւմանիթէ»ի եւ «Պիւլթէն կոմունիստ»ի: Սուվարին վերջերս վերսկսաւ իր պատասխանատուութեամբ հրատարակել վերջին շաբաթաթերթը, շարունակելով իր պայքարը կեդրոնին բռնակալութեան դէմ: Իրեն միացան ուրիշ ծանօթ համայնավարներ ալ: Կեդր. կոմիտէն պատասխանատուութեան հրաւիրած ըլլալով «անառակ» ընկերները, այս վերջինները նամակ մը ուղղած են եւ որ լոյս տեսաւ իրենց թերթին մէջ (15 Յունուար): Կը քաղենք քանի մը կէտեր.

— «Մէկուկէս տարիէն աւելի է որ գիտակցաբար ոտքի տակ առնուած, ջնջուած են կուսակցութեան կանոնագիրն ու որոշումները՝ վարիչ մարմնին կողմէ: Այլեւս կանոնագիր չունինք մենք: Աւելի քան 18 ամիսէ ի վեր, այլեւս կանոնաւոր ընդհ. ժողով չկայ որ կարենայ խօսիլ կուսակցութեան անունով: Անհանդուրժելի կամայականութիւն մը օրէնքի տեղ կը բռնէ: Ազգային համագումարներուն տեղ անցած են պաշտօնեաներու խորհրդաժողովներ, որոնք ո՛րեւէ փոխանորդագիր չունին: Կեդր. Կոմիտէն պարզ խաբկանք է: Ափ մը մարդիկ զոր կուսակցութիւնը չէ ընտրած, իրենք իրենց իշխանութեան տուած են ամէն բան վարել իրենց ուզած եղանակով: Բերանացի կամ գրաւոր արտայայտութեան իրաւունքը իրապէս մենաշնորհի վերածուած է այդ վարիչներուն եւ անոնց հրամանին տակ գտնուած պաշտօնեաներու կողմէ: Ընդդիմացողները, քննադատները, ամէնէն պարզ հակաճառողները ամօթալի վարկաբեկման մը ենթարկուած են եւ իրենք զիրենք պաշտպանելու անկարողութեան մատնուած: Մէկ խօսքով՝ ապօրինութիւնը կը տիրապետէ կուսակցութեան մէջ»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլ նամակի մը մէջ հետեւեալ կերպով կը պատմէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Սուրիոյ հանդէպ.—

Հոմսի եւ Համայի երեւելիները մերժելով սահմանադրական վարչաձեւի մը հաստատումը, կը ստիպեն որ իրենց քաղաքն ալ, Դամասկոսի պէս, պատերազմական վիճակի ենթարկուի այնքան ատեն որ այդ քաղաքները ընտրութիւն չեն կատարեր: Վճռած եմ Սուրիոյ տալ այնպիսի վարչաձեւ մը, որ երկար ատեն քաղաքացիական, կրօնական կամ օտար կռիւներ տեղի չունենան հոն: Մեծապէս կ'արգահատիմ բոլոր անոնց վրայ, որոնք կ'երեւակայեն թէ Սուրիացիները կամ Տիւրզիները, ուժով կամ խորամանկութեամբ, պիտի կրնան յաղթել Ֆրանսայի, որ Հանրապետութիւն դառնալէն ի վեր ամէն տեղ յաղթական է: Դուք պիտի աշխատիք այդ տգէտներու ցնորքները անհետացնել ու քանդել այն թիւրիմացութիւնը զոր կարգ մը փառասէրներ փորձեցին ստեղծել Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ. մէկ ամսուան մէջ երեք անգամ անոնք գլուխ վերցուցին Սահմանադրութեան եւ խաղաղութեան դէմ՝ 1.— Գահիրէի մէջ, իրենց անմիտ պահանջներով, 2.— Ճէպէլը Տրիւզի մէջ՝ հայրենասէրներու դիմումները մերժելով, 3.— Պէյրութի մէջ՝ ձախողեցնելով շէյխ Թաճէտտինի փորձերը՝ կառավարութիւն մը կազմելու մասին: Ծայրայեղները ջլատեցին սահմանադրական վարչաձեւ մը հաստատելու մեր փորձերը, կռիւները երկարելով աշխատեցան բաժնել Սուրիան եւ անկարելի դարձուցին ընդհ. ներումը: Երբ խաղաղութիւն հաստատուի, պիտի պահանջեմ որ բնակիչները իրարու հետ համաձայնին: Միայն չպիտի ընդունիմ որ իրենց կամքը ուժով պարտադրել յաւակնին: Ֆրանսայի աչքին տկարներու եւ զօրաւորներու իրաւունքները հաւասար են: Հողատար հողամասերու զանազան մասերը իրար ձգող վէճերը իրաւախոհութեամբ պիտի կարգադրենք: Գալով ներքին սահմաններուն, ներկայիս այդ խնդիրը դնելը յիմարութիւն է: Սուրիան ընդարձակելու մասին խորհելէ առաջ, Սուրիացիները պէտք է ձգտին զայն կազմակերպելու:

Կռիւներ Սուրիոյ եւ Քիւրտիստանի մէջ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ առջի օր ժամը 3ին 60 ապստամբներ յարձակեցան Գարագօլ Շէյխի վրայ եւ ուղղուեցան դէպի Պաւիլա եւ Ռաշայա: 300 ուրիշ ապստամբներ Համարա գիւղին վրայ յարձակեցան:

Քիւրտ ապստամբական շարժման մը լուրերը կը հասնին պարսիկ սահմանագլուխէն՝ Շէրք Պաթիսէ: Կ'ըսուի թէ ապստամբներուն գլուխն անցած է Սմկօ:

Դէպի ո՞ւր կ'երթայ Թուրքիա

Պոլսոյ «Խալք»ը, որմէ հատուած մը քաղած ենք այսօր Պրուսայի մասին, իր վերջին թիւով կը գրէ.— Ատենէ մը ի վեր Պոլսոյ մէջ սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, մօտալուտ են ուրիշ սնանկութիւններ ալ. սակայն անոնց կացութիւնը աւելի եւս չդժուարացնելու համար, չենք ուզեր այս մասին տեղեկութիւններ տալ: Սնանկացողներուն մէջ կան Թուրք եւ ոչ-Թուրք վաճառականներ: Խիստ ուշագրաւ է այն պարագան որ սնանկացողներուն մէջ կը գտնուին շատեր, որոնք հրապարակին վրայ երկար տարիներէ ի վեր դիրք շինած, մասնագիտութիւն ձեռք բերած եւ դրամագլխի ու վարկի տէր եղած են: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Պոլսոյ առեւտուրին մէջ իսկապէս դժուարութիւն կայ: Վաճառականներուն ամէնէն աւելի վարկ բացող կարգ մը դրամատուններ նոր սնանկութիւններու տեղի չտալու համար, ամէն դիւրութիւն կ'ընծայեն:

Ռուսիա եւ Չինաստան դէմ դիմաց

Փէքինէն կը հեռագրեն թէ վէճը կը սաստկանայ Չինաստանի և Խորհրդային միութեան միջեւ, Մանչուրիոյ արեւելեան երկաթուղիներու մասին: Չինացիները կ'ուզէին զօրք փոխադրել այդ գծով: Ռուս վարիչը վճռապէս մերժեց: Ասոր վրայ, Չինացիները փոխ-վրէժի դիմեցին, խանգարելով երթեւեկը: Առջի օր քանի մը ժամ ուշացաւ Անդրսիպերիական կառախումբին մեկնումը, չինացի ժողովուրդի սպառնալից դիրքին պատճառաւ: Խարպինի հիւպատոսական մարմինը ազդարարեց չինական իշխանութեան, թէ պատասխանատու պիտի մնան մարդկային եւ նիւթական կորուստներուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԻԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԻՆՉՈ՛Ւ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Օտարականներու ներգաղթի խնդիրը հրատապ հանգամանք կը ստանայ Ֆրանսայի համար, իր հետեւանքներով՝ որոնց ամէնէն ուշագրաւը, գէթ ներկայիս, հիւանդանոցներու խճողումն է օտար հիւանդներով։

Այս խրողութիւնը նիւթական ծանր բեռ մը կ'աւելցնէ Խնամատարութեան (Assistance Publique) պիւտճէին վրայ։ Քաղաքական մամուլը դեռ նոր սկսաւ զբաղիլ այս հարցով եւ «Մաթէն» երկու շաբաթէ ի վեր աղմուկ կը բարձրացնէ անոր շուրջ, հրատարակելով պրպտումներ որոնցմէ կարեւոր արտատպումներ ըրաւ «Յառաջ»։

Իրականին մէջ, 1923էն ի վեր է որ Ֆրանսացի ականաւոր բժիշկներ կը մատնանշեն այս վիճակը եւ պետական շրջանակներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն ներգաղթի հարցին վրայ, մանաւորաբար բժշկա-առողջապահական տեսակէտէն, շեշտելով անոր վտանգաւոր հետեւանքները։ Այդ թուականին էր որ սկսան ծայր տալ եւ անկէ ի վեր պարբերաբար երեւան գալ փոքր համաճարակներ այնպիսի հիւանդութիւններու, ինչպէս «թրախոմա», «տիզանթէրի ամիպէն» եւայլն, որոնք գրեթէ անծանօթ են այս երկրին բնիկներուն։ Միւս կողմէ օտարականներու թիւը հետզհետէ աւելցաւ հիւանդանոցներու մէջ. այնպէս որ ասոնք սկսան անբաւական դառնալ, նոյնիսկ Փարիզի պէս մեծ կեդրոնի մը մէջ ուր սակայն շուրջ 18000 անկողին կայ, առանց հաշուելու անկելանոցները, ծերանոցները, սանաթորիօմները, եւն. (մօտ 12000 անկողին)։ Միայն 1925ի շրջանին, օտար հիւանդները՝ 422000 օր անկողին գրաւած են Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ։ Եթէ իւրաքանչիւր հիւանդ միջին հաշուով 20 օր մնացած ըլլայ, կը հետեւի թէ մօտ 20000 օտարականներ հիւանդանոց ընդունուած են, առանց հաշուելու այն բազմաթիւ օտարականները որոնք ձրի խնամք ստացած են, բայց անկողին չեն բռնած։

Տարօրինակ թող թուի եթէ ըսենք թէ հիւանդանոց ընդունուող Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը կը վճարէ որոշեալ օրավարձը (20—25 ֆրանք), իսկ օտարներէն ընդհանրապէս սանթիմ չեն պահանջեր։ Այս պարագան միայն Փարիզի քաղաքապետութեան պիւտճէին մէջ յառաջ կը բերէ տարեկան շուրջ 10 միլիոն ֆրանքի բաց մը, որ այս տարի պիտի գոցուի յաւելուածական (վեց սանթիմ) տուրքով մը։ Չենք հաշուեր յիմարանոցներու մէջ գտնուող հազար օտար յիմարները եւ զանազան մտային հիւանդները որոնց համար օրական կը ծախսուի 20000 ֆր.։

Թէ ինչո՞ւ օտարականներէն դրամ չի պահանջուիր,— այդ մասին կան կարգ մը օրինական տրամադրութիւններ։ 1851 Օգոստ. 7ի օրէնքին առաջին յօդուածը կը տրամադրէ որ հիւանդանոց մտնող բոլոր օտարականները ձրի խնամք ստանան։ Յետագային ուրիշ օրէնքներ պարտադրեցին որ օտար հիւանդի մը համար եղած ծախքերը հնար եղած պարագային գանձուին անոր պատկանած պետութենէն եւ կամ համայնքէն։ Գործնականին մէջ քիչ անգամ տեղի կ'ունենայ անոնց գանձումը։ Պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի պէս հարուստ եւ հիւրասէրի համբաւ հանած երկրի մը համար կարեւորութիւն չունէր այս պարագան, մանաւանդ որ խնամքի կարօտ օտարականներու թիւը համեմատաբար շատ քիչ էր։

Սակայն պատերազմէն վերջ կացութիւնը փոխուեցաւ։ Ահագին թուով օտարականներ, մեծ մասով աշխատաւորներ, տարագիրներ եւն. այս երկիրը խուժեցին կամ բերուեցան, պայմանագրութեամբ կամ առանց պայմանագրութեան։ Ֆրանսա «փոխադարձ օգնութեան» համաձայնութիւններ կնքեց կարգ մը երկիրներու հետ (Լեհաստան, Պելճիքա, Չեխօ-Սլօվաքիա, Իտալիա, Լիւքսէմպուրկ), յանձն առնելով բժշկական ձրի խնամք տալ այն տեղերէն պայմանագրութեամբ բերուած բանուորներուն։ Փոխադարձաբար վերոյիշեալ պետութիւններն ալ յանձն առած են նոյնը ընել իրենց երկրին մէջ գտնուող Ֆրանսացի բանուորներուն համար... Իրականին մէջ Ֆրանսան է միայն տուժողը։ Միւս կողմէ կան ահագին թուով բանուորներ, որոնք եկած են առանց պայմանագրութեան եւ որոնց համար ոեւէ պետութիւն պատասխանատու չէ (ինչպէս Հայերը, Ռուսերը) եւ կամ այնպիսիներ որոնց պատկանած երկրին փոխադարձ օգնութեան համար համաձայնութիւն չէ կնքած։ Այսպիսիներուն ալ ձրի բժշկական խնամք կը տրուի, եղած ծախքերը յետագային գանձուելու որոշումով կամ յոյսով...

Ահա այս տարօրինակ վիճակին դէմ է որ կը բողոքէ Ֆրանսական մամուլը։

Քանի մը միլիոնի ծախքը կամ հիւանդանոցներու խճողումը ինքնին այնքան կարեւորութիւն չպիտի ունենային, եթէ միայն այդ ըլլար անպատեհ հետեւանքը ներգաղթին։ Ինչպէս դիտել կուտայ Բրօֆ. Լէօն Պէրնար, անդամ Ֆրանսական առողջապահական բարձրագոյն խորհուրդին, «...խնդիրը պէտք է քննել եւ հիւանդանոցի ծախքերէն աւելի հեռուն պէտք է տեսնել։» Եւ իրօք ներգաղթը Ֆրանսայի համար կենսական հարց մըն է եւ անոր առողջապահական, տնտեսական, քաղաքական կողմերը շատ աւելի լուրջ քննութեան եւ օրէնսդրութեան կը կարօտին, քան ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա։

Ներկայիս Ֆրանսա կը գտնուի ծանր երկընտրանքի մը առջեւ. կամ տնտեսական անկում իր բոլոր հետեւանքներով եւ կամ օտարականներու ներգաղթ։ Ուրիշ ոեւէ երկրէ աւելի Ֆրանսա հրամայական պահանջ կը զգայ օտար աշխատաւոր բազուկներու, թէ ճարտարարուեստական եւ թէ մանաւանդ երկրագործական աշխատանքներու համար։ Հետեւաբար պարտաւորուած է ոչ միայն ներգաղթը արտօնելու, այլ եւ զայն դիւրացնելու եւ կազմակերպելու, մէկ կողմէ օգտուելու համար օտարներու մտաւոր, նիւթական եւ ֆիզիքական ուժերէն եւ միւս կողմէ հետզհետէ նուազող բնակչութեան տեղը լեցնելու համար ձուլումով։

Արդ, եկւոր օտարականը նիւթական, ֆիզիքական եւ բարոյական հարստութեան մը տարրերուն հետ միասին, կը բերէ իր հետ ցեղային անջնջելի նկարագիրներ, բարոյական, ֆիզիքական եւ մտային պակասութիւններ, կամ ախտաւոր ծանր ժառանգութիւն մը, երբեմն ալ քաղաքական որոշ համոզումներ կամ ձգտումներ, որով հիւրընկալ երկիրը ոչ միայն չօգտուիր օտարականներէն, այլ կրնայ այլասերման, առողջական, տնտեսական եւ քաղաքական տարրալուծման վտանգին ենթարկուիլ։ Ֆրանսա այժմ կը գտնուի երկրորդ երկընտրանքի մը առջեւ, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ, եթէ ներգաղթը այս ուժգնութեամբ շարունակուի։ Կամ հետզհետէ պիտի տարրալուծուի զանազան տեսակէտներով եւ կամ որոշ օրէնսդրութեան պիտի ենթարկէ ներգաղթը,— առողջապահական հակակշիռ, որակի եւ քանակի որոշ սահմանափակումներ, որոշ տեղեր որոշ ազգային համախմբումներու ցրուում եւ վերջապէս ատրիճանական ձուլում, ինչպէս ըրած է Ամերիկան։

Յաջորդով կը պարզենք թէ ի՛նչ ըրած է Ֆրանսա այս ուղղութեամբ եւ ի՛նչ կը մտադրեն ընել ղեկավար շրջանակները։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՊՈԼՍԷՆ ՅԵՏՈՅ, ՊՐՈՒՍԱՆ

Պրուսայէն կը գրեն Պոլսոյ «Խալք» թերթին.—

Այս օրերս դրամի մեծ անձկութիւն կը տիրէ։ Աւելի ճիշդը Պրուսան հետզհետէ փտող քաղաքի մը երեւոյթը կ'առնէ։ Խաները, օթէլները, քարվանսէրաները լեցնող Անատոլուի ճամբորդները Հայտար Փաշայի երկաթուղին շինուելէն ի վեր այլեւս հոս չեն հանդիպիր։ Յօրի մրգեղէններու հետեւանքով իր խավուները այլեւս երկրին ներսերը չեն ղրկուիր. եթէ ղրկուին իսկ, փոխադրութեան ծախքերով չեն կրնար մրցիլ օտար արտադրութիւններու հետ։

Մետաքսագործութիւնը ինկած, ծխախոտի մշակութիւնը միջնորդներու ձեռք խաղալիք եղած է, երկրագործութիւնն ալ Պրուսան հազիւ ինը ամիս կրնայ կերակրել։ Պրուսան հիմա լեցուած է արտադրող ըլլալու աշխատող գաղթականներով եւ աչքը կառավարական սնտուկին տնկելով 3—5 ղրշ. սպասող հազարաւոր այրիներով եւ որբերով։

Քաղաքը կը նմանի կայուն լիճի մը։ Առեւտրական անշարժ վիճակը եւ հանգստեան կոչուածներու ու անկարողներու խուժումը խոր ազդեցութիւն յառաջ կը բերէ ժողովուրդին հաւաքական կեանքին մէջ։

Կուսակալութեան հասոյթները տարուան 6 ամիսը պաշտօնեաներու ամսականները կրնան ապահովել։ Մնացեալ 6 ամսուան համար կեդրոնին օժանդակութեան պէտք կայ։ Որբերու, այրիներու եւ հանգստեան կոչուածներու ամսականը 2,200,000 ղրշ. է եւ 4 ամիսէ ի վեր թոշակ չէ տրուած։ Եթէ Քէօթահիա-Թավշանլը գիծը Պալըքէսէրի միանայ, Պրուսա աւելի նեղ վիճակի պիտի մատնուի։ Նոր գիծը Պրուսայի շնչառութեան վերջին կէտն ալ պիտի փակէ։ Հիմա կ'ուզեն Պրուսան առեւտրական կեդրոն մը եւ լոգարաններու վայր մը ընել։ Ամէն պարագայի մէջ ան պէտք ունի կեանքի նոր պայմաններու։ Պէտք է փրկել երիտասարդութիւնը որ կորսնցուցած է այլեւս իր ոգեւորութիւնը եւ եռանդը։ Պէտք է լծել զանոնք այլեւս աշխատութեան։ Այս անշարժութիւնը, աղքատութիւնը եւ թշուառութիւնը խոր տպաւորութիւն կ'ընեն հոգիներու վրայ։ Ասիկա մանրամասն քննութեան կը կարօտի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԱՆՖԱՌ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի հայ ֆանֆառը իր առաջին ընծայումը ըրաւ մեկի, շաբաթ երեկոյ, «Փըթի ժուրնալ»ի տօնական սրահին մէջ։

«Յառաջ», միշտ բարեկամ երիտասարդ աշխատանքներու, սիրտովը հետը հայ ծիլին ու ծաղկին մշակներուն, երբ զիս կը ղրկէր այդ «ընծայումի» երեկոյթին, «ազգային լուր» մը խմբագրելու համար չէր, ինչպէս ընել արհեստ է մեր թերթերուն մէջ։ Երեւոյթը գեղեցիկ է, եւ «Յառաջ» իր ողջոյնի խօսքը ունի։ Կը թուեմ, միտքովս, Փարիզի մեր սիրելի միաւորները, կորիզները։

Մարզական կորիզ մը ունինք. փրկուա՞ծ է մեր կազմախօսութիւնը. Վասն զի դնդերներու եւ ոսկորներու խաղերը պիտի փրկեն, պիտի գեղեցկացնեն, պիտի ներդաշնակեն յատականիշերը մեր ցեղային կենդանանկարին։ Վասն զի հեզգութիւնը պիտի դատապարտէր մեզ՝ բոշաական կեանքի մը։ Յիշե՛լ որ մենք մեր ցեղն ենք, ամէնէ՛ն խանդավառը նուաստագրեան տօներուն։ Մարզական կորիզը, որուն անհրաժեշտ է մաղթել քիչիկ մը համերաշխութիւն, փրկե՞ց մաս մը մեր երիտասարդներէն՝ կապելաններէն ու սրճարաններէն։

Թատերական կորիզ մը ունինք. հիւանդ ու անօթեայ, եւ սակայն բարի է իր անկողինը, եւ սակայն վառ է իր երազը. նորայայտ տաղանդներ շղթումներ ունին, հոն, յաւակնութիւններու գեղին խոտերուն մէջ, ինկած՝ երկինքէն, մեր երկինքէն։ Կ'ուզենք որ անիկա կուզը շտկէ, կ'ուզենք որ անիկա իր երեսին դնէ դիմակը՝ ամէնէն ողջ եւ էրող զգացումներու անուշութեամբը օծուն, կ'ուզենք որ, ինչպէս երէկ մեր աւանդութիւններն ու զրոյցները, (որովհետեւ անոնք ալ թատրոններ են իմացական), նոյնիսկ թագաւորագիր թատերգութիւնները ապրեցուցին մեր հողատէր ցեղը, այնպէս ալ, այսօր, ունենա՞նք մեր հողերուն տէքօրը, մեր գիւղերուն ծուխը, մեր աղբիւրի սէրերը, մեր պապերուն անկողինները, քնարները, աշխատանքները, խօսուըտուքները, բարկութիւնները։ Շատո՞նց է, մոռցեր ենք ծափ զարնելու մեր սովորութիւնն ալ։ Վասն զի այս կորիզը պիտի փրկէ՛ր մեր ժողովուրդին մեծ մասը։

Երգիչներու կորիզ մը, որ, պիտի փրկէր մեր աղջիկներն ու երիտասարդները, ինչպէս մեր երգին սէրը, եթէ ուժ տրուի անոր։

Ուրիշ կորիզներ, դեռ սաղմնային, բայց շա՜տ ուշացած։ Չկայ գրական միաւոր, չկայ լսարանական, չկայ սրահ, չկա՜յ, չկա՜յ.....

Ահա, սակայն, հայ նուագախումբի կորիզը։ Դարձեալ նո՞յն ցեղն է, որ ճախճախուտքներու մէջէն, ուղտափուշի դաշտերէն, լեռներն ի վեր, ձորերն ի վար, ծառերուն զարնուելէն, այծեամներուն եռեւէն, վայրի կենդանիներու առջեւէն, շուներու հաչիւններուն մէջէն, (դժուարութեանց եւ իրականութեանց մէջէն,) այդ մեր ցեղը կ'երգէ։

«Մեք փող հարուաք եւ թմբկի հարկանէաք»։ Ոտքի՛, ոտքի՛, հայկական քայլերգը կը նուագեն։

* * *

Հանդէսը բացուած է։

Յայտագիրը գեղեցիկ էր. երեք Հայեր, պարոն մը եւ երկու օրիորդ, կը մասնակցէին երգով։ Ըսենք թէ երգիչը կը շինէ իր երգչական «արշիթէքթիւր»ովը, — որուն անծանօթ եմ — աղբիւր մը, որ հոգւոյն ձայնական զգայութեանց աւազանին մէջ պիտի լեցնէ չափազանց անուշ «լիքէօր» մը, (ինչպէս կ'ըսեն տատախօսները,) իսկ ես ու լսողներս գիտենք, պէտք է գիտնանք համը այդ «լիքէօր»ին։ Առնել իբրեւ այդ՝ իմ տպաւորութիւններս։ Եւ, պարոնին ձայնը խիստ փախստեայ էր, իսկ օրիորդը, որուն թատերական կեանքին անկեղծ հաւատացողներէն եմ, գիտցած ըլլալով, քանի մը անգամ, տաղանդաւոր ինքնատպութիւն մը իր մէջ, — ցամաք ձայն մը ունէր, այսինքն զուրկ խաղի դիւրեկանութենէ, ոստոստելու, ճկելու կարողութենէ, լայնութեան եւ երկարութեան չափերէն։ Միւս օրիորդը ոլորուն, սլացիկ, անվախ ձայն մը ունէր, քրտական նմանութիւններ։

Երկու օտար արուեստագէտներ, որ հաճելի, պէտք է ըսել անակնկալ ջերմութիւն մը բերեր էին, շողի պէս զուարթացուցին մեզ։

Սակայն կենցաղագիտութիւնը բացակայ էր, առ հասարակ, սրահին մէջ։ Մեծէն պզտիկը, միեւնոյնը։ Մանաւանդ, սա մեր երիտասարդներուն չտեսութիւնը, մոլեգին անհամբերութիւնը։ Դեռ յայտագիրը չէ աւարտած, գեղեցիկ երաժշտութիւն մը կը նուագեն, անդին տիկին մը իր քովինին պատմեց խոհանոցի կեանքը, պտոյտները, անդին մանչ ու աղջիկ, ձեռքով ու շարժումներով, խօսակցութեան մէն էին բռնուեր։ Եւ ահա անհանդարտ շարժում մը, կը հարցնեն, — չլմնցա՞ւ, պարի ժամանակ չմնաց։ Եւ անմիջապէս կը խորհիս որ սրահը լեցուած այս մեծ բազմութիւնը, որ երբեմն լուռ կը հետեւի, ոչ երբեք թափանցիկ է ձայներու ասղնտող, ուժովցնող ալիքներուն համար։ Նոյնպէս խորհիլ որ կարգ մը մարդիկ կը պարծենան զուր տեղը մարդոց այն «ծովածաւալ բազմութիւնովը», որ կուգայ պարզապէս պարի համար։ Եւ ահա ժամը 12էն վերջ նոր բազմութիւն մը կուգար, անշուշտ պարի համար։ Ես դիտած եմ այս տղոց պարն ալ, սակայն զարգացումը պայման է ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս պարի համար։ Անհրաժեշտ է խօսիլ այս ցաւին համար, մեր տղոց զարգացումի այս պակասին համար, Փարիզի մէջ, երբ այնքան գիշերային դասախօսութիւններ կան, ուր ոչ ոք արձանագրուած է մեզմէ։ Ահա անոնց անճոռնի պարը. տաշտի պէս ծովին անդին կ'իյնան, կը գլորին։ Անոնց երեսը տժգոյն է, պրկում մը կայ դնդերի եւ ջիղերու, երակները կարծես կը պայթին, ճակատին քրտինքը, փոշիէն սեւցած, կուպրի պէս կը հոսի կուրծքին վրայ, աղջկան վրայ։ Կոշտութիւն շարժումի, կոշտութիւն հրաւէրի, կոշտութիւն դիտելու, կոշտութիւն ոտքի վրայ կենալու, ձեռքը կռնակին, նստողներու առջեւ։ Ու մենք կը փնտռենք պարը, արուեստի շնոր-

կը, շարժումի ներդաշնակորթիւնը, գէմքի երանութիւնը, պարը որ ծաղիկի պէս է երբ յանկարծ ցօղունին վրայ կը դողայ, հովէն կը դառնայ, ու կը փախչի. եւ վերէն վար նայողը կը նմանցնէ հէնքի մը, որուն մէջ թելեր կ'երկարին ու կը դառնան, գալգեր կը գծուին ու կը փնջուին, կոյգ մը մաքօքի պէս կ'անցնի կ'երթայ։

Մեր տղոց պարը, ընդհանրապէս «քապաէ»ներէ կանչուած աղջիկներու հետ, հաւասարապէս տգէտ, այնքա՜ն անհրապոյր, արդէն շատ անգամ աղջկան մը ձեռքը բռնած ըլլալու, պայն շնչելու մարմաջը տարած է մեր տղաքը այդ իրենց պարին, որ գործարանական աշխատանքներու չափ տաժանելի է։

* * *

Թող հայ փանփառը, որահին առաջամասին վրայ աղուոր ու մեծ պոյտ մը շինած նմնագեց, այնքա՜ն անթերի, այնքա՜ն դիւրեկան։ Լուիկ ու անաղմուկ աշխատեր են, եւ այսօր, կը ներկայանան մեզի կատարելապէս կազմ ու շտկուած։ Մօտ քառասուն երիտասարդներ, «ի ձայն ձայն փողոյ, թմբկի եւ սրնգի», անգամ մը եւս մեզի ներշնչումը տուին թաքուն ուժերու, զորս պէտք է միշտ յայտնաբերել, օգտագործել։ Տարի մը առաջ կազմուած է ան, ի գին այնքա՜ն մեծ դժուարութիւններու։ Ուսուցիչը, Պր. Ա. Էվրար, իր անձնուիրութեամբը եւ իր կարողութեամբը սիրելի եւ մտերմօրէն կապուած խումբին։ Այս խումբն ալ այս մեր կորիզն ալ, ուժեղ քայլերով պիտի քալէ փարիզահայ գաղութի պատմութեան մէջ։ Այս խումբը, (բաւական մը հայ եւ օտար երգեր իւրացուցած արդէն,) ուժովցնող, ներշնչող, ամրացնող երգերով պիտի պիտի խանդավառէ մեր շատ մը հանդէսները, մեր շատ մը բազմութիւնները։ Անիկա պիտի փրկէ, դարձեալ, շատ մը երիտասարդներ սրճարաններէն, անիկա մեզի պիտի ճանչցնէ օտարին, մեր երգովը, մեր խմբանուագովը, ձայնովը սրնգի եւ փողերու, համանման Շիրակի ջրանցքներուն խաղացքին, Ախուրեանի վայրենի, ուժգին շառաչին, մեր առուակներու կարկաչին, մեր աղբիւրներու նուագին, մե՜ր, խորունկ ուալուական ձայնի՜ն մեր։

Բարի՛ է ձեր ընծայումը, տղաք, ողջո՜յն ձեզ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՀԻՒԱՆԴ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կաթող. պատուիրակութեան դիւանը «Յառաջ»ի միջոցաւ կը հաղորդէր թէ ծնունդի առթիւ քահանայ մը եւ դրամ ղրկուած է փարիզի հիւանդանոցներուն եւ բանտերուն մէջ գտնուած հայրենակիցներու։

Քօշէն հիւանդանոցէն հինգ հայրենակիցներ մեզի կը գրեն թէ ոչ ոք հանդիպած է իրենց, եւ միայն ֆրանսացի կրօնաւորներու մխիթարութիւնը վայելած են։ Մեր հարցումներուն վրայ, կաթող. դիւանէն կը տեղեկացնեն թէ նախապէս քահանայ եւ դրամ ղրկուած է այդ հիւանդանոցն ալ, բայց վարչութիւնը չէ արտօնած, օրինական պատճառներով։ Որպէսզի կարելի ըլլայ ընդունիլ, անհրաժեշտ է յայտնել հիւանդներուն անունները։

Հետեւաբար, կը թելադրենք թէ՛ Քօշէն հիւանդանոցի («Քլօտ պէրնառ»ի յարկաբաժին) եւ թէ ուրիշ հիւանդանոցներու մէջ պառկած մեր հայրենակիցներուն, որ իրենց անունները հաղորդեն «Յառաջ»ի միջոցաւ կամ ուղղակի կաթող. պատուիրակութեան։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԻ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի Յունուար 15ի թիւին մէջ Տիկին Ազնիւ Պարսամեանի գրածները ուշադրութեամբ կարդալէ յետոյ, կ'ուզեմ իմ դիտողութիւններս ընել։

Պէտք է խոստովանիլ թէ Տիկին Պարսամեան եղաւ առաջինը որ մատը ճիշտ վէրքին վրայ դրաւ շատ կարեւոր խնդրի մը մասին։ Հայ օրիորդներու մասին իր գրածները մեծ մասով ճշմարտութիւններ են։ Միայն մէկ կէտի վրայ համամիտ չեմ իրեն։ Իր եզրակացութենէն կը հետեւի թէ մեր երիտասարդները երբ օտարուհիներու հետ կ'ամուսնանան, նախանձելի բոյներ կը կազմեն։

Մօտաւորապէս 25 տարիէ ի վեր Մարսէյլ ապրած ըլլալով, շատ շատեր տեսած եմ մեր երիտասարդներէն որոնք օտարուհիի հետ ամուսնացած (ինձ համար նոյնն է ֆրանսուհի, իտալուհի կամ սպանուհի) ըլլալով, հարիւրին 95ը եղած են դժբախտ։ Շատեր հիւանդանոցին մէկ անկիւնը մեռած են, թէեւ իրենց ունեցած կարողութեամբ կրնային իրենց տան մէջ խնամուիլ եւ թերեւս չէին մեռներ։ Ոմանք յիմարանոցին մէջ մեռած են իրենց կնոջ անառակութեան հետեւանքով, ուրիշներ ամուսնալուծուած եւ վռնտուած են իրենց կնոջ կողմէ։ Յետոյ, օտարուհին երբ յանձն առնէ իր ձեռքը տալ հայ երիտասարդին, իր ընտրութեան մէջ չի սխալիր, ան գիտէ զատել եւ լաւերը ընտրել։ Անգամ մը որ գործը տեսաւ, պահանջ կը դնէ թէ հայ երիտասարդին ծնողքը, եթէ ունի, պէտք է առանձին բնակի։ Այդպիսինները եթէ հայ օրիորդներու հետ ամուսնանային, այն ժամանակ է որ երջանիկ տուն-տեղ կազմուած կ'ըլլար։

Ճանչցայ գաւառացի Հայ մը որ 25 տարիէ ի վեր ամուսնացած էր օտարուհիի մը հետ, ունէր երկու տղայ եւ մէկ աղջիկ։ Խեղճ մարդուն փափաքն էր իր աղջիկը Հայու հետ ամուսնացնել։ Դրամ ալ ունէր, բայց ամէն անգամ որ հայ երիտասարդ մը կը ներկայանար, մօրը ազդեցութիւնը կը խափանէր ամէն բան։ Խեղճ մարդը իր փափաքին չհասած մեռաւ։ Կը յիշեմ թէ ինչպէս կը խօսէր իր հայրենի կենցաղի մասին եւ արտասուաթոր աչքերով կ'ըսէր։ «Յիմար են մեր երիտասարդները որ օտարուհիներու հետ կ'ամուսնանան. քանի մը տարի սանկ նանկ կ'երթայ, յետոյ կը սկսի խաչելութիւնը։»

Այն հայ երիտասարդները որ ի վիճակի են ամուսնանալու եւ ընտանիք կազմելու, անպայման պէտք է ընտրեն հայ օրիորդ մը եւ եթէ կարելի է, գաւառացին գաւառացիին հետ, պոլսեցին պոլսեցիի հետ. որովհետեւ յաճախ տարբերութիւնը այնքան մեծ է ֆրանսուհիին եւ հայ աղջկան, որչափ գաւառացի հայ աղջկան եւ պոլսեցի հայ աղջկան միջեւ։

Գաւառացի ընթերցող մը

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական սակի բարձրացման եւ ֆրանքի անկման հետեւանքով, կրկին կը յիշեցնենք թէ Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի համար «ՅԱՌԱՋ»ի տարեկան բաժնեգինն է ՄԷԿ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴՐԱՄԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՂՄԿԱԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Հունգարիոյ խորհրդարանը բացուեցաւ Յունուար 19ին։ Բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին եւ ոստիկանական կարեւոր ուժեր կը պաշտպանէին խորհրդարանը։

Ժողովին ատենապետը խօսելով ծանօթ կեղծարարութեան վրայ, յայտարարեց թէ Հունգարիան ամենատխուր վիճակի մը մատնուած է այդ ոճիրին հետեւանքով։ «Վտանգի տակ է ոչ միայն երկրին վերաշինութիւնը, այլ եւ բարի համբաւը»։

Քանի մը երեսփոխաններ խօսք ուզեցին, օրակարգին քուէարկութենէն առաջ, բայց մեծամասնութիւնը մերժեց։ Զախակողմեան խմբակցութիւնը (ընկերվարական եւ արմատական) բուռն կերպով բողոքեցին։ Երբ վարչապետը խօսք առաւ, ընդդիմադիրները պոռացին, սուլելի ժխոր յարուցանելով. «Հրաժարեցէ՛ք»։ Ասոր վրայ կառավարական երեսփոխանները ոտքի ելան եւ ծափահարեցին վարչապետը. բայց ընդդիմադիրները այնքան սաստկացուցին աղմուկը, որ հազիւ կը լսուէր կոմս Պէթլէնի ձայնը։ Վարչապետը յայտարարեց թէ չի կրնար որ եւ է բացատրութիւն տալ, քննութեան աւարտումէն առաջ։ Յետոյ հերքեց արտասահմանի մէջ հրատարակուած կարգ մը լուրեր։ «Ճիշդ են», պոռաց երեսփոխան մը։ Ժխորը նորէն սաստկացաւ։ Վարչապետը դիտել տուաւ թէ Վիէննայի մէջ հրատարակուած լուրերուն աղբիւրը Փէշթա է։ Ընկերվարական երեսփոխան մը «սուտ գրպարտիչ» անուանեց վարչապետը։ Ժխորը աննկարագրելի էր։ Մեծամասնութիւնը որոշեց պատասխանատուութեան հրաւիրել այդ երեսփոխանը։ Վարչապետը աւելցուց. «Եթէ դաւադրութիւն մը կայ ֆրանքերը կեղծելու համար, կայ եւ երկրորդ դաւադրութիւն մը ազգին պատիւին դէմ»։

Ընդդիմադիր խմբակցութիւնները բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով անվստահութիւն կը յայտնեն կառավարութեան եւ վարչապետին։ Այս բանաձեւին վրայ, կառավարութիւնը անմիջապէս զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն հետապնդումներ պիտի կատարուին ընդդիմադիր պետերուն դէմ։

** Նոր խոստովանութիւններէ կ'երեւայ թէ դրամանենգութեան մեղսակից են նաեւ Հունգարիոյ խնամակալին որդին եւ աներձագը։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնաժողովներէն մէկը կը քննէ Ուրֆայի երեսփոխան Րէֆաթ պէյի ներկայացուցած մէկ օրինագիծը, երկրին մէջ թուրքերէն խօսակցութիւնը պարտաւորիչ ընելու մասին։ Օրինագիծը կ'ըսէ.—

«Թուրք հանրապետական երկրին փողոցներուն մէջ թրքահպատակները թուրքերէն պէտք է խօսին։ Երկրին շատ տեղերը եւ նոյն իսկ Էնկիւրիի մէջ զանազան լեզուներով խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան։ Ասիկա շատ ցաւալի է։ Հանրապետական կառավարութիւնը չի կրնար աչք գոցել ազգին խիղճը վրդովող այս անբնական վիճակին առջեւ։ Մեր ազգային գոյութեան պահանջներէն մէկն է որ թուրք ընդունուած ամէն անհատ, թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզուներով չխօսակցի։ Անոնք որ գիտակցութեամբ այսպէս կը շարժին, անոնցմէ պէտք է տուգանք գանձէ քաղաքապետութիւնը, իւրաքանչիւր անգամին համար մէկ ոսկիէն մինչեւ քսան ոսկի։ Գանձուած տուգանքները կը պատկանին տեղական քաղաքապետութիւններուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՄԱՏՈՒՌ ԼԱ ՍԷՅՆ-ԹՈՒԼՕՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր Մարսէյլի հոգեւոր հովիւ Մամբրէ Վրդ. մատուռին օծումը կատարեց, Ս. Աստուածածին անունով եւ կնքահայրութեամբ Պ. Անդրանիկ Տրդատեանի որուն ջանքերը ընդհանուր գնահատութեան արժանի եղած են։

Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը Թուլօնէն եւ Լա Սէյնէն։ Եկած էին նաեւ «Ավէրօֆ»ի յոյն սպաներէն շատեր եւ քանի մը ֆրանսացիներ. կատարուեցաւ երկու հոգեհանգիստ եւ կնունք մը։ Գալֆաեան վրդ. իր քարոզին մէջ շեշտեց թէ բոլորիս աւագ պարտականութիւնն է միշտ վառ պահել ազգային ոգին եւ ոգեւորուիլ փայլուն ապագայի անխախտ հաւատքով։ Հոգեւոր հովիւը յունարէն քանի մը պատշաճ խօսքերով աւարտեց իր բանախօսութիւնը, որուն համար մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեցին ներկայ յոյն սպաները, խոստանալով իրենց կարելի աջակցութիւնը բերել հայ եկեղեցիին ու դպրոցին։

Մատուռի շէնքը նուիրած էր նաւարանի նախորդ տնօրէն Պ. Բէմպօ, չմերժելով Գալֆաեան վրդ.ի եւ Ազգ. Միութեան բերանացի ու գրաւոր դիմումները եւ Նոյեմբ. 23ին պաշտօնապէս յանձնելով զայն։

Ազգ. Միութիւնը հիմա իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է մանկապարտէզի բացման վրայ, որուն համար արդէն 1000 ֆրանք ղրկուած է Մարսէյլի Առաջնորդարանը, կաթող. պատուիրակութեան կողմէ։ Ժողովուրդին ոգեւորութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ։

Լա-Սէյն Ե. Ա.

ԽԱՐԲԵՐԴԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր Տարւոյ առթիւ Խարբերդի Երիտասարդաց Միութիւնը հանդէս մը տուաւ Յունուար 16ին։ Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ։ Բացման խօսքէն վերջ, լսեցինք հայրենի երգեր եւ արտասանութիւններ։ Զորս պզտիկ աղջիկներ Կաղանդի ծառին շուրջ պարեցին Կաղանդի յատուկ երգերով, բոլորն ալ Խարբերդի կեանքէն քաղուած։

Երեւցաւ Թոնրատուն մը Կաղանդի սեղանով, որուն շուրջ Խարբերդցի ընտանիք մը այցելուները կ'ընդունէր։ Նաեւ «Կաղանդ Պապա»ն, որ Խարբերդի յատուկ ոճով շնորհաւորելէ յետոյ, տուաւ կաղանդչէքը.— մեծ տափ մը միօրինակ քարտեր։ Տնեցինները իրենց բաժինը վերցնելէ յետոյ «Կաղանդ Պապա»ի փափաքին համաձայն, տան երեք օրիորդները այդ քարտերէն մէկ մէկ օրինակ բաժնեցին բոլոր հանդիսականներուն։

Քարտը կը ներկայացնէր Խարբերդ—Մէզրէ քաղաքը հիւսիսային կողմէն եւ չորս անկիւնները Խարբերդի մեծ զաւակներէն չորսը,— գրագէտ եւ ազգային գործիչ Ռ. Զարդարեան, գաւառի գրականութեան վարպետ Թլկատինցին, Խարբերդ-Եփրատ գոլէճի փիլիսոփայութեան ուսուցիչ Բրօֆ. Յ. Պուճիգանեան եւ «Եփրատ» թերթին խմբագիր Բրօֆ. Կ. Սողիկեան։

Մարսիլիոյ հայ աւետարանական քարոզիչ Պ. Յ. Ղազարոսեան, գնահատելով Միութեան ձեռնարկը, ամփոփեց չորս ողբացեալ հայրենակիցներուն կենսագրականը եւ յատկայս յարգանքի խօսքեր ըրաւ։ Երգէ մը յետոյ Պ. Սիմէօնեան ճառ մը կարդաց Խարբերդի նահատակներու յիշատակին։ Ներկաներուն յուզումը մեղմացնելու համար, հանդէսին վերջաւորութեան ներկայացուեցաւ «Երանոս Աղբար»ը։

Բաղձալի է որ Խարբերդի Երիտ. Միութիւնը շարունակէ այսպիսի ձեռնարկները, վառ պահելու համար հայրենիքի սէրը։

Այս առթիւ, ցաւալի է դիտել թէ Մարսիլիոյ մէջ ունինք շատ մը Խարբերդցի երիտասարդներ, ինչպէս եւ տարէցներ, որոնք կցկցուած վիճակի մէջ կ'ապրին եւ իրենց կեանքը կը մաշեցնեն վնասակար մթնոլորտի մը մէջ։

Կ. Խրայեան

ՄԵՐ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԸ

Վալանսի գաղութին առաջին գործը պիտի ըլլայ որ առաջ բանալ դպրոց մը հայ մանուկներու համար։ Տեսայ Մարսէյլի աշակերտներէս շատեր որոնք հոս ֆրանսական դպրոց կ'երթան։ Անոնք ըսին որ ոչինչ կը սորվին ֆրանսերէն, բացի պարզ կարդալ-գրելէ մը, մինչ հայկական դպրոցին մէջ կը սորվէին քերականութիւնը, բաներու հայերէն թարգմանութիւնը, մասնաւոր խօսելավարժութիւն, չհաշուելով Հայոց պատմութիւնը, լեզուն, աշխարհագրութիւնը եւայլն։ Կ'իմանամ թէ Յուն. 16ին ընդհ. ժողով մը գումարուեր է, դպրոցական եւ ուրիշ խիստ կարեւոր հարցերու համար։ Արդէն վրդ. ալ որ հրաւիրուած էր Լիոնէն, իր քարոզին մէջ յորդորեց որ ուժ տան Ազգային Միութեան եւ շուտ առաջ բացուի դպրոցը։

Վալանս Ա. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի եւ Բ. խումբերը խիստ հետաքրքրական եւ կարեւոր մրցումներ պիտի ունենան Stade Pershingի մէջ, իսկ առաջինը պիտի երթայ մրցելու Ռուան Racing Clubին դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին պիտի մրցի Հ. Մ.ի դասակարգին ընդհանուր ախոյեան A. S. P. Policeի առաջինին դէմ։ Այս մրցումը կը սկսի ժամը 2ուկէսին։ Բ. խումբը նոյն խումբին պահեստիին դէմ կը մրցի ժամը 1ին։

Հաւաքական.— Porte Vincennes Բ. խումբ 12ին, պահեստի խումբ ճիշտ 1ին։

Հ. Թ.

Մուսոլինի սաստը՝ ընդդիմադիրներուն

Ինչպէս գրած էինք, Իտալիոյ ընդդիմադիր երեսփոխանները որոշեցին վերջ տալ ձեռնպահութեան եւ Խորհրդարան դառնալ: Վերադարձը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Այս առթիւ Մուսոլինի ճառ մը արտասանեց որ աննախընթաց է իր սաստկութեամբ: Խօսքը ուղղելով ընդդիմադիր երեսփոխաններուն, ըսաւ. «Ինչ որ տեղի ունեցաւ երէկ, այս շէնքին մէջ, խիստ անլուր է եւ լիովին կ'արդարացնէ իմ արհամարհանքս ձեզի հանդէպ: Օգտուելով Իտալիոյ առաջին Թագուհիին նուիրուած սգահանդէսէն, Թագուհի մը որ սիրեց ֆաշիզմը եւ ոգեւորուեցաւ անով, խումբ մը ընդդիմադիրներ գաղտագողի սողոսկած են այս ժողովին մէջ, յուսալով անպատիժ մնալ եւ շահագործել մեր յուզումը: Այս կողմնակի փորձին առջեւ, ես կը կրկնեմ մեր վերջնագիրը եւ անոր անողոք պայմանները: Ընդդիմադիրներէն ո՛վ որ կ'ուզէ, պարզապէս Թոյլատրուելով, դառնալ Խորհրդարան, պէտք է 1.— Հրապարակաւ ընդունի ֆաշիստ յեղափոխութիւնը իբրեւ կատարուած իրողութիւն, 2.— Նոյնքան հրապարակաւ եւ հանդիսաւորապէս ընդունի թէ ընդդիմադիրներուն մղած պայքարը ձախողած է ողորմելի կերպով, 3.— Հանդիսաւորապէս ընդունի իր պատասխանատուութեան բաժինը այն մարդոց հետ, որոնք կը շարունակեն հակաֆաշիստ խլրտումներ յարուցանել սահմանէն անդին: Անոնք որ կը մերժեն ընդունիլ այս պայմանները, երբեք չպիտի մտնեն ժողովէն ներս, ոչ այսօր, ոչ ալ վաղը, որքան ատեն որ հոս եմ ես, եւ կը խոստանամ մնալ»:

⁂ Մուսոլինի ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն հիմնական փոփոխութիւններ պիտի կատարուին դեսպաններուն մէջ, որոնք պէտք է ըլլան ոչ միայն Իտալիոյ ներկայացուցիչները, այլ եւ առաջնորդուին ֆաշիստական իտէալներով:

Հրաման տրուեցաւ զուտ իտալականի վերածել հարաւային Թիրօլի բոլոր անձնական, ընտանեկան եւ աշխարհագրական այն անունները որոնք օտար ծագում ունին:

Սեւ շապիկները անդադար կը գործեն

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ յաջորդաբար կը գործադրուին ֆաշիստ օրէնքները: Ընդդիմադիր թերթերու խափանումը կամ անոնց ֆաշիստական օրգաններու վերածումը գլուխ հանուեցաւ ուշագրաւ արագութեամբ: Տուգանքի դատապարտուեցան անբաղձալի տնօրէններն ու վարիչները, բաժնեթուղթերը գնուեցան վստահելի մարդոց կողմէ: Մամուլի օրէնքը հազիւ հրատարակուած, նահանգապետները հրաման ստացան անմիջապէս եւ ամբողջապէս գործադրելու զայն: Նոր օրէնքով, թերթի մը պատասխանատու տնօրէնը պէտք է ըլլայ տնօրէնը ինք, ուրիշ խնդիր եթէ երեսփոխան է: Այդ պարագային, խմբագիր մը պէտք է առաջարկել եւ ընդհ. դատախազին հաւանութիւնը ստանալ: Պատասխանատու տնօրէն չեն կրնար ըլլալ անոնք որ երկու անգամ դատապարտուած են մամուլի յանցանքներու համար: Ազդարարութիւնը պիտի ըլլայ նահանգապետին կողմէ: Տարուան ընթացքին տրուած ազդարարութենէն յետոյ, նահանգապետը կրնայ պաշտօնանկ ընել պատասխանատու տնօրէնը: Արգիլուած է փոխել թերթերուն անունները:

Միւս կողմէ, մասնաւոր հարցարաններ ուղղուած են բանակին եւ նաւատորմին, որպէս զի երեւան հանուին գաղտնի ընկերութեանց անդամները:

⁂ Մուսոլինի ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն 2500 նոր օդանաւ պիտի շինուի երկու տարուան ընթացքին:

Կեղծ թուղթեր կը շինէին

Ոստիկանութիւնը Վալանսիէնի մէջ ձերբակալեց երկու Լեհեր, որոնք կեղծ ինքնութեան թուղթեր եւ ուրիշ վկայականներ կը շինէին, օտարականները Ֆրանսա մտցնելու համար: Խուզարկութեան ատեն Լեհերուն բնակարանին մէջ գտնուեցաւ պզտիկ տպարան մը եւ կարգ մը կնիքներ որոնք նմանցուած էին կատարեալ յաջողութեամբ: Գտնուեցան նաեւ բազմաթիւ լուսանկարներ, որոնք ճարուած էին Փարիզէն, Ռիվօլի փողոցի մէկ լուսանկարչատունէն: Կեղծարարները, որոնք երկու ճիւղեր ունէին Փարիզի մէջ, մօտերս պիտի փոխադրուին:

Զինովիեվը՝ հսկողութեան տակ

Ռիկայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Մոսկուայէն հասած լուրերէն կը հետեւի թէ Զինովիեվի անկումը աւելի կատարեալ է քան կ'երեւար վերջին համագումարին յաջորդ օրը: Թէեւ պաշտօնական պետն է Լէնինկրատի վարչութեան, բայց բռնի Մոսկուա կը պահուի, մինչ իր հակառակորդները, Վորոշիլոֆ եւ Կալինին եւ ուրիշներ տակաւին զբաղած են մաքրագործելով Լէնինկրատի կառավարական զանազան ճիւղերը: Կ'ըսուի թէ Քաղաքական Բիւրօն Զինովիեվի արգիլած է Լէնինկրատ դառնալ եւ Թրոցքի զայն կ'ամբաստանէ ոչ միայն իբրեւ քաղաքական հերձուածող, այլ եւ իբրեւ հեղինակ պզտոր գործառնութեանց զորս կատարած է եղեր բազմաթիւ ազգականներու հետ: Լուրի մը համաձայն, Զինովիեվ կարեւոր պաշտօններ տուած էր այս մարդոց, որոնք այժմ հաւաքաբար ճամբուած են կեդր. կոմիտէին կողմէ:

Տխուր քաջեր Յունաստանի մէջ

Յունահայ թերթերը ատենէ մը ի վեր յաճախ կ'արձանագրեն տխուր դէպքեր, որոնք կը խանգարեն այդ գաղութին հանգիստը: Վերջին թղթաբերով առնուած «Նոր Օր» կը գրէ թէ Յունուար 11ին կէս գիշերէն վերջ ժամը 1ին ռամկավար-հնչակ պլօքին կողմէ Պրուսացի մը ձեռքը դաշոյնով կը մտնէ Պ. Յակոբ Ծաղիկեանի տունը: Տնեցիները կ'արթննան աղմուկէն: Ծաղիկեանի կնքամայրը գինաթափ կ'ընէ ահաբեկիչը այն պահուն, երբ կ'ուղղուէր դէպի Յակոբի անկողինը: Ոստիկաններ հասնելով կը ձերբակալեն մարդը, որ հարցաքննութեան ատեն կը յայտարարէ թէ զինքը մասնաւորապէս ղրկած էին Ծաղիկեանը սպաննելու համար:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

24 Յունուար կիրակի առաւօտ ժամը 9ին

«ՍԻՆԷՄԱ ԷՏԷՆ»ի սրահը, 39, Rue de l'Arbre, Մարսիլիա

Կը խօսի՝ Ս. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Կարապետ Սարգիսեան նոր տարւոյ առթիւ վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Արամ Կարօնեանի, Տէոէ Աղաճ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի 24 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին rue Mazarine 66: Մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. ԳԷՈՐԳ—ՉԱՎՈՒՇ խումբին բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի 24 Յունուար կէսօրէ յետոյ ժամը 2 ու կէսին «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» Թաղային խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Գշ. իրիկուն 26 Յունվ. ժամը 8·30ին.

Հ. Յ. Դ. ԶԱԽԱՐԵԱՆ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս գիշեր ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼի Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Երկուշաբթի 26 Յունուար գիշեր ժամը 8ին Պար Գանալի Սրահը:

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութիւնը կազմակերպած ըլլալով ֆրանսերէնի դասընթացք մը, զոր կը վարէ Պ. Գ. Թէլլալեան, կը հրաւիրուին բոլոր արձանագրուածները ամէն երկուշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները ժամը 8—10: Նոր արձանագրութիւնները ամէն երեկոյ ժամը 8—10 «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 30ի գիշերը, ժամը 10ին, Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ (19 Av. Kléber)· պիտի մասնակցին Փարիզի գլխաւոր արուեստագէտները: Մուտք՝ 75 Ֆրանք, պիւֆէի իրաւունքով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական միութիւնը՝ իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ ընտրեց վարչութիւնը, հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Պօղոս Վարդանեան ատենապետ, Պ. Վարդանեան քարտուղար, Տիգրան Տէրօեան գանձապահ, Տիկին Ա. Զաւարեան եւ Պ. Սամսոն Ալիքսանեան խորհրդական: Նամակ եւայլն գրել հետեւեալ հասցէին.— Bedros Vartanian, 2 rue Godefroy Paris (13e).

ՖՈՒԹՊՕԼԻ Միջազգային երեք խիստ կարեւոր մրցումներ, կազմակերպուած Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, կիրակի 24 Յուն. ժամը 1էն սկսեալ մինչեւ 5: Փարիզի հայկական խումբը պիտի մրցի ռուսական Սէլէքսիօն խումբին դէմ, Սթատ Էլիզապէթի մէջ (փօրթ տ'Օրլէան): Տոմսերու գիները են՝ 10, 5 եւ 3 Ֆրանք:

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՌԼԸ, Դ. Ս.— Ստացանք վեցամսեան.

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Լ.— Ստացանք մանրատիպ:

ՎԱԼԱՊՐԸ, Վ. Շ.— 200ը գանձուած եւ վճարուած է: Երէկ ստացանք 700ն ալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ Պ. Թ.— Ամբողջին համար 180 ֆրանք պէտք է վճարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. Ս.— Ստացած ենք:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Դ.— Ստացանք նոր եռամսեան:

ՊԵԼՖՕՐ, Յ. Վ. Ս.— Ստացանք մանրատիպը: Կը ղրկուի առաջուան պէս:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Ն.— Կը ղրկենք «Ներփակ» գումար չկար:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լոյս տեսած է Մանչեսթըրի Հոգեւոր Հովիւ Գերապատիւ Տ. Ղեւոնդ եպսկ. Դուրեանի

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐՈՒ

Բ. հատորը (352 էջ), որ կը պարունակէ ընտիր քարոզներու շարք մը, պատրաստուած աշխարհիկ քարոզիչներու հետեւողութեամբ:

Հանրութեան հոգեւոր զարգացումին նպաստող այս գործը փարիզեան ընտիր տպագրութեամբ յանձնարարելի է ամէն ընթերցասէրներու:

Գինն է 10 ֆրանք, 60 սենդ, 2.6 շիլին, 75 ղրուշ:

Դիմել՝ Պ. ՊԱԼԵՆՑ 8, rue Papillon, Paris (9):

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 Ֆր.	35 Ֆր.	65 Ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 Ֆր.	90 Ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
24 JANVIER 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 76 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս քացախէն դարձած գինին, — յայտնապէս անհանդուրժելի են անոնք որ մէկ օրէն միւսը փարախ կը փոխեն: Կարելի է համակրիլ ծագումով, համոզումով պոլշեւիկի մը, ինչպէս ո՛ր եւ է համախոհ հաւատացեալի: Բայց, բնազդաբար կ'արգահատինք միւսնեքուր ...ուն, շալիկ փոխած կամկարներուն, որոնք իրենց մորթէն դուրս կ'ելլեն, ձախող դատեր պաշտպանելու համար:

Այս կարգէն է Նախկին մենշեւիկ մը, որ ամէն բանէ առաջ տեղը ծանր նստելու պաշտօն ունի. բայց յաճախ թոյլ կուտայ ինքն իրեն՝ կրկէս իջնել, եւ մենամարտի հրաւիրել աս ու ան, ասպետակա՛ն մոլեռանդութեամբ...:

Ի՞նչ է պատահեր: — «Դաշնակ»ները անկախ Հայաստան կը պահանջեն: Ապա ուրեմն, պէտք է Հայաստանէն հեռանան «ռուսական կարմիր զօրամասերը որոնք հայկական կարմիր բանակի հետ միասին աչա հինգ տարի է պահպանում են երիտասարդ հանրապետութեան սահմանները»: Այս հետեւութիւնը կը հանեն նաեւ բանաձեւէ մը, որ քուէարկուեր է Մարդու եւ Քաղաքացիի Պաշտպանութեան Ընկերութեան վերջին ժողովին մէջ եւ ուր կ'ըսուի թէ Վրաստանն ու Հայաստանը ենթարկուած են ռուս զօրքերու ներխուժման եւլն.:

Անցեալ շաբթու ալ, ուրիշ երկրպագու մը ճղակոտոր կ'ըլլար, ապացուցանելու համար թէ՝ «Դաշնակ»ները կ'ուզեն որ Մուսուլը Անգլիոյ մնայ, որպէս զի անոր շնորհիւ դաւեր լարեն Անդրկովկասի դէմ, եւ տիրանան իրենց կորուսած իշխանութեան:

Ինչո՞ւ այս խելակորոյս խաչակրութիւնը, շողիքը բերնին, աչքերը դարձած: — Որպէս զի մահացու հարուած մը տան Հ. Յ. Դաշնակցութեան, մերկացնելով անոր «դաւերը՝» հայ ժողովուրդին դէմ: «Տեսէք, Վրացիներուն կամ Անգլիոյ հետ միացած, կը պատրաստուին կործանել խորհրդային Հայաստանը»:

Բայց շա՛տ երկար տեւեց այս անարժան խեղկատակութիւնը, այս տխմար եւ անկիրթ քուէթիւնը, պարոննե՛ր: Դուք բան մը չէք շահիր այս աճպարարութիւններով, իսկ ժողովուրդը յայտնապէս կը տուժէ, որովհետեւ, խորացնելով պառակտումը զանազան հոսանքներու միջեւ, դուք պարզապէս արջու ծառայութիւն կը մատուցանէք: Հինգ տարի է որ կը վարէք երկիրը. գոնէ սորված ըլլայիք հինգ վայրկեան լռութիւն պահել, եւ ուրիշներն ալ մտիկ ընել:

1.— Չկայ մէկ հատիկ Դաշնակցական, որ ուզէ բռնի ուժով տապալել խորհրդային (ձեր) իշխանութիւնը: Բոլորովին ուրիշ բան է Փետրուար 18ի պոռթկումը, եւ դուք ի զուր կը շահագործէք զայն, տմարդօրէն: Ձեր շատ մը իրաւասու ընկերները, ողջ թէ մեռած, լաւ գիտեն անոր պատմութիւնը, անոր իսկական շարժառիթը:

2.— Չկայ մէկ հատիկ դաշնակցական բանաձեւ, որ պահանջէ, ներկայ պարագաներուն մէջ, հեռացնել ռուսական զօրքը, որուն կռնակ տուած էք դուք, ո՛չ թէ իրաւունք մը աւելի շահելու, թիզ մը հող աւելցնելու, այլ ընդդիմադիրները ոչնչացնելու համար: Ո՛չ Ա. Խատիսեան, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է մէկը կրնան այդպիսի պահանջ դնել: Եթէ մոլորին իսկ, իրենց դէմ պիտի գտնեն ամբողջ Դաշնակցութիւնը: Տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէր թղթատել գոնէ Ընկերվ. Աշխատաւորական համագումարներուն բանաձեւերը, ուր, շեշտելով հանդերձ թէ Հայաստան գրաւուած է ռուս եւ թուրք բանակներուն կողմէ, Դաշնակցութիւնը կ'անջատուի մենշեւիկներէն, այդ կէտին մէջ:

3.— Բացարձակ սուտ է թէ «Դեռ նախանցեալ տարի բաւականաչափ նշաններ կային որ Դաշնակները համակրում են եւ ըստ կարեաց իւրում .° օժանդակում են վրաց իշխանների Օգոստոսեան ապստամբութեան»: Այնքան սոր սուտ, որ այդ շարժման ատեն, երբ իշխանութեան ձեռք անցաւ Հ. Յ. Դ. Թիֆլիսի կեդր. կոմիտէին մերժողական պատասխանը (մասնակցելու համար), ձեր ընկերները փութացին շնորհաւորել «Դաշնակ»ները: Եւ չեղաւ մէկ հատիկ դաշնակցական թերթ, որ խրախուսէր այդ անխորհուրդ ձեռնարկը. ընդհակառակն:

Այս քանի մը ճշմարտութիւնները կրկնելէ յետոյ, կը մնա՞յ բացատրել թէ՝ հապա ի՞նչպէս պիտի կազմուի անկախ եւ միացեալ Հայաստանը, եթէ ռուս (եւ թուրք) զօրքերը չհեռանան մեր երկրէն

Ատոր յստակ պատասխանը կրնաք փնտռել խորհրդային դիւաններուն մէջ, Թիֆլիսի, Երեւանի, Ռիկայի եւ Ռէվալի խորհրդակցութիւններուն եւ համաձայնագրերուն մէջ, որոնց խափանման պատիւը ձեզի կը վերաբերի, պարոնայք «կովկասցի»ներ եւ ընկերներ:

Վերջ տուէք խուժանավարութեան: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՖՐԱՆՍ. ԿՈՄԿՈՒՍԻՆ ՄԷՋ

Երրորդ Միջազգայինը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ այս միջոցին:

Մոսկուայի պայքարը տակաւին չդադրած, անհաւասիկ Փարիզի մէջ ալ պառակտումը կը խորանայ: Անցեալ օր տպած էինք բողոքի նամակ մը: Այժմ դժգոհները 250 ստորագրութեամբ ուշագրաւ նամակ մը ուղղած Մոսկուայի կեդրոնին, որուն տակ ստորագրած են 11 երեսփոխաններ (26ի վրայ), արհեստակցական միութեանց վարիչներ, թաղապետական խորհրդականներ: Այդ նամակին մէջ կ'ըսուի.—

«Ձեզի կ'ըսեն թէ կուսակցութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի բազմութիւններուն վրայ: Սխալ է: Հակառակ նպաստաւոր պայմաններուն, կուսակցութիւնը դէպի ետ կ'երթայ եւ մեծ ձախողութիւններ կրեց: Զգուշացէք որ կոմկուսը ընդհանուր հաշուեյարդարի չենթարկուի: Այն օրէն ի վեր որ կոմբջիջի դրութիւնը կիրարկուեցաւ, կուսակցութեան անդամները հալեցան իւղի պէս. հիմա անկենդան բջիջներ եւ կմախացած շարքեր միայն մնացած են ամէն կողմ: Զանազան պաշտօններու կոչուած են անոնք որ վարիչները շոյած եւ անոնց քծնած են. կարողութիւնները նկատի չեն առնուած:»

Նամակագիրները յետոյ փաստերով ցոյց կուտան որ 1924 Մայիս 11էն ի վեր համայնավարները ձայներու 100ին 30 կորուստ մը ունեցած են: մէկ խօսքով, կուսակցութեան քաղաքականութիւնը սնանկացած է:

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ԱՒԵՐԸ

Ինչպէս գրած ենք օրը օրին, անասուններու ժանտախտը մեծ աւեր կը գործէ Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ: Մեծ պահանջ կայ բժիշկի եւ դեղի: «Խորհրդային Ղարաբաղ» խօսելով իրենց շրջանի մասին, կը գրէ.—

«Անասուններէ հիւանդութիւնները, մանաւանդ ժանտախտը եւ սիբիրախտ ահագին գոհեր են տանում եւ մեծ վնաս հասցնում գիւղացիութեանը: Անցեալ 1924—25 տարուայ ընթացքում հազար եզ ու կով է սատկել ժանտախտից. դրանից ստացած վնասը վաթսուն հազար մանէթ կ'անի, եթէ հաշուի չառնենք այն, որ շատ գիւղացիների վարերը կիսատ են մնացել եզ չունենալուց: Բացի դրանից, քօչւորները սար բարձրանալուց կամ սարից իջնելուց զանազան տեսակ հիւանդութիւններ են բերում իրենց հօտերով եւ վարակում տեղական անասուններին:

Պարզ է, որ անասուններին բուժելը շատ կարեւոր գործ է: Եթէ ժանտախտի դէմ դեղ փչած չլինէին, աւելի շատ վնաս կը կրէր ժողովուրդը: Անցեալ աշնանից մինչեւ այս աշուն Հոկտեմբերի 1ը ժանտախտի դէմ դեղ են արկած տասնեօթը հազար եօթը հարիւր գլուխ տաւարի, իսկ ուրիշ տասնեւվեց տեսակի հիւանդութիւններով անասուններ են բժշկել հազար եւ իննսուն գլուխ:»

"ՅԱՌԱՋ,, ՄԵԾ ԾԱՒԱԼՈՎ

Փետրուար 2ին կը լրանայ «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վեցամսեան: Քաջալերուած մեր գտած համակրութենէն, եւ ուզելով աւելի ճոխացնել թերթին բովանդակութիւնը, որոշեցինք փետրուար 3էն սկսեալ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ը ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԱՒԵԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԾԱՒԱԼՈՎ

Ֆրանքի անկման, թուղթի, տպագրութեան եւ ընդհանուր սղութեան հետեւանքով, ստիպուած ենք, հակառակ մեր կամքին, փոքր յաւելում մը կատարել մեր գինին վրայ — 50 սանթիմ, փոխանակ 40ի, ինչպէս ըրին մեզմէ շատ առաջ մեր միւս օտար պաշտօնակիցները, 25էն 35ի եւ 40էն 50ի բարձրացնելով համավաճառը:

Հետեւաբար կը փոխուին նաեւ բաժնեգիները — եռամսեայ՝ 20, փոխանակ 16ի, վեցամսեայ՝ 38, տարեկան՝ 75 ֆրանք: Արտասահման (որոշ երկիրներ) վեցամսեայ՝ 50, տարեկան՝ 100 ֆրանք:

Աչքի առջեւ ունինք նոր կարգադրութիւններ, օրուան բոլոր պահանջները գոհացնելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԴԷՊՔԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Տիգրանակերտէն հասած ճամբորդէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Թուրք զինուորը բոլորովին մերկ է եւ անօթի. օրը երկու անգամ կէս փոր ուտելիք կը ստանայ: Այդ պատճառով կան շատ փախստականներ, որոնցմէ ոմանք Սուրիա կ'անցնին: Կրօնի եւ գլխարկի պատճառով միշտ գրգռութիւն կը տիրէ Թուրքերուն մէջ: Վերջերս Թուրքերէ եւ Քիւրտերէ բաղկացած հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը հասած է Մուսուլ, խնդրելով որ գան զիրենք փրկեն: Սոսկալի խստութիւններ կը գործադրուին Քիւրտերուն դէմ, որոնք նորէն գրգռուած են: Կ'ըսուի թէ նոր ապստամբութիւն մը պիտի ծագի գարնան: Տիգրանակերտի բոլոր բանտարկեալները փոխադրուած են Խարբերդ: Լուր չկայ անոնց վիճակի մասին: Ձերբակալուած են 75 Ասորիներ, իբրեւ մեղսակից քրտական ապստամբութեան: Պոլսէն 5000 զինուոր Տրապիզոնի վրայով հասած են Մուսուլի ճակատը: Մարտինի մէջ կայ 800, իսկ Պշերիկ՝ 3000ի չափ զինուոր: Քիւրտերէն շատ կը վախնայ կառավարութիւնը: Զօրակոչի ենթարկուած են 18—40 տարեկանները, բայց ժողովուրդը տաք չէ: Սասունի շրջանին մէջ Թուրքերը այրած են 60 գիւղ: Ժողովուրդը լեռ բարձրացած եւ յետոյ իջած է աւերակներու վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅ ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակից Պ. Ժանթիզօն Թուրքեւռուս վերջին դաշնագրին մասին խօսելով, կը գրէ.—

Արդարեւ այստեղ կը վախցուի որ Անգլիա կամաց կամաց պիտի յաջողի Թուրքիոյ դէմ գործադրել Սէվրի դաշնագրի իր հին գաղափարը, ինքնավար Քիւրտիստանի մը ստեղծումը, որ երիտասարդ հանրապետութեան դէմ մտահոգութեանց, սպառնալիքներու աղբիւր մը պիտի ըլլայ: Մէկ խօսքով, կը վախցուի որ Անգլիա պիտի յաջողի ամէն միջոցներով Քիւրտերուն մէջ անջատողական ձգտում մը առաջ բերել, ինչ որ խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ Թուրքիոյ բոլոր դիրքերը իր հարաւային եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ, պիտի տկարացնէ անոր կենսունակ ուժերը, զայն Պարսկաստանէն պիտի բաժնէ եւ վերջնապէս պիտի դատապարտէ պզտիկնալու: Դեռ վերջերս թուրք զինուորներու գումարտակ մը Քիւրտերուն կողմէ պաշարուեցաւ Տիարպէքիրի եւ Սղերդի միջեւ: Այստեղ ամէն մարդ օտարի մատը տեսաւ ատոր մէջ: Հետեւաբար երբ Էնկիւրիի վարիչները կ'ըսեն թէ Մուսուլի խնդիրը Թուրքիոյ համար կենսական հարց է, անվիճելի ճշմարտութիւն մը յայտնած կ'ըլլան: Այդ պատճառով ալ Ժընեւի վճիռը իրենց կը թուի իբրեւ ազգային սպառնալիք մը:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ անգլիական դեսպան Սըր Լինտսէյ Էնկիւրի գնաց Թուրք կառավարութեան հետ բանակցելու համար Մուսուլի խնդրին մասին: Խորհրդային դեսպան Սուրից ալ հապճեպով Էնկիւրի մեկնեցաւ, մօտէն հետեւելու համար բանակցութեանց եւ թոյլ չտալու համար որ Թուրքիա եւ Անգլիա հակառուս դաշնագիր մը կնքեն:

Էնկիւրիէն հասած անթել մը կ'ըսէ թէ պահեստի սպայից ընկերակցութիւններ հեռագիր ղրկած են Մուսթաֆա Քէմալի՝ պատրաստակամութիւն յայտնելով իրենց կեանքը զոհելու, Մուսուլը զէնքով գրաւելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի ընկերվարութեան առաջնորդ Լէոն-Պլումի եւ գերման ընկերվարական պետ Ռուտոլֆ-Հիլֆըրտինկի ազդու ճառերէն յետոյ, աշխատաւոր համաշխարհային ընկերվարութեան գլխաւոր ղեկավարներէն Վանտէրվէլտն ալ իր տիրական խօսքը կ'արտասանէ պատերազմի եւ խաղաղութեան մասին։ Իր ճառը մասնաւոր արժէք կը ստանայ անով որ Վանտէրվէլտը՝ ինչպէս ինք կ'ըսէ՝ ո՛չ միայն ընկերվարութեան հաւատարիմ զինուորեալ մըն է եղած, է, եւ պիտի ըլլայ, հապա նաեւ վարիչն է արդիւնաբերական Պելճիքայի արտաքին քաղաքականութեան, երկիր մը ուր հետզհետէ ընկերվարական մտածողութիւնը կը ծաւալի, հարկադրելով ինքզինքը դրամատիրական դրութեան։

Համաշխարհային խաղաղութեան եւ պատերազմի մասին արտասանուած այս երեք մեծ ճառերը կը բերեն երեք մեծ նշանախօսքեր, երեքն ալ հաւասարապէս առաջնակարգ, արժանի՝ խոշոր տառերով հիւսուելու միջազգային ընկերվարութեան դրօշակին վրայ։

Հիլֆըրտինկ Մարսէյլի մէջ կ'ըսէր՝ չի բաւեր միայն զէնքէն զրկել պատերազմը, հապա պէտք է «խաղաղութիւնը կազմակերպել»։ Այսինքն տալ անոր բանակ մը, կազմուած խաղաղութեան զինուորներէ ու կազմակերպական մեքենայ՝ ինչպէս պատերազմը ունի իրենը։

Իսկ Պլում կ'ըսէր, իրեն յատուկ անկեղծ ու յուզիչ շեշտով, թէ այն խաղաղութիւնը որ աշխարհ կ'ուզէ եւ որ Հիլֆըրտինկ կ'առաջադրէ կազմակերպել՝ քաղքենիներու խաղաղութիւնը չէ եւ ո՛չ ալ համայնավարներունը, որ կոպիտ ուժի վրայ կը հենուի։ Ո՛չ դրամատիրական, ո՛չ ալ համայնավարական խաղաղութիւն՝ այլ իսկական խաղաղութիւն որ խարիսխ նետէ աշխատաւոր զանգուածներու համերաշխութեան ու հաւասարութեան վրայ։

Վանտէրվէլտ կ'անցնի առաջ ու այդ խաղաղութեան ճամբան ցոյց կու տայ, աշխատաւոր բազմութեան հասակին վրայէն, երկաթէ մատով մը։ Կ'ըսէ. «ոչինչ կարելի է ընել զինաթափութեան համաժողովներու մէջ իսկական զինաթափութեան համար, որքան ատեն որ ժողովրդական զանգուածներու մէջ չիրագործուի բարոյական զինաթափութիւնը։ Պատերազմի ոգին պէտք է մեռցնել,— Տիրելու ծարաւը, ռազմապաշտութիւնը ինչ դիմակի տակ ալ ըլլայ։

Լսեցէք, ինչ կ'ըսէ ընկերվարութեան այս հսկայ զինուորեալը.—

*
* *

ԻՆՉ ԱՐԺԵՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ…

Երեսուն միլիոն մարդիկ խրամներու մէջ կռուեցան։ Եօթը միլիոն մահ, ու եօթը միլիոն հաշմանդամներ՝ յաճախ լեցուն դառնութեամբ ու ոխով։ Նիւթական ընդհանուր եւ ուղղակի կորուստը կը հաշուուի 186 հազարամիլիոն տոլար, իսկ անուղղակի վնասը 151 հազարամիլիոն։ Գումարը կ'ընէ եօթը հազար հազարամիլիոն ֆրանք։ Եւ այս թիւերը տալով տնտեսագէտները կու տան միայն ուղղակի կամ անուղղակի ծախքերը։ Հա՞պա պատերազմին յաջորդող այս ճգնաժամային տարիներու ընթացքին եղած անհաշուելի կորուստները, գործադրկութիւնը, թշուառութիւնը։ Հա՞պա անոնք որ մեռան սովէ եւ հիւանդութենէ։ Քսան դար առաջ, Պէրիկլէս կ'ըսէր, Պէլոպոնէսի կռուի ընթացքին սպաննուած երիտասարդ պատերազմիկներու շիրիմներուն վրայ. «Յունաստան կորսնցուց իր գարունը»։ Այսօր ո՛րեւէ յաղթական կամ պարտեալ երկրի մը մէջ, ոեւէ պատերազմի մահարձանի առջեւ կարելի է կրկնել որ «ո՛չ միայն Եւրոպան, հապա ամբողջ աշխարհը կորսնցուց իր գարունը»։

Եւ իրօք մարդկութիւնը այնքան զարհուրելիօրէն զարնուած է պատերազմէն որ, բոլոր երկիրներու մէջ՝ յաղթական թէ պարտեալ, ժողովրդական բոլոր խաւերէն՝ անսահման, խորունկ, խանդավառ ու անտեղիտալի ներշնչում մը կը բարձրանայ դէպի խաղաղութիւնը։ Ու եթէ Լօքարնօի մէջ պետական մարդիկ ստիպուեցան հաւաքուիլ խաղաղութեան ի նպաստ աշխատելու համար, պատճառը այն է որ աշխարհը չուզեր վերսկսիլ այն զարհուրելի սպանդը որ կը կոչուի պատերազմ, որովհետեւ աշխատաւոր զանգուածները խաղաղութիւն կը պահանջեն առանց ընկրկելու։

ԲԱՅՑ ԵՒՐՈՊԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԻ ՎՐԱՅ Է ԴԵՌ…

Ջուր է յուսալ որ Լօքարնօն պիտի բաւէ խաղաղութիւնը ապահովելու համար։ Պատերազմի հրաբուխը քանի մը բերաններ ունի Եւրոպայի մէջ եւ ո՛չ թէ մէկ հատ։ Կը բաւէ յիշել Պալքանները եւ Արեւելեան Եւրոպան։ Իրաւ է որ Գերմանիա, Ֆրանսա, Անգլիա ու Պելճիքա յանձն կ'առնեն չպատերազմիլ Եւրոպայի արեւմտեան աւազանին մէջ, բայց նոյն Գերմանիան նոյն յանձնառութիւնները չստորագրեր իր արեւելեան սահմաններուն համար, ուր երկար ու տաժանելի գերութենէ մը յետոյ, այսօր կը կանգնի երիտասարդ Լեհաստանը՝ յարձակողական Ռուսիոյ ու դառնացած Գերմանիոյ միջեւ։

Խնդիրը երբ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի նման փոքրիկ ժողովուրդներու մասին է՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ուր 56 ազգեր կուշտ կուշտի կը նստին՝ բաւական զօրաւոր է խաղաղութիւն հրամայելու համար, բայց պարագան նոյնը չէ հոս ու Լեհաստանը իրաւունք ունի անհանգիստ ըլլալու։

Ու հոս է որ կը ցցուի ընկերվարական ու ռամկավար Եւրոպայի մեծ երազը, «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ը։

Ու հոս է որ, շեշտելով հանդերձ իրերու այս վիճակը՝ պէտք չէ մոռնալ որ այս ինքն իր մէջ ու ինքզինքին դէմ բաժնուած Եւրոպայի մէջ, ուր մեծ պատերազմին հետքերը կը յամենան իրենց ամբողջ զօրութեամբ, ուր ազգային հակամարտութիւնները կը սպառնան ամէն վայրկեան սանձարձակ ըլլալ՝ կը զգացուի հաշտութեան խորունկ ցանկութիւն մը, համերաշխութեան ու խաղաղութեան մեծ զգացում մը։ Ահա այս զգացումն է որ թոյլ կու տայ յուսալ թէ Եւրոպան ընկերվարութեան յառաջուն ազդեցութեան տակ պիտի ընթանայ դէպի այդ լուսաւոր նպատակը, թէեւ դանդաղօրէն, տաժանելիօրէն, յաճախ ընկրկումներով։

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԶԱՐԹՈՒՄԸ…

Բայց այս հրաշալի նպատակը, որուն այնքան դժուար պիտի ըլլայ հասնիլ, ինքնին շատ մեծ բան մը չպիտի արժէ համաշխարհային խաղաղութեան տեսակէտէն՝ եթէ աշխարհի մնացեալ մասին մէջ պատերազմի պատճառները տեւեն։ Սպիտակ ցեղը, որ կը տիրէ աշխարհի ինը տասներորդին, թուականապէս յարաբերական ուժ մըն է միայն։ Ճերմակներէն դուրս կան 500 միլիոն դեղիններ, 450 միլիոն թուխեր (Հնդիկներ ու Արաբներ) ու 190 միլիոն կարմիրներ ու սեւեր։

Արդ՝ երբ կ'ըսենք որ սպիտակ ցեղը կը տիրէ աշխարհի ինը տասներորդին, պէտք է հասկնալ թէ դրամատիրութիւնն է որ կը տիրէ։ Դրամատիրութիւնը (որուն դէմ կը կռուինք մենք՝ ընկերվարականներս) զինակցած ռազմապաշտութեան հետ։ Ահա իրերու այս անարդար վիճակին դէմ է որ գունաւոր մարդիկն ու ժողովուրդները՝ որոնք նոյնքան իրաւունք ունին հաւասարութեան եւ խաղաղութեան որքան մենք՝ իրարու հետեւէ կը ցցուին։ Ահա այդ վիճակը ներկայացնող Եւրոպայի դէմ է որ կը բարձրանայ ամենուրեք դժգոհութեան ու բարկութեան ալիք մը։

Նախկին գերիները կը ցցուին իրենց տէրերուն դէմ։ Ու եթէ նկատի առնենք որ դարերով այդ բազմութիւնները ենթարկուած ըլլալով ամէնէն անարդար ու ամէնէն զզուելի բռնակալութեան՝ զուրկ են այսօր քաղաքական տարրական դաստիարակութենէ, մշակոյթէ, տգէտ են ու քաղաքակրթութեան շատ յետամնաց սանդուխի մը վրայ՝ ապա ուրեմն կասկած չի մնար որ իրենց յաղթանակը պիտի ըլլայ կոպիտ ուժի, անգթութեան ու աւազակութեան յաղթանակ մը։

Բարձրացէք հիւսիս ու ահա Մահմետականները որ կը կռուին իրենց տէրերուն դէմ։ Անգլիան եւ Ֆրանսան պատերազմի ընթացքին սորվեցուցին կռուիլ այդ ժողովուրդներուն, գերմանական ճակատին վրայ եւ այլուր ու հիմա անոնք որ վերադարձած են Ափրիկէ եւ որ կռուիլ գիտեն՝ կը հարցնեն իրենք իրենց թէ ի՞նչու Ափրիկէն սեւ չըլլայ, ինչպէս Եւրոպան սպիտակ է ու Ասիան դեղին։ Ու տակաւին կան թուխերը ու դեղինները։

Արդ, ամբողջ Հնդկաստանի մէջ, ամբողջ Չինաստանի, ամբողջ արաբական հողամասերու մէջ մենք կը տեսնենք որ դարերով եւրոպական դրամատիրութեան տակ հեծող ժողովուրդներ գլուխ կը ցցեն ու կը նային իրենցմէ անոնց որ առաջին գծին վրայ են, կը զինուին, կը պատրաստուին, կռուելու համար սպիտակ տիրակալութեան ու սպիտակ կեղեքողներու դէմ։ Ամենուրեք կիրք ու ոխ, ամենուրեք պոլշեւիկեան աղիտաբեր քարոզը որ կը սողոսկի, կը ծաւալի ու կ'օգտագործէ ամէն դժգոհութիւն ու ամէն կիրք յօգուտ իր ցնորքներուն։

ԲԱՅՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ ԿԱՆ ՈՐ ԴԵՌ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ՄԻՆԱԿ ՈՏՔԻ ԿԵՆԱԼ…

Կեդրոնական Ափրիկէի մէջ ու այլուր բացարձակ անկախութիւնը ու եւրոպական ուժերու անմիջական հեռացումը մեծ վտանգ մըն է ոչ միայն բնիկներուն, այլ եւ մարդկութեան համար, բայց հո՛ն՝ ուր ժողովուրդ մը արդէն այն հաւատքը ունի թէ իր քաղաքակրթութիւնը մերինը կ'արժէ, այդտեղ յաջորդական զիջումներով պէտք է պատրաստել այդ ժողովուրդը քաղաքական լրիւ անկախութեան։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ…

Այս բոլորը մասնագիտական ու քաղաքական խնդիրներ են, որոնց լրիւ ըմբռնումը կը խուսափի ժողովրդական լայն զանգուածներու ուշադրութենէն։ Բայց ինչ որ կը վերաբերի բո՛լոր ժողովուրդներուն, ինչ որ անհնար է իրագործել կառավարական պաշտօնական համաժողովներու մէջ, ի՛նչ որ միակ երաշխիքն է իսկական նիւթական զինաթափութեան, խաղաղութեան ու համերաշխութեան՝ բարոյական զինաթափութիւնն է։ Հո՛ս է ահա որ կը վերջանայ կառավարութիւններու դերը եւ կը սկսի ժողովուրդներինը։

Վ. Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԿ ՃՐԱԳ

Պատմութիւնը ցոյց է տուած որ ցեղ մը կը ջնջուի, երբ անձնասպան կ'ըլլայ։ Անաթօլ Ֆրանս, ամբողջ խեղկատակ քաղաքականացեալ աշխարհի վարչապետներուն առջեւ մեր փաստաբանը կ'ըլլար, երբ կ'ըսէր, թէ. «Հայաստանը հոգեվարքի մէջ է, բայց պիտի վերածնի։ Այն քիչ մը արիւնը որ ան դեռ ունի, անգին արիւն մըն է, որմէ պիտի ծլի հերոսական սերունդ մը։ Ժողովուրդ մը որ չուզեր մեռնիլ, չի մեռնիր»։ Քսան տարի առաջ, Պոստոնի Armenia անգլերէն ամսագրին մէջ Ալիս Ագօն Պլէքուել հայ ժողովուրդի ազնուական յատկութիւններուն վրայ գրելով, վկայութիւն կը բերէր ամբողջ ամերիկեան, եւրոպական հռչակաւոր գրագէտներու հզօր խօսքերը, որոնք ապացուցած են հայ ցեղին սրտի ու մտքի կորովի եւ ազնուական յատկութիւնները։

Ամենէն աւելի Ամերիկան է որ հասկցած է մեր ցեղին գերազանց առաքինութիւնները, եւ կը զարմանամ որ պահ մը կը տատամսի մեր վրայ, եւ որով հարկ կ'ըլլայ մեծ դատարանի մը ջատագովութեան դիմելու, փաստացի վկայաբանութեամբ հաստատելու թէ Հայը անբաղձալի տարր մը չէ Ամերիկեան քաղաքացիութեան համար։

Եւ ահա այս առթիւ այս պաշտօնական ատենագրութիւնը առանձին մեծկակ հատորով մը կը հրատարակուի։ Ծանօթ է այն, «Հայ Քաղաքացիական փորձագատը» վերնագրով. զոր թարգմանած է Գ. Տիրատուր Ա. Տէքիճեան։ Կարդացի այդ հատորը ծայրէ ծայր. կը կարծէի պատմական ոչ մէկ նորութիւն մը գտնել։ Սակայն սխալած էի։ Ես գտայ այդ հատորին մէջ ներկայ գիտնական մարդաբան փրոֆէսորներու, եւ Հայաստանը խուզարկող քննադատ տաղանդաւոր հեղինակներու փաստաբանութիւնները, որոնք հոգիս հրճուանքով լեցուցին, զի բոլորովին կը համոզուէի որ Էնվէրի ու Թալէաթի մարգարէութիւնը ի զուր էր, հայ ժողովուրդը բոլշա չէր դառնար, Հայը գաղթելով դեռ աւելի կ'ազնուանար։

*
* *

Շարք մը գրքեր կը ստանամ, բայց ոչ վիպական կամ բանաստեղծական։ Մէկ քանի կաղանդի թերթեր ալ նշմարեցի, տարեցոյցներ ալ հրատարակուած են, զոր տեսած չեմ, սակայն հոն գրողներու ցանկը նկատի առնելով, կը գուշակեմ որ գրական նորութիւն մը չկայ։ Պատերազմի մեծ աղաղակէն վերջը, ամէնէն աւելի տուժողը գրականութիւնն է, եւ չկայ նոյն իսկ պարբերական թերթ մը, որ հիւրընկալէր քիչ շատ ծանօթ եւ ամէնէն ծանօթ հին ու նոր գրողները։ Անկումը սոսկալի է. պատճա՞ռը։ Պարզ է. հացի խնդիրը մէջտեղն է։ Ա. Արփիարեանի «Ոսկի աքլորը» կարդացողը, գծագրած է գրաշարին վրայ, որ կեանքին վրայ տրտնջալով, կ'ըսէր. «Ես էջեր մէյմըն ալ աշխարհք գալու ըլլամ նէ, Աստուծոյ պիտի աղաչեմ որ, եթէ հոս նորէն սանկ բանուոր պիտի ըլլամ նէ, թող աս անգամ վրաս գծա եւ գիս էշ ստեղծէ։» Ներկայիս գրագէտը կը նախանձի գրաշարին վրայ, զի բանուորը կ'աշխատի եւ իր օրականը կ'առնէ, աշխատութիւնը կը վարձատրուի. գրաշարը գրագէտին գրութիւնը կը շարէ, բայց գրագէտը անոր հետ տպարանապետին դուռը չի զարներ, իր տաժանակիր մտքի վաստակին փոխարէն սանթիմ չառներ։ Եւ եթէ գրագէտը թղթակից մըն է, նամակագրոջի դրամն ալ վրայ կ'երթայ։

Եւ ի՞նչպէս կ'ուզէք որ քաջալերուի հայ գրագէտը. ես ահա որոշ կը տեսնեմ մեր գրականութեան սնանկութիւնը, հինները կը քաշուին ասպարէզէն, նորերը ի՞նչպէս կրնան քաջալերուիլ ասպարէզ գալու, երբ կացութիւնը բոլորովին յուսահատական է։ Կացութիւնը ամէն տեղ նոյնն է. գրականութիւնը կը տուժէ ամէն տեղ։ Հռոմի մէջ նշանաւոր պանդոկին մէկ զգեստապահը, միջին հաշուով, օրը հազար ֆրանք կը վաստկի, որ ընել է երեսուն հազար ֆրանք ամիսը. բնական է որ ամէն տուրքէ ազատ է ան. իսկ Ֆրանսայի մէջ աւելի նախանձելին կայ. l'Opinion կը պատմէ թէ, Փարիզի կիներու վարսավիրայի մը աշկերտ մանչուկը, միայն բարի ձեռք (պախշիշ) տարեկան կը ստանայ հարիւր հազար ֆրանք…։ Կարծեմ Ա. Արփիարի գրաշարը եթէ անգամ մըն ալ աշխարհք գալու ըլլար, ո՛չ էշ եւ ո՛չ ալ Հայ գրագէտ, այլ վարսավիրայի աշկերտ մը պիտի ուզէր ըլլալ։

*
* *

Ազգը քնարերգու օրօրներու պէտք չունի։ Այսպէս ըսողներ, այսպէս մտածողներ ալ կան, որով գրագէտը պէտք է փոխէ իր կոչումը, պէտք է դրժէ արուեստի աստուածը. եւ արդէն այս իսկ է պատճառը որ ծանօթ տպարաններէն այլեւս լոյս չեն տեսներ ինքնածին տաղանդի պատուաբեր գործեր, եւ արդէն այս իսկ է պատճառը, որ օրուան պարբերական թերթերը միջազգային քաղաքական յօդուածներով կը լեցուին։ Եւ այս ընթացքով շուտով կարելի է վերջ տալ գրականութեան, որ տակաւին հազիւ կէս դարէ ի վեր գոյութիւն ունի։ Վարպետները հեռացան, մարեցան, աշակերտներն որ մնացին, անճրկած եւ յուսահատ, նպաստաւոր օրերու կը սպասեն։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԷԳԷՈՆԻ ասպետութեան աստիճան տրուած է Տքթ. Վ. Թորգոմեանին։

ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ

«Quand reverrai-je, hélas!
De mon pauvre village
Fumer la cheminée»…

Օտա՛ր, օտա՛ր, օտա՛ր են, ինծի համար այս վայրեր.
գուրակը սա դալարուն, ուր թռչնիկները կ'երգեն,
ու անոր գիրկն սպիտակ տընակըս այս մենասէր,
չե՛ն հրճուեցներ իմ հոգիս, որ կ'արտասուէ տարօրէն:

Որքա՛ն կ'ուզէ՛ք ժպտեցէ՛ք, ո՛վ աղջիկներ քաղցրասուն,
Որքա՛ն կ'ուզես դուն՝ երկինք, եւ դուն արե՛ւ տարփաւոր,
եղէ՛ք պայծառ ու ժպտուն, եղէ՛ք անշինչ ու ցրնծուն,
նորէ՛ն, նորէ՛ն ես կ'ուզեմ՝ տեսնել իմ գիւղս հեռա՛ւոր:

Չունիմ ես ոչ մի նախանձ ձեր լոյսերուն ու փառքին.
չե՛մ մոռնար բարիքը՝ որ դուք երբեմն ինծ կ'ընէք.
գիտեր եմ միշտ ձեր մարմնին ձեւն ու կեցուածքը ուժգին,
լոյսը ձեր այդ ստեղծող՝ կ'երգէ՛ քնարս իմ այս հէ՛ք:

Բայց ո՞ւր տանիմ ծանծրոյթն այս՝ որ գիս կ'ընէ խենդ գինով,
Ո՞ւր խեղդել եմ հայրենի յիշատակներըս անհուն,
ինչպէ՞ս մոռնամ աղբիւրն այն՝ ուրկէ փոքրիկ սափորով,
ջո՛ւր կը կրէր քոյրըս իմ՝ ամէն առտու ու իրկուն…

Անսէ՛ր, անսէ՛ր, անսէ՛ր են, ինծի համար այս վայրեր.
Որքա՛ն կ'ուզես դուն փարիզ, եւ դուն՝ Արուե՛ստ գեղածոր,
Օտար այս խորթ ափերուն, եղէք ինծ մայր սիրաջեր,
նորէ՛ն, նորէ՛ն հիւանդն եմ, հայրենիքի՛ս հեռաւո՛ր…

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԿՐՆԱ՞Ն ԴՊՐՈՑ ԲԱՆԱԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՐԹ. ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Հայ գաղթականներու Ֆրանսայի մէջ շատնալէն ի վեր օրուան խնդիր դարձած է հայ մանուկներու դաստիարակութեան հարցը: Ֆրանս. կրթական օրէնքը (30 Հոկտ. 1886) կարգ մը սեղմումներ դրած է օտարականներու Ֆրանսայի մէջ սեփական դպրոցներ ունենալուն մասին: Կաթող. պատուիրակին ձեռնարկներն ալ մինչեւ հիմա շօշափելի արդիւնք չեն տուած:

Կրթական նախարարը 1925 Դեկտ. 12ին Ֆրանսայի բոլոր կրթական քննիչներուն ուղղուած շրջաբերականի մը մէջ կ'ըսէ.—

«Օտար հիւպատոս մը կրթական քննիչի մը դիմելով խնդրած է՝

1.— Որ կամ իր ազգակիցներուն համար թոյլ տրուի բանալ մասնաւոր դպրոցներ, որոնց մէջ դասաւանդութիւնը կատարուի իրենց ազգային լեզուով եւ իրենց ուսուցիչներով.

2.— Եւ կամ արտօնեն որ հանրային դպրոցներու օտար աշակերտներուն իրենց մայրենի լեզուով դասեր տրուին դպրոցական սովորական ժամերուն, օտար ուսուցիչներու կողմէ, որոնց թոշակը պիտի վճարուի իրենց պատկանած կառավարութեան կողմէ:

Այսպիսի պահանջ մը ընդունելի չէ:

Կը յիշեցնեմ ձեզ որ այս հարցին մէջ խստիւ պէտք է հետեւիք իմ նախորդ շրջաբերականներուս, զորս գրի առած ենք արտաքին նախարարին հետ համաձայնութեամբ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ օտար լեզուի մը դասաւանդութիւնը կարելի է ընել, դասերու կանոնաւոր ժամերէն յետոյ, օտար ուսուցիչի մը կողմէ, պայմանաւ որ պաշտօնապէս արտօնութիւն ձեռք բերուի — մինչ որ այդ արտօնութիւնը առժամեայ կերպով կը տրուի:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ նոյնպէս օտար ուսուցիչներ պիտի կրնան դասաւանդել ֆրանսացի ուսուցիչներու հրամանին տակ, սակայն օտար լեզուով եղած դասաւանդութեանց պիտի յատկացուի ժամանակին կէսը միայն. այս առաւելագոյն սահմանը ոչ մէկ պարագայի մէջ կարելի է անցնիլ:

Վերոյիշեալ կանոններուն հակառակ չըլլար, եթէ մանկավարժական նպատակներով օտար աշակերտներէ մասնաւոր նախապատրաստական դասարաններ կազմուին քանի մը շաբթուան համար: Ասոր նպատակը պիտի ըլլայ օտար մանուկներուն սորվեցնել մեր լեզուի գործածական բառերը, անոնց աւելի շուտ ֆրանս. դասարանները մտնելը յաջողցնելու համար:

Հիւպատոսը քննիչին ուղղած իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ գիւղեր կան որոնց բնակիչները բացառապէս օտարներ են եւ թէ այդ գիւղերուն մէջ մասնաւոր դպրոցներ բացուած են օտար պաշտօնէութեամբ:

Կը խնդրեմ, անմիջապէս ինծի տեղեկացուցէք թէ ձեր նահանգին մէջ այդ կարգի դպրոցներ կա՞ն: Ատոնք մատնանիշ պէտք է ընէք նահանգապետին, փակելու համար, բայց ինծի յայտնելէ վերջ:

ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ

Փարիզի հայաշատ արուարձաններէն Ընիէրի եւ Պուա-Գօլօմպի հայութիւնը ձեռնարկած է եկեղեցի մը եւ դպրոց մը կառուցանելու: Այսօր Փարիզի Հոգաբարձութենէն Պ. Ա. Ճէվահիրճեան եւ Կրթ. Խորհուրդէն Պ. Դաւիթ Բէկ Պուա-Գօլօմպ պիտի երթան, հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմելու համար:

ՎԱՌՆԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ ԲԱՑ Է

Կարգ մը ամսեղուկներ ցնծութեամբ աւետեցին թէ Վառնայի հայկական դպրոցը փակուած է «Դաշնակ» Հոգաբարձութեան շնորհիւ, որ ոչ-պոլկարահպատակ ուսուցիչներ կը գործածէ եղեր: Խրականին մէջ, քանի մը խառնակիչներ պղտորած էին միտքերը, մանաւանդ որ դպրոցը ունի հինգ ուսուցիչ, որոնց եօթը պուլկարահպատակ են: Կրթական նախարարութիւնը տեղեկանալով գործին, հրամայած է անմիջապէս վերաբանալ դպրոցը: Այս առթիւ Վառնայէն կը գրեն թէ դաւադիրները դատական հետապնդման պիտի ենթարկուին:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի հայութիւնը մինչեւ այսօր լռութեամբ անցած է իր կատարած հանրային աշխատանքներուն վրայէն: Համբերութենէ աւելի անփութութեան վերագրելու է այս երողութիւնը:

Յառաջիկային ձգելով խօսիլ Հայրենակցական եւ այլ ազգային միութեանց մասին, կ'անցնիմ կուսակցական կեանքին՝ որ մղիչ ուժն է եւ միւս ազգային կազմակերպութիւններուն: Այստեղ ունինք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որ կազմակերպուած է եւ ունի ենթակօմիտէ մը, եւ խումբ մը ռամկավարներ՝ որոնք կը ջանան կազմակերպուիլ:

«Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը իր ժամանակին տօնուեցաւ ստուար բազմութեամբ: Իսկ Յունուար 17ին տեղի ունեցաւ հրապարակային դասախօսութիւն մը: Ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան ամփոփելով հայկական հանրապետութեան պատմութիւնը, շեշտեց անկախութեան անհրաժեշտութիւնը: Տիկին Քիպրիթճեան նկարագրելէ վերջ հայ ժողովուրդին դժբախտ անցեալը եւ նոյնքան դժբախտ ներկան՝ գաղութներուն մէջ, յորդորեց գործել անոնց հաւաքով: Ընկ. Գույումճեան ժողովուրդին հասկնալի լեզուով բացատրեց ընկերվարութեան եւ ազգութեան յարաբերութիւնները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտը: Ընկ. Վ. Շուշանեան, ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ ամբողջ աշխարհի մէջ գտնուած Հայերու թիւի, նիւթական եւ քաղաքական վիճակի մասին:

Կարտան — Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Երկու տարի առաջ, Վալանսի մէջ Հայերու թիւը մատի վրայ կարելի էր համրել: Հիմա արդէն կ'անցնի հազար հինգ հարիւրը:

Ունինք Ազգ. Միութիւն մը որ դեռ նոր է եւ որուն վրայ կարելի է յոյսեր դնել:

Որպէսզի Վալանսը ունենայ իր աւելի ուժեղ եւ տոկուն կազմակերպութիւն մը, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն վերջերս առաջարկեց որ Ազգային Միութիւնը ընդհանուր ժողովի հրաւիրէ բոլոր կազմակերպութիւնները, ինչպէս եւ հօտը: Ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար 17ին: Ներկայ էին Սեբաստացիներ, Սէօլէզցիներ, Խարբերդցիներ, Մալաթիացիներ, Պրուսացիներ, Պոլսեցիներ, Քղեցիներ, Երզնկացիներ, Շապին Գարահիսարցիներ եւ այլն.

Միութեան ատենապետ՝ Պ. Պ. Չպուքճարեանի հրաւէրով, Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչը, ընկ. Յ. Սրապեան յայտարարեց թէ առանց կուսակցական եւ այլ խտրութեան, բոլորս պէտք է միանանք, եւ աջակցինք Ազգ. Միութեան, որպէսզի ան կարենայ ազատօրէն գործել եւ ուժ տալ գաղութի գործերուն: Մեր մանուկները զրկուած են ազգային դաստիարակութենէ: Առանց ժամանակ կորսնցնելու համախմբուելով մէկ դրօշի վրայ, գոնէ մեր փոքրիկներուն սիրոյն, բանանք իսկոյն դպրոց մը եւ եկեղեցի մը:

Ս. Դ. Հնչակեանները յայտնեցին թէ կը միանան Ազգ. Միութեան հետ դպրոցի եւ այլ խնդիրներու շուրջ համերաշխ գործելու, պայմանաւ որ Ազգ. Միութիւնն ալ իր կարգին իրենց միանայ, Հօկին օժանդակելու համար: Վիճաբանութիւններ: Իբրեւ արդիւնք, բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները խոստացան համերաշխ գործել Ազգ. Միութեան հետ, տալով միշտ իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Այսպէս, կարելի պիտի ըլլայ վարձել ընդարձակ շէնք մը 5000 ֆրանքի, որ պիտի դառնայ թէ դպրոց, թէ եկեղեցի եւ թէ ժողովատեղի:

Վալանս — Ա. Ա.

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ — "ԱՆԻ,,

Փարիզի հայ արուեստագէտները սկզբնական խորհրդակցութենէ մը վերջ, Յունուար 5ին որոշեցին կազմել գործակցական միութիւն մը, որ պիտի կոչուի «Անի»: Միութեան նպատակն է նախ կապ հաստատել հայ արուեստագէտներու միջեւ եւ ապա նկարահանդէսներով, հրապարակային բանախօսութիւններով, պարբերականներով օգտակար ըլլալ թէ իրենց եւ թէ հայ հասարակութեան: Միութիւնը կազմուած է մասնագէտներու սեղմ շրջանակի մը մէջ, գլխաւոր մտահոգութիւնն ըլլալով հիմնական եւ տեւական դարձնել զայն:

Ընտրուեցաւ վարչութիւն մը որուն նախագահն է Պ. Յ. Փուշման, փոխ-նախագահ Կէվրէկ (ճարտարապետ), քարտուղար՝ Ս. Խաչատրեան: Հրապարակագրական մասը պիտի վարէ Պ. Ռ. Շիշմանեան:

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառաւ, յաջորդով կը հրատարակենք Միութեան ծրագիրը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՏՈՒՆԵՐ ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մեզի հաղորդուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ կոչը.—

Լսելէ յետոյ Հայաստանի Հօկի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակները եւ նկատի ունենալով որ Հայաստանի արդի ամենաստիպողական կարիքներէն մէկն է բնակութեան յատուկ շէնքերու կառուցումը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Փարիզի Հ. Տիկնանց Միութիւնը եւ Հօկի Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութիւնը, յետ համաձայնութեան, նախաձեռնութիւնը վերցուցին հանգանակութիւն մը բանալու, որուն արդիւնքովը Երեւանի մէջ պիտի կառուցուի երկու շէնք, մին «Փարիզահայ Տուն», իսկ միւսը «Ֆրանսահայ Տուն» անունով եւ որոնք պիտի յատկացուին ընտանիք կազմող որբերու եւ որբուհիներու բնակութեան:

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը «Փարիզահայ Տուն»ի կառուցման համար արդէն իսկ ստացած է Հ. Բ. Ը. Միութենէն 50,000 ֆրանքի նուէր մը. իսկ ինքը իր պահեստի գումարէն նուիրած է 50,000 ֆրանք եւ կը դիմէ Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Հայերուն որպէսզի իրենց նուէրները հաճին ղրկել, հասցնելու համար այդ գումարը առնուազն 250,000 ֆրանքի:

«Փարիզահայ Տան» համար ըլլալիք նուիրատուութիւնները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին՝ Trésorier de l'Union des Dames Arméniennes. 15, Rue Jean Goujon, Paris.

«Ֆրանսահայ Տան» համար ըլլալիք նուիրատուութիւնները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին՝ M. Mathew Khan Nersessian, 62, Rue de Maubeuge, Paris (9).

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏ. ԴԻՒԱՆԷՆ.— Պրիւքսէլէն Պ. Դաւիթ Մըրրեան եւս ի նպաստ կաթողիկոսական պատուիրակութեան պէտքերուն նուիրած է 5000 ֆրանք: Օրհնութեան գիր ղրկուեցան Պելճիքահայ Պ. Պ. Վահան Խօրասանճեանին, Արմէն, Դաւիթ, Միքայէլ Մըրրեան եղբարց, Ներսէս Չամքէրթէնի, որոնք մեծ գումարներով մասնակցած էին հանգանակութեան:

*** Հայաստանի Կարմիր Խաչին եւ Երեւանի հիւանդանոցներուն համար կաթողիկոսական պատուիրակը եւ Լոնտոնէ Պ. Կ. Տիլպէր երկու մանրադիտակ նուիրած են:

Այս երկու մանրադիտակները, որոնց իրական արժէքն է 9000 ֆրանք, յանձնուեցան Հայաստանի Կարմիր Խաչի նախագահ Բժ. Կամսարականին:

ԻԶՄԻՐԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Էնկիւրիի առեւտրական գործավարութիւնը ծրագրած է Իզմիրի նաւահանգիստին տեղը փոխել: Այս նպատակով մարմին մը ղրկած էր Իզմիր, որ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելէ յետոյ չէ կրցած որոշ եզրակացութեան յանգիլ: Գործավարութիւնը մտադիր է Փունթայի մէջ ամենավերջին կատարելութիւններով նաւահանգիստ մը շինել:

8 ԹՈՆՕ ՈՍԿԻ ԵՒ ՓԼԱԹԻՆ

Ռուս կառավարութիւնը «Լիէօթնան Շմիթ» շոգենաւով ութը թօնօ ոսկի եւ փլաթին ղրկեց Լոնտոն, իբրեւ երաշխաւորութիւն Անգլիոյ հրապարակին վրայ կնքուելիք ռուսական փոխառութեանց:

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՃԱՐԴԸ

Պոլսոյ մէջ աճուրդով ծախու հանուած են Շիշման կարապետի ժառանգորդներուն՝ Խրիմթիկի եւ Մաքրուհիի, Աճէմեան կարապետի կնոջ, Թարաքճեան Յակոբի եւ Հաճի Յակոբեան Պօղոսի, Քիրազեան Գրիգորի կնոջ՝ Սրբուհիի, Ճամճեան Սարգիսի ժառանգորդներուն՝ Պօղոսի, Մարիամի եւ այլոց, Տինի քուրու Կարապետ օղլու Յակոբի կնոջ, Յովհաննէսի կնոջ՝ Նազլըի, Կէմիճի Յովհաննէսի, Չօրլուցի Եղիա,ի, Տօղրամաճի Խաչիկի կնոջ՝ Թագուհիի եւ Պօղոս օղլու Կառապան Գալուստի լքած տուները:

*** Մահմուտ Փաշա, Թարագճըլար, Մաթէօ Խանի մէջ, փախստական Պետրոս Գազանճեանի ապրանքները պիտի ծախուին Յունուար 24ին, փախստական Յակոբ Պահրիի պատկանող եւ Բերա Մէճիտիյէ գիւղ Պեօյիւքտէրէ ճատտէսի գտնուող 29 թիւ տան եւ յարակից մասերուն աճուրդով վաճառումը երկարաձգուած է մինչեւ Յունուար 24:

Դաշնագիր Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ

«Պէօյիւք Եօլ» կը հրատարակէ պատճէնը դաշնագրի մը զոր կնքած են Թուրքիա եւ Եուկօսլավիա 1925 Հոկտ. 28ին Էնկիւրիի մէջ: Ըստ այդ դաշնագրին Թուրք հանրապետութեան եւ Եուկօսլաւ թագաւորութեան միջեւ տեւական խաղաղութիւն եւ անկեղծ բարեկամութիւն պիտի հաստատուի: Երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուած են միջազգային իրաւունքի հիման վրայ: Սերպ կառավարութիւնը այս դաշնագիրը պիտի հաղորդէ Ազգերու Դաշնակցութեան՝ արձանագրուելու համար:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հալէպէն առնուած անթել հեռագրի մը համաձայն Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ կեդրոնացած են 4000 զինուած Թուրքեր, որոնք կազմ ու պատրաստ կը սպասեն սահմանագլուխը անցնելու եւ ապստամբներուն միանալու համար: Ասոնց մէջ կան Թրքական բանակի նախկին արաբ սպաներ, ինչպէս Րէիֆ Քաֆրա, Ալի Սէլամէթ եւ Իսմայիլ Մատրա: Հալէպի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է: Ձերբակալուած է նշանաւոր քօմիդաճի Համիտ Խունուսի, եղբօրորդի գնդապետ Էտհէմ պէյի: Բազմաթիւ օտար տարրեր մուտք գործած են քաղաքին մէջ. ասոնց մէջ է արաբ ժողովրդական կուսակցութենէն Ադա Համզա:

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ 60 ապստամբներ յարձակեցան քաղաքին մէջ կառուցուած պատնէշներուն վրայ, բայց հրասայլերով ետ մղուեցան:

Ողողումները կը սպառնան Հալէպ—Իսքէնտէրուն խճուղիին, ինչպէս նաեւ Ամըգի հովտին գիւղերուն:

⁂ Պոլսոյ ֆրանսական դեսպան Պ. Ալպէռ Սառօ, առենէ մը ի վեր Էնկիւրի կը գտնուի: Դեսպանը կը զբաղի Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու խնդրով:

Սակարանի միջնորդներուն գործադուլը

Ուրբաթ առտու գործադուլ հռչակեցին սակարանի միջնորդները, ջլատելով օրուան գործառնութիւնները: Պատճառը՝ տուրքերու նոր յաւելումն է: Միջնորդները հազարին 60 սանթիմ տուրք կը վճարեն առուծախի համար: Կառավարութեան նոր ծրագիրը կ'առաջարկէ հազարին մէկ ֆրանք գանձել այսուհետեւ. իսկ ելմտական յանձնաժողովը կը թելադրէ հազարին 1—2 եւ մինչեւ երեք ֆրանք: Միջնորդները կը գանգատին թէ անգործութեան պիտի դատապարտուին եթէ ընդունուի այս առաջարկը եւ 10,000 պաշտօնեաներ պիտի արձակուին: Ելմտական Նախարարը հակառակ է նոր յաւելման, զոր ձախակողմը թելադրած է, որովհետեւ կը վախնայ որ առոր հետեւանքով գործառնութեանց կեդրոնը Լոնտոն, Ամսթէրտամ կամ Պրիւսէլ փոխադրուի:

Ոստիկանական ստուար ուժեր կը հսկէին սակարանին շուրջը:

Ծանր դէպքեր Չինաստանի մէջ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ծանր դէպքեր, նոյն իսկ պատերազմ կը վախցուի Չինաստանի մէջ: Երկու թշնամի բանակներ, որոնց մէկուն հրամանատարը՝ Ֆէնկ՝ պոլշեւիկներուն կրթնած է եւ միւսը՝ Չանկ-Ցօլին՝ ճափոնցիներուն, Թիէնցինի վրայ կը քալեն: Միւս կողմէ, յարաբերութիւնները շատ լարուած են Մոսկուայի եւ Փէքինի միջեւ: Չինացիները ձերբակալեցին Արեւելեան Երկաթուղիներու Ընկերութեան ռուս տնօրէնը: Չինական թերթերը շատ գրգռուած են պոլշեւիկներուն դէմ եւ բուռն լեզու կը գործածեն դեսպան Գարախանի դէմ, որ վերջնագիրներ կուտայ: «Եթէ ճիշդ է որ Խորհրդային Միութիւնը զինեալ միջամտութիւն պիտի կատարէ, պէտք է պատռել պոլշեւիկներուն բարեկամութեան դիմակը եւ երեւան հանել ամբողջ ճշմարտութիւնը:»

Բամպակի բերքը Հայաստանի մէջ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ Յունուար 10 Երեւանի եւ Սարտարապատի բամպակազտիչ գործարաններուն մէջ մաքրուած է 500,000 փութ բամպակ, այսինքն ամբողջ բերքին 100էն 60ը: Մոսկուա ղրկուած է 250 վակոն:

Ձիւն ձմեռ եւ գայլեր

Այս տարի սաստիկ ձմեռ կ'ընէ Կովկասի եւ Հայաստանի զանազան գաւառներուն մէջ: Գայլերու վոհմակներ երեւցած են շատ մը գիւղերու մէջ, յօշոտելով ոչխարները: Մախան գետը սառած է:

Ինքնուրոյն թուղթերու գինը

Երկու երեսփոխաններու առաջարկին վրայ, ելմտական յանձնաժողովը որոշեց Խորհրդարանին՝ թելադրել որ 68էն 200 ֆրանքի բարձրացուի ինքնութեան թուղթերու գինը: Վերջնական որոշումը չէ տրուած տակաւին: Այս առաջարկին նպատակն է թեթեւցնել օտարականներու պատճառաւ եղած զանազան ծախքերը, — ոստիկանութեան, խնամատարութեան եւլն.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կատղած շուները վերջերս շատցած են Երեւանի մէջ: Զոհերը Թիֆլիս կը ղրկուին բժշկուելու համար: Հրամայուած է թունաւորել փողոցի շուները:

— Երեւանի «Շնար» եւ «Հաջի կաֆար» բաղնիքները փակուեցան, որովհետեւ հաստատուած է թէ ընդհանուր աւազանները հիւանդութեանց բոյներ են:

— Փարիզի մէջ հացին քիլօն 1 ֆրանք 75ի պիտի բարձրանայ 2 Փետր.էն սկսեալ:

— Սիթրօէնի գործաւորներէն 300 հոգի ճամբուեցան առջի օր:

— Պոմպէյի մէջ 354 հոգի ձերբակալուեցան մէկ հրամանի վրայ, իբրեւ բամպակի շահադէտ, ինչ որ մեծ յուզում պատճառեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ:

— Դրամանենգութեան խնդրին քննութիւնը նոր յայտնութիւններ երեւան կը հանէ: Կ'ըսուի թէ նամակ մը բռնուած է, որով Հունգարիոյ վարչապետն ալ մեղսակից կը դառնայ: Իշխան Վինտիշկրաց փէշթայէն գաւառական բանտ մը փոխադրուեցաւ: Փարիզէն ղրկուած գաղտնի ոստիկանները այժմ քննութիւններ կը կատարեն Վիէննայի մէջ:

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԽՕՍԵՑԵԱԼՔ
16 Յուն. 1926 — Լիօն

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կէս օրէ վերջ ժամը 2·30ին rue Mazarine 66: Մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. ԳԷՈՐԳ—ՉԱՒՈՒՇ խումբին բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կէսօրէ յետոյ ժամը 2 ու կէսին «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

Հ. Յ. Դ. «ԽԱԺԱԿ» Թաղային խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Գշ. իրիկուն 26 Յունվ. ժամը 8·30ին:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ Թաղային կոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ յառաջիկայ Ուրբաթ 29 Յունուար ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բանախօս ընկ. X:

ՀԱՅ արհեստագիտական միութեան հրապարակային ժողովը՝ յառաջիկայ Հինգշ. 28 յունուար երեկոյեան ժամը 8·30ին Sociétés Savantesի մէջ 28 Serpente. օրակարգ 1.— Համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: 2.— Դասախօսութիւն Պ. Առաքել Չաքրեանի կողմէ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՄԻՑՆ, Գործ.— Ստացանք 74 ֆրանք:

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 125 ֆրանք:

ԼՈՆՏՈ, Ժ. Մ.— Վեց նոր բաժանորդներուն ղրկեցինք Յունուար 15էն:

ՔՐԷՕԶՕ, Գործ.— Ճշդեցինք. գիրքերը չունինք: Եթէ ստիպողական չէ, կրնանք Պոլսէն բերել տալ

ՎԱԼԱՆՍ, Ն. Ս.— Կը հրատարակուի. ղրկեցէք: Տպարանին հագորդուած է, դրամը ստացած ենք:

ՔՕԿՕԼԷՆ, Մ. Թ.— Կը ղրկուի Յունուար 15էն. չունինք:

ԻՒԺԻՆ, Վ. Գ.— Ղրկուած գիրքին համար պարտական չէք: Չունինք, ցուցակը կը ղրկենք:

ՓԱՐԻԶ, Հ. Տ.— Ստացանք բաժնեգինը. կը ղրկուի:

ՄՈՒԼԻՆՕ, Ս. Օ.— Ստացանք բաժնեգինը:

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Կրնանք:

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 26 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տռօմ)

Վարդան Մարգարեան կը փնտռէ Սարգիս Մարգարեանը որ երեք ամիս առաջ Պաղտատէն Մարսէյլ անցած է. ինչպէս նաեւ Մխաք Յակոբեանը: Տեղեկացնել Hôtel des Célibataires, chambre 58 (Viviez-Aveyron)

Պարգեւ Տէրտէլեան կը փնտռէ մեծ եղբայրը Սմբատ Տէրտէլեան որդի, Խաչիկ Տէրտէլեանի, Պարտիզակի Մանիշակ գիւղէն. կը կարծուի թէ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր: Տեղեկացնել Cartonnerie Papeterie à Etouy (Oise) France.

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՅԱՌԱՋ

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարե...

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926

27 JANVIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 77 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՀՐԱԲՈՒԽԻ ՎՐԱՅ

Ուշագրաւ էին Պաղտատի մեր Թղթակցին տեղեկութիւնները, որ հրատարակուեցան կիրակի օր:

Լուրերուն աղբիւրը Տիգրանակերտէն հասած Թուրք մըն է, ինչպէս ասկէ ամիսներ առաջ, Թուրք մըն էր որ առանց վերապահութեան կը պարզէր Վասպուրականի վիճակը, — ամայութիւնն ու քայքայումը: Այդ լուրերուն համաձայն, Թուրք բանակն ալ ազդուած է վերջին դէպքերէն, եւ փախուստները յաճախադէպ կը դառնան: Նորէն շրջան կ'ընեն մերկութեան եւ անօթութեան պատմութիւններ. մինչդեռ Էնկիւրի շատ բան երեսի վրայ կը ձգէ, գոնէ բանակը կշտացնելու, իրեն կապելու համար: Տարազի եւրոպականացման թափն ալ ճեղքած է հաւատարմութեան քօղը, ինչպէս երեւան եկաւ Էրզրումի, Բիզէի, Մարաշի վերջին դէպքերուն առեն: Անկախութեան դատարանները շատ բարակը չեն նայիր, իրենց յանձնուած ամբաստանեալները «ասարըմ-քէսէրիմ»ի դրութեամբ ոչնչացնելու համար. բայց յատկապէս կը զգուշանան բանակն ալ խառնել. չլսելու կը զարնեն այս կամ այն զօրամասին սայթաքումը, եւ կը բաւականանան զանազան «չավուշ»ներ կամ նախկին հրամանատարներ պատժելով: Այս քաղաքականութիւնը կը գործադրուի նաեւ ժողովրդական բազմութիւններու, գիւղերու կամ քաղաքներու հանդէպ:

Յունուար 20ին, Խարբերդի անկախութեան ատեանը ջնջեց 300է աւելի ամբաստանեալներու ձերբակալման որոշումը, հաստատուած չըլլալով անոնց մեղսակցութիւնը քրտական ապստամբութեան մէջ: Անոնք բոլորն ալ կը պատկանին մէկ շրջանի, Փէթիւրկէի: Պէտք է շատ միամիտ ըլլալ, բարեխղճութեան, արդարադատութեան վերագրելու համար այս արձակումը: Յանցաւորներու բազմութիւնը, համերաշխութիւնն է որ բաւական մտածել տուեր է դատաւորներուն. որովհետեւ, Խարբերդն ալ, ինչպէս Տիգրանակերտը կամ Վանն ու Բաղէշը, խոցելի կէտեր են քեմալական իշխանութեան համար:

Մնաց որ, Էնկիւրի․ լրջօրէն կը վախնայ քրտական շարժումէն, ինչպէս շատ լաւ կը բացատրէր «Թան»ի Պոլսոյ Թրքասէր Թղթակիցն ալ, Պ. Ժանթիզօն: Անկախ Քիւրտիստան մը՝ պիտի վտանգէ «Թուրքիոյ բոլոր դիրքերը հարաւային եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ, գայն պիտի բաժնէ Պարսկաստանէն եւ վերջնապէս պիտի դատապարտէ պզտիկնալու»: Որիւսէլի մէջ նշանակուած սահմանագիծը՝ Մուսուլի հիւսիսային սահմանն է, որ կը հասնի մինչեւ Գեաւառի կեդրոնը, Տիզ գիւղաքաղաքը, ուղիղ գծով դէպի արեւելք, Ուրմիա քաղաքի, իսկ դէպի հիւսիս՝ Պաշգալէի դիմաց: Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքիա առաջարկեր է Պարսկաստանի՝ ճամբայ բանալ Ուրմիոյ գաւառէն, զօրք փոխադրելու համար, ինչպէս կը գրէ Թաւրիզի մեր Թղթակիցը:

Թուրքիոյ վախերը հիմնաւոր են մանաւանդ անոր համար որ, Փետրուարեան ապստամբութեան խորտակումէն ի վեր, Քիւրտերը աւելի գրգռուած են: Էնկիւրի կը շարունակէ նօսրացնել Քիւրտերը, երիտասարդութիւնը լեռնէ լեռ քշելով, մանուկները Թրքացնելով, ամբողջ գիւղեր կրակի տալով: Հին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի չարաշուք լռութեան մը մէջ, անմատչելի լեռներու ստորոտը: Քիւրտ վրէժխնդրական խումբեր կը շարունակեն գործել զանազան շրջաններու մէջ, առանց կեդրոնական կազմակերպութեան մը: Թուրքիա կը վախնայ ոչ միայն տիրող վիճակէն, որ հրաբխային է, այլ եւ նոր ցնցումէ մը, որ անխուսափելի կը թուի: Խրամատը բացուած է արդէն Թրքական իշխանութեան եւ հալածական ժողովուրդին միջեւ, որուն վարիչները հիմա աւելի լաւ կ'ըմբռնեն պայքարի ոգին: Կացութիւնը պղտոր է նաեւ անոր համար որ, Թուրք դժգոհներն ալ կրնան իւղ լեցնել կրակին վրայ, ինչպէս ըրին առաջին ապստամբութեան առեն, շփոթութեան մատնելով մակերեսային դիտողները:

Աւելցնե՞նք թէ այս կռուին մէջ, նորէն դէմ դիմաց կանգնած են երկու վիթխարի ուժեր, Մեծն Բրիտանիա եւ Ռուսիա: Թէ առաջինը եւ թէ երկրորդը բարակի հոտառութեամբ կը հետեւին օրուան անցուդարձերուն: Երկուքն ալ երդուեալ-պաշտպան կ'ըլլան մարդկութեան, ժողովուրդներու ազատութեան անունով: Այս բառերը՝ արտածելի նիւթեր են, ինչպէս պատերազմէն առաջ: Եթէ խորհրդային իշխանութիւնը անկեղծ ըլլար, առանց ծամծմելու մղում պիտի տար քիւրտ ժողովուրդի ազատագրման: Մինչդեռ, ոչ միայն այդ բառն իսկ չարտասաներ, այլեւ յօժարակամ կը տրամադրէ ամէն աջակցութիւն, որպէսզի Թուրք «յեղափոխական ասկեարները» ջախջախեն ապստամբութիւնը, իբրեւ «յետադիմական» շարժում: Ի՛նչ խօսք որ, թէ Մոսկուա եւ թէ Լոնտոն իրենց աշխարհակալութեան շահերը կը հետապնդեն այս լպրծուն գետնին վրայ ալ, ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր:

Կարմիր թէ ճերմակ, իրենց մանածը կը ներկեն, համաձայն օրուան պահանջներուն եւ գոյներուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Վերջերս հրատարակած էինք Մարսիլիոյ Ռամկավարներուն մէկ Թռուցիկը, որ պատմելով թէ կարգ մը «անպատասխանատու եւ անխիղճ անձեր» կը փորձեն կոմունիստական կազմակերպութեանց մէջ մտցնել հայ աշխատաւորութիւնը, խրատներ կուտար եւ «վատեր ու դաւաճաններ» կը կոչէր զանոնք: Մեր Թղթակիցը կը հաղորդէր թէ այս Թռուցիկին ֆրանսերէն Թարգմանութիւնն ալ ներկայացուած է տեղական ոստիկանութեան:

Ահաւասիկ ուրիշ հայերէն Թռուցիկ մը, իբրեւ պատասխան, եւ Աշխատանքի Կարմիր Դաշնակցութեան (C. G. T. U.) անունով.

«Կարդացինք Հայ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան տեղական ակումբին մէկ Թռուցիկը, ուղղուած մեր կոչին դէմ:

Հայ պուրժուական կուսակցութիւնը ֆրանսական պուրժուազիի իր լաքէի դերին մէջն է:

Ռամկավարները Թող լաւ գիտնան որ իրենց քարոզած ստրկամտութիւնը, գործադուլներու չմասնակցիլ, սէնտիքաներու չարձանագրուիլ եւ բաթրոններու առջեւ սողալ, ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ ձեռնոց նետել այս «հիւրընկալ» երկրի գիտակից պրոլետարիատին որ իր կեանքի պայմաններու բարուոքման համար նուիրական պայքար կը մղէ:

Ռամկավարներ, իսկական «ազգային դաւաճանները» դուք էք, որ կ'ուզէք խրամատ փորել հայ եւ ֆրանսացի ստուար բանուորութեան միջեւ:

Հետեւողական ըլլալու համար դուք ձեզի հետ, պէտք չէ միջամտէք մեր պրօլականտին: Ֆրանսական պուրժուական կուսակցութիւններուն գործն է հակապրօպականտ ընել մեզի դէմ: Բայց անօգուտ է կեղծ ռամկավարներէ հետեւողականութիւն պահանջել:»

Թռուցիկը ուրիշ «անուշ» խօսքեր ալ շարելէ յետոյ, կը վերջացնէ շարք մը «կեցցէ»ներով. — «կեցցէ՛ միութենական սէնտիքալիզմը». «Անկցի՛ն պուրժուազին եւ իր լաքէները»:

ԵՐԹԱԼԷ ՅԵՏՈՅ ԿԸ ՉԳՋԱՆ

Քանի մը ամիս առաջ, Յունաստանի մէջ զանազան գործակալութիւններ ծանուցին թէ Ուրուկուէյի կառավարութիւնը հողեր, գործիքներ, կենդանիներ եւլն. կը տրամադրէ գաղթականներուն: Հազարաւոր Յոյներու հետ, Հայեր ալ խաբուեցան եւ երթալն գացին: Բայց ահա չարաչար կը զղջան, եւ սրտաճմլիկ գանգատներ ղրկած են յունական Թերթերուն եւ արտաքին նախարարութեան: «Տրուած հաւաստիքները բոլորն ալ սուտ են. գաղթականները ցնցոտիներով կը թափառին փողոցները, զրկուած ամէն բանէ, անօթի մեռնելու դատապարտուած»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍՈՒԼԸ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Թաւրիզի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Էնկիւրիի կառավարութիւնը նկատելով, որ Վանի աւերակ եւ տնտեսապէս քայքայուած ծայրագաւառներուն մէջ — Բաշ-Գալէ, Ճուլամերիկ, Գեաւառ եւ այլուր — չպիտի կրնայ զօրաբանակներ պահել ու կերակրել եւ ի պահանջել հարկին զինուորական գործողութեանց ձեռնարկել, առաջարկեր է Պարսից զինուորական իշխանութեան, որ Թոյլ տրուի, տաճկական բանակները անցընել Ուրմիոյ գաւառէն, որպէսզի Մուսուլ երթան կարճ եւ հանգիստ ճամբաներով: Պարսիկ զինուորական իշխանութիւնը դեռ ո եւ է պատասխան տուած չէ այս առաջարկին, որ ամենայն հաւանականութեամբ պիտի մերժուի:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ Թուրքերը որ եւ է զինուորական գործողութեան ձեռնարկեն, պիտի օգտուին Պարսկաստանի այս հարաւարեւմտեան ծայրագաւառներէն, թէ տնտեսապէս եւ թէ զինուորականապէս:

Թաւրիզի Թուրք հիւպատոսը քանի մը օր առաջ յայտարարած էր, թէ «արդէն մեր բանակները գրաւած են Մուսուլը, փախուստի մատնելով Անգլիացիները»:

Այս կարգի շինծու լուրերով կ'ուզեն տպաւորութիւն գործել Պարսիկներուն վրայ:

Ռուսաչինական միջադէպը հարթուած

Խաղաղօրէն լուծուեցաւ ռուսաչինական միջադէպը, որ կը սպառնար պատերազմի յանգիլ: Պ. Իվանօֆ, Մանչուրիոյ երկաթուղիներու ռուս տնօրէնը, ազատ արձակուեցաւ իր ընկերներուն հետ, իսկ Մուքտէնի ռուսական հիւպատոսը ստորագրեց նախնական համաձայնութիւն մը: Ռուսերը երեք օրուան վերջնագիր տուած էին, որ լրացաւ երէկ:

Այս առթիւ ռուսական մամուլը շանթեր կը տեղայ Անգլիոյ դէմ, իբրեւ դրդիչը Մանչուրիոյ փոխարքային բռնած քաղաքականութեան:

Պարտքի խնդիր մըն ալ կը կարգադրուի

Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, Երկուշաբթի օր համաձայնութիւն գոյացաւ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, պատերազմական պարտքերու մասին: Անգլիա, որ նախապէս տարեկան 10 միլիոն սթերլին մասնավճար կը պահանջէր, հաւանեցաւ 4ուկէս միլիոնի: Առաջին հինգ տարիները փոքր գումարներ պիտի վճարուին:

Նոր խորհրդակցութիւններ

Վաղը Փարիզ կը հասնի Սըր Օ. Չէմպըրլէն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը: Այս առթիւ պիտի խորհրդակցի Պ. Պրիանի հետ, Հռենոսի գրաւման զօրքերը պակսեցնելու, Գերմանիան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրելու եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի մասին:

Դրամանենգութեան խնդիրը կը ծանրանայ

Վերջին օրերս աւելի սուր հանգամանք առաւ Հունգարիոյ դրամանենգութեան խնդիրը: Փարիզէն ղրկուած ոստիկանական գործակալները չեն կրնար յառաջ տանիլ իրենց գործը, որովհետեւ Հունգարիոյ վարչապետը չի Թոյլատրեր որ ներկայ ըլլան հարցաքննութեանց կամ հարցումներ ուղղեն, բարձրաստիճան անձերու: Այսպէս, չէ Թոյլատրած որ իշխան Վինտիշկրաց պատասխանէ ընդարձակ հարցարանի մը, ուրկէ նոր յայտնութիւններ երեւան պիտի գային: Այս կացութեան առջեւ, Պ. Պրիան նոր հրահանգներ ղրկեց Փեշթայի ֆրանսական դեսպանին: Ֆրանսական գործակալները համոզուած են թէ դրամանենգութիւնը պարզ քրէական գործ չէ, այլ հունգարական կառավարութեան մէկ ձեռնարկը՝ վրէժ լուծելու համար Թրիանոնի դաշնագրէն: Այս համոզման վրայ, պահանջած են որ հարցաքննութեան ենթարկուի նոյն ինքն Հորթի, Հունգարիոյ խնամակալը:

Զատրավէց եպիսկոպոսը, որ հունգարական բանակին խոստովանահայրն է եւ մեղսակից՝ դրամանենգութեան, պաշտօնանկ եղաւ:

Հունգարիոյ հանրապետական կուսակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը պահանջեցին, փրկելու համար Հունգարիան, որ զինուորական դիկտատորութեան մը սպառնալիքին տակ կը գտնուի:

Միջադէպ մը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն մեզի.—

Կիրակի իրիկուն ժամը Յուկէսին տեղի ունեցաւ Ա. Ահարոն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԷՆ ՀՕԿԸ

Որքան ալ անախորժ ըլլայ, ստիպուած էք նորէն զբաղիլ Հօկով։

Ուրիշներու պէս մենք ալ կը սպասէինք, որ Հօկի պատուիրակութիւնը արտասահման գալով՝ իրապէս վերջ պիտի տայ այդ կազմակերպութեան ներսն ու շուրջը բոյն դրած կուսակցական շահախնդրութեան ու կիրքին։ Ատոր համար մեծ բանի պէտք չկար. անհրաժեշտ էր միայն ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ Հօկը դառնար, իրապէս անկախ, ապաքաղաքական եւ միայն Հայաստանի շինարարութեանը նուիրուած հաստատութիւն մը։ Պէտք էր բարձրաձայն յայտարարել եւ անկեղծօրէն աշխատիլ, որ Հօկի դուռները բացուին անխտիր բոլոր անոնց առջեւ, որոնք կը բաղձան իրենց նիւթական եւ բարոյական ուժերը տրամադրել Հայաստանի վերաշինութեան։ Անհրաժեշտ էր Հօկի կազմակերպութիւնը դնել ժողովրդավար հիմերու վրայ, գէթ այն ձեւով, որ կը գործադրուի խորհրդային երկիրներու մէջ։

Մեր բուռն փափաքն էր տեսնել գաղութահայ զանգուածները համախմբուած Հայաստանի օգնութեան գործին շուրջը։

Ուրիշներու պէս, մենք ալ սխալեցանք։

Ճիշդ է, Հօկի պատուիրակները՝ տեսնելով իրենց արտասահմանեան կազմակերպութիւններու խեղճ վիճակը՝ խոստովանեցան մատնանշուած թերութիւնները եւ Հօկերու հիմնական բարեփոխութեան անհրաժեշտութիւնը, բայց, իբրեւ գործնական քայլ, բաւականացան միայն տեղ—տեղ վարիչ անձերու մէկ մասը փոխելով, կարծես թերութեան գլխաւոր պատճառը ըլլային անձերը եւ ոչ թէ դրութիւնը։ Կացութիւնը թողուեցաւ անփոփոխ։ «Անկախութեան», «անկուսակցականութեան», «ապաքաղաքականութեան» հաւաստիքներ շատ լսուեցան պատուիրակներու բերնէն, բայց կացութիւնը լրջօրէն բարեփոխելու եւ Հօկերը ընտրովի, ժողովրդական դարձնելու ճիգ չտեսնուեցաւ։ Հօկի վարիչներուն քաղաքացիական համարձակութեան պակասո՞վ կը բացատրուի այս ցաւալի վրիպումը, թէ խորհրդային իշխանութեան պահանջով։ Կը թուի թէ իրականութեան աւելի մօտիկ է վերջինը։ Հօկի պատուիրակութեան երկամեայ գործունէութիւնը Եւրոպայի մէջ տուաւ մէկէ աւելի փաստեր, որոնք հաստատեցին թէ Հօկը խորհրդային իշխանութենէն կախուած, անազատ կազմակերպութիւն մըն է եւ անոր պատուիրակները կը շարժին համաձայն խորհրդային ներկայացուցիչներու թելադրութեանց։ Այլապէս, անկարելի պիտի ըլլար հասկնալ, թէ ինչո՞ւ կ՚ընդունուի, որ, օրինակ, Մոսկուայի կամ Ռոստովի մէջ Հօկերը ընտրուին իրենց անդամներուն կողմէ, իսկ, Մարսէյլի կամ Փարիզի Հօկը նշանակուի պատահաբար Մարսէյլէն անցնող Շահվէրտեանի մը կամ ռուսական դեսպանատան երրորդ քարտուղար Փիրումովի մը կողմէ։ Եւ եթէ այնուամենայնիւ, Հօկի պատուիրակութիւնը յամառօրէն [illegible] ...ժել ընտրական սկզբ[illegible] պարզապէս կ՚ապացուցանէ իր կախումը խորհրդային իշխանութենէն, որ սարսափ կը զգայ ընտրական սկզբունքին հանդէպ։

Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ՝ գուշակելու համար, որ պատուիրակներուն թափած ջանքերը «խորհրդային» Հօկեր ստեղծելու՝ պիտի ունենան մէկ հետեւանք միայն.— ա՛լ աւելի պիտի պակսին ու խուսին գաղութներու կեանքը։ Պերլինի ու Մարսէյլի օրինակները պերճախօս են այդ տեսակէտով։ Գաղութահայութեան պառակտումը— «շերտաւորումը»— կոմկուսականներու համար, ի հարկէ, «նուաճում» մըն է, իսկ Հօկի համա՞ր... Միթէ Հօկի պատուիրակները ա՞յդ նպատակով ճամբորդելու ելած են արտասահման։

Ուրեմն, նոր կարգադրութեամբ ալ, գաղութահայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, արհեստականօրէն հեռու կը պահուի Հայաստանի օգնութեան գործէն, խորհրդային իշխանութիւնը քննադատող ու չէզոք տարրերը «ի յառաջագունէ» թշնամի կը յայտարարուին Հօկերու։ Այսպիսով, Հօկը կը դառնայ հատուածական, թայֆայական կազմակերպութիւն մը։

Հօկի կազմակերպութեան առողջ, խելացի եւ իրականութեան համապատասխան մէկ ձեւ միայն գոյութիւն ունի,—ընտրական եւ ժողովրդավար ձեւը։ Պէտք է թոյլ տալ, որ Հայաստանին օգնել ուզող ամէն անհատ, առանց հաւատաքննութեան, ազատօրէն մտնէ Հօկերու մէջ, առանց սահմանափակման մասնակցի անոնց աշխատանքներուն եւ իր ղեկավար մարմինը ընտրէ ազատ քուէով.— տարրական պահանջ մը, որուն մերժումը արտասահմանի մէջ, պարզապէս մութ գործ է եւ կամայականութիւն։ Ասկէ դուրս, ինչ ձեւով ալ կազմուելու ըլլան, նշանակովի Հօկերը պիտի ցոյց տան, որ անոր պատասխանատու վարիչները անկեղծ չեն եւ կը հետապնդեն յետին նպատակներ, որոնց մասին կը վախնան հրապարակով խօսիլ։

Կա՛մ մէկը, կա՛մ միւսը— կամ ժողովրդական Հօկ, կամ հատուածական Հօկ։

Երրորդ, միջին ճանապարհ չկայ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՅՔԱՐ ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԷՄ

Հիւծախտը կամ Թոքախտը, — աւելի ճիշդը՝ ուռականութիւն — մէկն է ընկերային այն հիւանդութիւններէն, որոնց դէմ գիտութիւնը տակաւին անզօր կը մնայ, հակառակ թափուած բուռն ճիգերու։

Բայց կը թուի թէ Տոքթ. Քալմէթ, Փարիզի Փասթէօրեան հաստատութեան վարիչներէն, երկար պրպտումներէ վերջ, յաջողած է գտնել պայքարի նոր զէնք մը, կարող եթէ ոչ հիւանդութիւնը բոլորովին բուժելու, գէթ կանխելու։

Ահա այժմ այս է կարեւորը։

Քալմէթի գտածը նոր պատուաստ մըն է։ Այն ալ փորձած է հիւանդութեան դէմ պայքարիլ այդ իսկ հիւանդութեան միքրոպներու միջոցաւ. բայց անհրաժեշտ է անշուշտ, այդ միքրոբները նախապէս տկարացնել, կրթել, բարեփոխել, այն աստիճան որ անոնք մարդուն արեան ներարկուած ատեն, փոխանակ զայն ախտով վարակելու, ընդհակառակն անոր մէջ արթնցնեն դիմադրական ոգի մը բուն իսկ հիւանդութեան դէմ։

Ինչպէ՞ս կարելի է կրթել սակայն միքրոբները։ Ինչպէ՞ս անոնք, մեզ վնասելու տեղ մեր օժանդակները կը դառնան։

Ընդհանրապէս ջերմութիւնը կամ զանազան քիմիական բաղադրութիւններ, միքրոբային, որոշ տեսակներու վրայ երկար ժամանակ ազդելով, կրնան մեղմացնել կամ նոյն իսկ անհետացնել անոնց ախտածին յատկութիւնը։ Բայց այս ազդակները չկրցան որ եւ է ազդեցութիւն գործել ուռականութեան միքրոպներուն — քօխի մանրէներուն — վրայ։

Քալմէթ սակայն քօխի չափազանց թունաւոր մանրէները թոքախտաւոր կովերու մէջէն զատելէ վերջ, զանոնք 13 տարի շարունակ մշակեց եզան մաղձէ պատրաստուած մասնաւոր լուծոյթի մը մէջ։ Միքրոբները 230 անգամ միջավայր փոխեցին։ Եւ այս մաղձային միջավայրին մէջ իրարու յաջորդող միքրոբի սերունդները աստիճանաբար կորսնցուցին իրենց ախտածին յատկութիւնը. եւ ոչ միայն այդ, այլ եւ ամենավերջին սերունդները երեւան բերին նոր, բարերար յատկութիւն մը։ Անոնք որ եւ է մարմնի ներարկուելու պարագային, կը գրգռէին անոր ինքնապաշտպանութեան ընդունակութիւնը հիւծախտի դէմ. ուրիշ խօսքով կը պատրաստէին ենթակայի արեան մէջ հիւծախտը չէզոքացնող հակաթոյներ։

Առաջին անգամ կոպայներու, հորթերու եւ կապիկներու վրայ այդ նոր պատուաստին բարերար ազդեցութիւնը հաստատելէ վերջ, Քալմէթ իր փորձարկութիւնը ընդլայնեց մարդկային տեսակի, առաւելապէս թոքախտի հակամէտ մանուկներու վրայ։ Աւելցնենք անմիջապէս որ իր փորձերը քաջալերական եղան եւ համոզիչ։ Իմիջի այլոց յիշենք մէկ պարագայ.— Սէնի նահանգին մէջ դիտուած էր որ թոքախտաւոր ծնողներէ սերած մանուկներու հարիւրին 25ը կը մեռնին կեանքի առաջին երկու տարիներուն ընթացքին իսկ։ Արդ, այդ տեսակ ժառանգօրէն վարակուած 2070 նորածին տղաներու վրայ, Քալմէթ իր պատուաստը կիրարկելով, մահերու համեմատութիւնը իջած է հարիւրին 0,5ի։

Կուինիա, Քինտիայի մէջ կապիկներու վրայ ալ կատարուած է ուշագրաւ փորձ մը. Նոյն վանդակներուն մէջ հիւծախտաւոր կապիկներու հետ միատեղ փակուած են ուրիշ առողջ կապիկներ, մէկ մասը ներարկուած Քալմէթի պատուաստով, միւս մասը առանց ներարկուելու։ Եւ ահա ժամանակ ետքը այս վերջինները ամէնն ալ առանց բացառութեան թոքախտի ախտանշաններ երեւան բերած են, մինչ առաջինները բոլորովին զերծ մնացեր են վարակումէն։

Ներկայիս Քալմէթ ձեռնարկած է Փարիզի մէջ հարիւր շէմփանզէներու վրայ կատարել փորձարկութեան նոր շրջան մը։ Իր ճիգերուն հետ զուգընթաց ուրիշ երկիրներու մէջ եւս, Պելճիգայէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներ իր մեթոտը ուսումնասիրուելու եւ կիրարկուելու վրայ է։

Հակառակ նոր գիւտին այսքան քաջալերական արդիւնքներուն, Քալմէթ եւ իր գործակիցները վճռական հաւաստիքներ չեն ուզեր տալ տակաւին։ Նախ քան այդ, կը սպասեն որ տարիներ անցնին փորձերուն վրայէն եւ կարելի ըլլայ ստուգել թէ արձանագրուած արդիւնքները խաբուսի՞կ են թէ վճռական։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցած Չորեքշաբթի գիշեր, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Բժշկական Միութեան երեկոյթը՝ նուիրուած բժշկական համալսարանին անդրանիկ հայ ուսանող Ցարութիւն Պալեանին։

Կը նախագահէր Տոքթ. Քէմհաճեան։ Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան գրաւոր երկար ուսումնասիրութիւն մը կարդաց Պալեանի մասին, որուն մահուան պարագաները նկարագրեց եւ յայտնեց թէ վերջերս Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ այցելած է անոր գերեզմանը։ Տոքթ. Թորգոմեան ցարդ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ հրատարակած է 45 հայ բժիշկներու կենսագրութիւնը։ Այժմ ալ կը պատրաստէ ընդհ. ցանկը Փարիզի բժշկական համալսարանը ընդունուած ուսանողներու, որոնց թիւը 150էն աւելի է. իսկ եթէ Ֆրանսայի միւս հայ բժիշկներն ալ հաշուենք, մօտ 300 հոգի կ՚ունենանք։

Խօսեցան նաեւ Տոքթ. Քօլօլեան, Պ. Պ. Ա. Ահարոնեան եւ Մ. Վարանդեան, նշանաւոր հայ բժիշկներու մասին, Թրքահայ եւ կովկասահայ։

35 ՍՊԱՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հեռագրի մը համաձայն, Փոքոֆի (Ռուսիա) զինուորական ատեանը մահուան դատապարտած է 35 սպաներ, իսկ մշտնջենական բանտարկութեան 144 ուրիշներ։ Ասոնք կը պատկանէին Խորհրդային 19րդ կիսաբաժնին որ ըմբոստացաւ 1925ին։ Մահապարտներէն 16ը, որոնց մէկը զօրավար, գնդակահարուած են արդէն։

ՉԽԱԽՏԵՆՔ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

Մարզական եւ ֆիզիքական կրթութեան շարժումը տակաւին նորութիւն մըն է մեր ազգային կեանքին մէջ։

Տարիներով պերճանքի առարկայ կը համարուէր ան, մինչեւ որ սթափումի շրջանը հնչեցուցին քանի մը կրակոտ եւ հայրենասէր տղաք, փրկելու տակաւին ինչ որ կարելի էր փրկել զօսացումէն, աղճատումէն եւ խաթարումէն։

Իսկապէս, չկա՛յ աւելի ազնուական, բարերար ու բարձրացնող ազդակ մը, քան գնդերներու, բազուկներու եւ սրունքներու զօրացման ձգտող շարժումը։ Այս շարժումն է որ մեր մտքերուն ճառագայթ եւ հոգիներուն խանդավառութիւն կուտայ։ Այս ճամբո՛վ է որ մենք շիտակ նայիլ կը սորվինք մեր ազգային ապագային, հեգնելով եւ արհամարհելով մեր ձայնը խեղդող եւ մեր վերելքը արգիլող բոլո՛ր տեսակի խոչընդոտները, ուրկէ՛ ալ գան անոնք եւ ինչ տարողութիւն ալ ունենան։

Հ. Մ. Ը. Մ. ի շարքերը ճշմարիտ յայտնութեան մը մխիթարանքն են մեզի համար։ Անոր գեղեցիկ նշանաբանին տակ է որ մեր երիտասարդներն ու պատանիները կը հետապնդեն իրենց հասակներուն ճկունութիւնը։

Բայց առաքինութիւններու այս փաղքին մէջ ալ, յաճախ կիրքը, անձնական փառասիրութիւններն ու ճղճիմ հաշիւները կը վնասեն գաղափարին։ Եւ այս տխուր երեւոյթին գոյութիւնը անո՛ր համար, որովհետեւ մեր մէջ նուազ կարեւորութիւն կ՚ընծայուի մարզական առողջ բնազդներու զարգացման։

Փարիզահայ մարզական կեանքը ամենահաւատարիմ հայելին է այս ցաւալի վիճակին։

Երեւակայեցէք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմէն անարդարանալի պատճառներով բաժնուած հայ մարզիկներու կարեւոր խմբակ մը ցարդ իր քէնի մաղձը պառնելու չափ «սփօրթմէն» չկրցաւ ըլլալ, վերջ տալու համար հերձուածին ու անմիաբանութեան, եւ գալու բազմելու մէկ սեղանի շուրջը եւ աշխատելու մէկ նպատակի համար։

Եթէ մարզանքը սրունքի եւ բազուկի կարողութիւնները զարգացնելու չափ չպիտի զարգացնէ մարզիկին ոգին, ամէն հաւասարակշռութիւն կը խախտի, եւ բարձրանալու, ազնուանալու կոչուած շարժում մը կը դառնայ հիւծումի եւ անբարոյացումի միջոց։

Հայ մարզիկը նախ պիտի ունենայ մարզական ոգի։ Իսկ մարզական ոգին ազգային է այնքա՛ն, որքան ոեւէ մարզիկի գնդերն ու ֆիզիքական կարողութիւնները։

Հայ Գնդունի

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ կը պատրաստուին տօնել յայտնի գիտնական եւ Փարիզի Բժշկ. Համալսարանի փրոֆէսէօր Շառլ Ռիշէի յիսնամեայ գործունէութեան յոբելեանը։ Փրոֆ. Ռիշէ պատուակալ նախագահն է Փարիզի Հայ Ուսանողական միութեան։

"ՅԱՌԱՋ,, ՄԵԾ ԾԱՒԱԼՈՎ

Փետրուար 2ին կը լրանայ «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վեցամսեակը։ Քաջալերուած մեր գտած համակրութենէն, եւ ուզելով աւելի ճոխացնել թերթին բովանդակութիւնը, որոշեցինք փետրուար 3էն սկսեալ

«ՅԱՌԱՋ»Ը ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԱՒԵԼԻ ՄԵԾԿԱԿ ԾԱՒԱԼՈՎ

Ցրանքի անկման, թուղթի, տպագրութեան եւ ընդհանուր սղութեան հետեւանքով, ստիպուած ենք, հակառակ մեր կամքին, փոքր յաւելում մը կատարել մեր գինին վրայ — 50 սանթիմ, փոխանակ 40ի, ինչպէս ըրին մեզմէ շատ առաջ մեր միւս օտար պաշտօնակիցները, 25էն 35ի եւ 40էն 50ի բարձրացնելով հատավաճառը։

Հետեւաբար կը փոխուին նաեւ բաժնեգինները — եռամսեայ՝ 20, փոխանակ 16ի, վեցամսեայ՝ 38, տարեկան՝ 75 ֆրանք։ Արտասահման (որոշ երկիրներ) վեցամսեայ՝ 50, տարեկան՝ 100 ֆրանք։

Աչքի առջեւ ունինք նոր կարգադրութիւններ, օրուան բոլոր պահանջները գոհացնելու համար։

ՆՈՐ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ԹԱՒՐԻԶ, 10 Յունուար

Րիզա Շահի Թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ փետրուարի 21ին, Թէհրանի մէջ։ Թագադրութեան օրը, յատկապէս փետրուարի 21ն է ընտրուած, որովհետեւ, տարի մը առաջ, 1925ի փետրուար 21ին էր, որ ներկայ Րիզա Շահը (այն ատեն վարչապետ եւ զինուորական նախարար) հարաւային Պարսկաստանի մէջ, Շէյխ Խազալի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցած ըմբոստութիւնը զսպելէ յետոյ, Թէհրան մտաւ յաղթական։

Պարսկաստանի մէջ ապրող ամբողջ Հայերու կողմէ Րիզա Շահին պիտի մատուցուի Թանկագին նուէր մը, ոսկեայ եւ ականակուռ։

Պարսկաստանի բոլոր հայ գաղութներու մէջ հանգանակութիւններ կը կատարուին։ Նուէրը պիտի պատրաստուի Թէհրանի մէջ եւ Թագադրութեան օրը յատուկ պատգամաւորութեամբ պիտի մատուցուի Րիզա Շահին։

Կը հաւատան թէ Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս Արք. ալ կառավարութեան կողմէ պիտի հրաւիրուի Թէհրան, Թագադրութեան ներկայ ըլլալու համար։

Թաւրիզի մէջ, հանրային պարտէզի դուռի դրան առջեւ, մեծ պողոտայի կեդրոնին վրայ, կառուցուած է յաղթական շքեղ կամար մը, արեւելեան եւ արեւմտեան ոճերով։ Կամարը հաստատուն կերպով շինուած է եւ միշտ ալ կանգուն պիտի մնայ։

Րիզա Շահը, խոստացեր է, իր Թագադրութեան օրը, առանձին արտօնութիւններ եւ լայն իրաւունքներ տալ Պարսկահայութեան։

1925ի Յունիս 12ին Րիզա Շահը, երբ դեռ զինուորական նախարար եւ վարչապետ էր, ժամանեց Թաւրիզ։ Յունիս 16ին առաջնորդը ազգային մարմիններու եւ վաճառականներու հետ այցելեց եւ շատ սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ։

Խօսակցութեան ժամանակ, Շահը իր գոհունակութիւնը յայտնեց Պարսկահայերէն, որոնք եղած են միշտ հաւատարիմ եւ օգտակար։

Այդ օրերուն Թէհրան, խորհրդարանի մէջ, զեկուցում տալու ժամանակ, յիշած էր, թէ «Ատրպատականի Հայոց առաջնորդը շատ եռանդուն եւ գործունեայ անձնաւորութիւն մըն է, եւ կը վարէ այն քաղաքականութիւնը, որ օգտակար է Պարսկաստանին։»

Մասիս

ԹՐՈՑՔԻ Կ'ԱՄՐԱՍՏԱՆԷ ԶԻՆՈՎԻԵՎԸ

Ռիկայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Պոլշեւիկեան շրջանակներու մէջ կը պատմեն թէ կեդր. կոմիտէի մէկ նիստին մէջ, Թրոցքի ծանր յայտնութիւններ ըրած է Զինովիեվի դէմ, ամբաստանելով զայն թէ գերմանական ոսկիներու շնորհիւ է որ 1918ին կ'ուզէր ժամ առաջ հաշտութիւն կնքել Գերմանիոյ հետ... Կը հաւատան թէ այս է պատճառը որ մղած է Զինովիեվը համակերպիլ կեդր. կոմիտէի որոշման, վախնալով հրապարակային մերկացումներէ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Յետաձգուած՝ տեղի անձկութեան պատճառով)

Անցեալ շաբթու Սօսիէթէ Սավանթի մէջ դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ, նախաձեռնութեամբ ընկերային գիտութեանց միջազգ. ընկերութեան։ Նախագահ Գ. Ռուզիէի բացման խօսքէն յետոյ փարիզի Քաղաքային գիտութեանց փրոֆէսէօրներէն Գ. Փօլ Տէքան խօսեցաւ «Հայ գաղթականութիւնը փարիզի մէջ» նիւթին վրայ։ Գ. Տէքան, մասնագէտ ընկերային գիտութեանց, կը հետաքրքրուի փարիզ գտնուող զանազան օտար ազգերու ներգաղթի պատմութեամբ։ Ամէնէն աւելի իր ուշադրութիւնը գրաւած են Հայերը, այդ պատճառով ալ իր առաջին ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած է մեր հայրենակիցները, եւ մօտ օրէն գիրք մը պիտի հրատարակէ այս մասին։

Գ. Տէքանի համաձայն, հայ գաղթականութիւնը միակն է միւս այլազան գաղթականներու կողքին, որ կը ներկայացնէ բազմապիսի յատկութիւններ։ Հայ գաղթականներուն մէջ կը հանդիպինք թէ՛ վաճառականին, թէ՛ արհեստաւորին, թէ՛ բանուորին, թէ՛ գիւղացիին եւ թէ ազատ արուեստներու հետեւողներուն։

Փարիզահայ գաղթականութիւնը կարելի է բաժնել հետեւեալ դասերու.—

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ.— Ասոնք համեմատաբար աւելի քիչ են։ Հայաստանի ժողովուրդին ամէնէն մեծ մասը կը կազմեն գիւղացիները, որոնք Քսենոփոնէն ի վեր նահապետական կեանք կը վարեն։ Ասոնց ընտանիքները ունին 20—50 անդամներ, որոնք միասին կ'ապրին եւ միասին կ'աշխատին։ Այս դասակարգը ուժեղ կապուած է իր հողին եւ միայն քաղաքական վեր ի վայրումներու ատեն ստիպուեր է ձգել իր գիւղը։ Բնականոն պայմաններու մէջ գիւղացին իր գիւղէն կը դիմէր քաղաքները։

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ.— Գաղթականներու մէջ ամէնէն կարեւոր մասը կը կազմեն քաղաքաբնակ տարրերը, զորս իրենց կարգին կարելի է երեք մասի բաժնել.— 1.) Հայաստանի քաղաքներէն ուղղակի Ֆրանսա գաղթողները — որոնք նոյնպէս համեմատաբար բազմանդամ են եւ քաղաքական դէպքերու բերումով Ֆրանսա գաղթած։ Ասոնցմէ գաղթողներն ալ քիչ թիւ կը կազմեն։ 2.) Հայաստանէն Արեւելք (Պարսկաստան, Հնդկաստան, Ճավա, Սումաթրա եւլն.) գաղթող Հայերը։ Ասոնցմէ մաս մը փարիզ եկած է աւելի առեւտրական պատճառներով եւ կը զբաղի արեւելքէն բերուած մարգարիտի եւ Թանկագին քարերու առեւտուրով։ Սրանք փարիզ հաստատուած են, ուրիշներ կը ճամբորդեն։ 3.) Հայերու ստուար զանգուած մը գաղթած է Միջերկրականի ափերէն (Պոլիս, Իզմիր, Տրապիզոն եւլն.)։ Խոշոր մասը եկած է վերջին քաղաքական անցուդարձերու բերումով։ Այս մասը համեմատաբար եւրոպականացած է՝ երկար տարիներ ապրած ըլլալով Պոլիս եւ Եւրոպայի մօտիկ երկիրներուն մէջ։ Ասոնցմէ շատեր աշխատաւորներ են եւ ընդունակ բազմակողմանի աշխատանքներու։ Գիւղութեամբ աշխատանք կը գտնեն Ֆրանսայի մէջ եւ շուտ կը վարժուին մասնագիտական աշխատանքներու։ Կայ նաեւ վաճառականներու դասակարգը։ Ասոնք ընդհանրապէս կը գործեն ընկերակցաբար, որովհետեւ մեծ դրամագլուխ չունին եւ դրամատուններէն վարկ չեն կրնար ստանալ։

Ասոնցմէ դուրս շատ դիտելի է որ փարիզի հայ գաղթականութեան մէջ խիստ կարեւոր համեմատութիւն մը կը կազմեն մտաւորականները, գրող, բժիշկ, փաստաբան եւայլն։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, ապրուստը հարիւրին 25 սղած է փարիզի մէջ, վերջին մէկ-երկու ամսուան ընթացքին։ Այս առթիւ հետաքրքրութեան համար, կը յիշենք քանի մը թիւեր, ցոյց տալու համար պատերազմէն առաջուան եւ այսօրուան վիճակը.— 1914ին հացին քիլօն կ'արժէր 45 ս. այժմ՝ 1.70 է եւ հինգ սանթիմ ալ պիտի աւելնայ։ Կաթը՝ 30 սանթիմ. այժմ՝ 1.25, ջուրը՝ խորանարդ մեդրը 30 սանթիմ, այժմ՝ 1.10, կազը՝ խորանարդ մեդրը 20 սանթիմ, այժմ՝ 75, նամակ (ներքին) 15, այժմ՝ 30 (կ'առաջարկուի 40). արտաքին՝ 25, այժմ՝ 1 ֆրանք, (կը նախատեսուի 1.50). Թաքսի՝ 85 սանթիմ, այժմ՝ 1.95, (կ'առաջարկուի 2.55), մեթրօ՝ 15, այժմ՝ 45, ծխախոտ (սովորական) 50 սանթիմ, այժմ՝ 1.50, կ'առաջարկուի 2 կամ 2.50, սիկառէթ՝ նոյնպէս։ Եւն.։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Առ հասարակ անոնք որ պարել չեն գիտեր, սկզբունքով պարի հակառակորդ կ'ըլլան, երբ թէ չեն սիրեր պարելը, վերջապէս անիմաստ եւ Թեթեւ կը գտնեն զայն։

Այս խորհրդածութիւնները ունեցայ երբ «Յառաջ»ի Ուրբաթ օրուան թիւին մէջ կարդացի բարեկամիս Գ. Նարդունիի քննադատական տողերը՝ ուղղուած փարիզահայ պարող երիտասարդութեան։

Գ. քննադատը գրչին բոլոր ուժովը հարուածներ կ'իջեցնէ հայ պարողներու գլխուն։ Չեմ ուզեր կրկնել իր խօսքերը։ Պարի եւ պարելու մասին իր գրածներուն ալ չեմ պատասխաներ, որովհետեւ ինքը Գ. Նարդունին պարել չի գիտեր։ Միայն ըսեմ թէ իր գրածները անձնական տպաւորութիւններ կը մնան, բայց ոչ իրականութիւն։ Այսօր փարիզի բոլոր պարասրահներուն մէջ ամէնէն աւելի գնահատուած «ամաթէօր» պարողները մեր տղաքը եղած են։ Բոլոր յայտնի սալօններու մէջ ֆրանսացի աղջիկները նախընտրութիւն տուած են հայ «քավալիէ»ի մը հետ պարելու։ Ցանցառը մենք չենք, եթէ հայ աղջիկները կը խուսափին, կամ պարել չեն գիտեր

Երբ ամբողջ հայ ժողովուրդը իր բոլոր ճիգերը կը լարէ ձուլումի վտանգին դէմ մաքառելու համար, պէտք չէ այս տեսակ գրութիւններով հայ երիտասարդութիւնը պաղեցնել հայկական միջավայրերէ։

Ս. Թէրզեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

Յունուար 17ին ներկայացուեցաւ «Վարդանանց պատերազմ»ը, որ երկու ամիսէ ի վեր կը պատրաստուէր Հայ Երիտ. «Յառաջ» Միութեան նախաձեռնութեամբ։ Մարսէյլի Հայկ. «Քնար» փանֆառը, որ եկած էր առանց ո եւ է փոխարինութեան, մասնաւոր փայլ մը տուաւ հանդէսին։

Դերակատարները, ամէնն ալ գործաւոր տղաքներ, ջանք չէին խնայած ճերմակերես ելլելու համար։ Յոյն հայրենակիցներ ալ եկած էին։ Իսկ տեղացիներէն ներկայ էին դատարանի դիւանապետը, «Լը Փըթի Մարսէյյէ»ի Թղթակիցը, որ յաջորդ օրն իսկ գովասանքի տողեր նուիրեց, ոստիկանական տեսուչը եւ օգնականը, «Էքօ տը Մարթիկ»ի խմբագիրը եւ աղջկանց վարժարանի տնօրէնուհին։

Օրը օրին չգրեցի, ստուգելու համար տեղական միութեան մէջ կատարուած գեղծումի մը լուրը։

Առ այժմ իրողութիւն է որ միութեան դրամը ծախսուած է շռայլօրէն, այնպէս որ ասկէ մէկուկէս ամիս առաջ Սուրիոյ աղէտեալներուն ի նպաստ հաւաքուած 300 ֆրանքէ աւելի գումարն ալ մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած իր նպատակին յատկացնել։

Հոս ալ գտնուած են մարդիկ, որ հանդէսը խանգարելու աստիճան պղտորել ուզած են — նոյն իսկ վարչութեան անդամներէն — բայց կարելի եղած է կանխել։

Մարթիկ — Իրազեկ

ԿԱՆՈՒԽ ՉԷ՞

Մեր քաղաքին Հօկի անդամները, որոնք Մայիսէն ի վեր կը փառաբանէին Խորհրդային Հայաստանը, չէին ճանչնար Ազգային միութիւնը, եւ դեռ անցեալ կիրակի հայկական եռագոյնը պատռելու ելան, լուրջ տագնապ մը կ'անցընեն։ Այս օրերս իրենց անդամներէն կարեւորները հրաժարած են եւ իրենց սիրական թերթն ալ ետ ղրկած։

Այժմ ուրիշ միութեանց կը դիմեն, օր մը Խարբերդցիներուն, ուրիշ օր մը «Արարատ» մարմնակրթական միութեան, նոր կռուան մը գտնելու համար։

Վիէն — Մ.

ԱՅԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ

Կրասի հայութիւնը որ 90—95 անձերէ կը բաղկանայ, հազիւ յաջողեցաւ Հօկի մասնաճիւղ մը կազմել 24 անդամներով։ Չորս ամիսներէ ի վեր կազմուած այս միութիւնը երեք անգամ ընդհանուր ժողով ունեցաւ սրճարաններու մէջ։ Խմելիքը առատ էր։ Աս ու ան կը խմէին միութեան քսակէն, եւ տուն կը դառնային ողբալի վիճակի մէջ։

Երկար չտեւեց այս վիճակը, եւ անդամները սթափելով, ուզեցին ուղղել այս յոռի բարքերը։ Յունուար 10ին տեղի ունեցաւ Գ. ժողովը։ Նախագահը առաջարկեց որ ամէն մարդ իր կարծիքը յայտնէ։ Անդամներէն Գ. Ա. Տ. Վարդանեանը հարցուց.— Ա. Ինչո՞ւ կազմուեցաւ այս միութիւնը։ Բ. Ինչպէ՞ս կարելի է օգտակար ըլլալ Հայաստանի։ Գ. Ինչո՞ւ մեր վճարած դրամը կրկին մենք կը խմենք։ Դ. Ի՞նչ հարկ կայ որ այս չնչին մասնաճիւղին համար փարիզէն կամ ուրիշ տեղէ հինգ անգամ այցելութեան գան, քանի որ այդ եկողներուն ծախքին համեմատ շահ չենք կրնար ցուցնել։

Գ. Նախագահը բորբոքած, պատասխանեց, թէ «Ես եմ պատասխանատուն. այդ բոլորին հաշիւը ինծմէ կ'ուզեն, ոչ թէ ձեզմէ»։ Չայներ — «Մենք ապուշներ չենք որ լուր չպիտի ունենանք»։

Վարչութեան գանձապահ՝ Գ. Հ. Սէմէրճեանը խօսք առնելով ըսաւ. «Մենք որբ եղած ենք եւ գիտենք որբի մը կեանքը։ Որբ մը ուրախացնելը մեծ առաքինութիւն է։ Եթէ ես չպիտի կրնամ մեր որբ քոյրերն ու եղբայրները ուրախացնել, եւ կամ հայրենիքի աւերակ օճախներու վերաշինութեան ձեռք կարկառել, լաւ է որ հրաժարիմ։ Ես. կուսակցական չեմ եւ միշտ համակիր կը մնամ Հայաստանին։ Ինծի համար այս միութիւնը աւելորդ բան է»։

Հրաժարեցաւ նաեւ վարչութեան անդամներէն Գ. Ս. Տինկէլեանը եւ 12 անդամներ։ Պերճախօս նախագահը, որ միշտ կ'ըսէր թէ «Դուք բան չէք գիտեր», շուարած մնաց իր տասը մարդերով...։

Կրաս — Ա.

ԻՍԿ ՄՈՒԹ ԽՈՐՇԵ՞ՐԸ

Քիչ շատ կեդրոն տեղերը հոգացողներ ունին։ Իսկ մութ խորշերը կան անշմար մնացած գիւղեր ու գիւղաքաղաքներ՝ ուր տասնեակներով հայութիւն չորս հովերուն ցրուած դէպի այլասերում կառաջնորդուին՝ զրկուած ազգային տարրական կեանքէ.

Այս կարգէն են նաեւ զանազան գիւղերու մէջ, կրօնաւորուհիներու խնամքին յանձնուած 120է աւելի անչափահաս որբուհիներ՝ որոնք օրն ի բուն կ'աշխատին իրենց օրապահիկը շահելու համար։

Այդ գիւղերէն մէկն է Պանեօլը (Gard) ուր արգելափակուած են 13 որբուհիներ։ Չեմ գիտեր թէ ո՛վ է պատասխանատուն այս խեղճերուն այլասերման. անոնք ժամէ ժամ իրենց հարազատ մօր գիրկը վերադառնալու յոյսն ունին։ Կարելի չէ՞ որոշ կապ մը հաստատել կազմակերպուած տարրերուն հետ։

Օ. Ճգնաւորեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ ՄԷՋ

Մեքսիկօ, 10 Յունուար

Շուրջ վեց ամիսէ ի վեր խումբ մը երիտասարդներու ջանքերով կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մեքսիկոյի մասնաճիւղը։ Մասնակցողները սկսնակներ են բացի մէկ երկուքէն եւ յաճախ կիրակնօրեայ խաղի փորձեր կ'ունենան Չաբուլ Թէփէկի մեծ պարտէզին մէջ։ Ունին իրենց մասնաւոր հաւաքատեղին։ Կը ստանան քանի մը թերթեր եւ ունին քանի մը տասնեակ գրքեր։ Վերջերս նկատելով որ շատ մը փոքրեր անգիտակ կը մնան մայրենի լեզուին, միութիւնը գիշերային ձրի դասեր կուտայ հայերէն եւ անգլիերէն։ Պիտի տրուի նաեւ սպաներէն։ Յունուար 2ին Նոր տարուան առթիւ միութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր, ուրուն ներկայ էր գաղութի մեծ մասը։ Փոքրիկներու երգերն ու արտասանութիւնները գեղեցիկ տպաւորութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ։ Կը կարծուի յառաջիկային աւելի ճոխ յայտագրով եւ աւելի յարմար շէնքի մը մէջ տալ ներկայացում մը։

Մ. Հայկ

եանի հրապարակային բանախօսութիւնը: Ներկայ էին հազարաւոր հայրենակիցներ: Քանի մը հայ եւ իտալացի վարձկան կարմիրներ ուզեցին խանգարել ժողովը, բայց բուռն դիմադրութեան հանդիպելով, խայտառակուեցան եւ ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ: Բանախօսութիւնը շարունակուեցաւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ եւ վերջացաւ ժամը 11ուկէսին:

Բանախօսութիւն մը Հայաստանի մասին

Փարիզի Հայ-Կաթոլիկ համայնքութեան ժողովրդապետ Հ. Պետրոս վրդ. Քէտիճեան անցեալ օր Հայաստանի մասին բանախօսութիւն մը ըրաւ Նօթր-Տամ տը լա կառի Երիտասարդաց Միութեան շէնքին մէջ: Ներկայ էին բաւական թիւով Ֆրանսացիներ: Մոգական լապտերներով ցոյց տրուեցան հայկական զանազան պատկերներ, որոնց մասին բացատրութիւններ տուաւ Պ. Կար. Բասմաջեան: Բանախօսութենէն վերջ ֆրանսացի աւագերէցը վեր հանեց հայ ազգին մատուցած ծառայութիւնները լատին քաղաքակրթութեան: Կիրակի օր Նօթր-Տամ-տը-լա կառի եկեղեցիին մէջ պատարագեց Գրիգոր եպիսկոպոս Պահապանեան: Քէտիճեան վրդ. եկեղեցիի բեմէն քարոզ մը խօսեցաւ Հայաստանի մասին, զայն բաղդատեց Պելճիքայի հետ եւ վերջացուց ըսելով որ այս փոքր ժողովուրդը միշտ մեծ եղած է իր հերոսական գործերով:

Հոգեհանգիստ Աբբայ Տըլարիւի համար

Մեզի կը հաղորդեն որ այս կիրակի (31 Յունուար) առաւօտ ժամը 10ուկէսին, 33, րիւ տը Սէվրի (Մէթրօ Սէվրը) եկեղեցիին մէջ Գրիգոր եպիսկ. Պահապանեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Աբբայ Տըլարիւի յիշատակին: Արարողութեանց պիտի նախագահէ Փարիզի արքեպիսկոպոս կարտինալ Տիւպուայի օգնական մօնսէնեօր Շափթալ: Աբբայ Տըլարիւի յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ:

Մահ կարտինալ Մէրսիէի

Պելճիքայի կրօնապետ կարտինալ Մէրսիէ մեռաւ: Հանգուցեալը ծանօթ էր իր իմաստասիրական աշխատութիւններով, իսկ պատերազմի ընթացքին համաշխարհային հռչակ ստացաւ, մաքառելով գերմանական վայրագութեանց դէմ: Քանի մը անգամ բանտարկուեցաւ, բայց երբեք չթուլցաւ: Հանգուցեալը միեւնոյն ատեն բարեկամ էր հայ ժողովուրդին եւ զանազան առիթներով գործնապէս օժանդակած է: Պելճիքայի համալսարաններուն մէջ հայ ուսանողներ կրթուած են իր շնորհիւ: Պելճիքայի Խորհրդարանը որոշեց ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել:

Վեց հոգի եւս կախուած

Գըլխարկի դէմ ցոյց կատարողները դեռ կը շարունակեն իրենց մեղքերը քաւել կախաղաններու վրայ: Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը վերջացուց Մարաշի ցոյցին հեղինակներուն դատավարութիւնը: Պարագլուխներէն վեց հոգի, որոնք Ուլու ճամիի մէջ Ուրբաթի քարոզին ատեն ժողովուրդը կառավարութեան դէմ գրգռած և զէնքով կառավարչատան վրայ յարձակելու մղած էին, մահուան դատապարտուեցան: Ասոնք են նոյն մզկիթի քարոզիչ Մօլլա Իպրահիմ, Պայրաքտար Համտի եւ «Նալպանտ» Ահմէտ (ի բացակայութեան), միւէզզին Հաֆըզ Մէհմէտ, Ալի՝ մականուանեալ «ինշալլահ-մաշալլահ», և փէքմէզճի Հաճի Հիւսէյին: 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան ութը հոգի: Մարաշի նախկին երեսփոխան Հասիպ պէյ տասը տարուան դատապարտուեցաւ:

Էնկիւրիի դատարանը այժմ կը դատէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները, որոնց մէջ են խմբագիր Էօմէր Րիզա, Իսքիլիպցի Աթըֆ հօճա եւ գրավաճառ Միհրան Էֆէնտի:

Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէն Էքրէմ պէյ Էնկիւրիի հրաւիրուած է: Րիզէէն Պոլիս բերուած են յետադիմական շարժման առթիւ ձերբակալուած քառասուն Թուրքեր, որոնք ձեռնակապերով ղրկուած են Էնկիւրի՝ անկախութեան դատարան:

«Լքեալ» գանձ մը

Տրապիզոնի մէջ բաղնեպան Ալի աղա «լքեալ» գոյքերու վարչութենէն գնած իր տան փլատակները մաքրել տուած միջոցին գանձ մը գտած է: Ատեն մը խնդիրը գաղտնի պահուած է, սակայն ի վերջոյ ոստիկանութիւնը իմանալով խուզարկութիւն կատարած է Ալի աղայի տան մէջ եւ գտած է 707 հատ ռուսական արծաթ մանէթ:

Թրքական նոր թղթադրամներ

Էնկիւրի որոշած է հին թղթադրամները հրապարակէն քաշել եւ անոնց փոխարէն նոր թղթադրամ տպել՝ հանրապետական կառավարութեան անունով: Նոր թղթադրամներու տպագրութեան համար կէս միլիոն ոսկիի բացառիկ վարկ մը յատկացուած է: Թղթադրամներու տպագրութենէն վերջ վեց ամսուան ընթացքին հին թղթադրամները նորերուն հետ պիտի փոխանակուին. այս պայմանաժամէն յետոյ հին դրամները պիտի ջնջուին եւ պիտի այրուին: Պատերազմէն ի վեր եօթը անգամ թղթադրամ հրապարակ հանուած է. ասոնցմէ զանազան թուականներով ջնջուած են 7,270,100 ոսկի արժէքով. հրապարակի վրայ կայ 153,749,563 ոսկինոց թղթադրամ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԷՆ կը գրեն մեզի թէ անցած օր Սէնթ-Էթիէնի բանտը տարուած երկու հայ երիտասարդները՝ տասը օր մնալէ յետոյ ազատ արձակուած են:

— Թուրքիա որոշած ըլլալով մաքս առնել գրքի եւ լրագրի թուղթերէն, կ՚ըսուի թէ թերթերու գինը 3էն 5 ղրուշի պիտի բարձրանայ:

— «Լքեալ» գոյքերը պարպելու համար, կը բաւէր որ եւ է պաշտօնէից դիմել: Որոշուած է այսուհետեւ այդպիսի գործողութիւն չկատարել, առանց ոստիկանական տեսչութեան հրամանին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 29 Յուն. ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի ժողովը՝ 2 փետր. Գշ. գիշեր ժամը 8.30ին «Գլօրիա» ճաշարանը: 61 rue Mr. le Prince:

ՀԱՅ արհեստագիտական միութեան հրապարակային ժողովը՝ վաղը հինգշ. 8.30ին Sociétés Savantesի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ պարահանդէսը Յուն. 30ի գիշերը ժամը 10ին, Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ (19 Av. Kléber). պիտի մասնակցին Փարիզի գլխաւոր արուեստագէտները: Մուտք՝ 75 Ֆր. պիւֆէի իրաւունքով:

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամները, անդամուհիներն ու համակիրները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 31 Յունուար կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellvilleի ճաշարանին ժողովասրահը: Պիտի նախագահէ ու խօսի Պ. Ներսէս Օհանեան:

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութիւնը կազմակերպած ըլլալով Ֆրանսերէնի դասընթացք մը, զոր կը վարէ Պ. Գ. Թէլլալեան, կը հրաւիրուին բոլոր արձանագրուածները ամէն երկուշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները ժամը 8—10: Նոր արձանագրութիւնները ամէն երեկոյ ժամը 8—10 «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը:

ՖԻԼԻՊԷ, Գործ.— Համաձայն ենք:

ԿՐԱՍ, Ա. Տ. Վ.— Երեք նոր բաժանորդներուն ղրկեցինք Յունուար 15էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ Վ. Թ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը. յայտարարութեան մասին կը գրենք առանձին:

ՓԱՐԻԶ, Օ. Ս.— Ստացանք բաժնեգինը. կը ղրկուի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ա. Մ.— Ստացանք 32 ֆրանք, նոր բաժանորդին կը ղրկուի այս թիւէն: Դրօշակը սպառած է:

ՄԱՐԹԻԿ, Ե. Գ.— Համբագիտակ չունինք, Նաւասարդի խմբ. գրուած է ձեզ բաժանորդագրել. Դրօշակի պակաս թիւին համար կը կարգադրենք:

ՓԱՐԻԶ, Վ. Սեւունի.— կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Գ. Ս.— Ստացանք բաժնեգինը.

ՓԱՐԻԶ, Մ. Պ.— Ստացանք վճարումները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Ալագեանի, 26 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ)

Վարդան Մարգարեան կը փնտռէ Սարգիս Մարգարեանը որ երեք ամիս առաջ Պաղտատէն Մարսէյլ անցած է. ինչպէս նաեւ Միսաք Յակոբեանը: Տեղեկացնել Hôtel des Célibataires, chambre 58 (Viviez-Aveyron)

Պարգեւ Տէրտէրեան կը փնտռէ մեծ եղբայրը Սմբատ Տէրտէրեան որդի, Խաչիկ Տէրտէրեանի, Պարտիզակի Մանիշակ գիւղէն. կը կարծուի թէ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր: Տեղեկացնել Cartonnerie Papeterie à Etouy (Oise) France.

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻՆ

Լուսանկարուիլ իրենց տան մէջ կամ իրենց պարտէզին մէջ, խմբանկարով կամ անցագրի եւ ինքնութեան թուղթերու համար թող դիմեն Zgon S. Damadian 14 rue Carle-Hébert, Courbevoie (Seine):

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լոյս տեսած է Մանչեսթրի Հոգեւոր Հովիւ Գերապատիւ Տ. Ղեւոնդ եպսկ. Դուրեանի

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐՈՒ

Բ. հատորը (352 էջ), որ կը պարունակէ ընտիր քարոզներու շարք մը, պատրաստուած աշխարհաբարակ քարոզիչներու դիւրութեամբ:

Հանրութեան հոգեւոր զարգացումին նպաստող այս գործը փարիզեան ընտիր տպագրութեամբ յանձնարարելի է ամէն ընթերցասէրներու:

Գինն է 10 ֆրանք, 60 սենդ, 2.6 շիլին, 75 ղրուշ:

Դիմել՝ Պ. ՊԱԼԵՆՑ 8, rue Papillon, Paris (9):

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
29 JANVIER 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 78 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԱԿԻՉ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Մերկացումները կը շարունակուին Հունգարիոյ դրամանենգութեան մասին, որ տակաւին շատ մութ կէտեր ունի:

Խարդախութեան առարկան գլխաւորապէս ֆրանսական ֆրանքն ըլլալով, Փարիզ մասնաւոր շահագրգռութեամբ կը հետապնդէ գործը եւ կը ճնշէ Հունգարիոյ վրայ: Ինչպէս գրած ենք օրը օրին, ոչ միայն ծրագիրը աննախընթաց է, այլ եւ ցանցը անսահման: Իսկ յանցանքի տեսակէտով՝ կը սեւնայ ամբողջ հունգարական կառավարութիւնը: Կասկածի տակ են իննամակալէն մինչեւ վարչապետը, ներքին, դատական եւ պատերազմական նախարարները, ոստիկանական տեսուչը, նախկին իշխաններ, երեսփոխաններ, պաշտօնատարներ եւ բանակին խոստովանահայրը, եպիսկոպոս մը: Ամբաստանեալներուն կարեւոր մէկ մասը ձերբակալուած է արդէն, իսկ վարչապետը արժանապատուութեան խնդիր յարուցանելէ յետոյ, առջի օր համակերպեցաւ հարցաքննութեան ենթարկուիլ, ֆրանսական դեսպանին սպառնալիքներուն վրայ: Մինչեւ այսօր ալ, Փարիզէն ղրկուած գաղտնի ոստիկաններ կը գործեն Փեշթայի մէջ, հակառակ հունգարական կառավարութեան բողոքներուն: Եթէ հաւատանք օրուան լուրերուն, բռնուած նիւթերը պիտի բաւէին երեսուն միլիառ արժէքով ֆրանք շինելու. իսկ ամբաստանեալներէն մէկը խոստովանեցաւ թէ արդէն 25 միլիոն կեղծուած էր:

Գործին ծաւալը եւ կազմակերպութիւնը յայտնապէս երեւան կը հանեն անոր քաղաքական հանգամանքը: Եւ այս է որ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Դաշնակիցներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի: Քննութեանց ատեն, յաճախ յիշուեցաւ Լիւտէնտորֆի անունը. մեղսակիցներ մատնանշուեցան Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ: Վերջին անունը կը կապուի ֆաշիստներուն հետ, քանի որ հունգարական այս կեղծարարութիւնն ալ՝ թունդ ազգայնական նպատակներ ունի. իսկ առաջին երկուքը աւելի կը պղտորեն միտքերը, որովհետեւ, ոչ միայն Գերմանիոյ ազգայնականները միշտ խլրտումի մէջ են, այլ եւ Աւստրիան ալ կ՚ուզեն քաշել իրենց ետեւէն: Ուրիշ խօսքով, այս հասարակ, քրէական ձեռնարկը փորձ մըն 1919ի դաշնագիրներուն դէմ, յաղթականներուն լուծը թօթափելու յանդգնութիւն մը: Ահա թէ ինչո՞ւ Հունգարիոյ դրացիները կը պահանջեն Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնել խնդիրը, իբրեւ միջազգային-քաղաքական դաւադրութիւն:

Ինչպէս բսինք, աննախընթաց է ծրագիրը, բայց ոչ նոր՝ իր առաջադրած նպատակներով: Պարտեալները չեն համակերպած իրենց ճակատագրին, եւ ոտքի կանգնելու փորձեր կը փորձեն պարբերաբար: Այս հակումը կը շեշտուի Մ. Քէմալի յանդուգն խաղին յաջողութենէն ի վեր: Բոլոր պարտեալներուն մէջ, Թուրքիան էր որ իր ուզածին պէս դաշնագիր խմբագրել տուաւ: Ինչո՞ւ չօգտուէին այն վարակիչ օրինակէն, Եւրոպայի սրտին վրայ, ճիշտ այն պահուն երբ յաղթականները, թէեւ զէնքերը վար դրած, կը գալարուին ներքին-ընկերային, տնտեսական-ելմտական ահաւոր տագնապներու մէջ: Միւս կողմէ, հրապուրիչ հեռանկար մը կը պարզէ պետութիւնները վերակենդանացնելու, «խուրձ»երու վերածելու քաղաքականութիւնը, որուն հիմը դրաւ Մուսոլինի: Ինչպէս ընկերվարական եւ համայնավարական շարժումները, ֆաշիզմն ալ վարդապետութեան մը ձեւը կ՚առնէ աստիճանաբար, եւ կը դառնայ միջազգային ազդակ մը, իր յորձանքներով եւ փորձանքներով:

Դրամանենգութիւնը արկած մըն է, յուսահատական ձեռնարկ մը. բայց երեւոյթը խոր պատճառներ ունի, որ կը տարածուի երկիրէ երկիր, եւ կը փոխուի համաձայն տեղական պայմաններուն: Մէկ պարագայի մէջ համաձայն են բոլորն ալ — պատրաստուիլ վաղուան համար, զօրացնել արմատները, խտացնել, խստացնել պետական յօրինուածքը: Ներքին հակաճառութիւնները բռնի լռութեան դատապարտելով, կ՚ուզեն աւելի բարձր խօսիլ արտաքին աշխարհին, եւ վերահաստատել իրենց իրաւունքները, կամ արժեցնել նոր պահանջներ:

Այս է պատճառը որ, քանի կը զօրանան խուրձերը Իտալիոյ մէջ, այնքան մտահոգութեան կը մատնուին Միջերկրականի պետութիւնները, եւ խարխուլ Թուրքիան: Պարզ հռետորական կայծեր չեն «դէպի Արեւելք», «հռոմէական կայսրութիւն» եւ նման կանչերը, որ կ՚արձակուին Իտալիոյ մէջ, խղդելով ուրիշ ձայներ:

Հունգարիան գէշ սկսաւ, տառապէս գործադրելով «նպատակը միջոցը կ՚արդարացնէ» բանաձեւը: Այս իսկ պատճառով, թերեւս աւելի պրկուին օղակները, յաղթականներուն կողմէ: Բայց ատոնք բաւական չեն յարաճուն դժգոհութիւնը խափանելու:

Շ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ
"ՅԱՌԱՋ„Ը
ՄԵԾԿԱԿ ԾԱՒԱԼՈՎ
ԵՒ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԻԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեցինք թէ Մելքոնեան կտակը, որ մօտաւորապէս 600,000 ոսկերլինի կը հասնի եւ ամբողջութեամբ Հայաստանի յատկացուած էր Հանրապետութեան վերջին օրերուն, փոխանցուած է Բարեգործականին: Տարեկան բաժիններ պիտի վճարուին զանազան հաստատութեանց, ըստ կնքուած համաձայնութեան: Այդ հաստատութիւններն են.— Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանը, ուր 500 որբեր պիտի պահուին.— Երուսաղէմի վանքը (տարեկան 1000 ոսկերլին, ընծայարանի մը համար), Պոլսոյ Պատրիարքարանը (500 ս.) եւ Ազգային Հիւանդանոցը (500 ս.), Հայաստանի համալսարանը (3000 ս.) եւլն.:

Եգիպտոսի թերթերը կը շարունակեն քրքրել այս խնդիրը, զարմանալի պատմութիւններ պատմելով մինչեւ հիմա կատարուած աւարառութեանց մասին: Իրազեկ մը իր ստորագրութեան տակ կ՚ամբաստանէ շատ մը ծանօթ անձեր, 25—30,000 ոսկերլինի մսխում մատնանշելով եւ պատրաստակամութիւն յայտնելով դատարանի մէջ տոմարներով եւ նամակներով ապացուցանելու իր մեղադրանքները: «Արև» կը շարունակէ շանթեր տեղալ նախկին արքեպիսկոպոսին, «ընկեր» Մուշեղի դէմ: Իսկ «Հայրենիք»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը կը գրէ.

«Պ. Մուշեղ Սերոբեան կը պահանջէ 8 հազար եգ. ոսկի եւս, աքթի թուականէն (1921) սկսեալ, ի վարձ իր ծառայութեան, իբր վերահսկիչ Մելքոնեան Տան, առարկելով որ իրեն ենթակայ տնօրէնը (այսինքն Տիգրան Հաճընլեան, Արեւի արտօնատէր) անցեալ տարուան ընթացքին, ստացած է 25 հազար եգ. ոսկի շահաբաժին:»

«Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանամ, որ նոյն տնօրէնը, որ միեւնոյն ատեն անձնական ծխախոտի գործարան (ֆապրիք) մը ունի Խարթումի մէջ, Մելքոնեան նուիրատուութենէն 50 հազար ոսկիի վարկ մը բացած է իր գործարանին:

Իսկ Պէյրութի «Նոր Փիւնիկ»ը գիտել կուտայ.

— «Երէկուան եւ այսօրուան միջեւ տարբերութիւնը այն է որ մինչեւ 1925 Դեկտեմբեր, կտակէն օգտուողները Մուշեղ Սերոբեան եւ իր արբանեակներն էին, իսկ ասկէ վերջ՝ նախկին ռամկավար պետին հետ առժամապէս գժտած Բարեգործական ընկերութեան ուրիշ խումբ մը մարդիկ պիտի ըլլան:

Ռամկավար կեղծապաշտները որ կոկորդ կը պատռեն համոզելու համար, թէ Երեւանի վարիչները ազգասէր անձեր են եւ թէ հայ խորհրդային Հայաստանը անկախ է, ինչո՞ւ չուզեցին Հայաստանի կառավարութեան վստահիլ խնամակալութիւնը այս նուիրատուութեան, որու գումարներով կարելի էր իրականացնել Երեւանի մերձակայ հողերու մշակումը եւ Հայաստան տեղաւորումը առնուազն 20 հազար գաղթականութեան:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՏԻՈՔ ԵՒ ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ?

Պէյրութէն հասած հեռագիրներու համաձայն, Անտիոքի եւ Իսքէնտէրունի նորընտիր պատգամաւորները ուղերձ մը ներկայացնելով մարզպանին, խնդրած են իրենց շրջանը վերածել ինքնավար սանճաքի, ուղղակի ենթակայ Ֆրանսայի հոգատարութեան, եւ անկախ՝ Դամասկոսի սուրիական կառավարութենէն:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Հոմսի մէջ տասնըմէկ երեւելիներ ձերբակալուած են: Յիշեալ քաղաքի շուկաները, որ Երեքշաբթի առաւօտ վերաբացուած էին, վարչական կարգադրութեամբ կրկին փակուեցան: Պէգայի շրջանին մէջ Արապգալէի հիւսիսակողմը ապստամբներու խումբ մը յարձակում գործեց ֆրանսական վաշտի մը վրայ: Կարճ ընդհարումէ մը յետոյ ապստամբները հարաւ փախան, 12 դիակներ ձգելով:

⁂ Պէյրութի մէջ ձերբակալուեցաւ Սուրիոյ պետութեան ոստիկան զօրքերու հրամանատար գնդապետ Վահիտ պէյ, երբ գաղտնաբար կ՚ուզէր նաւ նստիլ: Գնդապետը փորձեց ոստիկանութեան ձեռքէն փախչիլ, կարեւոր թղթապանակ մը ձեռքին, ինքզինք ծով նետելով: Ոստիկանները ծովէն դուրս հանեցին զայն եւ գրաւեցին ձեռքի թղթապանակը, որ վտանգաւոր գրութիւններ կը պարունակէր: Անմիջապէս շղթաներ անցուեցան ձեռքերը, արգիլելու համար ինքնասպանութեան ամէն փորձ: Վահիտ պէյ եղբայրն է ապստամբութեան ղեկավար Եահեա Հայաթի պէյի եւ իր պաշտօնը չարաչար գործածելով կը պաշտպանէր ապստամբները:

⁂ Սուրիոյ մարզպանը որոշած է գրաւել ապստամբներու ինչքերը եւ պատժել այն բոլոր անձերը որոնք ժողովուրդը կը դրդեն չմասնակցիլ քուէարկութեանց:

⁂ Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթին Հալէպի թղթակիցը «հող եւ բազուկներ» խորագրով յօդուածի մը մէջ գովեստով կը խօսի Հայերու մասին, իբրեւ քաղաքակրթութեան կարեւոր գործօն մը եւ կ՚առաջարկէ անապատներու եզերքի հողերուն վրայ հայ հողագործներ տեղաւորել, երկիրը շէնցնելու նպատակով:

⁂ Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնաժողովը 16 Փետրուարին պիտի գումարուի Հռոմի մէջ: Այս նիստին մէջ իկատի պիտի առնուի Ֆրանսական տեղեկագիրը Սուրիոյ մասին, զոր պիտի ներկայացնէ Պ. Ռօպէր տը Քէ:

Վարչապետն ալ կը հարցաքննուի

Ֆրանսական կառավարութեան պահանջումով, Հունգարիոյ վարչապետն ալ, կոմս Պէթլէն, հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ, դրամանենգութեան խնդիրը լուսաբանելու համար: Այս առթիւ չափազանց զայրացած են Հունգարիոյ ազգայնականները եւ կը պահանջեն արտաքսել բոլոր Ֆրանսացիները:

Կոմս Պէթլէն լսուեցաւ խորհրդարանական յանձնախումբին առջեւ: Իր յայտարարութիւնները գաղտնի կը պահուին: Լսուեցաւ նաեւ դատական նախարարը: Կը հաւաստէին թէ ընդդիմադիրները ջախջախիչ փաստաթուղթեր ունին ամբողջ հունգարական կառավարութեան դէմ, եւ եթէ մէջտեղ հանեն, քաղաքական ծանր դէպքեր պիտի ծագին: Կ՚ըսուի թէ ներքին նախարարը պիտի հարկադրուի հրաժարիլ:

Ի՛նչպէս համաձայնեցաւ Իտալիա

Ֆրանսական թերթերը նախանձով գիտել կուտան թէ՝ Իտալիա Ամերիկայի հետ համաձայնելէ յետոյ, յաջողեցաւ Անգլիոյ հետ ալ անուշի կապել պարտքերու խնդիրը: Վերջնական համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ Յունուար 27ին, հետեւեալ պայմաններով.— Իտալիա կը պարտի 610,840,000 ոսկերլին: Այս պարտքին վրայ պիտի վճարէ, ներկայ ելմտական տարեշրջանին, երկու միլիոն ոսկերլին. յաջորդ երկու տարին՝ տարեկան 4 միլիոն. միւս չորս տարին՝ տարեկան 4,250,000. յաջորդաբար մինչեւ 1986—1987, այսինքն 55 տարի՝ տարեկան 4,500,000, 1987—1988ին՝ 2,250,000: Ամբողջ պարտքը պիտի հատուցուի 62 տարիէն: Առաջին վճարումը պիտի ըլլայ 1926 Մարտ 15ին: Իտալիոյ կողմէ Լոնտոն աւանդ ձգուած 22,200,000 ոսկերլինն ալ պիտի հաշուակցին 62 տարուան ընթացքին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիա ծանր տագնապ մը կ՚անցընէ: Վարչապետ Տօքթ. Լութէր իր երկրորդ դահլիճը կազմելէ յետոյ ներկայացաւ Ռայխս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՉԻԶՈ՞Ք ԹԷ ԳՈՐԾԱԿԻՑ

Առաջադրուած հարցը չի սահմանափակուիր աշխատաւորի պահանջներով, այլ սերտ առնչութիւն ունի հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ։

Իտալացի կամ լեհ բանուորները կրնան պայքարիլ, քանի որ ունին օրավարձքի յաւելման կամ արդիւնաբերութեան միջոցներու համայնացման նպատակները։ Մենք բանուորական բազմացեղ բանակին մէջ տարբեր տարր մըն ենք։ Մեզ ոչ դրամատէրներու արտասահմանի դրասենեակները, ոչ ալ տնտեսական պայմանները բերին այստեղ։ Մենք աւանդ պայմանագրութիւններու եւ ակամայ դատապարտուեցանք այս կեանքին, երբ մարդկային վայրենութիւնն ու դիւանագիտութիւն միասնաբար քանդեցին հայրենի օճախը։ Այժմ, անհիւրընկալ յարկերու տակ բունաւեր եւ ցրիւ եկած հարիւր հազարաւոր հայ աշխատաւորութեան մեծագոյն զանգուածը, օրուայ տանջանքին մէջ կը յուսայ առտու մը խառնել իր քրտինքը հայրենի հողին, եւ յետոյ կանգնիլ զուտ աշխատաւորական տեսակէտի վրայ։ Սարդարապատը ոռոգելու մեր այսօրուան անկարողութիւնը շփոթելու չէ Սիդրօէնի գործարանատէրներու դէմ բացուած պայքարին հետ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերաբերումը միջազգային բաղձանքներու դէմ, երբ լուծուինք տեղական սէնտիքաններու հսկայ խառնարանին մէջ։ — Ի հարկէ այն ինչ որ ունեցած են եւ պիտի ունենան այդ կազմակերպութիւնները, այսինքն օտարի վերաբերում։ Ի՞նչու անխղճօրէն անդամահատել հայ աշխատաւորը իր բնորոշ դիմագծէն ու տանիլ բաղդատել Լեհին կամ հաւասարեցնել սեւամորթ բանուորներու հետ։ Ի՞նչ առնչութիւն կայ մեր եւ անոնց կացութեան միջեւ — Աշխատաւորի ճակատագի՞րը. բայց զգո՛յշ, չխրինք հայ համայնավարներու վայել սոփեստութիւններու մէջ, որոնց համաձայն հայկական դատը ու հայ աշխատաւորի ճակատագիրը կապուած է չինական յեղափոխութեան կամ քէմալական բարենորոգումներու ծանծաղուտին հետ։

Աւելորդ է չափազանցել գործադուլներու պահուն հայ աշխատաւորի մեկուսացման պատճառելիք դժգոհութիւնը։ Եթէ օտար կազմակերպութիւններն իսկապէս աշխատանքի եւ աշխատաւորի յաղթանակով տոգորուած են, պէտք է ըմբռնեն որ հայ բանուորը հոգեւէն համակիր ըլլալով հանդերձ, իր տնտեսական եւ մանաւանդ քաղաքական կացութեան բերումով, չի կրնար ոչ միայն զանգուածային մասնակցութիւն, այլ եւ մասնակցութենէ յետոյ գործնական օգտակարութիւն ունենալ։ Եթէ անոնց համար օտար բանուորը եկամուտի եւ պայքարի միս է, ինչպէս դրամատէրներու համար՝ աշխատանքի միս, ի՞նչպէս կրնաք իր օրուան հացին ու վիճակի բարւոքման նուիրուած հայ բանուորը մղել այդպիսի կազմակերպութիւններու մէջ։ Դեռ թարմ է դրամատուններու պաշտօնեաներու եւ համայնավարներու սարքած գործադուլներուն արդիւնքը։ Ո՞ր Ֆրանսացի աշխատաւորը պաշտպանեց իր հայ ընկերը կամ դէթ բողոքեց գործուած անարդարութեանց դէմ, Ոչ ոք։ Ի՞նչ պիտի ըլլար այդ բողոքին արդիւնքը.— դարձեալ ոչինչ։ Կարելի է երկարել օրինակներու շարքը, միշտ ի նպաստ անախորժ իրականութեան։ Դրամատէրներու թէ արհեստակցականներու համար օտար աշխատաւորը շահագործման նիւթ է, ի հարկին զանցառելի։ Դեռ աւելին. դրամատէրները միշտ հակամէտ են նկատել օտար բանուորը շահագործելի եւ օրավարձքի նուազեցման անհրաժեշտ նիւթ, իսկ արհեստակցականներու համար՝ անբաղձալի ու մրցակից տարր մըն է ան։

Ֆրանսայի ընկերվարական յաղթանակները թուած ատեն, ի՞նչու մոռնալ քրօնիկ գործազրկութիւնը եւ տնտեսական տագնապները։ Այս երկիրը տնտեսական քայքայման շրջան մը կ'ապրի։ Դրամագլուխի փախուստ, ֆրանքի անկում, ապրուստի սղութիւն — արդիւնք դրամագլուխի համաշխարհային մրցման.— պատճառներ են, որ իրենց յորձանքին մէջ տանին քանի մը դահլիճներ։ Այս կացութեան դարման տալու կոչուած իշխանութիւնը, աջակողմեան թէ ձախակողմեան, յաճախ կ'ըլլայ աննեցող կամ խստասիրտ օտարականներու շատ մը արդարացի բողոքներուն դէմ։ Ես չեմ յիշեր սէնտիքաններու քաղաքական գործադուլները կամ ցոյցերը, որոնց միշտ ալ կը հետեւին հանրային անդորրութիւն խանգարող արարքներ եւ պետական տնօրինութիւններ, աւելի շեշտուած՝ օտարականներու հանդէպ։ Համաշխարհային կազմակերպութիւններու համար, երբ հարցը այսքան լուրջ է, ի՞նչպէս կարելի է իրենց վաղուան հոգերով ծանրաբեռնուած քանի մը տասնեակ հազար հայ աշխատաւորութիւնը բարձրացնել պատնէշին վրայ, ենթարկելով զանոնք դրամագլուխի ուղղակի հարուածներուն։ Չէ՞ որ լաւագոյն պարագային իսկ, անոնք զո՞հ պիտի երթան իրենց կամքէն անկախ շատ մը զօրաւոր պատճառներու։

Հակառակը տեսնողնե՞ր կան։ Թող հաճին աւելի լայն փաստեր տալ, քան տուած էր ընկ. Մ. Ե. որուն համաձայն մեր Ֆրանսա մուտքը թոյլատրուած է որոշ ակնկալութիւններով։ Մի՞թէ դրամատիրութիւնը քաղաքականապէս այնքան կոյր է, չտեսնելու որ գաղթական հայ աշխատաւորին առջեւ, բացի Պրազիլիոյ եւ Ուրուկուէյի անտառոտ ճահիճներէն, փակուած են հայրենի թէ օտար դռներ, թէ քանիցս կողոպտուած եւ տնտեսապէս երերուն այդ զանգուածը շահագործելի է միայն 16—25 ֆրանքի—ոչ աւելի ոչ պակաս— օրավարձքով, այսինքն այնքանով, որ իր անհրաժեշտ ծախքերն հոգալէ յետոյ, չկարենայ բան խնայել եւ օրուան հոգերէն դուրս, ուրիշ բանի վրայ մտածել։

Պահ մը ենթադրենք թէ «մտավախութիւններ» են այս վտանգները եւ իսկապէս թէ դրամատիրութիւնը եւ պետութիւնը հաշտ աչքով կը նային օտարի մեր միջամտութեան. ենթադրենք, դարձեալ թէ արհեստակցական միութիւնները մեզ կ'ընդունին իբրեւ հարազատ եւ իրաւահաւասար ընկերներ։ Այս պարագան ի՞նչ առաւելութիւններ կրնայ տալ անհատ հայ աշխատաւորին։ Նկատելով հայ բանուորին տեղական լեզուի խեղճութիւնը, ես կ'ենթադրեմ որ դասախօսութիւններէ ստացած մասնակի օգտակարութիւններուն հետ, ան պիտի ունենայ օտար, անմարսելի բացասական կողմեր ալ։ Աշխատաւոր դասակարգի մէջ կան դաս մը բանուորներ, որոնց համար համաշխարհային յեղափոխութեան վարդագոյն քարոզներու գոց եղած քանի մը նշանաբաներէ դուրս, ամէն ինչ պուրժուական է եւ ուստի ատելի։ Ատելի են օտար բանուորին ինքնուրոյն գոյութիւնը, անոր տնտեսական հաշիւները, ինչպէս նաեւ հայրենաբաղձութեան ամենամաքուր զգացումը։ Քիչ չեն նաեւ այնպիսի բանուորներ, որոնց համար դասակարգային պայքար՝ կը նշանակէ աշխատութեան ժամերը գիտումնաւոր ծուլութեամբ անցընել։ Մի՞թէ ասոնք ընկերվարական համոզումի վիժում եւ աշխատանքի անբարոյականացում չե՞ն։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը, հայ աշխատաւորին անգիտակից մէկ մասին ընկերվարական նկարագիրը, երբ մտերմօրէն կապուի այս հոգեբանութեամբ ընկեր բանուորներու հետ։

Այս առթիւ կը յանձնարարեմ կարդալ ֆրանսացի Քօփէի «Դարբիններու գործադուլը», (Թրգ. Հ. Ա. Ղազիկեան) խորապէս գիտուած եւ զգացուած հատորիկը, հասկնալու թէ սէնտիքաններու վարիչները յաճախ ի՞նչ դատապարտելի անտարբերութեամբ կը վարուին իրենց քայլերուն հետեւող աշխատաւորի իրական ցաւերուն։

Չեմ ժխտեր Արհեստակցականներու մէկ առաւելութիւնը, — կազմակերպուիլ դրամատիրութեան դէմ, եւ փոխանակ մարդկային անորոշ զանգուածի մը, կանգնիլ իբրեւ կուռ բանակ, իբրեւ հաշուի առնուելիք իրական ուժ։ Մեր դասակարգային շահերը պաշտպանելու համար կազմակերպուելո՞ւ ենք։ Այո՛։ Բայց ինչո՞ւ եւ որո՞ւ հետ։ Ղեկ ու խարիսխ յանձնելով տեղական կազմակերպութիւններուն, մենք չենք կրնար գոհանալ միայն առագաստ պարզելով սէնտիքալիզմի հովերուն, որոնք մեզ գործել պիտի տան վտանգներով լի արշաւներ։ Հայ կոմկուսը մեզի օրինակ։ Ատով ոչ մենք եւ ոչ անոնք պաշտպանած կ'ըլլան մեր շահերը։

Ժամանակն է, որ գաղթահայ աշխատաւորութիւնը կազմակերպուի զուտ տնտեսական հողի վրայ, ունենալով արհեստակցական եւ համագործակցական (սպառողական) բաժանումներ, որոնց գործունէութիւնը համաձայնելու է տեղին եւ ժամանակի պահանջներուն։ Կազմելով տնտեսական առանձին շարքեր, մենք՝ տեղական կազմակերպութիւններու մեր մասնակցութեան բաժինը կրնանք բերել, պահելով մեր գործելու ազատութիւնը եւ քայլերու պատասխանատուութիւնը։ Մեզ կը մնայ ուժերու կեդրոնացման ղեկավար մարմին մը ունենալ։

Այդ ղեկավարութիւնը ստանձնելու է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ գաղթահայ աշխատաւորութեան լայն վստահութիւնը վայելող ուժ։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԻԼԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ա. Ահարոնեանի բանախօսութիւնը.— Անսովոր բազմութիւն.— Անարգանք մը Մ. Նալբանդեանի յիշատակին.— Ինը խառնակիչներ վերը… Իտալացի։

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 Յուն.

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսիլիոյ Շրջ. Կոմիտէն Յունուար 24ին սարքած էր հրապարակային մեծ բանախօսութիւն մը, յատկապէս Փարիզէն հրաւիրելով Ը. Ա. Ահարոնեանը։ Չորս հինգ օր առաջ յայտարարութիւններով ժողովուրդը կը հրաւիրուէր Սինէ Էտէնի փոքրիկ սրահը, ուր վերջերս տեղի ունեցաւ Հայաստանի շարժանկարին ցուցադրութիւնը։ Բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենար Կիրակի օրը, եւ Ուրբաթ առաւօտ արդէն, Շրջ. Կոմիտէն գրաւոր ու բանաւոր բազմաթիւ դիտողութիւններ ընդունած էր, որոնց բոլորին խտացումը հետեւեալն է՝ «Սինէ Էտէնը պզտիկ է»։

Իրօք որ Սինէ Էտէնը պզտիկ էր, լաւագոյն պարագային 800—1000 հոգի կ'առնէր։ Շրջ. Կոմիտէն փոխեց բանախօսութեան վայրը, վարձելով Մարսիլիոյ ամենէն ընդարձակ սրահը՝ ուր անցեալ տարի այս օրերուն խօսեցաւ Ջօր. Գասթէլնօ, ի ներկայութեան 3000 անձերու։ 154, rue de Paradis, Սալ Փրատը, որ 4000 թուագրուած աթոռներ ունի։ Փարատին Մարսիլիոյ ամէնէն երկար ու բանուկ փողոցն է։ Բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենար ժամը 8.30ին։ Ժամը 6.30ին բազմութիւնը սկսաւ խռնուիլ փողոցի երկայնքը, հետզհետէ խափանելով երթեւեկը։

Ոչ մէկ աթոռ թափուր մնացած էր, ու հարիւրաւորներ ոտքի կեցած էին. (Նոյեմբեր 29ի «Յօն»ին ներկայ էին միայն 300 հոգի)։

Ընկեր Ա. Ահարոնեանի երկար եւ գեղեցիկ ճառը խտացումն էր մարտնչող հայութեան քաղաքական տեսակէտին, փառաբանութիւնը ազատագրութեան վիթխարի պայքարին, տեսական ու գործնական հիմնաւորումը անոր՝ շատ առաջ յեղափոխութենէն, փաստերու եւ դէպքերու վճռական դասաւորումով։ Բանախօսութեան կէսին՝ երբ հռետորը կ'ոգեկոչէր անմահն Միքայէլ Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած այն օրից» երգէն կտոր մը, ամենավերի յարկէն կարմիր մը գունեղ պոռչտուքներ արձակեց, սրբապղծելով հայկական ընկերվարութեան նախակարապետ Նալբանդեանի յիշատակը։ Այնքան արդէն բաւական եղաւ որ ունկնդիրները զայրանան եւ խառնակիչները իրենց արդար պատիժը կրեն։ Այս պոռացողներն էին երեք հայ եւ վեց իտալացի վարձկաններ, որոնք նետուեցան դուրս։

Այս վրիպած փորձը կրկնապատկեց խանդավառութիւնը եւ Ա. Ահարոնեան մինչեւ վերջը շարունակեց բանախօսութիւնը, գերազանցելով ինքզինքը, մինչ ժողովուրդը «կեցցէ՛ Միացեալ Անկախ Հայաստանը» կ'աղաղակէր։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հայրենիքի եւ Ալիքի վարչութիւններէն՝ ուղղակի յառաջի հասցէին ղրկել իրենց թերթերը։

ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 4 Յունուար

Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներու Նոր Տարուայ երեկոյթները դեկտ. 29, 30 եւ 31ին իրարու ետեւէ տեղի ունեցան Արամեան թատրոնին մէջ։ Երեկոյթները սովորաբար կազմուած կ'ըլլան գրական-գեղարուեստական եւ թատերական բաժիններէ։ Դպրոցներու աշակերտները կը կատարեն դերեր, կը պարեն ասիական եւ եւրոպական պարեր, կ'արտասանեն ոտանաւորներ, կ'երգեն ազգային երգեր, կը նուագեն ջութակի վրայ եւլն.։

Այս երեկոյթներու միջադադարներուն կը նուագէ Պ. Լեւոն Գրիգորեանի «Սալօն» նուագախումբը։

Պէտք է ըսել, որ Թաւրիզի հայ գաղութը սիրով կ'երթայ նոր տարուայ դպրոցական այս երեկոյթներուն։

Երեք դպրոցները մօտ հազար տոլար, դրամական արդիւնք ունեցան։

Այս տարի Թաւրիզի մէջ ձմեռը շատ մեղմ է, յաճախ արեւ է եւ հաճելի եղանակ, հակառակ անցեալ տարուայ ցուրտ եւ սոսկալի ձմրան։

Մասիս

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ռաշտէն կը գրեն մեզի.—

Դեկտ. 27ին Ռաշտի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օրը»։ Մ. Ա. Յորդանանեան դպրոցի սրահը զարդարուած էր մեր մեծ ուսուցիչներու՝ Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի մեծադիր նկարներով, Դաշնակցութեան զինադրօշներով եւ հայկական ու պարսկական դրօշակներով։ Բացի մեր ընկերներէն եւ համակիրներէն, ներկայ էին պարսիկ թերթերու խմբագիրները, քանի մը պարսիկ յեղափոխականներ, որոնք անցեալին գործեր էին Դաշնակցութեան հետ ձեռք ձեռքի։ Հնչակեաններէն ներկայ էին միայն երկու հոգի, որոնցմէ Պ. Գրիգոր Եղիկեան, որ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ հաւատարիմ իր կուսակցութեան սկզբունքներուն։

Երեկոյթը բացաւ ընկեր Խ. Մինասեան եւ առաջարկեց յոտնկայս յարգել հայ յեղափոխական շարժման ճամբուն վրայ ինկած բոլոր նահատակներու յիշատակը։ Մանրամասն խօսեցաւ ընկեր Հ. Տէրտէրեանը, որ ի վերջոյ կոչ ըրաւ խտացնել հայ աշխատաւորութեան հարազատ կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

Յօբելեանը շնորհաւորեցին պարսիկ թերթերու խմբագիրները եւ իբրեւ անհատ Հնչակեան՝ Պ. Գր. Եղիկեանը, որ նկատեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ գտնուած է հայ ազատագրական պայքարի առաջաւոր եւ վտանգաւոր դիրքերուն վրայ։ Մէջ ընդ մէջ կ'երգէր ընկեր Մ. Յակոբեանի երգեցիկ խումբը եւ «Քնար» նուագախումբը։ Ֆեդայա

կան երգերէ քանի մը կտորներ շատ յաջողած կերպով երգեց յայտնի Թաւիտոր Արմէնը։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ Ա. Աճէմեանի «Արցունքի Հովիտը»էն երկու արարուած։

Դաշնիճը լիքն էր երկսեռ հասարակութեամբ։ Երեկոյթէն յետոյ հիւրերու ժամանցութեամբ տեղի ունեցաւ խնճոյք մը, որ տեւեց գիշերուան մինչեւ ժամը 4։

ՀԱՅԿ. ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Երգիչ Արմ. Շահմուրատեան որ յաւէտ Ամերիկա կը մեկնի, վերջերս տուաւ երկու երգահանդէսներ Լոնտոնի եւ Մանչէսթըրի մէջ։ Երկուքն ալ յաջողութեամբ անցան։ Շահմուրատեանի ձայնը միշտ կը պահէ իր ազդուիչ յատկութիւնը եւ հարազատ է մանաւանդ հայ գեղջուկ երգերու արտայայտութեան մէջ։ «Մանչէսթէր Կարտիան»ի երաժշտական քննադատը կը գրէ երկար գնահատականի մը մէջ.— «Պատերազմէն առաջ լսած էի իր ձայնը Մանչէսթըրի մէջ։ Այդ թուականէն ի վեր իր արուեստը մեծապէս յառաջդիմած է։ Իր երգած տասնեակ մը հայերէն երգերուն մէջ երեւան կուգայ այն մելամաղձոտ եւ ինքնատիպ քաղցրութիւնը որ յատուկ է Արեւելքի ժողովուրդներու գեղջուկ երգերուն։ Շահմուրատեան կ'երգէ ինքնավստահ վարպետի մը համարձակութեամբ։ Հիանալի է իր հնչականութիւնը որուն հարազատութիւնը կը զգաս ամենէն բարձր խազերէն մինչեւ ամենէն քնքուշ եւ մեղմ նօթերը։ Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան որ Շահմուրատեանի կորովը եւ զգալու կարողութիւնը ոչինչով չեն վնասեր այն տիրութեան որ ցեղային է եւ կը յատկանշէ իր երգերը»։

Շահմուրատեան երկրորդ երգահանդէս մը պիտի տայ Լոնտոնի մէջ, իր մեկնումէն առաջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Խարբերդի անկախութեան դատարանը կը շարունակէ զբաղիլ քրդական ապստամբութեան խնդրով։ Բայց վերջերս աւելի մեղմացան պատիժները եւ որոշ նշաններ ցոյց կուտան թէ թուրքերը կը զգուշանան աւելի գրգռելէ քիւրտ հայրենասէրները, որոնք անցեալները կրկին սկսան խլրտիլ։ Փէթիւրկէի մէջ թուրք զինւորներուն դէմ կռուած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած մօտ 300 քիւրտեր ազատ ձգուած են։

Միւս կողմէ դատի կանչուած է տեղական Ապտիւլ Քէրիմ էֆ., որ պաշտօնը չարաչար գործածելով, քանի մը գիւղեր քանդած եւ բազմաթիւ անձեր սպաննած ու վիրաւորած էր։

Խնուսի Շէրիֆ, Հաճի եւ Նեճմէտտինի մասին դատարանը մեղմացուցիչ պարագաներ գտած ըլլալով 5ական տարի բերդարգելութեան դատապարտեց զանոնք։ Իրենց քսան փախստական ընկերներն ալ ի բացակայութեան 10ական տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան։

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք.

— «Շերամապահութիւնը խոշոր տեղը բռնէ մեր ժողովրդական ելմտացոյցին մէջ։ Նկատի առնելով տեղական պահանջները— Վրաստանին պէտք է 30,000 տուփ շերամի սերմ, Ատրպէյճանին՝ 75,000, Հայաստանին՝ 4000-սերմնահանութեան աշխատանքներ կը կատարուին։ Ցատկապէս Հայաստանի մէջ, ուր կան բաւականաչափ հմուտ մասնագէտներ, արդէն պատրաստուած է 40,000 տուփ սերմ։ Որակի տեսակէտով, տեղական հունտերը աւելի բարձր են եւ մեծ արդիւնքներ կուտան, լաւ քննուած են եւ զերծ՝ հիւանդութիւններէ։ Բնական էր սպասել որ Զակդաստրեկը գործին տէրեակ ըլլալով, ներածումը կը կատարէ այնքան որքան կը պակսի երկրին մէջ։ Մինչդեռ դուրսէն բերած է 100,000 տուփ, գրեթէ 50,000 տուփ աւելի։ Այդ սերմերը պատրաստուած են տարբեր պայմաններու մէջ, անոնց քննութիւնը անյայտ է, իսկ փորձերը ցոյց տուին որ առաջին տարին անյաջող կ'ըլլան։ Դեռ ուրիշ սխալ մը։ Գարնան պետական վարչութիւնը թաց բոժոժը շերամապահներուն կը գնէր փութը 14—18 րուբլի մինչեւ նոյն շերամապահներու կողքին մասնաւոր շուկան կամ Օրտուբադի մետաքսի գործարանները կը վճարէին 24—28 րբ.։ Նոյն թաց բոժոժը արտասահմանի մէջ կը ծախուէր 40—45 րբ.։ Գալով չոր բոժոժին, պետական վարչութիւնը կուտայ փութին 70—75 րուբլի, իսկ տեղական մետաքսի գործարանները՝ 100—110 րբ.։ Ինչո՞ւ է այսպէս։»

Ցօղուածագիրը յետոյ կ'առաջարկէ շինել մետաքսաթելի գործարան մը, որպէսզի Հայաստան ոչ միայն բոժոժ արտածէ, այլ եւ պատրաստ մետաքսաթել։

ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՅՐԻԿԸ ՄԵՌԱԾ

Թիֆլիսի մէջ յանկարծամահ եղաւ դերասանուհի Զապէլ, որ ծանօթ էր իբրեւ մայրիկ։

Խորհրդային թերթերը այս առթիւ գրել կուտան թէ հանգուցեալը մանաւորապէս խաղացած է ժողովրդական եւ վաւաական բեմերու վրայ։ Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն յետոյ, արդէն յոգնած եւ զառամած, չէր մասնակցեր հայ դերասանական գործին եւ մեկուսացած կեանք կը վարէր։ Գրեթէ կէս դարու պատմութիւն ունի իր գործունէութիւնը։ Ըլլալով ժամանակակից Ադամեանի, շրջած է բազմաթիւ գիւղեր եւ քաղաքներ, մտած է այնպիսի վայրեր ուր գաղափար չունէին թատրոնի մասին։

Թաղումը կատարուեցաւ Յուն. 16ին, Խոջիվանքի գերեզմանատունը։ Դափնեքներուն մասնակցած է Անդրկովկասեան կառավարութիւնը։

ԳՐԱՇԱՐԸ ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ մէջ ալ ապրուստը սղած ըլլալով, գրաշարներու միութիւնը թերթերու վարչութենէն օրավարձի յաւելում պահանջած էր։ Բոլոր թերթերը սկզբունքով ընդունած են այս խնդրանքը, բացի «Իգտամ»էն, որ կը մերժէ եւ գրաշարներուն դէմ խըմբագրական մը կը գրէ։ Գրաշարները մերժած ըլլալով շարել այդ յօդուածը, «Իգտամ» լոյս տեսած է առանց խմբագրականի։

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ ԶՐԿՈՒԱԾ

Մուսոլինի կը շարունակէ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել իր հակառակորդները ջլատելու համար։ Առջի օր քուէարկուեցաւ օրէնք մը, որուն համաձայն հպատակութենէ կը զրկուին բոլոր այն փախստականները որոնք փաշիզմին դէմ կը խօսին ու կը գործեն։ Այս շարքին գլուխը կը գտնուին Նախկին վարչապետ Նիթթի, որուն բնակարանը աւարի տրուած էր ասկէ առաջ, Ֆիորէնցայի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն Սալվէմինի, հռչակաւոր Կարիպալտիի որդին, «Ավանթի», «Փօփօլօ» եւն. թերթերու տնօրէնները, ապա Սթուրցօ, որ կաթոլիկ ժողովրդական կուսակցութիւնը հիմնած է եւ ուրիշ բազմաթիւ հանրային դէմքեր։

Աւելի ուշագրաւ պարագայ մը, — Փաշիստ լրագիրները հրապարակաւ կը թելադրեն սպաննել այս մարդիկը։ Այսպէս «Իմփէրօ», խօսելով փրօֆ. Սալվէմինիի վրայ, կը գրէ.—

«Արժանի է անպատիւ մահուան մը։ Կը յուսանք թէ սրբազան խենդի մը օրհնեալ ձեռքը միջոց պիտի գտնէ փակելու դաւաճանութեան ամենէն ամօթալի օջախին բերանը»։

ԳԱՐՇԵԼԻ ԲԱՐՔԵՐ

Մանշի ֆրանսական եզերքին վկայ սիրուն աւան մըն է Պէրք-Փլաժը, ուր աշխարհի չորս կողմէն դարմանուելու համար կ'երթան ոսկորի հիւանդութիւն ունեցողները։ Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց անբարոյականութեան գարշելի դէպք մը. կարգ մը անձեր հրապարակաւ վայրագ արարքներ կը գործէին գիւղին մանուկներուն վրայ։ Արդէն ձերբակալուած են քանի մը հոգի, որոնց մէջ նաեւ Պրիկօ անուն 63 տարեկան նախկին փրօֆէսէօր մը։ 17 տարեկան օրիորդ մը միջնորդի դեր կը կատարէր՝ խաբելով մանուկները։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 23ին Սարսէլի հայրենակիցներս հաւաքուելով հիմնեցինք «Արարատ» միութիւնը, չէզոք հողի վրայ։ Գլխաւոր նպատակները պիտի ըլլան,— կապ հաստատել տեղական համայնքին եւ իշխանութեան հետ, չեզոքացնել անհատական քայլերը որոնք անպատեհ հետեւանքներ կ'ունենան, զարկ տալ մանուկ սերունդին դաստիարակութեան եւն.։

Ժողովին օրը միութեան ծրագիրը պարզեցին Պ. Բ. Գումրուեան եւ Պ. Ս. Սանդրոսեանը, եւ ներկաները միաձայն ընդ առաջ գացին հրաւէրին։

Ցետոյ, մէկ-մէկ կարդացուեցան պատրաստուած կանոնագրի յօդուածները, քանի մը կէտերու փոփոխումով ընդունուեցաւ ծրագիրը եւ անմիջապէս ընտրութեան ձեռնարկուեցաւ։ Մասնակցողներու թիւն էր 30։ Երկու հոգի նախապէս մեկնած ըլլալով, 28 հոգիով կատարուեցաւ ընտրութիւնը, — Պ. Պ. Ս. Սանդրոսեան, (քարտուղար), Օ. Կարապետեան (փոխ. քարտ.) Գ. Պապիկեան (գանձապահ), Տիկ. Ա. Պետրոսեան, Պ. Պ. Գ. Հալէպեան, Բ. Գումրուեան, եւ Կ. Երամեան, անդամներ։

Սարսէլ — Կ. Ե.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑԸ.— ՈՃԻՐ ՄԸ

Մեր քաղաքի Կարմիր Խաչը գործի սկսած է արդէն։ Բացած է կիրակնօրեայ դասաւանդութիւն, ուր կը յաճախեն մօտ 30 պատանիներ, հայերէն եւն. սորվելու։ Ցարգելի անդամուհիներուն այս ձեռնարկը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է գաղութին։ Հայ ծնողքները անշուշտ չպիտի զլանան իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը։

*** Մեր հայրենակիցներուն մէկ մասը կ'աշխատի Փասգալի գործարանը, իսկ մաս մըն ալ՝ Պ. Փէլէի գործարանը։ Յունուար 24ին կիրակի օր դէպք մը տեղի ունեցաւ։ Պ. Փասգալի գործաւորներէն Պուրհանցի (Սեբաստիա) Ղազարոս Գասպարեանի (25 տարեկան) եւ Կէմէրէկցի Մակար Կիրակոսեանի միջեւ (45—50 տարեկան)։ Բաւական ժամանակէ ի վեր իրար կ'ատէին երկու հայրենակիցները։ Ղազարոս կիրակի կէս օրէն յետոյ առիթ մը գտնելով, կը յարձակի Կիրակոսեանի 18 տարեկան աղջկան վրայ։ Օրիորդը օգնութիւն կանչելով ծնողքին մօտ կը վազէ։ Ծնողքը շուտով կը հասնի, բայց այս անգամ Ղազարոս Կիրակոսեանի վրայ կը յարձակի ու կը սկսի հարուածել։ Ասոր վրայ Կիրակոսեան դանակը քաշելով ձախ կողէն կը վիրաւորէ Ղազարոսը։ Ոստիկաններ գալով պահականոց առաջնորդեցին երկուքն ալ։ Ցաջորդ օրը Ղազարոսը առժամաբար ազատ ձգեցին, վէրքը դարմանելու համար, իսկ Կիրակոսեան բանտն է։ Այս ոճիրը մեծ յուզում առաջ բերաւ գաղութիս մէջ եւ գէշ տպաւորութիւն ձգեց ֆրանսացիներուն վրայ։

Վիէն — Թղթակից

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջականներու Ազգ. միութեան կեդր. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ Բշ. օր, Փետր. 1, Լիոնի ազգային մանկապարտէզը կը բացուի Հայկ. մատրան մէջ։ Կ'ընդունուին առ այժմ 5էն 10 տարեկան երկսեռ փոքրիկները։

Կը հրաւիրուին ծնողք որ արձանագրել տան իրենց զաւակները, ամէն օր, Միութեան կեդրոնատեղին, Ավռնիւ Պէռթըլօ, 75։

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Աղեքսանդրիոյ մեր հայրենակիցները կը պատրաստուին յառաջիկայ 21 Մարտին տօնել վաստակաւոր ուսուցիչ Պ. Սերովբէ Պետրոսեանի 45ամեայ յոբելեանը։ Կազմուած է յատուկ յանձնաժողով, զոր կը հովանաւորէ Եգիպտոսի առաջնորդը եւ որուն կ'անդամակցին Պ. Պ. Ն. Աղբալեան, Յ. Նալբանդեան եւ Մ. Նորատունկեան։ Սերովբէ Պետրոսեան ծնած է Շապին Գարահիսար 1859ին, ուսած է ծննդավայրի Մուշեղեան վարժարանին մէջ եւ 1880էն սկսեալ ուսուցչական պաշտօն վարած է զանազան տեղեր, մանաւանդ Կիրասոն։ 1895ին Շապին Գարահիսարի ազգ. վարժարանին տնօրէն կը կարգուի եւ այդ թուականէն մինչեւ 1903 հասցուցած է փայլուն աշակերտներ՝ Շաւարշ եւ Գեղամ Վարդապետներ, Միրիճան եւ Գ. Օզանեան, Բժ. Շ. Որբունի եւն.։ Պետրոսեան պաշտօնավարած է նաեւ Պրուսա, Մեծ Նոր Գիւղ, Պանտրմա եւն.։ Ցասնըմէկ տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան ազգ. երկսեռ վարժարանին մէջ։ Հրատարակած է Պօլիս՝ «Այբենարան-ընթերցարան» մը, Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ «Նոր Պարտէզ» անուն դասագիրք մը, 1919ին՝ «Աւարայրի Դիւցազներ»ու մասին պատմական ուսումնասիրութիւն մը։ Պատրաստելու վրայ է երեք նոր երկեր։

Պետրոսեան եղած է անձնուէր եւ համեստ ուսուցիչ մը (ինչպէս եւ յեղափոխական գործիչ մը, Աշըքպաշեանի օրով), որ իր կոչման բարձրութեանը վրայ մնացած է մինչեւ այսօր։

Նամակ, ուղերձ եւ դրամ ղրկել հետեւեալ հասցէին՝ Mr. Mesrob Noradounkian, c/o Communauté Arménienne. Alexandrie (Egypte)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի Յունուար 20ի թիւին մէջ կարդացի թղթակցութիւն մը, որ կը պարունակէր շարք մը անճշդութիւններ։ Քանի որ իմ անունս ալ յիշուած է, կը փութամ լուսաբանել քանի մը կէտեր։

1.— Պ. Ա. Երէցեան Հօկի վարչութեան մաս չի կազմեր։

2.— Իմ կողմէ երբեք առաջարկ չէ եղած որ Հօկի կեդրոնը Մարսէյլ փոխադրուի։ Արդէն այդպիսի յաւակնութիւն մը տղայական է, քանի որ լիովին հակառակ է Հօկի կանոնագրի տրամադրութիւններուն։

3.— Ես որ եւ է ջանք չեմ խնայած ապահովելու համար Camp Oddoի տնօրէն Պ. Թադէոս Խաչիկեանի գործակցութիւնը Հօկին։ Երբեք խնդիր եղած չէ կայանին հաշիւները քննելու համար մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմել։ Պ. Խաչիկեան միշտ պատրաստ է կայանին հաշիւները յանձնել հայկական կառավարութեան կողմէ ընտրուած անձի մը հակակշռին։

4.— Հօկի յարգելի պատուիրակները Մարսէյլ գտնուած ատեն, խնդրեցին որ ստանձնեմ Հօկին նախագահութիւնը, իբրեւ անկուսակցական, անկախ անձ մը։

Գանձապահութիւնն ալ տրուած է Պ. Վահագն Սահաթճեանի որ նմանապէս անկուսակցական հայրենակից մըն է։ Հաւաքուելիք դրամները գանձապահին ու ատենապետին հաւասար պատասխանատուութեամբ պիտի պահուին դրամատան մը մէջ, Հօկի անունով։ Մեր հայրենակիցները ապահով կրնան ըլլալ որ իրենց տուած դրամները պիտի յատկացուին Հայաստանի վերաշինութեան նուիրական գործին։ Քանի Հօկի ներկայ վարչութիւնը պաշտօնի վրայ մնայ, ոչ որ եւ է կուսակցութեան գործիք կրնանք դառնալ եւ ոչ ալ դրամ կը տրամադրենք կուսակցական շահեր պաշտպանելու համար։

Մարսէյլ — Արամ Թիւրապեան

ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻՆ (Հապէշիստան) կը գրեն մեզ թէ Նոյ. 22ի կիրակի օր տեղւոյն Ս. Աստուածածնի մատուռին մէջ սգահանդէս կատարուած է ընկեր Իշխան Արղութեանի յիշատակին։ Խօսած են Պ. Բ. Պապիկեան եւ ընկ. Հայկ Բաղդաբան։

Թակին, ուր կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ, ջատագովելով Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելը եւ սպառնաց ընդդիմադիր տարրերուն: Ընկերվարականները համամիտ ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարին, ուժ պիտի տան նոր վարչապետին, հակառակորդներն են ազգայնականները, փաշիստները եւ համայնավարները, որոնք մէկ ճակատ կազմած են եւ ընդամէնը 170 ձայն կը ներկայացնեն, մինչ կառավարութեան կուսակիցները ունին 171 ձայն, այնպէս որ վստահութեան քուէի հարցը շատ փափուկ է: Եթէ այս անգամ ալ Տօքթ. Լութէր փոքրամասնութեան մէջ մնայ, հաւանաբար պիտի լուծուի Ռայխսթակը: Ազգայնական թերթերը կ'ըսեն թէ Գերմանիոյ համար անհրաժեշտ է զօրաւոր ձեռք մը՝ դիկտատոր կամ Քայզեր մը, եւ տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով սիւնակներ կը նուիրեն Քայզերին ծննդեան տարեդարձին: Միւս կողմէ ժողովուրդը փողոցներուն մէջ ցոյց կը կատարէ Քայզերի վերադարձին դէմ: 30,000 այր եւ կին կարմիր դրօշներով եւ ջահերով թափօր կազմած անցան այն պատշգամին տակէն, ուր ատենօք Վիլհէլմ սովորութիւն ունէր ժպտելու ժողովուրդին: Պերլինի արուարձաններուն մէջ գիշերը ցոյցեր կատարուեցան. ժողովուրդը «ո՛չ մէկ սանթիմ Քայզերին համար» կը պոռար: Ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ փոքրիկ ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Իտալիա չորս տարուան մէջ երեք միլիոն կ'աճի

Մուսօլինիի հրամանով ամբողջ Իտալիոյ մէջ մարդահամար մը տեղի ունեցաւ անցեալ ամիս: Մարդահամարի արդիւնքէն կը տեսնուի որ 1925 Դեկտ. 31ին Իտալիոյ բնակչութիւնն էր 42,115,606 հոգի, այսինքն 1921ի մարդահամարին վրայ երեք միլիոն հոգի աւելցած են:

Հաճը՝ Պատրիարքարանի մէջ

Յունուար 20ին տաճկի պաշտօնեաներ ներկայանալով Գումգափուի Պատրիարքարանը, կնքեցին դիւաններէն մէկը, առարկելով թէ Մեծ Շուկայի մէջ երեք խանութներ չեն վճարած իրենց տուրքը: Քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ այդ երկու խանութները կը վերաբերին Մայր Եկեղեցիին: Տուրքերը վճարելով կարելի եղաւ վերցնել «հաճը»:

Առեւտրական տագնապը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը շարունակեն մտահոգութիւն յայտնել առեւտրական տագնապին վրայ: Վերջերս ծանր վիճակի մը մատնուած են երեք մեծ տուներ, մէկը՝ հայկական, մէկը՝ թրքական, միւսը՝ յունական: Թրքականը, որ ամենէն մեծ տունն է, կրցեր է փրկել իր գոյութիւնը, իսկ միւսներուն ճակատագիրը անստոյգ է:

.˙. Տագնապի մատնուած են նաեւ, կեսարիոյ մէջ, ափ մը Հայեր, որոնք ապուխտի գործով կը զբաղին: Ապուխտի գինը հետզհետէ կ'իյնայ Պոլսոյ մէջ, ձուկերու առատութեան հետեւանքով: Յառաջիկային աւելի պիտի վնասուին մեր հայրենակիցները, որովհետեւ չեն կրնար քաղաքէն դուրս գործանոցներ հաստատել: Մնաց որ, այս շահաբեր գործը գրեթէ ամբողջովին անցած է իսլամներուն ձեռքը, շնորհիւ տիրող քաղաքականութեան:

.˙. Պոլսոյ քաղաքապետ Էմին պէյ, որ երկու տարիէ ի վեր տիրաբար կը վարէր գործերը, հրաժարեցաւ վերջնապէս: Ուրիշ պաշտօնի պիտի կոչուի նաեւ ոստիկանութեան տեսուչը, Էքրէմ պէյ, իր օգնականին հետ: Պոլսոյ քաղաքապետութենէն 900 պաշտօնեաներ, որոնք արձակուած էին Էմին պէյի կողմէ, բողոքագիր տուած են:

Ազատական կուսակցութեան հաշուեյարդարը

Անգլիոյ Ազատական կուսակցութեան կազմալուծումը կը շարունակուի: Լոյտ Ճորճի նախարարներէն եւ Ազատական կուսակցութեան յայտնի դէմքերէն սըր Ալֆրէտ Մընտ պաշտօնապէս հրաժարեցաւ եւ անցաւ Պահպանողականներուն կողմը: Այս դէպքը մեծ ազդեցութիւն գործեց Ազատական կուսակցութեան մէջ, որուն կարեւոր անդամներէն ուրիշներ ալ կը պատրաստուին հրաժարիլ, մինակ ձգելով Լոյտ Ճորճը: Արդէն այս վերջինը իր հմայքը կորսնցուցած է եւ թէ աջերը եւ թէ ձախերը կամաց կամաց կը հեռանան: Սըր Ալֆրէտ Մընտ «Յուդա» որակուած է Լոյտ Ճորճի կողմէ: Լորտ Ճիքուիթ եւս զայրացած է յիշեալին դասալքութեան համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կորնթոսէն Գահիրէ հասած են քանի հայ որբուհիներ՝ 14—17 տարեկան, որոնք Որբապաշտպան Ընկերութեան կողմէ պիտի տեղաւորուին զանազան ընտանիքներու մէջ:

.˙. Եգիպտական Քրէտի Ֆօնսիէի 15 Յունուարի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահած են 104,980 (1886ի պարտաթուղթերէն) եւ 621,836 (1903ի) թիւերը: 100,000 ֆրանք շահած է 207078 թիւը (1911):

.˙. Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որով քարիւղն ու շաքարը պետական մենաշնորհ պիտի դառնան: Այսուհետեւ մասնաւորներ չպիտի կրնան քարիւղ եւ շաքար ներածել Թուրքիա:

.˙. Վերջերս տարեցոյցի մը մէջ Թուրքիոյ հակառակ յօդուած մը գրուած ըլլալով, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը խուզարկեց Զէլիչի տպարանը, եւ գրաւեց տարեցոյցները, որ Եւրոպա տպուած եւ ուրիշ գրավաճառներու ալ ղրկուած են:

.˙. Համայնավար երիտասարդ երեսփոխան Տօրիօ ութը օր բանտարկութեան եւ 300 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ՝ ոստիկանի մը վրայ յարձակած ըլլալուն համար:

.˙. Մօտերս գերմանական Խորհրդարանին կը ներկայացուի օրինագիծ մը, որուն համաձայն զանազան պատիժներու, մինչեւ երեք տարի բանտարկութեան պիտի դատապարտուին անոնք որ գիտնալով հանդերձ թէ գաղտնի հիւանդութիւններով վարակուած են, կը շարունակեն սեռական յարաբերութիւններ մշակել:

.˙. Թուլօնի մէջ ձերբակալուեցաւ ֆրանսացի պարուհի մը, որ լրտեսութիւն կ'ընէր Անգլիոյ հաշուին, մասնաւորապէս ֆրանսական նաւատորմի մասին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի ժողովը՝ 2 փետր. Գշ. գիշեր ժամը 8.30ին «Գլօրիա» ճաշարանը: 61 rue Mr. le Prince:

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամները, անդամուհիներն ու համակիրները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 31 Յունուար կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellvilleի ճաշարանին ժողովասրահը: Պիտի նախագահէ ու խօսի Պ. Ներսէս Օհանեան:

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութիւնը կազմակերպած ըլլալով ֆրանսերէնի դասընթացք մը, զոր կը վարէ Պ. Գ. Թէլլալեան, կը հրաւիրուին բոլոր արձանագրուածները ամէն երկուշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները ժամը 8—10: Նոր արձանագրութիւնները ամէն երեկոյ ժամը 8—10 «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմէն սարքած է հրապարակային մեծ բանախօսութիւն մը, Կարտանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Պիտի խօսի ընկեր Ս. Ահարոնեան: Մուտքը ազատ է:

ՃՇՏՈՒՄ.— «Յառաջ»ի 34 թիւին մէջ, Վիէն—Իզէրի ենթակոմիտէի հանգանակութեան առթիւ, հրատարակուած նուիրատուութեան գումարը պէտք է ըլլայ 820 ֆրանք. փոխանակ 890 ֆրանքի. իսկ նուիրատու Տիկ. Ալթուն Մուրատեանի (50 ֆր.) փոխարէն Տիկ. Հայկանուշ Տարուիշեան:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ենթակոմիտէ:

ԼԻՈՆԻ «Մասիս» Միութիւնը իր գործունէութեան նոր զարկ մը տալու եւ բոլոր հայրենակիցներուն լայնօրէն օգտակար ըլլալու նախաձեռնութեամբ, ըստ իր վերջին ընդհ. ժողովի որոշման, 36, Rue des Trois Pierresի իր մասնաւոր սրահին մէջ ձեռնարկած է հաստատելու Մատենադարան-ընթերցարան մը, ազատ մուտքով:

Այս առթիւ Միութիւնս ապսպրած է բաւական թուով կարեւոր գիրքեր, որոնք մօտերս կը հասնին:

Սոյն ձեռնարկը սակայն աւելի լայն շրջանակի մը մէջ օգտակար ընելու համար, ամէն տեսակ գիրքերու եւ պարբերականներու դեռ եւս պէտք ունենալով, Միութիւնը կը խնդրէ բոլոր համակիր մարմիններէ եւ հայրենասէր անձերէ աջակցիլ իրեն այս կարեւոր գործին մէջ:

Բոլոր առաքումները խորին շնորհակալութեամբ կը ստացուին հետեւեալ հասցէով. Union Massisse. 36, rue des Trois Pierres. Lyon

(Վարչ.)

ԼԻՈՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՖՈՆՏԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

(Շար. 71 թիւէն եւ վերջ:)

Վահրամ Մկրեան 20, Յար. Վանիկեան, Օննիկ Մարտիրոսեան, Սեդրակ Մովսէսեան, Գրիգոր Կարապետեան 10ական, Օրդ. Մարի Ճերմակեան 5, Այրի տիկին մը (Տեսինէն), Մի ոմն (Վիէնէն), Ալիքսան Սատօեան 10ական, Յակոբ Խաչերեան 15, Ընկ. Սալլապաշեան, համակիր Գեղամ, Փօն տը Շէրիւէն Գրիգոր, Տիկ. Հայկանուշ Պոօեան 10ական, Յովհ. Քիւրէճեան 25, Սամուէլ Սերովբեան, Խորէն Փափազեան, Պ. Թովմասեան, Կար. Ժամկոչեան 10ական, Պապա Միհրան 5, Տիկին Զաղմաջեան, Օրդ. Վերժին Ռաֆայէլեան, Տիկին Նիկողոսեան 10ական, Տօքթ. Արսլանեան 25, Տիգրան Կէօյիւշեան, Տիկ. Գոհարիկ Յովհաննէսեան, Միհրան Պօյաճեան, Ուսանող մը 10ական, Գրիգոր Մխճեան 5, Մկրտիչ Մանճիլիկեան 10, Փաքրիկն Երդ. Մարտիրոսեան 5, Արմենուհի Յարութիւնեան 5, Աբրահամ Սալլապաշեան, Բիւզանդ Պըլըդեան 10ական, Օրդ. Անուշ Շալճեան 5, Աշոտ Յարութիւնեան 10, Սրապիոն Ամիրեան 10, Դանիէլ Թաղէոսեան 5, Մարգարիտ Մալանեան 10, Յակոբ Չախամեան 10, Օրդ. Չախամեան 5, Յովհ. Քիւրէճեան 5, Գրիգոր Թորոսեան, Արիս Սարգիսեան, Թագւոր Թագւորեան 10ական, Երուանդ Վարդանեան 25 ֆրանք, Պ. Ճանկէօզեան, Եզնիկ Ամբակումեան, Ներսէս Մումճեան, Նուարդ Փափազեան, Պաղտասար Թովմասեան, Պ. Հայրունի եւ քոյրը, Հաւհաւցի մը (Բալու), Գէորգ Չէմպերճեան 10ական, Յարութիւն Սիմօնեան 20, Վահան Տէր Յակոբեան, Յարութիւն Նիկողոսեան, Կարապետ Օհանեան, Պ. Անուշաւան 10ական, Եղուարդ Ճանկէօզեան 30, Յակոբ Թայեան 15, Գէորգ Նաճարեան 10, Ուսանող մը 5, Արշաւիր Մարգարեան, Ահարոն Ալիքսանեան, Յովհաննէս Էսկիճեան, Տէր եւ Տիկին Փօսթոյեան, Առաքել Դանիէլեան 10ական, Տիգրան Խաչատուրեան, Աշոտ Փօսթոյեան, Եղիշէ Պարսամեան 5ական, Անծանօթ մը, Յովհաննէս Տօնօեան, Փաքրիկն Ղազարոս Ղազարոսեան, Յովհաննէս Պրօեան, Մելիք Գէորգեան, Յակոբ Էքինճեան, Յարութիւն Մարգարեան 10ական, Արփիար Ղուկասեան 30 ֆրանք:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՆՎԷՐՍ, Ն. Չ.— Ստացանք:

ԹՈՒԼՈՒԶ, Խ. Դ.— Ստացանք բաժնեգինը. կը ղրկուի:

ՏԵՍԻՆ, Մ. Ք.— Թիւ 74էն ղրկեցինք նոր հասցէով:

ՔՐԷԶՕ, Գործկ.— Ճշտեցինք. զանձեցէք 15 ֆրանք:

ՔԼԷՐՄՕՆ, Զ. Ք.— Կորուսը խմբագրատունէն չկրնար ըլլալ. փնտռեցէք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Տ.— Ստացանք վեցամսեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ղ.— Ստացանք բաժնեգինը. կը ղրկուի:

ՓԱՐԻԶ, Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ձեր թերթը երբեք դադրեցուցած չենք:

ԺԸՆԷՎ, Ե. Պ.— Փոստի վարչութենէն մեզ տրուած հրահանգին համեմատ շարժած ենք:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Եաքոբեան.— Ստացանք նոր բաժնեգինը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Մ.— Ստացանք մանրամասնութը: Ս. Եսամեսեան կ'ուղարկի փետր. 5ին

ԼԻՈՆ, Ա. Վ. Հ. Ստացանք բաժնեգինը. փետր. 1էն կը ղրկուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Դ.— Ստացանք 65 ֆրանք:

ՀԱԼԷՊ, Գործ.— Ստացանք չէքը: Բանակը բարձրացուցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Մ.— Ստացանք: Կը ղրկուի:

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	129	40
Տոլար,	Dollar	26	60
Մարք (ոսկի)	Mark	6	30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	25
Թրք. ոսկի	» or	117	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատր	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	106	80
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	120	50
Զուից. »	Frc. Suisse	515	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	90
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	2600	—
» II	»	1800	—
» III	»	1700	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	135	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration) Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ		16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	Եգիպտոս, Իրան	10 շ.	20 շ.	
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.	
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.	

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1926
31 JANVIER 1926

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 79 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

NEC PLUS ULTRA!

Խօսքի տակ չմնալու համար, շարք մը յիմար - իմաստուն խօսքեր շարած է, նորէն, մեր «անկուսակցական» պաշտօնակիցը:

Նորութիւն մը չկայ նոր խմբագրականին մէջ, — նոյն ճամարտակութիւնները, անմիտ եւ անարժան՝ պատասխանատու օրկանի մը համար: Բայց կայ թանկագին խոստովանութիւն մը, որ հանդիսաւոբապէս կը կրկնուի շաբաթէ մը ի վեր, ճիշտ այն պահուն երբ շնդալից «ռէքլամ»ներ կ'ըլլան բեմերու վրայ, համոզելու համար թէ Խորհրդային Հայաստանը «անկախ» է, «ազատ» է, կատարելութեան ալֆան եւ օմեղան է: Nec plus ultra!

Ի՞նչ է այդ խոստովանութիւնը, — այն որ եթէ ռուսական բանակը Հայաստանէն հեռանայ, ոչ միայն խաղաղութիւնը կը խանգարուի, այլ եւ «անպաշտպան» կը մնայ հարաւային սահմանը: Նախորդով արտատպեր էինք իրենց բառերը: Յիշենք եւ նոր բացատրութիւնը. «Ռուսական կարմիր բանակի ներկայութիւնը Հայաստանում նոյն իսկ այսօրուայ նեղ սահմանների ուժեղ ապահովութիւնն է եւ երկրի ներսը խաղաղ եւ ստեղծագործ աշխատանքի պաշտպանութիւնը («Երեւան» թիւ 34):

Որքան ճիշտ: Բայց, ի՞նչ կ'ապացուցանէ այս իրականութիւնը: Ամէկէ չի՞ հետեւիր թէ, ինչ որ կ'ըսեն Հայաստանի անկախութեան եւ ազատութեան մասին՝ պարզ հէքեաթ է, բազմութիւնները հրապուրելու միջոց մը: Այդ իրականութիւնը չի՞ հաստատեր մեր պնդումը՝ թէ այսօրուան Հայաստանը ռուսական նահանգ մըն է, ենթակայ՝ Մոսկուայի հրամաններուն եւ անոր նշանակած մարզպաններուն, այո՛, որոշ ինքնավարութեամբ, բայց միշտ հարկատու: Այն աստիճան որ, հայրենիքի զաւակ մը ստիպուած է Մոսկուայի հրամանին սպասել ոչ միայն Հայաստան երթալու, անցագրի մը «վիզէ»ն ստանալու, այլ եւ անկէ դուրս ելլելու համար: (Եւ երկու գործողութիւններն ամիսներ կը տեւեն, եթէ երբեք յաջողին): Բաղձենի թէ վայրենի, ո՞ր երկրին մէջ տեսած էք այսպիսի «ազատութիւն». Ի՞նչ անուն կուտան քաղաքացիները սարկացնելու, դառնացնելու, տարրական իրաւունքէ մը զրկելու այս քաղաքականութեան:

Բայց աւելի կարեւոր յայտնութիւն մը, — Այնքան գռեհիկ սոփեստութիւններէ և պոռոտախօսութիւններէ յետոյ, ահաւասիկ Երեւանը «Երեւան»ով, եւ հրապարակաւ կը խոստովանի, թէ իրենք բան մը չեն արժեր, առանց ռուսական կարմիր բանակին. թէ անոր հեռացումը՝ յառաջ պիտի բերէ «հայկական սահմանի մերկացումը», մանաւանդ «անպաշտպան» պիտի թողու «հարաւային սահմանը»:

Մի՞թէ: Ուրեմն, ձեր իմաստութեան շնորհը չէ այսօրուան խաղաղութիւնը, այլ ռուսական թնդանօթին եւ սաղաւարտին: Ուրեմն, այդ խաղաղութիւնը եւ բարի դրացնութիւնը այնքան խախուտ բաներ են, որ եթէ ռուսական բանակը հեռանայ, քանըչորս ժամէն պիտի ճեղքուի «հարաւային սահմանը», եւ Երեւան պիտի արշաւէ «եղբայրական» Քէմալը, ինչպէս ըրաւ 1920ին: Բայց, ինչո՞ւ կը դրէք այս հասարակ ճշմարտութիւնները. մե՞զ, թէ ձեր շարքերը լուսաբանելու համար: Մենք շատոնց գիտենք այդ բոլորը, եւ դեռ աւելի ծանր պարագաներ, որոնց մասին ի զո՛ւր ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրած ենք, զանազան առիթներով: Խղճի խա՞յթ ունիք, թէ նոր բան մը լսեր էք: Դժբախտաբար շատ ուշ է: Այդ բոլորի մասին պիտի խորհէիք դեռ 1918էն, երբ ձեր վարպետներն ու ընկերները գաղտնապէս կը դաշնակցէին փախստական Թալէաթներու եւ Էնվէրներու հետ, (նոյն իսկ ապահովելով անոնց թանկագի՛ն կեանքը), զինակցելու եւ ջախջախուած Թուրքիան ոտքի հանելու համար: Պիտի խորհէիք 1919ին, երբ Թուրքեւռուս դաշնագրի հիմքերը կը դրուէին Սամսոնի մէջ. 1920ին, երբ «Արեւելեան ժողովուրդներու» խեղկատակ, անպատիւ համագումարը կը սարքուէր Բագուի մէջ, Զինովիէվի նախագահութեամբ եւ ձեր — 150 հայ պոլշեւիկներու մասնակցութեամբ, կողք կողքի Էնվէրներու եւ ուրիշ ջարդարարներու հետ: Պիտի խորհէիք այն ատեն, երբ այս բոլոր դիւային, խիկապէս հակայեղափոխական ձեռնարկները կը յանդէին իրենց տրամաբանական վախճանին եւ միլլին Թուրքիան, թեւ առած ձեր յայտնի եւ անյայտ աջակցութիւններէն, հինգ թեւով կը քալէր Հայաստանի վրայ, «Դաշնակ»ներու բռնապետութիւնը տապալելու համար...:

Իրականին մէջ, հայ ժողովուրդի անկախութիւնն էր որ տապալեցաւ: Բայց կը մնայ Դատը: Ձեզի համար՝ ներկան է եղած-չեղածը. nec plus ultra. Իսկ այս ժողովուրդը գիտէ որ այդ վիճակը չի համապատասխաներ իր գերագոյն շահերուն: Ան կը հաւատայ իր ապագային:

Փսութիւններով չի լուծուիր այս հարցը, ոչ ալ սուտ - խենդ ձեւանալով:

Շ.

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Գաւառներէն բազմաթիւ գանգատներ կը ստանանք, նորէն, ինքնութեան թուղթերու արձանագրութեան մասին: կարգ մը գաւառներու մէջ կը շարունակեն գրել de nationalité turque, փոխանակ d'Origine Arménienneի, կամ, երկուքը մէկ: Գանգատողներուն դիւրութիւն մը տալու համար, ստորեւ կը հրատարակենք «ծագումով Հայ» գրելու համար տրուած հրահանգները, ֆրանսերէն բնագրով,— որպէս զի ի հարկին ցոյց տան.—

Ոստիկանական ցեւչութեան օտարականներու բաժնին վարիչը, Պ. Փիքառ, յատկապէս կը շեշտէր «Յառաջ»ի տուած տեսակցութեան մը մէջ (1925 Նոյեմբեր 6).—

Déclarations de Mr. Picart, *du Service des Etrangers, à la Préfecture de Police de Paris, en date du 4 Novembre 1925.*

«...Le Ministère des Affaires Etrangères par une deuxième circulaire en date du 31 Juillet 1925, adressée au Ministere de l'Intérieur, recommande d'adopter la formule «d'origine Arménienne» sur les cartes d'identité et passeports délivrés aux Arméniens de la Turquie».

Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումին պատասխանը, արտաքին նախարարութենէն.—

Le 20 Août 1925

...Le Ministère des Affaires Etrangères a donné sur la demande qui lui en a été faite, les instructions nécessaires pour que les mentions inscrites en France sur les certificats (Nansen) indiquent l'origine Arménienne du porteur».

Նոյնը՝ ուղղուած Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին.

Paris, le 9 Décembre 1925

Le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur de faire connaître à M. le Secrétaire Général du Comité Central des Réfugiés Arméniens, en réponse à sa communication du 3 Novembre dernier, que les instructions nécessaires ont été données par le Ministre de l'Intérieur en vue de faire adopter la formule «d'origine arménienne» sur les cartes d'identité d'étrangers délivrés aux originaires des provinces arméniennes.

Անկէ զատ, փարիզի ոստիկանութեան պաշտօնատան պատերուն վրայ փակցուած է յայտարարութիւն մը, որ միեւնոյն հրահանգը կուտայ պաշտօնեաներուն:

Մեզի կը հաղորդեն թէ Հ. Հ. պատուիրակութիւնը նորէն դիմում ըրած է այս մասին:

ԿԱՐԴԱԼ Գ. ԷՋ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԻՊԻ ԹՐՔԱՑՈՒՄ

Պոլսոյ ոչ-իսլամ վարժարաններու Թուրք ուսուցիչներու հարցը դարձեալ օրակարգի վրայ է: Կրթական Տնօրէնութիւնը նոր շրջաբերականով մը՝ մասնաւոր եւ ազգային դպրոցներու տնօրէնութեանց կը ծանուցանէ թէ Թուրքերէնի, Թուրք պատմութեան եւ Թուրք աշխարհագրութեան ուսուցիչներուն իւրաքանչիւր ժամի համար նախակրթարանի մէջ 75, երկրորդական վարժարանի մէջ 150 ղրուշ պէտք է տրուի: «Այս գիները կարելի չէ զեղչել, որովհետեւ շատ մը դպրոցներ հասարակութեան եւ եկեղեցիին կապուած եկամուտներ ունին, բարեսէր անձերէ նուէրներ կը ստանան, Թուրքերէն դասի համար աշակերտներու թոշակին վրայ մասնաւոր յաւելում ըրած են, ուրիշ դպրոցներ ալ ներկայացումներ սարքելով առանձին հասոյթ կ'ապահովեն: Թուրք ուսուցիչները շատ մը ծախքերու կ'ենթարկուին իրենց պաշտօնին բերումով, ուստի պէտք չէ զանոնք դժգոհ ձգել, ամսականները ամբողջ եւ կանոնաւոր չվճարելով»: Կրթական տնօրէնը վերջացնելով կ'ըսէ. «Վճռապէս կը յայտարարուի թէ, հակառակ պարագային վարժարանին նկատմամբ հարկ եղած օրինական գործողութիւնը կատարելու հարկին տակ պիտի գտնուինք»: Պարզ լեզուով, այս կարգի վարժարանները պիտի փակուին: Անցեալ տարի ոչ-իսլամ դպրոցի տնօրէնները Թուրքերէնի քննութիւն անցուցին եւ չյաջողածներուն մէկ տարի պայմանաժամ տրուեցաւ, երկրորդ քննութեան պատրաստուելու համար: Կրթական տնօրէնը նոր շրջաբերականով մը կը ծանուցանէ թէ այս տարուան արձակուրդի ամիսներուն վերջին անգամ ըլլալով բոլոր դպրոցներու տնօրէնները Թուրքերէնի քննութիւն պիտի անցընեն, չյաջողածները իրենց պաշտօններէն պիտի արձակուին: Պետական վարժարաններու շրջանաւարտները քննութեան ենթակայ չեն: Նոյնպէս ոչ-իսլամ դպրոցներէն կը պահանջուի ցուցակ մը ներկայացնել թէ ո՛ր ուսուցիչը ի՞նչ դաս կ'աւանդէ եւ ո՛ր դասարանին մէջ:

Իտալիա եւ Գերմանիա դէմ դիմաց

Գրեցինք թէ իտալական կառավարութիւնը հրամանագիր մը հանած է, որուն համաձայն պէտք է զուտ իտալականի վերածուին օտար դպրոցները, նոյն իսկ անունները՝ Թիրօլի նահանգին մէջ: Այս որոշումը բուռն դժգոհութիւն պատճառած է Գերմանիոյ մէջ, քանի որ յատկապէս ուղղուած է Թիրօլի գերման բնակչութեան դէմ: Բրուսիոյ Խորհրդարանին մէջ, ազգայնականները առաջարկեցին փակել իտալական դպրոցները եւ հրաման չտալ նոր դպրոց բանալու, մինչեւ որ Թիրօլի Գերմանացիները նորէն իրաւունք չունենան մայրենի լեզուով վարժարան պահելու: Թերթերն ալ բուռն լեզու կը գործածեն:

Միւս կողմէ, Իտալիոյ մէջ կը շարունակուին ցոյցերը՝ Գերմանացիներուն դէմ: Հռոմի համալսարանին ուսանողները ցոյց մը կազմակերպելով, հրապարակաւ վառեցին գերմանական թերթերը: Նմանօրինակ ցոյցեր տեղի ունեցան ուրիշ քաղաքներու մէջ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կարծիքով, այս վէճը ուրիշ պատճառներ ալ ունի, եւ կրնայ աւելի ծանր հանգամանք առնել: Երկու երկիրներու շահերը իրարու կ'ընդհարին Արեւելքի, մանաւանդ Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ: Իտալիա, շնորհիւ իր բնական հարստութեանց եւ Միացեալ Նահանգներու դրամական աջակցութեան, կը սպառնայ գերմանական վաճառականութեան տեղը անցնիլ ոչ միայն Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ, այլ եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ: Գերմանիա կը վախնայ որ Իտալիա գերակշիռ դեր մը կատարէ Սեւ Ծովու եւ հարաւային Անատոլուի մէջ:

Նոր յարձակում Դամասկոսի վրայ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները կրկին յարձակում գործած են Դամասկոսի Պապը Մուսալլայի պահականոցին վրայ եւ ետ մղուած են: Քունէյթրա գացող ֆրանսական զինուորներուն վրայ յարձակող ապստամբները 75 սպանեալ ունեցած են:

∴ Ապստամբութեան ղեկավարներէն Ռամատան Շալլաշ Հինգշաբթի օր Պէյրութ գնաց եւ հպատակութիւն յայտնեց: Շալլաշ Թուրք բանակի նախկին սպայ մըն է եւ իր հրոսախումբը ամենէն լաւ կազմակերպուածն էր:

∴ Հալէպի վերջին դէպքերուն հետեւանքով ձերբակալուած են 80 հոգի որոնց 12ը Պէյրութ ղրկուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՈՒ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Նախորդ յօդուածով ըսինք թէ Ֆրանսայի համար պահանջ մըն է օտարականներու ներգաղթը, իսկ անոր կազմակերպումն ու հսկողութիւնը՝ անհրաժեշտութիւն մը ազգային, քաղաքական, առողջապահական եւ տնտեսական տեսակէտով, մանաւանդ եթէ ներգաղթը շարունակուի վերջին տարիներու համեմատութեամբ:

Այդ համեմատութեան մասին մօտաւոր գաղափար մը կարելի է կազմել, ակնարկ մը նետելով Երկրագործական եւ Աշխատանքի նախարարութիւններու կազմած վիճակագրութիւններուն վրայ, որոնք կուտան հետեւեալ թիւերը, միմիայն պայմանագրութեամբ Ֆրանսա եկած բանուորներու համար.—

	ՄՈՒՏՔ	ԵԼՔ
Յուլ. 1916-1918 դեկտ.	81,987	—
1919	26,692	26,000
1920	148,881	12,000
1921	32,886	63,000
1922	180,429	30,000
1923	245,035	—
1924	239,365	47,752

Այսպէս ուրեմն, վերջին երեք տարուայ ընթացքին Ֆրանսա մտած եւ հաստատուած են տարեկան միջին հաշուով 200,000 օտարականներ, միայն բանուորներ: Եւ դեռ վերոյիշեալ թիւերը իրականէն շատ նուազ են: Արդարեւ Երկրագործական նախարարութիւնը նշանակած է հողագործական աշխատանքի համար բերուած բոլոր բանուորները, իսկ աշխատանքի նախարարութիւնը միայն աշխատանքի պայմանագրութիւն ստորագրողները, առանց վիճակագրութեան մէջ անցնելու անոնց պարագաները: Չեն նշանակուած նաեւ այն օտարականները որոնք ճամբորդի անցագրով եկած, եւ յետոյ գործարան մտած են բանուորութիւն ընելու (ինչպէս Հայերու կարեւոր մասը): Ատկէ զատ դուրս վաճառականները, մտաւորականները եւ ն. եւ է. զբաղումով հոս հաստատուած օտարականները կը կազմեն կարեւոր թիւ մը: 1913ին Ֆրանսայի մէջ ապրող օտարականներու ընդհանուր թիւն էր 1,132,696, 1921ին (վերջին մարդահամար) 1,550,449: Անկէ ի վեր օտարականներու մարդահամար չէ եղած: Ինքնութեան թուղթերու փոփոխումը դեռ լրացած չըլլալով, ճշգրիտ թիւեր չունինք, սակայն կը հաշուուի մօտ 2,750,000, ինչ որ իրականութենէն շատ հեռու չէ:

Կը տեսնենք որ պատերազմէն վերջ օտարականներու թիւը աւելի քան կրկնապատկուած է եւ անոնց մեծամասնութիւնը երիտասարդներ են: Լեհաստանի, Չեխօսլօվաքիոյ, Իտալիոյ եւ Սպանիոյ մէջ ֆրանսական յատուկ գրասենեակներու միջոցով կ'արձանագրեն Ֆրանսայի մէջ աշխատելու տրամադրութիւն ունեցող բանուորները, առանց ո եւ է առողջապահական քննութեան, ստորագրել կուտան անոնց պայմանագրեր որոնք բանուորին կ'ապահովեն ի մէջ այլոց ճանապարհածախս, վճարուած՝ գործարանատիրոջ կողմէ, երբեմն բնակարան, Ֆրանսացի բանուորին հաւասար օրավարձ եւ ձրի խնամք եւ կ'որոշեն իրենց աշխատութեան տեսակը: Բայց ասոնք կը ղրկուին Ֆրանսայի ցամաքային սահմաններու վրայ գտնուող կարգ մը կայաններ, ուր անոնց ինքնութիւնը եւ աշխատանքի պայմանագրերը կը ճշդուին եւ պատուաստուելէ ետք նահանգային եւ քաղաքապետական տեղաւորման գրասենեակներու միջոցով (Office Public de placement) կը ղրկուին երկրին ներսը, աշխատաւոր ձեռքերու հրապարակի պահանջի համաձայն, գործածուելու համար այն աշխատանքին մէջ որու համար պայմանագրուած են: Այս է, խոշոր գիծերով, ներգաղթի կազմակերպութիւնը,— առողջապահական մակերեսային քննութիւն եւ աշխատանքի տեսակէտով քանակի եւ որակի որոշ սահմանափակումներ, այսչափ միայն:

Առողջապահական տեսակէտով, սահմաններու վրայ հակակշռի բացակայութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ այս երկիրը մտնեն ոչ միայն աւելի կամ նուազ առողջ օտար տարրեր, այլ եւ այնպիսի ընկերային թափթփուքներ (խելագարներ, յիմարներ եւլն.) զորս դրացի երկիրները յաճախ հոս կը ղրկեն, անոնց բեռէն ազատելու համար: Միայն վերջին երկու տարուայ ընթացքին Փարիզի եւ շրջակայի յիմարանոցները 1000 հիւանդներ ընդունուած են եւ խնամք կը ստանան: Միւս կողմէ, եթէ միայն պայմանագրուած աշխատաւորները նկատի առնենք, ասոնք ստիպուած յաճախ կ'ապրին հակաառողջապահական այնպիսի պայմաններու մէջ, որ Ֆրանսայի բժիշկներուն իսկ զայրոյթը գրգռած է: «Աղքատ թաղերու բոլոր բժիշկները գիտեն թէ որքան յաճախ կը շահագործուի օտար բանուորութիւնը, կ'ըսէ Տօքթ. Ֆօրէսթիէ: Գիւղերու մէջ, երբեմն տեսայ զանոնք անասուններու հետ մակաղած, մեծ քաղաքներու ճարտարարուեստական արուարձաններու մէջ, տեսայ զանոնք խռնուած աղտոտ հիւղակներու մէջ: Արդիւնքը,— այն որ մեծ կեդրոններու հիւանդանոցները խճողուած են օտարականներով, որոնք կարգ մը համաճարակներու բերումով, նիւթական կարեւոր բեռ մը կ'աւելցնեն քաղաքապետութիւններու պիւտճէին եւ հետեւաբար տեղացի ժողովուրդին վրայ: Այս կացութեան իբր դարման, կառավարութիւնը քուէարկել տուաւ 13 Յուլիս 1925ի օրէնքը, որով ի մէջ այլոց օտարականներու ինքնութեան թուղթերու սակը 10էն 68 ֆրանքի կը բարձրացուի: Ապարդիւն միջոց, պայքարելու համար երեւոյթի մը դէմ որ պիտի անհետանայ միայն պատճառին վերացումով, այսինքն եթէ առողջապական քննութիւն կատարուի սահմաններու վրայ եւ ֆրանսական գործատէրերու պարտադրուի առողջապահական աւելի լաւ պայմաններու մէջ ապրեցնել իրենց վարձած օտար բանուորները:

* * *

Ներգաղթը աշխատանքի հակակշռի տեսակէտէն՝ բաղդատաբար աւելի լաւ կազմակերպուած է, մանաւանդ 1925էն ի վեր: Ֆրանսա կ'ընդունի աշխատանքի զանազան ճիւղերու համար այնքան օտար բանուորներ որքան գործատէրերը պէտք զգան, նկատի առնելով սակայն Ֆրանսայի աշխատաւորութեան շահերը: Այսուհանդերձ պայմանագրեալ աշխատաւորներու պարագաները, եւ առանց պայմանագրութեան եկողները կարեւոր չափով մը կը խանգարեն այս հակակշիռը: Միւս կողմէ, կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք որոնք երկրագործական աշխատանքներու համար պայմանագրութիւն ստորագրած ըլլալով հանդերձ, կը լքեն ագարակները եւ կը դիմեն ճարտարարուեստական կեդրոնները: Այս տեսակէտէն Հայերն ալ բացառութիւն չեն կազմած: Շաբաթ մը առաջ «Հայ Գաղթականութեան» մասին բանախօսութեան մը ընթացքին, Պ. Տէքան ցաւով կը յայտնէր թէ հակառակ եղած յոյսերուն եւ թափուած ջանքերուն, կարելի չէ եղած հայ գաղթականը հողին կապել: Իրականին մէջ այդ ուղղութեամբ արդիւնաւոր ջանք չէ թափուած: Հողին կապուած են միայն այն օտարականները որոնք անոր տիրացած են: Իսկ միւսներուն կենցաղն եւ վիճակը միշտ ալ անտանելի են եղած: Օտար գիւղացի բանուորները քաղաքակրթական նոյն աստիճանին վրայ կը գտնուին որքան Ֆրանսացիները. այն պարագաները որոնք կը ստիպեն Ֆրանսացին լքելու իր գիւղն ու հողը, նոյն ուժգնութեամբ եւ աւելի կ'ազդեն օտարականին վրայ: Հետեւաբար բանուորը հողին կապելու համար, հարկ է ոչ թէ անասնական պայմաններու մէջ ապրեցնել եւ նոյնիսկ զայն շարունակ պարտքի տակ պահել ցուփուհերներու նման, ինչպէս կը ծրագրեն ընել կարգ մը հողատէրեր, այլ անհրաժեշտ է լայն չափով բարելաւել անոր ֆիզիքական եւ բարոյական, առողջապահական եւ ընկերային կենցաղը: Այս ուղղութեամբ թափուած ջանքերը միայն կրնան արդիւնաւոր ըլլալ, իսկ այդ մասին շատ բան չէ եղած:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Մուսթաֆա Քէմալ շուտով ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կիլիկիա: Նախ պիտի այցելէ Ատանա, յետոյ Ճիհան, Տէօրթեօլ, Օսմանիէ, ուրկէ պիտի անցնի Մերսին եւ Սելէֆքէ, ուր պիտի մնայ մէկ ամիս: Ատանա գտնուած միջոցին մասնաւոր վակօնի մը մէջ պիտի բնակի:

*** Իտալական ընկերութիւն մը Պոլսոյ, Փիրէափ եւ Պրինտիզիի միջեւ ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրելու արտօնութիւն ձեռք բերած է: Ընկերութիւնը Պէօյիւք-Տէրէի մէջ ընդարձակ հողեր գնելով օդանաւային կայաններ կը հաստատէ: Նաւահանգիստի վերատեսչութիւնը Պէօյիւք-Տէրէի նաւամատոյցին մօտ 450 մեթր տեղ յատկացուցած է ջրօդանաւերու համար: Ընկերութիւնը կը հաստատէ նաեւ մաքսային, գարանթինային եւ ոստիկանական պաշտօնատուններ: Այս բոլոր շինութիւնները 10 տարի ետք նոյնութեամբ պիտի փոխանցուին կառավարութեան: Կարելի պիտի ըլլայ օդանաւերու միջոցաւ 10 թօնօ ապրանք փոխադրել:

ՏԵՐԵՒԱՔԱՂԸ

Երգեցէ՛ք, երգեցէ՛ք, աղւո՛ր, շերամապահ աղջիկներ. քաղը կը սիրէ երգերը: Գեղեցիկ են շերամները իրենց երրորդ կերպարանափոխման մէջ. թթաստանները լի՛քն են երիտասարդ աղջիկներով, որոնք մաքուր օդէն դարձեր են զուարթ եւ աշխոյժ: Նման են անոնք խարտեաշ մեղուներու երամին, որ կը հաւաքեն իրենց մեղրը քարուտ դաշտերու խնկունի ծաղիկներէն:

Թարմ ճիւղերուն տերեւները հաւաքելով, երգեցէ՛ք, երգեցէ՛ք, աղւո՛ր շերամապահ աղջիկներ: Միրէյլ տերեւաքաղի է ելեր Մայիսեան գեղեցիկ առաւօտ մը: Այդ օրը, պզտուհին, օղի տեղ ականջներուն է անցուցեր զոյգ մը կարմիր կեռասներ... Վէնսան, նոյն վայրկեանին մօտիկէն կ'անցնի:

Իր շէկակարմիր գլխարկին վրայ, ինչպէս սովոր են լատինական ծովեզերքներու բնակիչները, անցուցեր է սիրուն աքլորի փետուր մը: Ու անցնելով երկա՛ր կածաններէն, կը փախցնէ թափառական օձերը անթիւ, ու, հնչուն քարակոյտներէն զաւազանովը կայծքարերը կը փշրէ:

— Օ՛, Վէնսա՛ն, կը կանչէ Միրէյլ, կանաչ ծառուղիներէն ինչո՞ւ կ'անցնիս այդքան արագ:

Վէնսան, ետ դառնալով, կը տեսնէ թթենիի մը վրայ աղջիկը թառած, նման աբեղայ թռչունին, ու դէպի անոր կը թռչի խնդագին:

— Ըսէ՛, Միրէ՛յլ, ինչպէ՞ս ես. շատ տերեւ կը քաղե՞ս:

— Այո՛, եթէ այսպէս շարունակեմ, ճիւղերը պիտի մերկանան իրենց տերեւներէն:

— Կուզե՞ս որ գամ օգնեմ քեզի...

— Այո՛:

Մինչ աղջիկը կը ծիծաղէր ծառին վրայ ուրախութեան կանչեր բարձրացնելով, Վէնսան զարնելով ոտքերը գետին, առնէտի մը նման ծառին վրայ կը մագլցի:

— Միրէ՛յլ, մէկ հատիկ զաւակն ես ծերունի հօրդ, վարպետ Ռամօնի, ցա՛ծ թո՛ղ ճիւղերը, ես մինչեւ անոնց գագաթը պիտի բարձրանամ:

Միրէյլ, իր թեթեւ մատները թող տալով տերեւալից ճիւղերէն՝

— Մարդ չի՛ ձանձրանար, երբ ընկերով է, երբ առանձին կ'ըլլամ, թուլութիւն մը կուգայ վրաս:

— Նոյն բանը եւ ինծի համար, պատասխանեց երիտասարդը, ըսածդ շատ շիտակ է: Երբ հոն մեր խրճիթը կ'ըլլանք, բացի սօսափահոս գետի մանչիններէն ոչինչ կը լսենք: Օ՛, երբեմն, ի՛նչ ձանձրոյթի ժամեր կ'ունենամ: Սակայն ո՛չ այնքան ամառը, որովհետեւ ամառ ատեն հօրս հետ մեր գործին համար կ'երթանք ագարակէ ագարակ:

Բայց երբ այն թփիկը վայրի, թուխ կարմրագոյնի փոխուի, երբոր ձմեռը գայ, կ'երկարին գիշերներն ա՛լ կիսավառ օջախին շուրջը. ու երբոր այն տանն լսուի չարաճճիի մը սուլիչին ձայնը կամ մլաւինները, ի՛նչ հաճոյքով պիտի ուզէի անուշ քունին մօտենալ, գրկելու զայն միս մինակս...

Երիտասարդ աղջիկը հարցուց այն ժամանակ:

— Բայց քու մայրդ ո՞ւր է:

— Մայրս մեռած է...

Ցան հոս լռեց վայրկեան մը եւ խկոյն վերսկսաւ:

— Երբ սիրուն Վէնսանուհին, իմ փոքրիկ քոյրս, տունն էր տակաւին, ի՛նչ հաճոյքով կ'անցնէին իմ օրերս!

— Բայց, ի՛նչ կ'ըսես, Վէնսան, քո՞յր ալ ունիս դուն:

— Այո, երիտասարդ Վէնսանուհին խելացի ու աշխատասէր էր: Անգամ մը «Թագաւորի Աղբիւր» գիւղը գնաց հնձուորներու մօտ. հոն իր սիրունութենէն աւելի սիրուեցաւ իր աշխատասիրութեամբը, եւ այդ օրէն մինչեւ այսօր այնտեղ կ'աշխատի իբրեւ ծառայ:

— Երիտասարդ քրոջդ նման ես դուն ալ:

— Ո՛վ, ե՞ս, երանի՛ թէ. Վէնսանուհին խարտիշահեր էր, մինչ ես, կը տեսնես, բոլորովին թուխ... Բայց կեցի՛ր, գիտե՞ս թէ ան ով կը յիշեցնէ ինծի. քեզի՛: Դուն ունիս անոր բարձր գլուխը, նման մրտենիի տերեւներուն, քու առատահոս վարսերդ ճիշդ անորինն են, ձեւ երկուքդ տեսնողը պիտի կարծէր երկուորեակներ:

Բայց դուն գլխարկիդ սպիտակ թելը կապելու համար անորմէ աւելի վարպետորդի ես...

Քոյրս գեղեցիկ չէ ընաւ, ո՛չ ալ տգեղ, բայց դուն, դուն որքա՛ն աւելի գեղեցիկ ես:

Հոս, Միրէյլին ոստը հազիւ կէս քաղուած՝ կ'իյնայ ձեռքէն վար:

— Օ՛, լռէ, սա Վէնսա՛նը, սա Վէնսա՛նը, ի՛նչ տղա՛յ է...

Թարգմ. Ա. Ա.

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կաթող. պատրիարքութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

ՔԱՆ ՕՏՏՕՆ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ՞— Մարսէյլի գաղթականական կայանը, Քամփ Օտտօն, ուր աւելի քան 1800 գաղթական հայութիւն մը 2ուկէս տարիէ ի վեր կը պատսպարուի, ունենալով իրեն յատուկ մատուռը եւ վարժարան մը, պատկանեալ պետական վարչութեան կողմէ գնկոյց ստացած է ցրուելու:

Թեմական խորհուրդը որոշեց խնդրել պատկանեալ պաշտօնատունէն, մինչեւ Զատիկ ժամանակ տալու, որպէսզի գաղթականները ժամանակ ունենան իրենց ընտանիքներով մօտակայ հայաշատ կեդրոններ տեղաւորուելու, իսկ մնացեալ կարօտ գաղթական ընտանիքներուն համար եւս վարձուելիք յարմար հողի մը վրայ գիւղութիւններ պիտի տրուին բնակութիւններ հաստատելու եւ ուրոյն վարչութիւն մը կազմելու, համանման Քամփ Օտտոյի:

ՏՕՔԹ. ԱՇՓՍԻՈՍ, հայկական դատին անկեղծ բարեկամը, Մէրանի մէջ (Իտալիա) ծանր հիւանդ ըլլալով, հեռագրով օգնութիւն ուղղուած է Հ. Բ. Ը. Միութենէն:

ԼԻՈՆԻ հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ. Վ. Արէլեան պաշտօն ստացած է կազմակերպելու Լիոնի եւ շրջականերու հայութիւնը, ընդհանուր մարդահամար կատարելու եւ մատուռներ ու նախակրթարաններ բանալու:

ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ հոգեւոր հովիւը կը տեղեկացնէ թէ ամէն ուր որ պետական պաշտօնական անձերու այցելած է, շատ ազնիւ եւ սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուած են, գոված են հայ ժողովուրդին աշխատասիրութիւնն ու գինետուն չյաճախելը, եւ խոստացած են ամէն դիւրութիւն ընծայել:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԵԶՄԷ Կ'ԱՌՆԷ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԷԺԸ„

ՍՈՍԿԱԼԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐ.— ԾԾԿԵՐ ՔԻՒՐՏ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՆ ԱՆԳԱՄ ԿՈՏՈՐՈՒԱԾ.— ՔՐՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱԼԱԾԱՆՔ ԵՒ ՓԱԽՈՒՍՏ։

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՊԱՂՏԱՏ, 18 Յունուար

Ատրպատական Նահանգի հիւսիսարեւմտեան գաւառներն ապաստանած են Տաճկաստանէն մազապուրծ փախած հազարաւոր քիւրտեր, որոնք սոսկալի պատմութիւններ կը պատմեն Թուրքերու կողմէ գործադրուած վայրագութեանց մասին։

Այդ փախստական քիւրտերէն կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները վերջին մէկ ամսուայ ընթացքին պատահած դէպքերու մասին.—

«Ինչպէս գիտէք, 1925ի սկիզբի քրտական մեծ ապստամբութիւնը շատ ողբալի վախճան ունեցաւ։ Մեր բոլոր ղեկավարները ձերբակալուեցան եւ անխտիր կախուեցան Տիգրանակերտի եւ այլ կարեւոր վայրերու մէջ։ Ղեկավարները բնաջնջելէ յետոյ, Էնկիւրիի կառավարութիւնը, իր «Արտակարգ Դատարան»ներու միջոցով եւ զինուորական ու ոստիկանական հետապնդումներով յաջողեցաւ հաւաքել քիւրտ տղամարդիկը՝ 12—70 տարեկան։ Աքսորելու անուան տակ բոլորն ալ անխտիր կոտորուեցան Տաճիկներու ձեռքով, ձորերու մէջ կամ ամայի վայրեր։

Գտնուեցան շատ թուլամորթներ, վատոգիներ եւ դաւաճաններ, որոնք միացան Թուրքերու եւ պատճառ դարձան իրենց հարազատներուն բնաջնջման։

Այս ընդհանուր կոտորածներէն չազատեցան մեր կիներն ու մանուկները, որոնք կամ բռնաբարուեցան եւ կամ կողոպտուեցան անխնայ։ Այն բոլոր փոքրիկ եւ ծծկեր մանուկները, որոնք անտէր մնացեր էին, սուիններու զոհ գացին։

Մեր ապստամբութեան վախճանէն յետոյ, ապաստանեցանք լեռները, 1925ի գարնան եւ ամրան։ Ամայի հովիտներու մէջ եւ բարձրադիր լեռներու լանջերու վրայ, կերպով մը, շատ դառնութեամբ, ապաստանածներս կրցանք քարշ տալ մեր գոյութիւնը, մեր ոչխարներու հօտերուն շնորհիւ։ Բայց երբ աշնան եւ մանաւանդ ձմրան ցուրտերը սկսան, այլ եւս չկրցանք լեռներու վրայ ապրիլ։ Թողուցինք ամայի վայրերը եւ կամաց կամաց վախով ու սարսափով ապաստանեցանք Վանի հարաւակողմ (Մուսուլի սահմանամերձ) գաւառները, այն յոյսով, որ եթէ Անգլիացիները Մուսուլը գրաւեն, մենք յաջողինք անցնիլ անոնց պաշտպանութեան տակ։

Ստիպուած բնակութիւն հաստատեցինք ամայի գիւղերու մէջ, ճիշտ այն օրերուն երբ բազմաթիւ Թուրք զօրքեր կը շարժէին դէպի Մուսուլի սահմանագլուխը։

Բանակները մեր գիւղերէն անցած ատեն, թալանեցին մեր ունեցածը եւ բռնաբարեցին մեր կիները։ Այդ բոլորին ճարահատ համակերպեցանք։

Եւ ահա յանկարծ դեկտեմբեր ամսի սկիզբները, լսեցինք թէ Եւրոպայի կառավարութիւնները Մուսուլը յանձներ են Անգլիային եւ Թրքական բանակները պիտի վերադառնային Մուսուլի ճակատէն։ Այս պարագան մեծ սարսափ ձգեց քիւրտերուս մէջ։ Այլ եւս ուրիշ ճար չէր մնացած, եթէ ոչ դիմել ինքնապաշտպանութեան, որ արշաւող բանակները մեզ չկոտորէին։ Մեր ենթադրութեանց մէջ սխալած չէինք։

Երբ լսեցինք թէ տաճկական զօրքերը արդէն կը վերադառնան Մուսուլի ճակատէն, մենք, քիւրտ տղամարդիկս զինուեցանք դիմադրելու։

Թուրք զօրքերը երբ մեր գիւղերուն մօտեցան, ամէն տեսակ բարբարոսութիւններ կատարեցին։ Տարին մեր գեղեցիկ կիներն ու աղջիկները, թալանեցին մեր ոչխարները։

Եւ երբ կը պատրաստուէին յարձակիլ զինուած տղամարդոց վրայ, մենք դիմադրեցինք, աւելի քան 15 օր հերոսական կռիւներ մղեցինք։ Թէեւ շատ կորուստներ տուինք, բայց Թուրքերուն ալ ծանր հարուածներ հասցուցինք։ Մեր ռազմամթերքը սպառեցաւ, պաշարէն եւ խիստ ցուրտէն նեղուեցանք եւ ստիպուեցանք գերազանց ուժերու առջեւ պարսկական սահմանագլուխը ապաստանիլ։

Որոշ չգիտենք թէ ինչ վիճակի մէջ են Թուրքիա մնացած քիւրտերը։ Միայն մեզ մօտ կուգային մազապուրծ փախած քիւրտեր, որոնք կը պատմէին թէ Տաճկաստանի մէջ, ուր որ քիւրտեր կան, անխնայ կը կոտորուին եւ կը հալածուին։ Թուրք կառավարութիւնը ՈՐՈՇԱԾ Է ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ, ՈՉՆՉԱՑՆԵԼ ԵՒ ՀԻՄՆՈՎԻՆ ԲՆԱՋՆՋԵԼ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ՔԻՒՐՏ ՑԵՂԸ եւ այդպիսով վերջ տալ «Անկախ Քիւրտիստանի» գաղափարին, որ այժմ մեզի համար սրբութիւն է։

Այս բոլորէն յետոյ, ըսեմ, որ ներկայիս քիւրտ ցեղերուն մէջ այն համոզումը գոյացած է որ այս մէկ տարուայ քրտական դժբախտութիւնները, կոտորածները եւ սարսափները, երկնային վրէժխնդրութիւն է, որ Աստուած մեզմէ, կ'առնէ, քանի որ ասկէ տասը տարի առաջ, Թուրքիոյ մէջ ապրող բոլոր քրտական ցեղերը շատ մեծ չափով մասնակից եղան իրենց դրացի բախտակից հայ ժողովուրդի սարսափելի կոտորածներուն։

Քիւրտ շէյխեր եւ հասակաւոր խելացիները գիրքերուն նայելով, կ'ըսեն որ քիւրտերու սուրով ու գնդակով ինկած հայ նահատակներու (շէհիտ) արիւնը բռներ է քիւրտերը, որովհետեւ անմեղ արիւնը կը պատժէ մարդասպանները,

Ա՜խ, մենք որքա՜ն կը զղջանք, որ պատճառ դարձանք Հայերու կոտորման։ Այժմ ահա, փոխադարձաբար մենք կը պատժուինք։

Յանցաւորը պիտի պատժուի, մենք պատժուեցանք Թուրքերու ձեռքով, Տաճիկներն ալ պիտի պատժուին թէ մեր եւ թէ քրիստոնեաներու ձեռքով։»

Ականատես քիւրտը լալահառաչ հեռացաւ, ընկճուած՝ հայաջինջ կոտորածներու եւ իր ցեղի բնաջնջման խղճի խայթէն։

ՆԵՄՐՈՒԹ

ՄԱՐՍԻԼԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Յունուար

Գրած էինք թէ գաղթ. ընդհ. ժողովը վերջապէս գումարուեցաւ, երկար տատանումներէ յետոյ, Յունվ. 10-ին, ի ներկայութեան 42 անդամներու։

Մարսիլիոյ մէջ, երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր որ նման ժողով մը տեղի կ'ունենար օրինաւորութեամբ եւ խաղաղութիւնով։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն որ նոյն այդ ժողովին մէջ, ընտրուեցաւ 11 հոգինոց հոգաբարձութիւն մը։ Այդ առիթով մեր ուրախութիւնն ալ յայտնած էինք, քանի որ հին ու նոր գաղութ, եկեղեցասէրն ու դպրոցասէրը ձուլուեցան։

Այդ ընտրութենէն այսօր ճիշտ 16 օր անցեր է, եւ սակայն ընտրեալներէն եւ ո՛չ մէկը հրաժարագիր ստացած է։ Ընդհակառակը՝ գաղթ. ընդհ. ժողովի ատենապետը եւ քիչ մըն ալ քարտուղարը, դռնէ դուռ կը շրջին, հռաձայնով թէ գրով հրաժարական կը մուրան, հին ու նոր խնդիր կը յարուցանեն, եկեղեցին դպրոցէն բաժնելու մասին կը մտածեն։ Մէկ խօսքով՝ օրէնքէ եւ իրաւունքէ դուրս ամէն միջոցներով կ'ուզեն վիժեցնել օրինաւոր ընտրութիւնը։

Այս երեւոյթը արդար զայրոյթ պատճառած է ժողովուրդին, եւ զանազան հիմնարկութիւններ կը խորհրդակցին ելք մը գտնելու։ Աւելի համարձակ սկսած են դառնալ հայրենակցական միութիւնները։ Մանաւանդ իրենց կեդր. վարչութիւնը կազմելէ յետոյ, անոնք պիտի դառնան ներգործական ազդակ, եւ ո՛չ թէ եկամուտի աղբիւրներ, «փող է հարկաւոր» ըսած ժամանակ շարժելու։

Պ. Ատենապետը 25—30 տարիէ ի վեր այստեղ հաստատուած է, բայց երեւի մոռցեր է մեր սահմանադրական բարքերը։

Ցակաւին կը յուսանք թէ պիտի սթափի, փոխանակ ընտանիքի մը քմահաճոյքին զոհելու հանրային շահերը։ Այս առթիւ, մեր խորունկ ցաւը կը յայտնենք որ Պ. Յակոբ Սէլեանի պէս հայրենասէրը եւ Պ. Հայկազուն Գույումճեանի պէս պատուական Հայ մը, ակամայ հրաժարած են հոգաբարձութեան նոր կազմէն։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ ԼԱ ՍԷՅՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 24ին տեղի ունեցաւ «Տրիլբի»ի ներկայացումը "Cercle des Travailleurs"ի մէջ, խումբ մը հայ սիրողներու կողմէ։

Պ. Պ. Սարաֆեան, Լաթիֆեան ու Զուլճեան եւ Օր. Ագնիւ յաջողեցան տպաւորութիւն գործել։ Գնահատելի են այս ափ մը երիտասարդները, որոնք ամէն զոհողութիւններով կ'աշխատին որ Լա Սէյն եւս ունենայ իր մնայուն «թատերասիրաց»ը։ Գեղարուեստասէր հասարակութեան կը մնայ նիւթապէս եւ բարոյապէս քաջալերել զանոնք։ Ցանկալի էր որ մեր գերասանները աւելի շատ հայկական կեանքէ առնուած կտորներ հրամցնէին հասարակութեան։ «Ա՜յ սարեր»ու ինքնաբուխ եւ խուսափուկ մրմունջը միայն՝ կրցաւ իսկոյն թովել բազմութեան սիրտը։

Բրքէչի ու ծափերու մէջ անցաւ «Վերի ճաշարանին Սպասաւորը» զաւեշտախաղը, ուր Պ. Լաթիֆեան իբր քօմիք յայտնի ընդունակութիւն ցոյց տուաւ։

Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի կողմէ քաղաքս հրաւիրուած է Պ. Ա. Ահարոնեան՝ հրապարակային բանախօսութեան մը համար։ Այցելութեան կը սպասուի փետրուար 7ի կիրակի օր։

Ն. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.)—ՉԵԽԱԿԱՆ (Ա.)

Այսօր Stade Pershing հոյակապ մարզարանին մէջ տեղի կ'ունենայ կարեւոր մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Չեխական առաջին եւ պահեստի խումբերուն միջեւ։ Երկու խումբերն ալ միեւնոյն մեթոտով կը խաղան —կարճ պասեր— որով խաղը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

Մրցումը կը սկսի ճիշտ 2ուկէսին եւ ժամը 1ին ալ պահեստի խումբերը կը մրցին։

Առնել Porte Vincennesի մեթրօի քովէն 108, 109 թիւ հանրակառքերը, որոնք կ'իջնեն Stade Pershingի առջեւ։ Մուտքի գինն է 3 ֆրանք։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն հաւաքավայրն է Porte Vincennes, ժամը 1ին Առաջինը, 12ին պահեստին։

*** Բ. խումբը կը մրցի U. S. Asnièresի դէմ։ Հաւաքավայր Porte de Clichy՝ ժամը 12ին։ Հ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ֆիլիպէէն կը գրեն մեզի.—

1925 Նոյեմբ. 21ին Ռուսճուքի մէջ գումարուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ շրջանային վարչութեանց խորհրդաժողովը, ուր, միութիւնը շահագրգռող շատ մը հարցերու կարգին, նկատի առնուեցաւ, նաեւ, կեդրոն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։ Որպէսզի աւելի վերջ հնարաւոր ըլլայ օրինաւոր կեդր. մարմնի մը կազմութիւնը, խորհրդաժողովը որոշեց երկու շրջանային վարչութեանց կողմէ ընտրել 3ական անձեր, որոնք հաւաքաբար պիտի կազմեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առժ. Կեդր. Յանձնախումբը։

Երկու շրջաններու Շրջ. վարչութիւնները արդէն իսկ ընտրած են իրենց ներկայացուցիչները։ Մարմինը կազմուած է հետեւեալ կերպով.—

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ.— Պ. Պ. Թագւոր Յ. Թագւորեան (փաստաբան), Տօքթ. Թ. Թովմասեան եւ Կարօ Ղազարոսեան։ Փոխ անդամներ՝ Պ. Մ. Միքայէլեան եւ Հ. Աստուածատրեան։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ.— Պ. Պ. Տօքթ. Ա. Սալբի, Գրիգոր Յակոբեան եւ Յ. Ճ. Սիրունի։ Փոխ անդամներ՝ Պ. Պ. Ս. Պապիկեան եւ Յ. Նշանեան։

Առժ. Կեդր. Յանձնախումբը իր աշխատանքները բաժնած է երկուքի՝ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ, որոնց առաջինին գործավարութիւնը յանձնուած է Պ. Յ. Ճ. Սիրունիի, իսկ երկրորդինը՝ Պ. Կարօ Ղազարոսեանի։ Խորհրդաժողովի որոշումով միացուած են նաեւ «Արի» (Պուքրէշ) եւ «Մարզիկ» (Ֆիլիպէ) թերթերը եւ այժմ կը հրատարակուին «Հ. Մ. Ը. Մ.» իբր օրկան Հայ Մարմն. Ընդհ. Միութեան։ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի Յունուար—փետրուար (5—6) միացեալ թիւին մէջ, որ լոյս տեսած է արդէն, կ'երեւան խորհրդաժողովի որոշումները։

Յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Մարտ 21ին։

ԿՈՉ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կը փութանք յայտնել մեր թափառական հայրենակիցներուն թէ Ֆրանսայի Վալանս քաղաքին մէջ, խումբ մը երիտասարդներու ջանքերով, չորս ամիսէ ի վեր կազմուած է Խարբերդի եւ յարակից գիւղերու հայրենակցական միութիւն մը, անկուսակցական հողի վրայ։ Նպատակն է. 1.— Օգնել իր տարաբախտ եւ կարօտ հայրենակիցներուն իր նիւթական եւ բարոյական հնարաւոր սահմաններու մէջ, դաստիարակել երիտասարդութիւնը, ուսում տալ փոքրիկներու։ 2.— Հայրենակիցները հեռու պահել զանազան մոլութիւններէ, եւ վառ պահել հայրենիքի սէրն ու ազգային ոգին։

Կը սիրենք յուսալ թէ մեր բոլոր հայրենակիցները չպիտի խնային իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը սոյն ազգօգուտ ձեռնարկին յաջողութեան համար։

Ատենապետ՝ Պ. ՓԱՇՕՅԵԱՆ

Նամակ եւ այլն ղրկել հետեւեալ հասցէով.— Ն. Սարգիսեան Nigoghos Sarkissian, Hôtel de Russie, Ch. N° 6 Valence, Drôme, France.

ԿՈՉ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի (Near East Relief) Փարիզի գրասենեակը իր ընդհ. քարտուղարէն եւ Սուրիոյ մասնաճիւղի Տնօրէնէն հրահանգ ստացած էր հայերէն գրքեր կամ հրատարակութիւններ հաւաքելով ղրկել զանոնք Հալէպի գաղթականական կայաններուն։

Այս առթիւ տեղական հայ լրագիրներու մէջ կոչ մը հրատարակուած էր։ Կեդր. Կրթ. Խորհուրդս կը փութայ իր կարգին երկրորդել սոյն կոչը եւ խնդրել Եւրոպայի մէջ ապրող բոլոր Հայերէն որ հաճին իրենց արդէն կարդացած գրքերն ու այլ հրատարակութիւնները (թերթ, հանդէս, պարբերաթերթ, գիրքեր) ղրկել Կեդր. Կրթական Խորհրդոյ հասցէին.— (Conseil central d'Instruction, Eglise Arménienne, 15 rue Jean Goujon, Paris (8) Փարիզի Հայ Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը։

Կեդր. Կրթ. Խորհուրդ
Հայոց Եւրոպայի

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Փախստական Նորատունկեանէ լքեալ Բերա, Մեծ պողոտայ Հիւսէին Աղա թաղ 181 եւ 197 թիւ, տակը երկու խանութ, 9 սենեակով քարուկիր տունը որուն գնահատեալ արժէքն է 84000 ոսկի, փոխարժէքը 8 տարուան մէջ 8 մասնավճարով տրուելու եւ առաջին մասնավճարը կանխիկ ըլլալու պայմանով աճուրդի հանուած է։ Յանձման օր որոշուած է 9 փետրուար։

*** Պոլսէն հեռացող անձերէ Կիւրեղեանի եւ ոսկերիչ Սերովբէ եւ Քերովբէի եւ Թադէոսի սեփական Բերա Բանկալթի Նիզամիէ թաղ, 9 11-13 թիւ, տակը 2 խանութ եւ երկրորդ յարկը մեքենայի սրահ եւ 3 սենեակ 3 տէրս, 10,000 ոսկի գնահատեալ արժէքաւոր ադամանդի գործարան անունով ծանօթ քարուկիր շէնքը ծախու հանուած է, փոխարժէքը 8 տարուան մէջ 8 մասնավճարներով վճարելու պայմանով։ Յանձնումը տեղի պիտի ունենայ 10 փետրուարին։

Կարմիրները Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ քանիչորս համայնավարներ ձերբակալուեցան եւ պիտի դատուին պատերազմ. ատեանին առջեւ։

240 հոգի մեղսակից դրամանենգութեան

Փէշթա ղրկուած ֆրանսական գործակալները 240 հոգիի ցանկ մը պատրաստած են, եւ անոնց հարցաքննութիւնը կամ ձերբակալութիւնը կը պահանջեն։ Անոնց մէջ են Հունգարիոյ խնամակալին որդին, ընդհ. սպայակոյտին մէկ անդամը եւ շատ մը ականաւոր անձեր։ Ազգայնական թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ Ֆրանսացիներուն դէմ։ Փարիզէն ղրկուած գործակալները սպառնական նամակներ կը ստանան։

Ընդդիմադիրները նորէն պահանջեցին որ դահլիճը հրաժարի, իբրեւ մեղսակից դրամանենգութեան։

Հալածանք ոչ-իսլամ պաշտօնեաներու դէմ

Թուրքերը երեք տարիէ ի վեր կը հալածեն օտար ընկերութեանց ոչ-իսլամ պաշտօնեաները եւ տակաւին չեն կրցած «մաքրագործում» կատարել։ Ընկերութեան քոմիսէր Րէմզի պէյի մասնաւոր պաշտօն յանձնուած է հետապնդելու այս գործը։ Րէմզի պէյ իր կատարած քննութեամբ հաստատած է որ շատ մը ընկերութիւններու պաշտօնեաներէն 100էն 1ը կամ 2ը հազիւ ծագումով եւ ցեղով Թուրք են։ Օրինակ, «Թղթավաճառութեան եւ տպագրութեան անանուն ընկ.»ը գրեթէ Թուրք պաշտօնեայ չունի, եւ իր գործառնութիւնները ֆրանսերէնով կը կատարէ։ Այս ընկերութեան շաբաթ մը պայմանաժամ տրուած է պաշտօնեաները փոխելու եւ գործառնութիւնները Թուրքերէնի վերածելու համար։ Կացութիւնը նոյն է «Թուրք դեղագործներու անանուն ընկ.»եան մէջ։ «Վագըթ» կ՚ըսէ թէ այդ հայ, յոյն եւ հրեայ պաշտօնեաները թէեւ հիմնական օրէնքին համաձայն Թուրք կը նկատուին, սակայն անոնց Թուրքերէն չխօսիլն ալ կը հաստատէ թէ ասոնք ցեղով եւ ծագումով ո՛րքան հեռու են Թուրքերէն։ «Եթէ այս կարգի ընկերութիւնները դեռ յամառին Թուրք պաշտօնեայ չգործածել, կ՚ըսէ, Թուրք հաստատութիւնները պիտի դադրեցնեն իրենց գործառնութիւնները անոնց հետ»։

Դատարանները կը գործեն

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը կը շարունակէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը։ Վերջին օրերս հարցաքննուեցան Հաֆըզ Նաֆըզ, «Թէվհիտ»ի խմբագիր Եգիպտացի Էօմէր Րիզա, «Ենի Կավկասիա» թերթին արտօնատէր Տաղստանցի Սէյիտ Մահիր, քարոզիչ Հաճի Սիւլէյման, Պոլսոյ իմամներէն Ազիզ Մահմուտ եւ փէթվախանէէն Հասան։

Խարբերդի դատարանը կը քննէ Փէթիւրկէցիներու խնդիրը եւ Շիւքրի աղայի դէպքը։ Մալաթիոյ զանազան վայրերուն մէջ այս մարդուն հրամանով հարստահարութիւններ կատարուած եւ գիւղեր այրուած են։ 28 հոգի վկայութեան կանչուած են։

Հայ աղջիկ մը սպաննուած

Յունահայ թերթերու մէջ կը կարդանք.— Երկու հայ երիտասարդներ՝ Եղիա Ղազարեան, 23 տարեկան եւ Վարդան Ճէրրահեան՝ 22 տարեկան, Աթէնքէն Սելանիկ գացած ատեն ճամբուն վրայ վայրագօրէն կը խողխողեն Համասփիւռ Տէրտէրեան անուն 20 տարեկան հայ աղջիկ մը, որ նախապէս ծառայած էր Ամերիկեան Կարմիր Խաչին։ Մարդասպաններուն նպատակը եղած է իւրացնել Համասփիւռի 15-18 հազար տրախմին։ Ճէրրահեան Աթէնքի մէջ առաջարկած է Համասփիւռին Սելանիկ երթալ եւ հոն անմիջապէս ամուսնանալ եւ երեքը մէկ ճամբայ ելած են դէպի Սելանիկ։ Երբ Էքաթէրինա կը հասնին, վար կ՚իջնեն եւ ամայի ճամբայ մը կը բռնեն։ Ճէրրահեան ետ կը մնայ, Ղազարեան աղջիկը աւելի առաջ կը տանի, կը հանէ անոր ճերմակ շալը, զոր գլխուն կ՚անցընէ գետին կը պառկեցնէ եւ կուրծքին վրայ նստելով, ածելիով գլուխը կը կտրէ։ Վարդան կը հասնի եւ տրախմիներուն տրցակը կը յափշտակէ։

Երկու հայ մարդասպանները Սելանիկի պատերազմական ատեանին առջեւ դատուելով, Եղիա Ղազարեան մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է, իսկ Ճէրրահեան՝ ցկեանս բանտարկութեան։

Ո՞վ սպաննեց Սայիտ Հալիմ փաշան

Ֆիօրէնցայէն կը հեռագրեն.— Տօրա Սթօնզել անուն կնոջ մը սպանութեամբ կը դատուէին Պէրքօվիչ կոչւր եւ Ֆէտոր անուն երկու անձեր։ Ամբաստանեալներէն Պէրքօվիչ վերջին պահուն յայտնեց թէ իր իսկական անունն է Նիքօլա Ճիլաճի եւ իր մայրն է Ռումանիոյ Թագուհիին պատուոյ տիկին Վիլմա Էրքօտէր։ Յետոյ աւելցուց թէ իր ընկերը Ֆէտորն էր որ 1921էն Հռոմի մէջ սպաննեց Թուրքիոյ նախկին վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշան։

Թոգաթլեան պանդոկը

Պոլսոյ Թոգաթլեան պանդոկի նոր պայմանագրութեան համաձայն, վարձակալը տարեկան վարձք պիտի վճարէ 3500 հնչուն ոսկի, պիտի շինէ 120 լոգարաններ, որոնց համար ծախք կը գնահատուի 150,000 ոսկի, որուն կէսը պիտի վճարէ Բերայի Կալուածոցը, վարձքերուն հաշուակցելով։ Տասը տարի վերջ բոլոր լոգարաններն ու միւս կարասիները ազգին պիտի թողուին։

Կալուած գնող օտարականներու վրայ բացառիկ տուրք

1925 Դեկտ. 4ի օրէնքով հարիւրին 20 բացառիկ տուրք մը նշանակուած էր Ֆրանսայի մէջ անշարժ կալուածներ գնող օտարականներուն վրայ։ Հակաօրինական նախարարին բողոքին, Երեսփ. Ժողովը որոշեց պահել զայն. որով 100էն 20 բացառիկ տուրքը պիտի գանձուի օտարներէն։

Տէր եւ Տիկին Բարունակ Գումրուեան խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն՝ մահը իրենց եղբօրորդւոյն՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆԻ

որ մեռաւ ուրբաթ օր, երիտասարդ հասակի մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի Շրջ. կոմիտէն խոր կսկիծով կը հաղորդեն մահը՝

ԸՆԿ. ՆԵՐՍԷՍ ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆԻ

որ շիջեցաւ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութենէ մը յետոյ։

Տարաբախտ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, կիրակի, ժամը 3ուկէսին, Cimetière Parisienի մէջ, Bagneux.

ԾԱՆՕԹ.— Métro: Porte d'Orléans ուրկէ պէտք է առնել գերեզմանատան գծին թրամուէյը կամ օթօպիւսը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբի ժողովը՝ 2 փետր. Գշ. գիշեր ժամը 8.30ին «Գլօրիա» ճաշարանը։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ *ժողովը այսօր կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին* 40 Rue de Bellville*ի ճաշարանին ժողովասրահը։ Պիտի նախագահէ ու խօսի Պ. Ներսէս Օհանեան։*

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութիւնը կազմակերպած ըլլալով ֆրանսերէնի դասընթացք մը, զոր կը վարէ Պ. Գ. Թէլլալեան, կը հրաւիրուին բոլոր արձանագրուածները ամէն երկուշաբթի ու հինգշաբթի երեկոները ժամը 8—10։ Նոր արձանագրութիւնները ամէն երեկոյ ժամը 8—10 «ՌՈՍՏՈՄ»ի սրահը։

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութեան վիճաբ. ժողովը՝ շաբաթ, 6 փետր. ժամը 8.45ին Ռոստոմի սրահը։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ *Հայրենակցականի ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի 7 փետր. ժամը 3ին խիստ կարեւոր օրակարգ.* 131 Fbg. Temple. *Ռոստոմի սրահը։*

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ *միութեան ժողովը՝ փետր. 4 Հինգշ. ժամը 8.30* Musée Pédagogique 41 rue Gay Lussac*։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ 2—3 տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 29 պուլվար Վօպան, Վալանս (Տռօմ)

Պարգեւ Տէրտլեան կը փնտռէ մեծ եղբայրը Սիմոն Տէրտլեան որդի, Խաչիկ Տէրտլեանի, Պարտիզակի Մանիշակ գիւղէն. կը կարծուի թէ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Cartonnerie Papeterie à Etouy (Oise) France.

ՍԵՆԵԱԿ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Վարձու սենեակներ Պասթիյլի եւ Իթալիյի կողմերը, կահաւորուած կամ ոչ։ Պասթիյլի կողմի սենեակները դերձակատան յարմարութիւններ ունին։ Դիմեցէք՝ ՄԵԼՔԻՍ ՆՇԱՆԵԱՆԻ 36 Rue Damesmes Paris (13e). *Բ. Հարկը* Metro Italie.

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՕՐ. ՇՆՈՐՀԻԿ ՄԷՕՔԻՒՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

30 Յունուար 1926 ՓԱՐԻԶ